

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ТА СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

*матеріали
всеукраїнської науково-практичної конференції*

28 листопада 2024 року, м. Кропивницький

Центральноукраїнський
національний технічний
університет

FINANCE
BANKING
INSURANCE

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Центральноукраїнський національний технічний університет
Економічний факультет
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

**ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИЙ МЕХАНІЗМ
РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ТА СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ**

матеріали
всеукраїнської науково-практичної конференції

(28 листопада 2024 року)

м. Кропивницький

*Рекомендовано до друку Науково-технічною радою
Центральноукраїнського національного технічного університету
(протокол № 3 від 02 грудня 2024 року)*

Фінансово-кредитний механізм розвитку економіки та соціальної сфери: матеріали всеукр. наук.-практ. конф., м. Кропивницький, 28 лист. 2024 р. / М-во освіти і науки України, Центральноукраїн. нац. техн. ун-т. Кропивницький : ЦНТУ, 2024. 252 с.

Представлені матеріали є результатами досліджень науковців та практиків з проблем фінансово-кредитного регулювання розвитку економіки та соціальної сфери. До збірника ввійшли тези доповідей, що розкривають проблеми сучасної фінансової науки та практики: реалізація фінансової політики держави в контексті забезпечення фінансової та економічної безпеки; фінансово-аналітичне забезпечення, податкове регулювання, страховий захист та управління фінансовою діяльністю суб'єктів господарювання; реформування фінансів соціальної сфери та системи соціального забезпечення; вплив глобалізації економіки на розвиток фінансів, банківську систему, страхування; сучасні проблеми обліку, аудиту та оподаткування; сучасні тенденції розвитку підприємництва, біржової діяльності та фондового ринку; новітні інформаційні системи і технології у фінансах, диджиталізація фінансової сфери; фінансова підтримка малого та середнього бізнесу, доступність фінансових послуг.

Редакційна колегія:

А. А. Тихий, канд. техн. наук, доц.; Н. С. Шалімова, д-р. екон. наук, проф.; В. В. Сибірцев, д-р. екон. наук, проф. (відп. редактор); М. В. Дубина, д-р. екон. наук, проф.; Л. А. Чвертко, канд. екон. наук, доц.; Т. А. Мельник, канд. екон. наук, доц. (відп. секретар), Задорожня Л.М., асист. (техн. секретар).

Матеріали публікуються у авторській редакції та в алфавітному порядку за прізвищем першого автора у відповідних напрямках роботи конференції.

Відповідальність за зміст та академічну доброчесність несуть автори.

Адреса організаційного комітету конференції

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування,
Центральноукраїнський національний технічний університет,
просп. Університетський, 8, м. Кропивницький, 25006
www.kntu.kr.ua

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. РЕАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	9
<i>Гаврилова Н. В.</i> Сучасні тенденції зеленого інвестування в Україні	10
<i>Задорожня Л. М.</i> Державно-приватне партнерство, як джерело фінансового забезпечення інвестиційного розвитку регіону	12
<i>Крамар Б. Б., Населівський І. М.</i> Фінансовий менеджмент у сфері оборони та безпеки	14
<i>Ломонос Р.І., Бессараб Р.Ф., Чередниченко І.С.</i> Державно-приватне партнерство: можливості інноваційного розвитку економіки держави	16
<i>Ломонос Р. І., Міхєєнко А. В., Євтушенко Ю. В.</i> Новітні виклики забезпечення фінансової безпеки держави	18
<i>Лось Д. В.</i> Особливості формування та використання державного бюджету України в умовах воєнного стану	20
<i>Петрова І. П.</i> Інфраструктурно-сервісні проєкти на основі публічно-приватного партнерства	23
<i>Пітел Н.С., Джумадурдієв Агадурди</i> Управління фінансовою безпекою як складовою сталого розвитку економічних систем	25
<i>Сибіріцев В. В.</i> Державні проєкти страхування воєнних ризиків	27
<i>Фомічов К. С., Крамар Б. Б.</i> Роль нормативно-правових актів у забезпеченні прозорості та відповідальності фінансових інститутів	29
<i>Яковенко Р. В., Чайкін В. В.</i> Фундаментальні принципи формування та реалізації фіскальної політики України під час війни	31
<i>Яременко А. О.</i> Сутність та основні елементи системи економічної безпеки в сучасних умовах	33
СЕКЦІЯ 2. ФІНАНСОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ, СТРАХОВИЙ ЗАХИСТ ТА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	36
<i>Андронік О. Л., Маєр Н. В.</i> «Зняття вершків» як стратегія максимізації прибутку на ранніх етапах життєвого циклу продукту	37
<i>Армашов В. Ю.</i> Методологічні основи оцінки прибутку підприємства в умовах сучасної економіки	40
<i>Бігдаш В. Д.</i> Напрями забезпечення платоспроможності страховиків в Україні	43

Боролюк М.І., Козак М.Ю., Лопатовська О.О. Сучасна структура доходів і витрат банківської діяльності	45
Борицов С. А. Заходи стабілізації фінансового стану підприємства в сучасних умовах	47
Ващенко Р. О. Заходи підвищення ефективності використання основних фондів підприємства	49
Горох Г. В. Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства та напрямки його удосконалення	51
Джерелейко С.Д., Денисова Г. Специфіка формування та управління фінансовим потенціалом підприємств України в умовах воєнного стану	54
Джулай Д. О. Напрямки удосконалення управління оборотними активами підприємства в сучасних умовах	56
Добровольський В. О. Заходи підвищення ефективності управління активами підприємства	58
Домбровська Д. О. Мультифакторна модель в оцінці ефективності використання оборотних активів підприємства	60
Іщенко Н. А. Фінансовий потенціал підприємств та методи його оцінки	62
Крамар Б. Б., Шаленок Л. М. Фінансовий аспект діяльності підприємства	64
Краміч О. В. Особливості управління страховими резервами страхових компаній	66
Манойло О. Ю. Кредитна політика банку та напрями її оптимізації	68
Миркула А. С., Панченко О. І. Роль та значення страхування волонтерської діяльності у сучасних умовах	70
Міленко Є.В., Міцкевич М.А. Конкурентоспроможність підприємства, як стратегічний інструмент управління прибутком	72
Покотило О. О. Підвищення ефективності використання оборотних засобів підприємств цукрової галузі	74
Потапенко О. С., Панченко О. І. Необхідність страхування воєнних ризиків	76
Ранга Є. П. Сучасні тенденції інвестиційної діяльності комерційних банків	78
Руденко М. М. Удосконалення управління власним капіталом підприємства	80
Супрун Р. А. Негативна синергія фінансових і воєнних ризиків у підприємницькій діяльності	82

Сухоруков Д. І. Оптимізація заходів управління запасами підприємства	85
Федяй Я. І. Сутність та особливості забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств	87
Чорний І. В. Управління капіталом підприємства	90
Яковенко Р.В., Тітова О.В. Управління оборотними активами ТОВ «КІЗ «ЛЕЗО»	92
Chornyi O.O. Sources of financial support for local self-government in the context of financial decentralization	95
Salyha K. S. Improvment the Accounts Receivable's Management of the Enterprise	97
Skomoroha V. A. Directions of development of insurance companies' financial management Based on digitalization	99
СЕКЦІЯ 3. РЕФОРМУВАННЯ ФІНАНСІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ТА СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	101
Білоус Є. С. Вплив фінансової політики на стабілізацію соціальної сфери країни	102
Ключка О. В., Петренко А. С. Економічна ефективність медичного страхування в Україні: переваги та виклики	103
Мельник Т. А. Напрями удосконалення пенсійного забезпечення в Україні	105
Скрипник А. В. Медичне страхування: європейський досвід	107
Третяк М. О. Моделі фінансування охорони здоров'я: переваги, недоліки та перспективи розвитку	110
Щельник О. В. Фінансові ризики та можливості в процесі впровадження інновацій у вищу освіту	113
Ророва С. Р., Ohorodnyk O. N. Problems and prospects or the development of the pension security system in Ukraine	115
Ророва С. Р., Pinchuk I. V. Status and directions for improving the financial provision of the healthcare sector in Ukraine	117
СЕКЦІЯ 4. ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ НА РОЗВИТОК ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКУ СИСТЕМУ, СТРАХУВАННЯ	120
Андросова М. О. Екологічне страхування: світовий досвід та перспективи розвитку в Україні	121
Білий М.М., Поцелуйко І. В. Кредитна діяльність банківських установ в умовах макрофінансової нестабільності	124

Бубенчиков М. В., Мельник Т. А.	
Особливості функціонування ринку страхування України	128
Вінницька О. А.	
Фінансова стійкість банківської системи України в умовах воєнного стану	131
Горчинський О. С., Кравченко В. П.	
Проблематика факторингу в Україні	133
Дубина М. В., Лобко О. М.	
Особливості цифрової трансформації системи кредитного менеджменту банківських установ	135
Дубина М. В., Федорів Ю. М.	
Теоретичні положення персоналізації банківських послуг	138
Коваль С. Ю., Колісник О. П.	
Вплив глобалізації економіки на розвиток страхування	141
Пирог В. В.	
Організаційні інновації як відповідь на глобальні гібридні загрози в умовах економічної глобалізації	143
Подплетний В. В.	
Адаптація банківської системи до умов воєнного стану: інноваційні рішення та регуляторні підходи	145
Проць В. І., Панчук А. В.	
Фінансування розвитку сільських територіальних громад в умовах глобалізації	148
Цьома І. С., Кравченко В. П.	
Процес управління фінансовими ризиками	150
Ярошевська О. В., Коцюрба О. Ю.	
Методика вибору банка-партнера за критеріями фінансової надійності та інноваційної спрямованості	151
Vatamaniuk I. H.	
The role and importance of liquidity in ensuring the financial security of a commercial bank	154
СЕКЦІЯ 5. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ	156
Блюс І. І.	
Вплив цифрової трансформації на бухгалтерській облік	157
Колісник О. П., Судак К. О.	
Формування резерву сумнівних боргів в умовах воєнного стану	159
Попадюк А. Л., Антуф'єв Т. В.	
Фінансовий облік у некомерційних організаціях	162
Склярів Д. Г.	
Формування ефективної організаційної структури бухгалтерської служби та її взаємодія з іншими підрозділами підприємства	164
Соболь М. С., Колісник О. П.	
Сучасні аспекти оподаткування під час воєнного стану	167

Фурсенко О. О., Колісник О. П.	170
Недоліки сучасної системи оподаткування	
Шпак Я. О.	172
Формування фінансової звітності у мовах цифрової економіки	
СЕКЦІЯ 6. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА, БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ФОНДОВОГО РИНКУ	174
Бодішова В.О., Яковенко Р.В.	175
Стратегія підвищення рівня конкурентоспроможності АТ «Ельворті»	
Глевацька Н. М., Поповкіна О. С.	177
Вплив війни на організацію праці: адаптація підприємств та працівників до нових реалій	
Горпинченко О. В., Яцун В. В.	179
Фінансові стратегії розвитку підприємництва в будівельній галузі в умовах цифрової економіки	
Доренська А. О., Півненко О. М.	180
Сучасні тенденції розвитку підприємництва	
Запірченко Л. Д., Горобець О. І.	182
Чинники впливу на ефективність використання трудових ресурсів в умовах інноваційного розвитку	
Корноухова К. С., Ткачук Н. М.	185
Банки як професійні учасники фондового ринку	
Кравченко В. П., Засць Л. А.	187
Поточний стан і проблеми функціонування українського фондового ринку	
Насипайко Д. С., Ножнова А. В.	188
Особливості страхування біржової діяльності	
Недільська Л. В., Кулешов С. О.	190
Тенденції розвитку ринку ОВДП в Україні	
Овчінніков С.С., Яковенко Р.В.	193
Оптимізація складських запасів в управлінні діяльністю інтернет-магазину	
Сокурченко П. І.	195
Особливості управління підприємницькими ризиками при реалізації інноваційних та інвестиційних проектів	
Титаренко В. І.	198
Сучасні тенденції розвитку підприємництва, біржової діяльності та фондового ринку	
Яковенко Р.В., Коновальчук А.Ю.	201
Управління системою якості в структурі менеджменту організації	
Яковенко Р.В., Стреленко М.С.	203
Спроба аналізу сфери рок-музики з позицій раціональності, прибутковості та професійної підготовки	
СЕКЦІЯ 7. НОВІТНІ ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ І ТЕХНОЛОГІЇ У ФІНАНСАХ, ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ СФЕРИ	206
Безлюдько Є. О.	207
Роль штучного інтелекту у фінансовому аналізі та прогнозуванні	

Доренська А. О., Поповкіна О. С.	
Перспективи та виклики для підприємств, сформовані електронним документообігом	209
Іванча Я. В.	
Види цифрових банківських кредитних інновацій	211
Карпович А. Б.	
Особливості впровадження цифрового маркетингу в банківську діяльність	213
Ковальчук К. Ф., Лебедєва В. К., Ковальчук Д. К.	
Методологія використання блок-чейн технологій у фінансовій діяльності	215
Манойло Л. О., Мельник Т. А.	
Диджиталізація інтеграційних підходів у діяльності банків і страховиків	217
Мельниченко Д. І., Гура М. Р.	
Сучасні можливості отримання персоніфікованих банківських послуг	218
Москаленко В. М.	
Роль диджиталізації в модернізації секторів економіки України	220
Письменна М. С.	
Використання штучного інтелекту в адміністративному управлінні	223
Сергієнко А. С.	
Роль цифрових технологій на грошовому ринку	225
Ткаченко О. С., Ткаченко О. С.	
Google Cloud: використання хмарних обчислювальних сервісів у бізнесі	226
Устименко Я. Д.	
Сутність банківської цифрової інфраструктури	228
Ярошевська О. В., Решетило О. В.	
Токенізація активів	231
СЕКЦІЯ 8. ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ, ДОСТУПНІСТЬ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ	234
Гаврилов І. І.	
Напрямки державної підтримки підприємств сільськогосподарського машинобудування	235
Каркуша В. С.	
Особливості фінансово-кредитного механізму в забезпеченні сталого розвитку малого та середнього бізнесу	238
Семеняко Н. В.	
Вплив цифрових технологій на якість і доступність банківських послуг	242
Сибірцев В. В., Домбравський К. О.	
Взаємодія банків і страхових компаній на ринку фінансових послуг України	244
Сокур А. С.	
Роль фінансової інклюзії страхового ринку	246
Торон А. С., Ткаченко Л. М.	
Удосконалення підходів до розширення доступу до страхових послуг	247
Чвертко Л. А.	
Проблеми забезпечення фінансової інклюзії у страховому секторі	249

СЕКЦІЯ 1
РЕАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В
КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ТА
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

УДК 330:332

Гаврилова Н. В.

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗЕЛЕНОГО ІНВЕСТИВАННЯ В УКРАЇНІ

Розвиток світової економіки, поширення концепцій «зелених» технологій, вимоги до мінімізації шкідливого навантаження на екологічну ситуацію, посилені вимоги до чистого довкілля вимагають переорієнтацію виробництва на екоощадні технології та розширення напрямків інвестування «зелених» технологій. Одночасно спостерігається інвестування, яке має соціальний та екологічний вплив. За оцінкою науковців до 2030 р. у світі на реалізацію «зелених» проєктів буде направлено близько 93 трлн доларів, для забезпечення яких необхідне широке використання відповідних фінансових інструментів [2].

Сучасний світ стикається з численними екологічними викликами, що змушують країни активно шукати ефективні способи підтримки інновацій та інвестицій у рамках «зеленої» модернізації. Основна мета таких заходів полягає в сприянні структурним змінам, які орієнтовані на екологічно збалансоване виробництво й споживання, узгоджене з глобальними цілями сталого розвитку та національними пріоритетами. Фінансування екопроєктів стає фундаментальною цінністю «зеленої» економіки, оскільки дозволяє:

- знижувати негативний вплив на довкілля,
- зберігати та ефективно використовувати природні ресурси,
- розвивати альтернативну енергетику,
- створювати екологічно орієнтовані робочі місця.

Активне залучення інвестицій у цій сфері є відповіддю на низку глобальних проблем, серед яких зміни клімату, забруднення довкілля та необхідність оновлення застарілої інфраструктури [1].

Сучасний фінансовий ринок пропонує широкий спектр механізмів, які спрямовані на підтримку екологічних ініціатив. Серед них:

- екокредити та позики, що надаються для реалізації «зелених» проєктів,
- квоти на забруднення, які стимулюють підприємства до зменшення викидів,
- «зелені» державні закупівлі, що сприяють формуванню ринку екологічно чистих товарів та послуг.

Однак найбільш стрімке зростання демонструють «зелені» облігації – фінансовий інструмент нового покоління.

«Зелені» облігації є борговими цінними паперами, кошти від яких використовуються виключно на екологічні цілі. Їх популярність зростає завдяки кільком ключовим чинникам:

- підвищенню інтересу інвесторів до фінансових продуктів, що відповідають принципам стійкого розвитку,
- міжнародній підтримці та стимулюванню «зелених» ініціатив,
- інтеграції ESG-критеріїв у стратегії компаній та фінансових установ.

Розвиток цього фінансового інструменту підкреслює його значення для залучення капіталу у сферу екологічної трансформації. «Зелені» облігації вже сьогодні слугують потужним інструментом для досягнення сталого розвитку, забезпечуючи підтримку інноваційних рішень у сфері екології [2].

За 2020-2024 роки в Україні значний акцент робився на фінансуванні проєктів зеленої економіки, зокрема за допомогою зелених облігацій та приватних інвестицій. У 2020 році інвестиції в зелені проєкти перевищили 1,2 млрд євро, основні з них були спрямовані на проєкти у сфері енергоефективності, низьковуглецевої енергетики та водоочищення. У 2024 році активно розвиваються зелені облігації як інструмент залучення фінансування для сталих

проектів. Наприклад, кошти від таких облігацій спрямовуються на енергоефективні будівлі, модернізацію транспортної інфраструктури та управління відходами.

Загалом фінансування зелених інвестицій включало як державну, так і приватну участь, зокрема інвестиції в енергоощадні технології та модернізацію інфраструктури. Це свідчить про стабільне зростання сектору зеленої економіки в Україні.

Період 2020 - 2024 років демонструє поступовий перехід до «зелених» інвестицій, але для їхнього масового впровадження потрібна стабілізація економіки та створення сприятливого інституційного середовища.

Упродовж 2020 - 2024 років в Україні реалізовано низку проектів у межах «зелених» інвестицій. Наприклад, у рамках масштабного інвестиційного портфеля для досягнення Національного плану енергетичного переходу (НПЕК) передбачено 260 проектів на суму близько 50 млрд доларів, зокрема для розвитку відновлюваної енергетики та інших екологічних ініціатив. Також 140 додаткових проектів плануються як державні інвестиції на 28 млрд доларів.

Зелені фінансові інструменти, зокрема через банки, активно використовуються. Наприклад, «Укргазбанк» фінансує «зелені» проекти, зокрема у сфері сонячної та вітрової енергетики, загальну кількість яких оцінюють у сотні за кілька останніх років [3].

Аналіз "зелених" інвестицій в Україні за період 2020–2024 років демонструє поступовий розвиток цього напрямку, але із суттєвими викликами, що пов'язані з економічними та політичними реаліями країни. Ось основні аспекти:

1. Ріст інтересу до зелених фінансових інструментів:

Україна розробляє національну зелену таксономію відповідно до європейських стандартів, що сприяє впровадженню екологічних проектів та стимулює міжнародні інвестиції. Важливим кроком є адаптація норм сталого фінансування до місцевих реалій

Зелені облігації залишаються ключовим інструментом залучення капіталу. З 2020 року спостерігається зростання використання зелених облігацій як у приватному, так і в державному секторах.

2. Основні напрямки інвестицій:

Інвестиції спрямовані на модернізацію енергетичної інфраструктури, розвиток відновлюваних джерел енергії, енергоефективні технології в промисловості та житловому секторі.

Особливу увагу приділяють проектам із декарбонізації економіки та підтримці екологічно чистого транспорту, включаючи розвиток електромобілів.

3. Виклики та стримуючі фактори:

Війна в Україні суттєво обмежує можливості залучення інвестицій та реалізації великих проектів. Проте навіть в умовах конфлікту деякі ініціативи продовжують реалізовуватися.

Недостатній рівень інституційної підтримки, включаючи страхування кліматичних ризиків, та низька поінформованість малого і середнього бізнесу щодо зеленого фінансування.

4. Міжнародна підтримка: Україна отримує рекомендації від міжнародних організацій, таких як Світовий банк, для покращення нормативної бази зелених інвестицій. ЄС активно підтримує інтеграцію українських стандартів із європейськими для досягнення сталого розвитку [2].

Література:

1. Держенергоефективності: 1,2 млрд євро інвестовано у «зелені» проекти в Україні у 2020 році. Урядовий портал. 25 січня 2021 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/derzhenergoefektivnosti-12-mlrd-yevro-investovano-u-zeleni-proekti-v-ukrayini-u-2020-roci>
2. Зінченко О. Світові тренди «зеленого» інвестування. *Економічний простір*. 2022, №17. С. 31-35. URL: <https://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/1049/1013>
3. Телюпа А. Україна представила на COP 29 інвестиційний портфель «зеонених» інвестицій на 78 млрд доларів для реалізації НПЕК. *Урядовий кур'єр*. 21.11.2024. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/news/ukrayina-predstavila-na-cop29-investiciynij-portfe/>

УДК 330.322:338.242.2

Задорожня Л. М.

асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО, ЯК ДЖЕРЕЛО ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Державне-приватне партнерство (ДПП) є важливим механізмом для залучення фінансових ресурсів, що сприяє інвестиційному розвитку регіонів. В умовах сучасної економіки, де традиційні джерела фінансування часто виявляються недостатніми, ДПП виступає ефективним інструментом для реалізації інфраструктурних проектів, модернізації комунальних служб, розвитку соціальної інфраструктури та сприяння сталому економічному росту на місцевому рівні. Партнерство між державними та приватними секторами дозволяє оптимізувати розподіл ресурсів, залучати нові фінансові інструменти та сприяти розвитку регіональної економіки [1].

Одним із головних аспектів ДПП є можливість держави і приватних компаній спільно інвестувати у великі проекти, де державний сектор часто виступає як гарант для приватного інвестора, зменшуючи його фінансові ризики. Це дозволяє приватним підприємствам брати участь у довгострокових проектах, зокрема в інфраструктурному будівництві, транспортуванні, енергетиці та розвитку екологічно чистих технологій. Водночас, такі проекти можуть включати фінансові механізми, які дають можливість державі повернути інвестиції через довгострокові платежі за використання інфраструктури або інші форми компенсації [2].

ДПП дозволяє не тільки залучати інвестиції, але й підвищувати ефективність використання ресурсів, оскільки приватний сектор здатний надавати інноваційні підходи, оптимізувати управлінські процеси та забезпечувати високий рівень виконання проектів. Державні органи, у свою чергу, можуть забезпечити необхідну законодавчу та регуляторну підтримку, а також контролювати соціальні та екологічні аспекти виконання проектів, гарантуючи, що інвестиції не тільки принесуть економічну вигоду, але й сприятимуть сталому розвитку регіонів.

Застосування ДПП дає можливість регіонам не лише отримувати необхідні інвестиції, але й забезпечувати створення нових робочих місць, підвищувати рівень життя населення, поліпшувати інфраструктуру та послуги, що в свою чергу сприяє підвищенню конкурентоспроможності та економічної стійкості регіонів. Крім того, реалізація проектів за участю приватного сектору може забезпечити впровадження сучасних технологій, що позитивно впливають на довгостроковий розвиток [3].

Водночас, необхідно відзначити важливість ретельного моніторингу та управління проектами в рамках ДПП. Для забезпечення успішного співробітництва держави та приватного сектору важливою є наявність чітко визначених умов партнерства, а також механізмів для розподілу ризиків та вигод. У цьому контексті велике значення має розробка ефективної юридичної та інституційної бази для підтримки таких партнерств, що забезпечить стабільність і прозорість фінансових операцій.

Державне-приватне партнерство (ДПП) має численні переваги, як джерело фінансування інвестиційного розвитку регіонів, але також супроводжується низкою недоліків, які можуть створювати суттєві ризики, особливо для країн, що розвиваються [1].

Однією з головних переваг ДПП є можливість залучення приватного капіталу для фінансування великих інфраструктурних проектів, які держава сама не здатна профінансувати через обмежені бюджетні ресурси. Це дозволяє забезпечити необхідні інвестиції в розвиток інфраструктури, таких як дороги, транспортні мережі, енергетичні та водопостачальні системи, не збільшуючи державного боргу. Крім того, приватний сектор

може забезпечити вищу ефективність управління та інноваційні підходи в реалізації проектів, що сприяє прискоренню їх виконання та покращенню якості послуг.

Проте, ДПП має і суттєві недоліки. Одним з основних є те, що такі партнерства можуть призвести до значних фінансових зобов'язань на майбутнє, які не завжди враховуються в офіційних даних про державний борг. Це може створювати підвищений ризик для фінансової стабільності держави. Зокрема, зазвичай приватний сектор вимагає вищих витрат на фінансування, оскільки комерційні позики мають вищі відсоткові ставки порівняно з державними запозиченнями. До того ж приватні підприємці зазвичай намагаються максимізувати свій прибуток, що може суттєво збільшити загальну вартість проектів.

Ще одним важливим аспектом є те, що зобов'язання, пов'язані з ДПП, не завжди враховуються у оцінках боргової стійкості, що здійснюються міжнародними фінансовими організаціями, такими як Світовий банк і Міжнародний валютний фонд (МВФ). Це означає, що реальні майбутні зобов'язання урядів можуть бути набагато більшими, ніж виглядає на перший погляд з огляду на офіційні дані. Зокрема, виникає загроза так званої «боргової пастки», коли країна не в змозі виконати свої фінансові зобов'язання через накопичення боргів, що можуть стати значно більшими, ніж було передбачено [3].

Іншим недоліком є ймовірність судових позовів між державами та приватними компаніями у разі розірвання або перегляду умов угод про ДПП. Приватні компанії можуть використовувати юридичні механізми, зокрема через міжнародні суди, для захисту своїх інтересів, що може призвести до значних фінансових витрат для урядів. Крім того, багато компаній, які беруть участь у ДПП, можуть бути зареєстровані в офшорних зонах, що ускладнює контроль за їх фінансовими операціями і призводить до того, що прибутки від державних проектів не сприяють розвитку регіону, а скоріше йдуть на користь іноземним інвесторам.

Загалом державне-приватне партнерство є потужним механізмом для залучення інвестицій у розвиток регіонів, що дозволяє реалізовувати масштабні інфраструктурні проекти, залучаючи приватний капітал і зменшуючи бюджетне навантаження на державу. Завдяки інноваційним підходам приватного сектору, ДПП сприяє підвищенню ефективності управління, оптимізації витрат і забезпеченню високої якості реалізації проектів, одночасно створюючи передумови для економічного зростання, підвищення рівня життя населення та вдосконалення соціальної інфраструктури. Однак механізм має й істотні ризики, серед яких значні майбутні фінансові зобов'язання, приховані в офіційних оцінках державного боргу, підвищені витрати через вищі відсоткові ставки приватних позик, а також можливі правові конфлікти між державою та інвесторами. Крім того, участь офшорних компаній у проектах ускладнює контроль за прибутками та їхнім подальшим використанням для розвитку регіонів. Для мінімізації ризиків і підвищення ефективності ДПП необхідні чітко визначені механізми партнерства, прозора юридична база та постійний моніторинг виконання проектів, що забезпечить баланс між економічною ефективністю, соціальною відповідальністю та сталим розвитком.

Література:

1. Private Finance Initiative and Private Finance 2 projects. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/private-finance-initiative-and-private-finance-2-projects-2019-21-summary-data/private-finance-initiative-and-private-finance-2-projects-2019-21-summary-data-html>
2. PFI and PF2 projects: 2023 Summary Data URL: <https://www.gov.uk/government/publications/pfi-and-pf2-projects-2023-summary-data>
3. Виноградова, Н. В. Механізм державної підтримки проектів державного-приватного партнерства у регіонах. *Публічне урядування*, 2022. № 2 (30), С. 16-22. URL: [https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-2\(30\)-2](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-2(30)-2)

УДК 368.91: 35.02

Крамар Б. Б.

асистент кафедри економіки, менеджменту
та комерційної діяльності

Населівський І. М.

здобувач вищої освіти на першому рівні гр. МЕ-21
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У СФЕРІ ОБОРОНИ ТА БЕЗПЕКИ

У сучасному світі ефективний менеджмент оборонних фінансів є основою забезпечення боєздатності армії та підтримки національної безпеки. В умовах постійної військової загрози та геополітичної нестабільності особливо важливою є стабільність і прозорість фінансових потоків, що спрямовуються на зміцнення оборонного потенціалу. Збройні сили України, як важлива складова національної безпеки, стикаються з численними викликами, які пов'язані з управлінням оборонними фінансами. Від грамотного використання цих коштів залежить не лише забезпечення ефективного функціонування армії, але й розвиток оборонної промисловості, удосконалення системи навчання військових, а також модернізація озброєння.

Менеджмент оборонних фінансів в Україні є надзвичайно актуальним у контексті війни з Росією, що триває з 2014 року. Постійна зміна обставин на фронті, потреба у закупівлі новітнього озброєння, фінансування ремонту техніки, а також підтримка морального духу військових вимагають надійного та ефективного управління фінансами. Однак, в умовах нестабільної економічної ситуації, відсутності достатніх ресурсів та боротьби з корупцією, управління оборонними фінансами стало складною та багатогранною задачею. Зокрема, наявні проблеми з розподілом коштів, недостатньо ефективне використання фінансів, а також затримки з оплатою заробітної плати військовим – це лише кілька аспектів, які потребують вирішення [1].

На рисунку 1 представлено проблеми та труднощі в менеджменті оборонних фінансів.

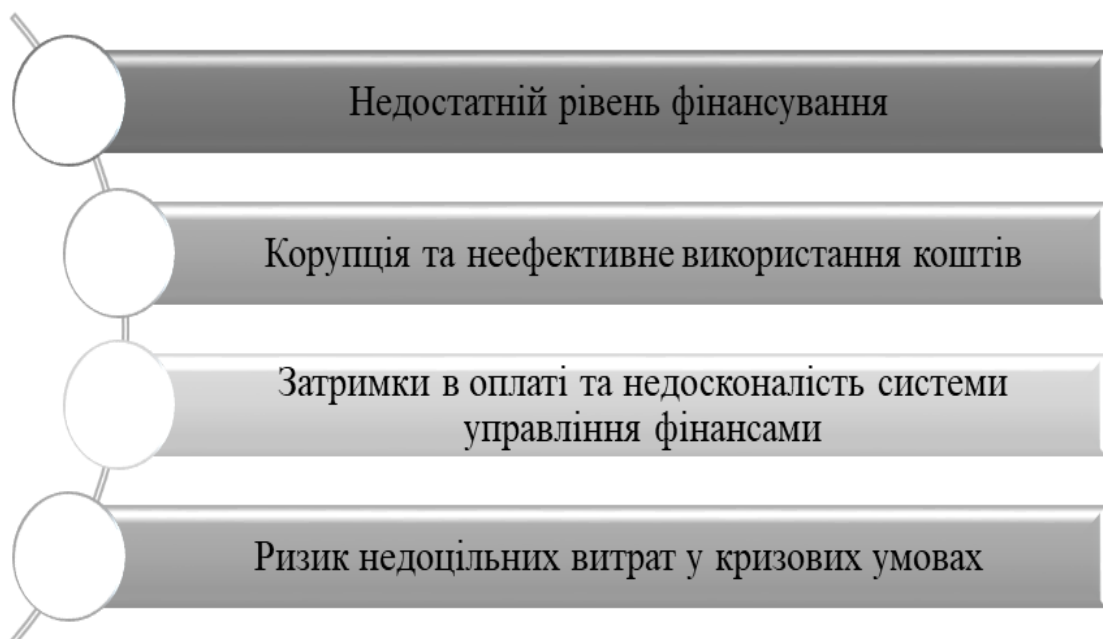

Рисунок 1 - Проблеми та труднощі в менеджменті оборонних фінансів

Джерело: складено авторами

Основною проблемою є недостатнє фінансування оборонного сектору. Незважаючи на постійні зусилля держави збільшити витрати на оборону, в умовах війни частина коштів, що виділяються на оборонні потреби, часто не відповідає реальним вимогам. Особливо це стосується забезпечення новітньою технікою та озброєнням, а також фінансування ремонтів.

Корупційні схеми та неефективне використання державних коштів є серйозною перешкодою на шляху до належного фінансування оборонного сектору. Часто відсутність прозорості в управлінні фінансами призводить до їх нецільового використання, що в свою чергу негативно позначається на результатах військових операцій.

В Україні неодноразово виникали проблеми з невчасними виплатами зарплат військовим, що негативно впливає на моральний стан військовослужбовців. Крім того, існує потреба у вдосконаленні системи управління фінансами для кращої адаптації до реалій війни.

Під час війни фінансування часто йде на потреби, що виникають терміново, але без належного стратегічного планування. Це може призводити до неправильного розподілу коштів та до погіршення загального фінансового становища Збройних сил України [2].

Менеджмент оборонних фінансів у Збройних силах України є важливим аспектом національної безпеки. Для забезпечення ефективного функціонування оборонного сектору необхідно вирішити кілька ключових проблем:

- збільшити фінансування оборони;
- забезпечити прозорість фінансових операцій;
- боротися з корупцією;
- удосконалити систему управління фінансами для покращення процесів планування та розподілу коштів та ін. [3].

Тільки за таких умов можна забезпечити необхідний рівень боєготовності Збройних сил України та зберегти їх ефективність у боротьбі за національну безпеку. Ці питання потребують комплексного підходу, участі урядових органів, громадських організацій та міжнародних партнерів. Вдосконалення менеджменту оборонних фінансів стане однією з основних передумов для посилення обороноздатності України.

Література:

1. Полікашин В. С., Поляков С. Ю., Мисик Ф. Ф. Ефективне управління підрозділом військової організації. *Системи управління, навігації та зв'язку*. ДП «Центральний науково-дослідний інститут. Випуск 3 (11). К.: 2009. 6 с.
2. Статути Збройних Сил України. URL: <https://tck.pl.ua/wp-content/uploads/2021/02/Statuty-ZSU.pdf>
3. Женевський центр демократичного контролю над збройними силами (ДКЗС). URL: <https://www.dcaf.ch/>

УДК 35.072

Ломонос Р.І.

здобувач вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні

Бессараб Р.Ф.

здобувач вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні

Чередниченко І.С.

здобувач вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні

Національний університет «Чернігівська політехніка»

м. Чернігів, Україна

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО: МОЖЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ДЕРЖАВИ

Повномасштабна військова агресія проти нашої держави спричинила значні демографічні, інфраструктурні та економічні загрози, що значною мірою перешкоджає активізації інноваційного розвитку національної економіки. Так, Згідно з результатами опитування Інституту економічних досліджень та політичних конструкцій, повномасштабна війна змусила 42% підприємств зменшити витрати на інновації, які включають впровадження нових або вдосконалених технологічних продуктів і процесів. 39% підприємств зберегли свої витрати на інноваційну діяльність на рівні, що існував до війни, тоді як тільки 19% збільшили ці витрати. Крім того, майже 73% підприємств зазначили, що їм необхідні спеціальні довгострокові програми підтримки на галузевому рівні. Зокрема, 41% підприємств потребують фіскальних стимулів, а 32% вимагають допомоги в налагодженні зв'язків з відповідними інноваторами. Також 32% підприємств шукають підтримку у підготовці кваліфікованих спеціалістів[2]. У нинішніх умовах, за умов критичної нестачі державного фінансування, державно-приватне партнерство (ДПП) стає найбільш ефективним і універсальним механізмом для стимулювання інноваційної діяльності та побудови цілісної системи фінансової підтримки.

Наявний досвід реалізації проектів державно-приватного партнерства переконливо демонструє, що за їх допомогою можна своєчасно залучати приватні інвестиції для фінансування інноваційного розвитку навіть у складних умовах, здійснювати відновлення економіки за рахунок приватних коштів та стимулювати стрімкий інноваційний розвиток навіть за нестачі державних інвестицій. Такі проекти успішно реалізовувались як у країнах з розвинутою економікою, так і країнах, що розвиваються, та державах в несприятливих ситуаціях. Досвід різних країн свідчить про ефективність даної моделі співпраці між державою і бізнесом. Сутність ДПП в інноваційному розвитку передбачає створення взаємовигідного формату співпраці, за якого сторони спільно реалізують суспільно важливі проекти на засадах розподілу обов'язків та ризиків. Дослідники І. Нейкова та О. Сердюкова розглядають ДПП як інституційний союз держави та бізнесу, що формується на певний термін для впровадження конкретного проекту і припиняє своє існування після його завершення [3].

Удовицька Є. А. стверджує, що основа державно-приватного партнерства в інноваційному розвитку полягає у формуванні вигідної для обох сторін співпраці, в рамках якої вони спільно реалізують важливі для суспільства проекти, спираючись на угоду про розподіл обов'язків і ризиків. [5]. Яшева Г. підкреслює, що державно-приватне партнерство в інноваційній сфері є системою організаційно-правових відносин між державою та приватним сектором, спрямованих на досягнення інноваційних цілей на різних рівнях через реалізацію проектів. Основна перевага ДПП полягає в тому, що об'єднання унікальних характеристик обох секторів дозволяє підвищити ефективність і досягти кращих результатів, зокрема в сферах, де державне управління виявляється неефективним [8].

Шевчук О. А., спираючись на дослідження Тимчук О. Г., Нікітюк Л. Г. та Горбачовської О. Ю., зазначає, що широке впровадження механізмів державно-приватного

партнерства має на меті розвиток інноваційних технологій і сучасних послуг, які сприяють соціально-економічному прогресу країни. При цьому приватний партнер може застосувати свої компетенції та досвід для виконання конкретних завдань у державному секторі. [6].

Мета державно-приватного партнерства в інноваційному розвитку полягає у налагодженні довгострокової співпраці між державою та приватним сектором для підвищення рівня інноваційної активності. При цьому основні завдання цього партнерства включають: залучення приватного сектора до управління державними активами, зменшення бюджету, залучення інвестицій в інновації, розширення форм співпраці між державою і бізнесом. Партнерство має базуватися на принципах прозорості, конкуренції, підзвітності, законності, зрозумілості, економічної стабільності, гнучкості, рівності та соціального залучення [4].

Державно-приватне партнерство за своєю суттю є інноваційною економіко-правовою моделлю розвитку суспільного сектору країни. Як свідчить вітчизняний та зарубіжний досвід, взаємодія державного та приватного секторів дозволяє вирішувати низку завдань у сфері розвитку інфраструктури. Зокрема, це сприяє підвищенню якості інфраструктурного обслуговування, рівня управління інфраструктурними об'єктами та їх ефективному розвитку, що особливо актуально в умовах повномасштабної війни [7].

Міністерство економіки вже сьогодні звертає увагу на удосконалення механізму державно-приватного партнерства з метою зробити його більш ефективним та привабливим для інвесторів. Зараз у співпраці з IFC розроблено дорожню карту та затверджено перелік перспективних секторів і проектів, спрямованих на відновлення інфраструктури та модернізацію економіки України [1].

Для розвитку державно-приватного партнерства в інноваційній сфері в Україні важливо вдосконалити організаційний та правовий механізми такої взаємодії. Досягти цього можна шляхом удосконалення законодавчої бази, вивчення міжнародного досвіду та впровадження перевірених практик. Запровадження ефективного державно-приватного партнерства має ключове значення для реалізації інноваційної моделі економічного розвитку в Україні. Удосконалення механізмів такої співпраці між державним і приватним секторами вимагає постійної уваги та системного підходу, адже використання ДПП в інноваціях може забезпечити стійке економічне зростання та підвищення конкурентоспроможності держави.

Література:

1. Залучення інвестицій через механізм державно-приватного партнерства є одним з пріоритетів у відбудові країни. Міністерство економіки України. 12 липня 2023 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/zaluchennia-investitsii-cherez-mekhanizm-derzhavno-pryvatnoho-partnerstva-ie-odnym-z-priorytetiv-u-vidbudovi-krainy-iuliia-svyrydenko>
2. Інститутом економічних досліджень та політичних конструкцій. «Інновації під час війни не на часі? Київ. 22 травня 2023 р. URL: <https://www.slideshare.net/slideshow/ss-258071994/258071994>
3. Нейкова І. Державно-приватне партнерство як складова інвестиційного механізму інноваційного розвитку. *Науковий вісник Національного університету ДПС України. Серія «Економіка, право»*. 2010. № 1(48). С. 152–160.
4. Мігай Н. Б. Державно-приватне партнерство у сфері інноваційної діяльності: закордонний досвід та вітчизняні реалії. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020. Т. 31(70), № 1. С. 52-59. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_econ_2020_31%2870%29_1_11
5. Удовичка Є. А. Сутність і роль державно-приватного партнерства в інноваційному розвитку. *Економіка і суспільство*. 2016. № 3. С. 99–102. URL: <http://surl.li/cmccgj>
6. Шевчук О.А. Розробка комплексного механізму реалізації державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2020. № 20. С. 194-201
7. Шевчук О.А. Стратегічні напрямки підтримки державно-приватного партнерства в сфері інноваційного розвитку. *Держава та регіони*. 2021. № 1 (71). С. 165-175
8. Яшева Г.А. Формування механізмів державно-приватного партнерства в інноваційній сфері Євразійського економічного союзу. *Євразійська інтеграція: економіка, право, політика*. 2013. № 13. С. 76-84.

УДК 336.1

Ломонос Р. І.

здобувач вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні

Міхєєнко А. В.

здобувач вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) рівні

Євтушенко Ю. В.

кандидат економічних наук

Національний університет «Чернігівська політехніка»

м. Чернігів, Україна

НОВІТНІ ВИКЛИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

На даний час фінансова безпека залишатиметься ключовим пріоритетом для забезпечення економічної стійкості України, яка перебуває в умовах військових дій. Високі ризики у сфері державних фінансів вимагатимуть постійної уваги та зусиль державних органів. Одним із ключових елементів забезпечення фінансової безпеки в Україні є бюджетна безпека. Починаючи з повномасштабного вторгнення на територію нашої країни, Україна переживає складний період, який суттєво впливає на належне функціонування бюджетної системи. Саме тому, забезпечення бюджетної безпеки в Україні стає надзвичайно актуальним питанням. Це пояснюється тим, що бюджет відіграє ключову роль у підвищенні соціального захисту населення, регулюванні соціально-економічного розвитку, підтримці стабільності національної економіки, а також акумулюванні коштів, необхідних для відновлення держави та задоволення її військових потреб.

Основною метою даного дослідження є необхідність проаналізувати природу бюджетної безпеки як важливої складової фінансової безпеки держави в сучасних реаліях.

Науковці мають різні підходи до трактування поняття "бюджетна безпека". Зокрема, Горалько О. визначає бюджетну безпеку як стан, за якого забезпечується платоспроможність держави з урахуванням збалансованості доходів і видатків державного та місцевих бюджетів, а також ефективністю використання бюджетних коштів. [1].

Науковці Руда О.Л. та Марценюк О.В. доходять висновку, що бюджетна безпека полягає в здатності держави виконувати свої завдання та функції шляхом ефективного використання бюджетних ресурсів. Це, своєю чергою, сприятиме забезпеченню національної безпеки та соціально-економічному розвитку країни [4]. Згідно з методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, бюджетну безпеку можна розглядати як стан, за якого забезпечується платоспроможність і фінансова стабільність державних фінансів. Це створює умови для ефективного виконання органами державної влади їхніх функцій [2].

Фролов С. М. розглядає бюджетну безпеку держави як складову фінансової безпеки. На його думку, це специфічний стан платоспроможності держави, який забезпечує баланс між доходами та видатками державного і місцевих бюджетів, а також ефективне використання фінансових ресурсів бюджетної системи під час виконання функцій державної та місцевої влади (зокрема, в таких галузях, як державне управління, міжнародні відносини, підтримка науки, освіти та культури, охорона здоров'я, забезпечення національної безпеки, оборона, а також впровадження інвестиційної та екологічної політики). Цей баланс досягається шляхом підтримки фінансової стабільності (стійкості) бюджетної системи перед різними загрозами [6]. Як стверджує професор Пасічник Ю. В., фінансова безпека відображає захищеність інтересів держави на всіх рівнях фінансових відносин, а також рівень незалежності, стабільності та стійкості фінансової системи самої держави щодо зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих факторів. Вона характеризує здатність фінансової системи держави забезпечувати ефективне функціонування економіки держави та сприяти її сталому розвитку. Своєю чергою, бюджетна безпека розглядається як стан, за якого держава здатна виконувати свої фінансові зобов'язання з урахуванням збалансованості доходів і

видатків державного та місцевих бюджетів, а також ефективного використання бюджетних коштів. Загалом, бюджетна безпека визначається розміром бюджету, часткою перерозподілу ВВП через бюджет, обсягом, характером і рівнем дефіциту бюджету, методами його фінансування, масштабами бюджетного фінансування, процесом бюджетотворення, своєчасністю затвердження та характером виконання бюджету, рівнем бюджетної дисципліни [3].

Ключовою передумовою для зміцнення бюджетної безпеки є забезпечення державного суверенітету нашої держави. Проте навіть в умовах збройного конфлікту необхідно вдосконалювати стратегію бюджетної безпеки, яка є основою фінансової безпеки та запорукою перемоги нашої держави, що вимагає:

- підвищити бюджетну дисципліну шляхом встановлення жорстких механізмів контролю за видатками та розробки ефективних бюджетних стратегій;
- зменшити дефіцит бюджету через оптимізацію видатків та збільшення доходів. Розширити джерела фінансування бюджетного дефіциту, як емісійні, так і неемісійні;
- удосконалити управління бюджетними ресурсами на тимчасово окупованих територіях, розробивши спеціальні механізми контролю та моніторингу фінансових потоків у цих регіонах;
- посилити боротьбу з тінізацією економіки шляхом запровадження електронного моніторингу грошового обігу, зміцнення правової бази для протидії податковим зловживанням;
- реформувати податкове законодавство з метою його спрощення та зменшення податкового навантаження на бізнес і громадян;
- провести структурні зміни в пенсійній системі для забезпечення її стійкості та фінансової сталості;
- посилити заходи протидії відмиванню коштів, зокрема через запровадження суворого контролю та моніторингу операцій, пов'язаних із легалізацією доходів незаконного походження [5].

Проведений аналіз показує, що в сучасних умовах бюджетна безпека набуває статусу ключової складової фінансової безпеки нашої держави. У цьому контексті бюджетну безпеку можна визначити як здатність бюджетної системи забезпечувати платоспроможність держави шляхом балансування доходів і видатків, а також ефективного використання бюджетних ресурсів для реалізації функцій регулювання економічного розвитку держави, соціальної політики, утримання органів управління та війська з метою гарантування національної безпеки. Отже, вкрай важливим завданням в умовах збройної агресії є забезпечення безперебійного наповнення державного бюджету, виконання ключових функцій держави, цільового фінансування оборонних потреб, а також підтримання макрофінансової стабільності в країні.

Література:

1. Горалько О. В., Горайська О. В. Бюджетна складова системи забезпечення фінансової безпеки. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.1. С. 230-237. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnltnu_2013_23.1_38
2. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>
3. Пасічник Ю. В. Бюджетна безпека держави як складова фінансової безпеки. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/10631/1/18-20.pdf>
4. Руда О. Л., Марценюк О. В. Бюджетна безпека як основа фінансової безпеки держави. *Агросвіт*. 2024. № 4. С. 99-107.
5. Ситник Н. С., Кравченко Б. О. Фінансова безпека держави: загрози та виклики в умовах війни. *Modern Economics*. №44 (2024). С.181-189.
6. Фролов С. М., Козьменко О. В., Бойко А. О. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів: навчальний посібник. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2015. 332 с.

УДК 336

Лось Д. В.

здобувачка вищої освіти

Науковий керівник: Бурбела А. Л., викладач

кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

м. Хмельницький, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Державний бюджет є визначальним інструментом у керуванні економікою, підтриманні стабільної фінансової системи та наданні соціальних гарантій захисту населенню, що набуло особливого значення в умовах воєнного стану. Повномасштабне вторгнення РФ спричинило суттєві трансформації в економічній системі України та змусило змінювати фінансовий устрій держави.

В умовах війни, актуальності набув процес раціонального формування та виконання державного бюджету. В наш час, сучасні виклики поставили перед Україною низку невідкладних завдань: оптимізацію бюджетної системи, нарощування оборонних витрат, оптимальний розподіл обмежених ресурсів, коригування державних пріоритетів, активне залучення міжнародної фінансової допомоги, пошук нових джерел для наповнення бюджету та гарантування соціальних виплат. Стабільність держави та уникнення економічних дисбалансів напряму залежать від узгодженості та швидкого балансування всіх складових бюджетної політики [2].

Для кращого бачення особливостей виконання Державного бюджету, варто розглянути виконання дохідної та видаткової частини Державного бюджету України за 2019-2023 рр., %, що візуально зображено на рис. 1.

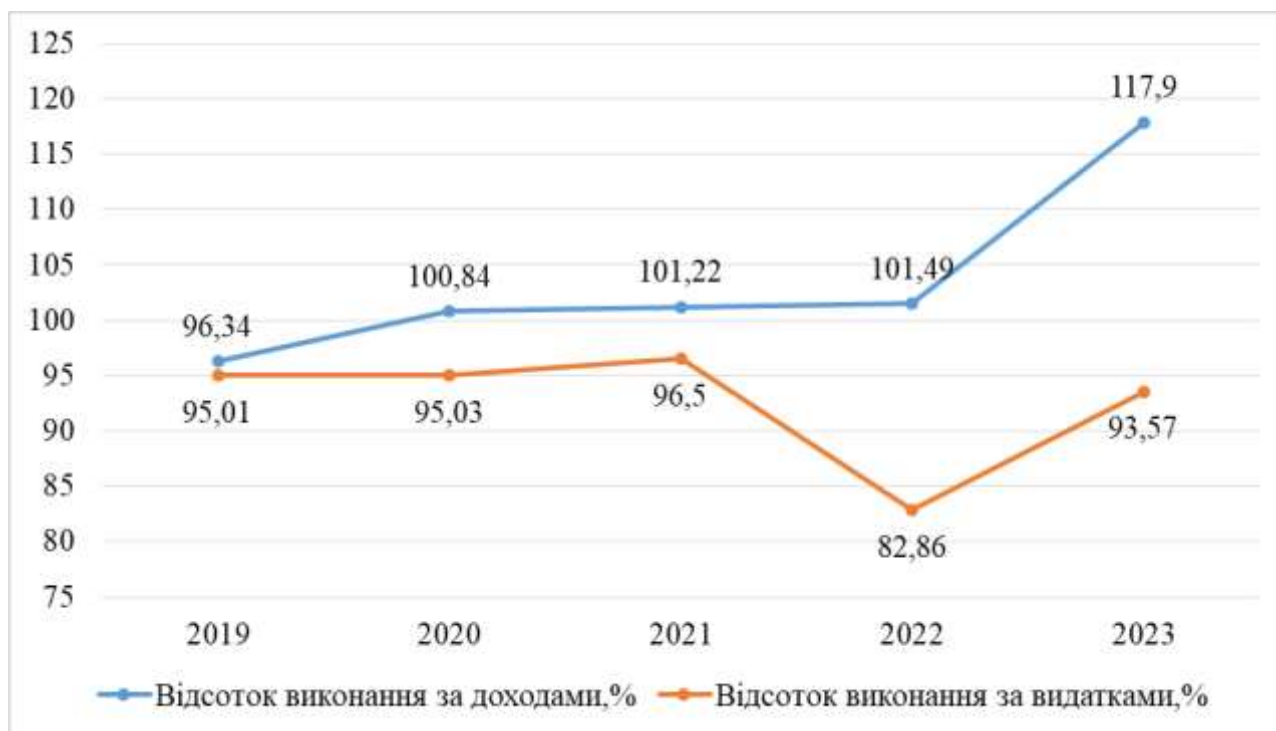

Рисунок 1 - Динаміка виконання дохідної та видаткової частини Державного бюджету України за 2019-2023 рр., % [3].

Джерело: [3]

Аналізуючи дані, що наведені на рис. 1., можна побачити що, спостерігаються коливання рівня виконання дохідної частини Державного бюджету України, а саме: у 2019 році фактичне виконання дохідної частини становить 96,34%, демонструючи поступове зростання до 100,84% у 2020 році. Протягом наступних років спостерігається стабільне збільшення показника - до 101,22% у 2021 році та 101,49% у 2022 році, що свідчить про перевиконання планових надходжень. Особливо помітним є стрибок у 2023 році, коли виконання дохідної частини сягнуло 117,9%, що на 17,9% перевищує планові показники.

Щодо видаткової частини бюджету, то у 2019 році її виконання становило 95,01%, з незначним підвищенням до 95,03% у 2020 році та подальшим зростанням до 96,5% у 2021 році. Однак, з початком повномасштабного вторгнення у 2022 році відбувається різке падіння показника до 82,86%, що на 17,14% нижче оптимального значення. У 2023 році відбувається часткове відновлення видаткової частини до рівня 93,57%, що все ще не досягає докризових показників.

Варто відзначити, що найбільший розрив між виконанням дохідної та видаткової частин бюджету спостерігається у 2023 році і становить 24,33%, що свідчить про значні структурні зміни у бюджетному процесі в умовах воєнного стану. Така динаміка може бути зумовлена як значною міжнародною фінансовою підтримкою, що вплинула на дохідну частину, так і об'єктивними складнощами у виконанні запланованих видатків в умовах війни.

Наступним доцільно буде розглянути головні показники балансу Державного бюджету України за 2019-2023 рр., що візуально наведені на рис. 2.

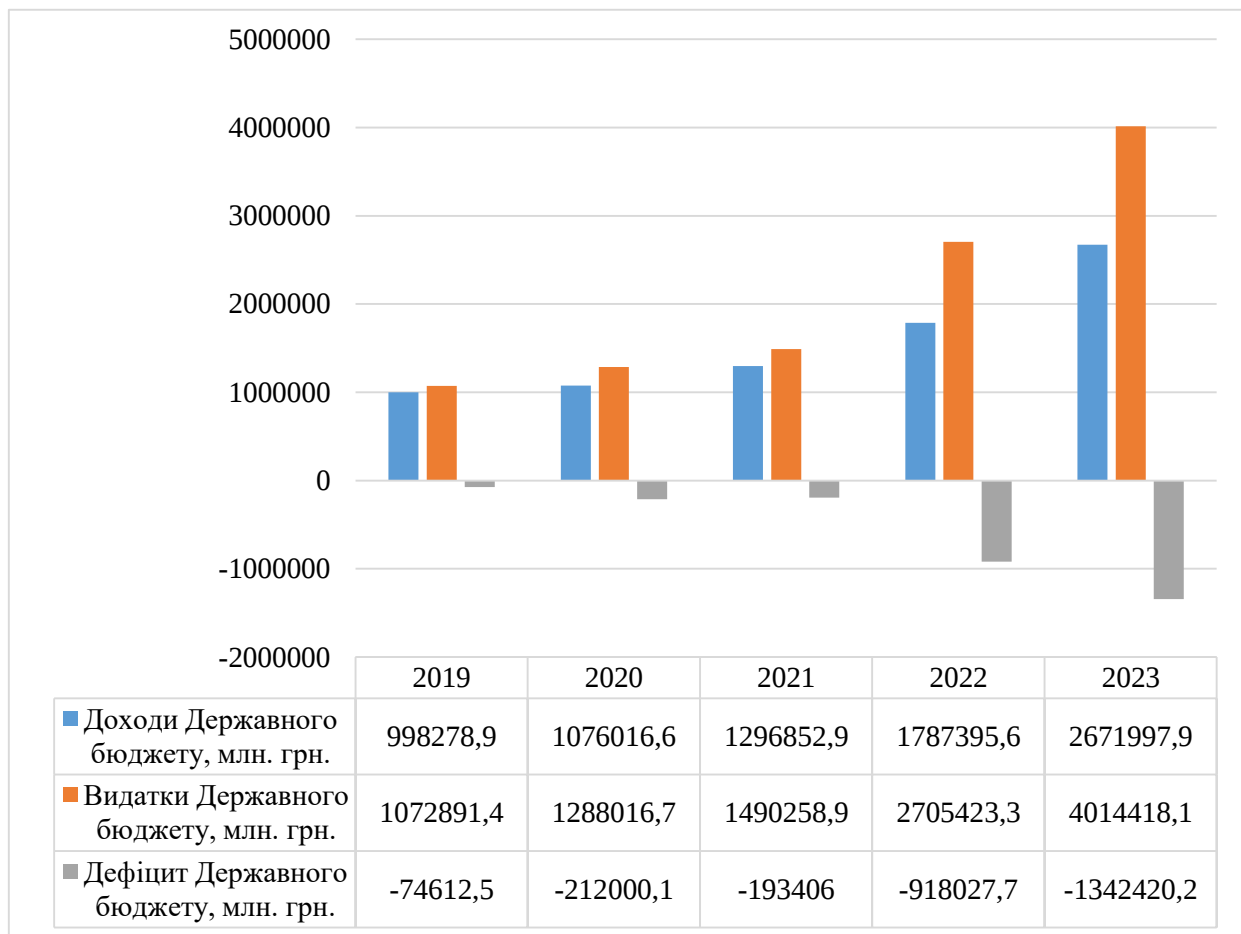

Рисунок 2 - Динаміка зміни показників балансу Державного бюджету за 2019-2023 рр., млн грн [3].

Джерело: [3]

Зауважимо, що за період 2019-2023 рр. спостерігається стабільне зростання доходів та видатків Державного бюджету України. За проаналізований період, доходи збільшились на 1673719 млн грн, а видатки зросли на 2941526,7 млн грн. Дефіцит бюджету також значно зростає - на 1267807,7 млн грн у 2023 році.

Це все тому, що з початку війни, український уряд був змушений витратити значні ресурси на збройну боротьбу з ворогом і забезпечення нагальних потреб держави у соціальній та економічній сферах. З лютого 2022 року структура бюджетних видатків та дефіциту відображає суттєву переорієнтацію фінансових ресурсів держави на першочергове забезпечення оборонних потреб, що призвело до значного збільшення частки державних витрат у економіці [1]. Особливо помітним є зростання видатків у 2023 році до 4014418,1 млн грн, що майже вчетверо перевищує показник 2019 року та свідчить про безпрецедентне навантаження на державний бюджет в умовах війни.

Досліджуючи структуру доходної частини Державного бюджету, можна зазначити, що податкові надходження мають домінуючу роль. У загальному обсязі доходів бюджету їх частка є найвагомішою та варіюється в діапазоні від 50 до 86%. З початком воєнних дій джерела наповнення державного бюджету були розширені також за рахунок випуску військових облігацій, залучення фінансової підтримки від міжнародних організацій, а також отримання двосторонніх кредитів та грантової допомоги від країн-партнерів.

Щодо видатків, варто сказати, що за два роки повномасштабного вторгнення найбільше коштів спрямовувалось на зміцнення оборонного потенціалу держави. Значного зростання також зазнали витрати на підтримання безпеки та функціонування судової системи, громадського порядку, які збільшились на 326,4 млрд грн при порівнянні показників 2022 року з 2019 роком [3].

Отже, формування та виконання державного бюджету в умовах воєнного стану вимагає нестандартних рішень та гнучких підходів. Пріоритетність видатків на оборону, необхідність підтримки економіки та забезпечення соціального захисту населення створюють складну систему викликів, що потребують постійної адаптації бюджетної політики. За сучасних умов важливо зосередитись на наповненні місцевих бюджетів через ефективні дії місцевої влади в рамках децентралізації. В умовах війни, Державний бюджет України значною мірою залежить від міжнародної фінансової допомоги, що призводить до зростання державного боргу. А покращення бізнес-клімату через чесну конкуренцію та гарантування справедливої податкової політики сприятиме розвитку підприємництва. Важливим є також стабільність нормативно-правового середовища для інвесторів з країн-партнерів України та захист інвестицій та прав власності. Дані заходи забезпечать додаткові надходження до бюджетів усіх рівнів.

Література:

1. Богдан Т. Воєнні фінанси: що повинна робити держава? 2022. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/523270_voienni_finansi_shcho_povinna_robiti.html
2. Канаєва Т., Галабурда А. Бюджетна політика держави в умовах воєнного стану. *Scientia fructuosa. Наук вісн. КНТЕУ*. 2022. № 4. С. 98-109. URL: <http://journals.knute.edu.ua/scientia-fructuosa/article/view/1349/1291>
3. Офіційний державний веб-портал. Міністерство фінансів України. URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2023&budgetType=NATIONAL/> (дата звернення: 10.11.2024).

УДК 330.322.16:332.146.2

Петрова І. П.

кандидат економічних наук, старший дослідник
Інститут економіки промисловості НАН України
м. Київ, Україна

ІНФРАСТРУКТУРНО-СЕРВІСНІ ПРОЄКТИ НА ОСНОВІ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Інфраструктурно-сервісні проєкти для відновлення територіальних громад на засадах публічно-приватного партнерства (ППП) спрямовані на розвиток об'єктів критичної інфраструктури та послуг, що забезпечують стабільний розвиток регіонів та підвищення якості життя населення. Інтеграція приватного капіталу та інноваційних технологій сприяє прискоренню процесів модернізації й відновлення інфраструктури, зокрема доріг, медичних і освітніх установ, систем водопостачання й водовідведення, а також житлово-комунального господарства [1]. Ці проєкти також можуть охоплювати цифрові сервіси, розвиток громадського транспорту та впровадження енергоефективних систем із використанням відновлюваних джерел енергії. Застосування механізмів PPP дозволяє залучати досвід та фінанси приватного сектору, оптимізуючи процеси відновлення, що є особливо важливим у повоєнний період.

Значущість PPP як інструменту для залучення інвестицій у інфраструктурно-сервісні проєкти зростає у відповідь на збільшення потреб у розвитку інфраструктури. За даними Global Infrastructure Hub (Global Infrastructure Outlook - A G20 Initiative, 2024), світовий обсяг інфраструктурних інвестицій у 2024 році досяг 2,9 трильйона доларів США, а до 2040 року прогнозується зростання до 3,8 трильйона доларів США [2]. В Україні, де значна частина інфраструктури була зруйнована внаслідок воєнних дій, зростає критична потреба у фінансуванні проєктів реконструкції, і PPP може стати важливим інструментом для мобілізації капіталу.

Попри наявний досвід реалізації PPP в Україні, кількість успішно завершених проєктів залишається обмеженою через низку інституційних та організаційних проблем. За даними Світового банку [3], з 1990 по 2023 рік в Україні було реалізовано лише 84 проєкти PPP, що охоплюють енергетику, телекомунікації, природний газ, порти, управління водними ресурсами та каналізацією. У національній статистиці зазначено зростання кількості укладених угод PPP, однак проблеми з фактичною реалізацією цих проєктів залишаються актуальними. Наприклад, за даними Міністерства економіки України [4], з 2018 по 2023 рік кількість договорів збільшилась із 189 до 198, однак кількість реалізованих ініціатив значно зменшилась, досягнувши мінімуму в 2022 році через воєнні події (табл. 1).

Таблиця 1 - Динаміка договорів PPP в Україні (2018-2023)

Показник	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Кількість договорів PPP	189	187	192	193	193	198
Реалізуються	58	52	39	31	18	22
Не реалізуються	131	135	153	162	175	176
Не виконуються	113	113	116	119	116	115
Розірвані	14	18	31	43	46	51
Закінчився термін дії	4	4	6	-	-	-
Призупинені у зв'язку з воєнними подіями	0	0	0	0	13	10

Джерело: [4-5].

Для подолання проблем у сфері публічно-приватного партнерства необхідно

запровадити комплексний підхід, що включає ефективний моніторинг виконання проектів, забезпечення прозорості процедур, а також активне залучення місцевих громад до процесу планування та реалізації ініціатив. Успішна реалізація інфраструктурно-сервісних проектів на основі ППП може забезпечити значний економічний та соціальний ефект, сприяти відновленню й розвитку територіальних громад, особливо в контексті повоєнного відновлення України [6]. Урахування соціально-економічних і екологічних аспектів у таких проектах має вирішальне значення. Інтеграція екологічних стандартів сприятиме сталому розвитку, а також залученню іноземних інвесторів, які орієнтуються на проекти, що відповідають принципам ESG (екологічне, соціальне та корпоративне управління).

Пріоритетними напрямками можуть стати модернізація систем водопостачання та водовідведення, оскільки застаріла інфраструктура в багатьох громадах потребує капітального ремонту або повної заміни. Проекти ППП здатні залучити приватні інвестиції для впровадження сучасних технологій очищення води, що забезпечить покращення якості водопостачання та вирішення екологічних проблем, пов'язаних із забрудненням водних ресурсів. Ще одним перспективним напрямком є розвиток альтернативних джерел енергії, таких як біоенергетика та сонячна енергетика. Україна має значний потенціал у виробництві біопалива, особливо в аграрних регіонах. Інвестиції в цю сферу сприятимуть зменшенню залежності від традиційних джерел енергії, створенню нових робочих місць і загальному економічному зростанню громад. Прикладом успішного проекту ППП є біопаливний проект у місті Малин [7], реалізований з метою підвищення енергоефективності та зменшення залежності від імпортованого природного газу. Використання місцевих ресурсів для опалення бюджетних установ дозволило знизити тарифи на тепло та створити нові робочі місця. Проект реалізовувався за схемою BOT (build-operate-transfer), що забезпечило місту доступ до інноваційних технологій, а приватному партнеру – можливість реалізувати проект й отримати прибуток. Інший успішний кейс – модернізація системи тепlopостачання в місті Остер [7], спрямована на підвищення якості послуг та технічного стану теплових мереж, що також реалізовувалося на основі тісної співпраці між публічними та приватними структурами.

Для масштабування подібних успішних практик важливо адаптувати їх до локальних умов, розробляючи стратегії на основі смарт-спеціалізації, які дозволять ідентифікувати пріоритети кожної громади та залучити інвесторів. Крім того, необхідно вдосконалити законодавство у сфері ППП, зокрема спростити процедури укладання договорів і підвищити прозорість реалізації проектів. Інфраструктурно-сервісні проекти на засадах ППП мають стати ключовим інструментом для відновлення та розвитку територіальних громад України у повоєнний період.

Література:

1. Ahmadi, L., Arbabi, H., Sobhiyah, M.H., Laali A. Investigation of factors affecting sustainability in public-private partnerships for infrastructure projects. *Environ Dev Sustain*. 2024. URL: <https://doi.org/10.1007/s10668-024-05205-0>
2. Global Infrastructure Outlook - A G20 INITIATIVE. Forecasting infrastructure investment needs and gaps. 2024. URL: <https://outlook.gihub.org/>
3. Private Participation in Infrastructure (PPI) - World Bank Group. Ukraine. 2023. URL: <https://ppi.worldbank.org/en/snapshots/country/ukraine>
4. Міністерство економіки України. Стан здійснення ДПП в Україні. 2024. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=9fc90c5e-2f7b-44b2-8bf1-1ffb7ee1be26&title=StanZdiisnenniaDppVUkraini>
5. Петрова І.П. Досвід реалізації інвестиційних проектів на засадах партнерства влади, бізнесу та суспільства в Україні. *Вісник економічної науки України*. 2024. № 1 (46). С. 61-67. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2024.1\(46\).61-67](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2024.1(46).61-67)
6. Дергач А.В. Державне-приватне партнерство як інструмент залучення інвестицій для відновлення та розвитку об'єктів інфраструктури територіальних громад. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2024. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2024_4_15
7. Державно-приватне партнерство як механізм реалізації нової регіональної політики: можливості застосування та практичні аспекти підготовки і впровадження інвестиційних проектів. U-LEAD. 2017. URL: https://rdpa.regionet.org.ua/images/129/PPP_report_U-LEAD_30_10_2017.pdf

УДК 336.71

Пітел Н.С.

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності

Джумадурдієв Агадурди

здобувач вищої освіти на другому (магістерському) рівні
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ЯК СКЛАДОВОЮ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Фінансова безпека є одним із ключових елементів сталого розвитку економічних систем, адже саме від її забезпечення залежить стабільність економіки, ефективність управління ресурсами та здатність адаптуватися до зовнішніх і внутрішніх викликів. У сучасному глобалізованому світі економічні системи стикаються зі значними ризиками, пов'язаними з фінансовими кризами, нестабільністю ринків, впливом інфляційних процесів та коливаннями валютних курсів. Тому питання управління фінансовою безпекою стає надзвичайно актуальним як для окремих підприємств, так і для держави в цілому [1, с. 111].

На наш погляд, сталий розвиток передбачає гармонійне поєднання економічних, соціальних та екологічних інтересів, що є неможливим без ефективного управління фінансовими ресурсами та мінімізації фінансових ризиків. У цьому контексті управління фінансовою безпекою виступає не лише засобом забезпечення економічної стабільності, а й інструментом досягнення стратегічних цілей розвитку. У сучасному світі, де національні економіки інтегровані у глобальні фінансові процеси, загрози фінансово-економічній безпеці стають дедалі більшою проблемою для держав, підприємств та суспільства в цілому (рис. 1).

Рисунок 1 – Бар'єри на шляху до сталого розвитку: ключові загрози фінансово-економічній безпеці

Джерело: узагальнено авторами

Зазначені на рис. 1 загрози мають багатовекторний характер і включають макроекономічні ризики, фінансову нестабільність, політичну та регуляторну непередбачуваність, соціальні виклики, а також вплив глобальних кризових явищ. Розуміємо, що ігнорування або недооцінка вищезазначених проблем можуть призвести до значних економічних втрат, зниження рівня життя населення та підризу довіри до інституцій, що ускладнює досягнення сталого розвитку тощо.

Для подолання бар'єрів на шляху до сталого розвитку, що виникають через загрози фінансово-економічній безпеці, необхідно впроваджувати комплексні підходи, які охоплюють всі рівні управління – від державного до корпоративного.

На державному рівні доцільно розробляти національні стратегії фінансово-економічної безпеки, інтегровані у програми сталого розвитку, забезпечувати прозорість економічної політики, стабільність регуляторного середовища та впроваджувати ефективні механізми антикризового управління.

На макроекономічному рівні важливо підтримувати стабільність монетарної політики, знижувати залежність від зовнішнього фінансування, розробляти механізми протидії економічній циклічності та стимулювати довгострокові інвестиції. Для зміцнення фінансової безпеки підприємств доцільно впроваджувати сучасні інструменти ризик-менеджменту, зменшувати залежність від зовнішнього капіталу через розвиток венчурного фінансування та краудфандингу, а також забезпечувати доступ до освітніх програм з фінансової грамотності. Інноваційні підходи у фінансово-економічному управлінні, такі як впровадження цифрових технологій, розвиток кібербезпеки та інвестиції у наукові розробки, сприятимуть підвищенню ефективності управління ризиками.

У контексті глобальних викликів важливо посилювати міжнародну співпрацю, адаптуватися до стандартів фінансової прозорості та розширювати взаємодію з міжнародними фінансовими інституціями. Інтеграція екологічних та соціальних аспектів у фінансово-економічне планування, зокрема підтримка "зелених" ініціатив, пільгове кредитування та принципи соціальної відповідальності, сприятимуть зменшенню нерівності, підвищенню соціальної згуртованості та прозорості у реалізації проектів. Впровадження таких заходів дозволить не лише зміцнити економічну стабільність, а й забезпечити довготривалий сталий розвиток [2, с. 96].

З точки зору міжнародної економічної інтеграції, посилення міждержавної кооперації передбачає активну участь у діяльності міжнародних фінансових організацій, гармонізацію національних нормативів із загальноприйнятими міжнародними стандартами та укладання двосторонніх і багатосторонніх угод про економічне співробітництво.

Зазначений підхід сприяє трансферу знань і технологій через обмін найкращими практиками та впровадження інноваційних рішень; забезпечує глобальну стабільність завдяки колективному реагуванню на спільні виклики та формуванню інтегрованого економічного простору; сприяє реалізації спільних проектів, включаючи розробку й впровадження міжнародних ініціатив у сфері сталого розвитку та охорони довкілля, зокрема «зелених» проектів; зміцнює довіру та формує атмосферу взаєморозуміння і партнерства між державами; створює умови для збалансованого економічного зростання з урахуванням соціальних і екологічних аспектів, що є основою сталого розвитку тощо.

В цілому, активна міжнародна співпраця є каталізатором економічного прогресу, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності країн та забезпеченню сталого розвитку на глобальному рівні.

Література:

1. Ткаченко О., Єрмілов Р., Чернуха О. Фінансово-економічна безпека як складова системи управління підприємством. *Сталий розвиток економіки*. 2024. №4 (51). С. 110-115. URL: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-51-15>
2. Чорна І.М. Цифрові технології у забезпеченні фінансової безпеки. *Журнал економічних досліджень*. 2022. № 4(6). С. 87-99.

УДК 368

Сибірцев В. В.

доктор економічних наук, професор
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ДЕРЖАВНІ ПРОЄКТИ СТРАХУВАННЯ ВОЄННИХ РИЗИКІВ

Закон України «Про страхування» передбачає різні види і класи страхування, а також широке коло об'єктів страхування та ризиків від яких такі об'єкти страхуються [2]. При цьому, в більшості випадків українські страхові компанії, пропонують програми страхування, на які не поширюються воєнні ризики і наслідки воєнних дій.

У світі такий вид страхування, який покриває воєнні ризики, відомий під назвою T&PVI (Terrorism&Political Violence Insurance) – страхування від тероризму та політичного насильства [5].

Зокрема, що стосується війни, ризиковими позиціями міжнародні страховики вважають: житлову та комерційну нерухомість, підприємства обробної та переробної галузей, торгову мережу, склади, будівництво, традиційні електростанції, відновлювальну енергетику. За межами інтересів страховиків залишаються такі ризики: ядерні, хімічні, біологічні та радіологічні (NCBR), військові бази, посольства та консульства.

На міжнародному рівні тероризм і політичне насильство включає такі небезпеки, як: тероризм, диверсії, страйки, бунти, громадянські хвилювання, зловмисне пошкодження, повстання, революція, заколот, державний переворот, війна. Постійно змінювані та небезпечні сценарії перелічених вище подій створюють нагальну потребу захистити людей, майно та прибутки від безпрецедентних атак, насильства та непередбачуваних наслідків.

Саме тому Уряд нашої країни працює на різними державними проєктами страхування воєнних ризиків.

Один з таких проєктів, що стосується страхування інвестицій, яке передбачає не тільки компенсацію прямих збитків від зруйнованого майна, а й компенсацію самої втраченої інвестиції, очолює Міністерство економіки. Мова йде про звернення України до Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA) - Агенції з багатостороннього гарантування інвестицій, яка є однією з п'яти інституцій Групи Світового банку, щодо страхування інвестицій від воєнних ризиків. MIGA, створена у 1988 році, спеціалізується на наданні гарантій інвестиціям, що здійснюються в умовах політичної нестабільності або з ризиками, пов'язаними з війною. Її основна місія полягає у забезпеченні інвесторів захистом від некомерційних ризиків, таких як війни, соціальні конфлікти, експропріація майна чи неможливість переказу доходів за кордон. Учасником MIGA Україна стала у 1994 році [1]. Процес страхування воєнних ризиків у MIGA організований таким чином:

1. MIGA формує спеціалізований трастовий фонд, який дозволяє накопичувати ресурси для створення гарантійних зобов'язань для України. Інвестори сплачують комісію в розмірі від 0,25 % до 1,25 % за кожні 100 доларів обсягу гарантії, яку отримують.

2. Для зменшення ризиків MIGA звертається до своїх партнерів, серед яких перестраховальні компанії, інституції розвитку та експортно-кредитні агенції. Співпраця з партнерами дозволяє збільшити обсяг залучених коштів, створюючи платформу Світового банку для групових гарантій.

Додатково, для стимулювання відновлення економіки та залучення інвестицій, Уряд України активно співпрацює з американською Фінансовою корпорацією з розвитку (DFC). Зокрема, під час Інвестиційної конференції ЄС-Україна було укладено угоду між DFC, міжнародним брокером страхування AON і страховою компанією ARX, що передбачає запуск механізму перестрахування воєнних ризиків, за яким DFC діятиме як перестраховик, а ARX надаватиме страхові поліси, які покриватимуть ризики фізичних збитків в Україні,

завданих війною. Реалізація цього механізму сприятиме кращому залученню приватних компаній до проєктів відновлення в Україні. Крім того, DFC розглядає можливість поширення перестраховувальних послуг на інші українські страхові компанії.

Міністерство економіки разом з Європейською комісією також працює над впровадженням подібного механізму з іншими фінансовими установами [3].

Шукати допомоги в страхуванні від воєнних ризиків уряд збирається не лише за кордоном. До цього процесу планують долучити й українські страхові компанії.

У співпраці зі Світовим банком Уряд України активно працює над створенням концепції страхування воєнних ризиків. У жовтні 2024 року Міністерство економіки та Національний банк України представили законопроект, який передбачає створення загальнодержавної системи страхування від воєнних ризиків. Ця система, спрямована на захист інтересів громадян і бізнесу, передбачає компенсацію збитків, завданих воєнними ризиками, покриття шкоди, завданої фізичним об'єктам, а також обов'язкове страхування певних об'єктів (заставне майно, житлова забудова тощо) не тільки під час війни, але і після її завершення. Також планується заснування Державної агенції зі страхування воєнних ризиків. До кінця 2024 року документ, із врахованими зауваженнями бізнесу та представників страхової галузі, буде переданий до профільного комітету Верховної Ради.

Раніше, у квітні 2024 року, Кабінет Міністрів України затвердив постанову, якою вперше визначено поняття воєнних ризиків на законодавчому рівні. Зокрема, концепція воєнних ризиків була визначена досить широко і передбачає воєнний конфлікт, війну або збройний конфлікт, збройну агресію, бойові дії, масові заворушення; насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади; терористичні акти та/або диверсії; окупацію, анексію [4].

Цей крок став основою для розвитку нових видів страхування і перестраховування воєнних ризиків. Наприклад, Експортно-кредитне агентство впровадило страхування кредитів для українських підприємств, а також страхування прямих інвестицій в економіку країни. Такі нові інструменти страхування спрямовані на стимулювання інвестування в пріоритетні галузі економіки України. Вони передбачають покриття кредитів і інвестицій, які необхідні для розвитку переробної промисловості та підтримки експорту української продукції.

Не дивлячись на те, що сфера дії цих механізмів поки залишається обмеженою і охоплює лише певні категорії фінансування, розробка та вдосконалення на державному рівні механізмів страхування і перестраховування воєнних ризиків відкриває нові можливості для бізнесу та інвесторів. В умовах війни страхування воєнних ризиків стає ключовим інструментом збереження економічної стабільності, забезпечення захисту активів і зниження фінансових ризиків для бізнесу та громадян України; дозволяє зменшити фінансове навантаження, пов'язане із резервуванням коштів на надзвичайні ситуації, та спрямувати ресурси на розвиток і капіталовкладення; сприятиме економічному зростанню, відновленню інфраструктури та стабільності економіки України.

Література:

1. Агенція з багатостороннього гарантування інвестицій. *Вікіпедія*. URL: <https://tinyurl.com/5bxfzfr>
2. Закон України «Про страхування». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>
3. Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail/75c541ec-be1c-4c93-8a7d-5887df43b426?lang=uk-UA&title=Dfc-AonTaArxPidpisaliUgoduProPerestrakhuvanniaVonnikhRizikiv>
4. Олійник К. Як війна змінила підхід до страхування воєнних ризиків. *Економічна правда*. URL: <https://epravda.com.ua/columns/2024/08/28/718563/>
5. Terrorism and Political Violence Insurance. URL: <https://www.munichre.com/specialty/north-america/en/solutions/terrorism-political-violence-coverage.html>

УДК 347.7

Фомічов К. С.

доктор юридичних наук, професор

Крамар Б. Б.

асистент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

РОЛЬ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОЗОРОСТІ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУТІВ

Фінансові інститути є основою економічної стабільності будь-якої держави, забезпечуючи ефективний розподіл фінансових ресурсів, підтримку інвестиційної активності та загального економічного розвитку. В умовах глобалізації та стрімкого розвитку цифрових технологій значення прозорості та відповідальності у діяльності цих інститутів зростає. Прозорість фінансових установ сприяє підвищенню довіри з боку клієнтів, інвесторів і регуляторів, тоді як відповідальність забезпечує захист їхніх інтересів та підтримку стабільності фінансових ринків.

Нормативно-правові акти відіграють ключову роль у забезпеченні прозорості та відповідальності фінансових інститутів. Вони встановлюють правила ведення діяльності, обов'язки зі звітування, контрольні механізми та санкції за порушення. Відсутність чіткого правового регулювання створює ризики для фінансової системи, включно з можливістю шахрайства, відмивання грошей або зловживання домінантним становищем на ринку.

Вивчення правових механізмів, які сприяють забезпеченню прозорості та відповідальності фінансових інститутів, а також аналізі їхньої ефективності на прикладі міжнародного і національного законодавства. Прозорість у контексті фінансового права означає відкритість і доступність інформації про діяльність фінансових інститутів, що дозволяє зацікавленим сторонам оцінювати їхній стан і приймати обґрунтовані рішення. Відповідальність передбачає обов'язок фінансових установ дотримуватися встановлених норм, а також можливість застосування до них санкцій у разі порушення правил. Ці поняття є взаємопов'язаними: прозорість сприяє підвищенню відповідальності через посилення зовнішнього та внутрішнього контролю [2].

У міжнародному праві принципи прозорості та відповідальності закладені в документах таких організацій, як Базельський комітет з банківського нагляду, Група розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), а також у нормах Європейського Союзу. Ці принципи передбачають регулярну звітність, незалежний аудит і належний внутрішній контроль. Непрозорість у діяльності фінансових інститутів створює значні ризики, зокрема для їхньої платоспроможності, репутації та стійкості.

На міжнародному рівні прозорість забезпечується через впровадження стандартів, таких як Базельські принципи, які визначають мінімальні вимоги до капіталу, управління ризиками та звітності банків. FATF пропонує рекомендації щодо боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму, які також сприяють прозорості через встановлення обов'язкових процедур перевірки клієнтів та моніторингу транзакцій.

У США значну роль відіграє закон Сарбейнса-Окслі, який встановлює жорсткі вимоги до фінансової звітності та внутрішнього контролю в корпораціях. Цей закон сприяє підвищенню відповідальності менеджменту та акціонерів.

У Європейському Союзі питання прозорості врегульовані низкою директив, зокрема Директивою з фінансової звітності, яка вимагає публікації об'єктивної та перевіреної фінансової інформації. Крім того, директиви щодо боротьби з відмиванням грошей встановлюють обов'язкові процедури з належної перевірки клієнтів.

В Україні правове забезпечення прозорості фінансових інститутів регулюється закон "Про банки і банківську діяльність" [1]. Механізми контролю прозорості включають

проведення регулярного аудиту, подання звітності регуляторним органам та впровадження програм комплаєнсу. Важливу роль відіграють незалежні аудиторські фірми, які підтверджують достовірність фінансової звітності.

Нормативно-правові акти є ключовим інструментом у забезпеченні прозорості та відповідальності фінансових інститутів. Їхній розвиток сприяє зміцненню довіри до фінансової системи, підвищенню стабільності ринку та мінімізації ризиків. Водночас подальше вдосконалення законодавства вимагає врахування сучасних викликів, зокрема, цифровізації фінансових послуг і глобалізації економіки. Гармонізація національних нормативно-правових актів з міжнародними стандартами забезпечить ефективніше функціонування фінансової системи в умовах сучасного світу.

Відповідальність фінансових інститутів за недотримання прозорості регламентується законодавством та має багаторівневий характер. Юридична відповідальність передбачає адміністративні, цивільні та кримінальні санкції залежно від характеру та наслідків порушень.

Адміністративні санкції застосовуються до фінансових інститутів у разі порушення правил звітності, процедур комплаєнсу чи нормативів фінансової стабільності. До них відносяться штрафи, анулювання ліцензій, тимчасова заборона на проведення певних операцій. Наприклад, в Україні Національний банк має право накладати адміністративні стягнення на банки за порушення вимог звітності чи невиконання регуляторних вказівок.

Цивільно-правова відповідальність фінансових інститутів виникає у разі завдання шкоди клієнтам або контрагентам через недотримання прозорості. Це може включати компенсацію збитків, відшкодування моральної шкоди або повернення незаконно отриманих коштів. У міжнародній практиці нерідко виникають судові позови проти банків за приховування інформації про ризики фінансових продуктів. Кримінальні санкції застосовуються у випадках, коли непрозорість діяльності пов'язана з шахрайством, відмиванням грошей, фальсифікацією звітності чи іншими тяжкими правопорушеннями. Наприклад, у США після фінансової кризи 2008 року деякі керівники банків стикнулися з кримінальними переслідуваннями за навмисне введення інвесторів в оману.

У Сполучених Штатах закон Сарбейнса-Окслі значно посилив відповідальність за маніпуляції фінансовими звітами. У ЄС директиви з протидії відмиванню грошей передбачають жорсткі санкції за порушення процедур належної перевірки клієнтів. В Україні основними органами, які забезпечують відповідальність фінансових інститутів, є НБУ, НКЦПФР і Державна служба фінансового моніторингу.

Фінансові установи можуть мінімізувати юридичні ризики шляхом впровадження ефективних процедур внутрішнього контролю, належної перевірки клієнтів і постійного навчання персоналу. Крім того, забезпечення незалежного аудиту та прозорості фінансової звітності є ключовими елементами для зниження ризиків правопорушень.

Україна активно імплементує європейські директиви, проте для досягнення більшої ефективності потрібне подальше узгодження з рекомендаціями FATF, Базельського комітету та МВФ. Це сприятиме не лише підвищенню прозорості, але й зміцненню міжнародної репутації країни. Нормативно-правові акти відіграють важливу роль у забезпеченні прозорості та відповідальності фінансових інститутів, сприяючи стабільності ринків і довірі клієнтів. Основні проблеми у цій сфері пов'язані з прогалинами в законодавстві та недостатнім контролем за дотриманням норм. Для їх вирішення необхідне вдосконалення законодавчої бази, впровадження сучасних механізмів контролю та узгодження норм із міжнародними стандартами.

Література:

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. Редакція від 08.11.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 20.11.2024).
2. Гарбінська-Руденко А.В., Дудник В.М., Яценко Ю.Г. Правові проблеми функціонування фінансової системи України в період дії воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. №2. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/261776/258186> (дата звернення: 20.11.2024).

УДК 336.153.2

Яковенко Р. В.

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри маркетингу, менеджменту та економіки
Економіко-технологічний інститут імені Роберта Ельворті
м. Кропивницький, Україна

Чайкін В. В.

здобувач вищої освіти на другому (магістерському) рівні
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Фіскальна політика (фінансово-бюджетна) являє собою діяльність держави з формування і використання державних фінансів [1, с. 389]. Особливого значення набуває використання цього найпотужнішого інструмента державного регулювання економіки в умовах війни. Саме він дає можливість стабілізувати внутрішній економічний стан через урівноваження безінфляційного наповнення державного бюджету та сформувати достатній оборонний потенціал для переможного завершення війни на засадах збереження державного суверенітету і територіальної цілісності України.

Сформулюємо базові фундаментальні принципи реалізації фіскальної політики України в умовах прямої військової агресії з боку мокшанської орди. На нашу думку, до таких принципів має належати нижчевикладене.

1. Науковість – жодне підвищення податків понад певний визначений рівень ніколи не призводить до зростання обсягу податкових надходжень до бюджету. Це підтверджено як закономірністю Артура Лаффера, так і практикою господарювання абсолютної більшості цивілізованих країн. Наслідком цього є скорочення бюджетних надходжень, закриття бізнесу або його перехід до тіньового сектору економіки.

Принципове значення має знання та використання цього положення під час сучасної війни; фундаментальна загроза тут полягає у елементарній фінансово-економічній безграмотності осіб, що вносять пропозиції стосовно зміни обсягів податкових ставок. Така політика спроможна повністю знекровити цивільний сектор і знищити економічний тил.

2. Адекватність. Що стосується процесу стягнення податків – варто зазначити, що в Україні їх сплачують лише найбідніші верстви населення; не можна допускати подальше посилення податкового тягара з найменш забезпечених верств, всупереч збільшенню кількості прихованих мільярдерів. Доцільним є перекриття податкових «чорних дір», які всім добре відомі та дозволяють системно збагачуватись обмеженому прошарку населення через ухиляння від сплати податків.

Щодо витрачання коштів консолідованого бюджету – тут варто зазначити наступне. Унаслідок останньої податкової реформи значна частка ПДФО залишається у розпорядженні місцевих бюджетів, що призвело до їх суттєвих профіцитів через кратне збільшення складу ЗСУ. Ці кошти використовуються як завгодно – дуже часто на уявне облаштування місцевої інфраструктури, кінцевою метою якого розпил величезних грошей та збагачення т.зв. місцевих еліт – значна частина яких являє собою колишніх представників ОПЗЖ та інших проросійських політичних сил. Відтак, проросійські «почекуни» на рівні регіональної влади мають можливість збагачуватись та посилювати свою економічну владу за рахунок життя та здоров'я українських військових.

Більшість військових контрактів та державних закупівель у сфері оборони реалізується у закритому режимі, що дає можливість зловживати у цій сфері – це є цілком неприпустимим.

3. Пропорційність. Структура державного апарату, зокрема та, що безпосередньо не

забезпечує Збройні Сили України та не бере прямої участі у веденні війни має бути переглянута в бік скорочення, що можна здійснити через законодавче регулювання. При цьому внесення змін до законів, що забезпечують процеси призову, не варто розглядати виключно негативно, їх необхідність може бути зумовлена наявною ситуацією на фронті. Головне, щоб вони базувались на принципах соціальної справедливості та реальної, а не декларованої відповідальності системи державного управління перед своїми громадянами [2, с. 415]. Натомість, ми спостерігаємо подальше роздування державного апарату на тлі його непрофесійності та відсутності морального стрижня.

Також неприпустимим є розрив у розмірах оплати праці військовослужбовців і різних груп державних чиновників, силових структур, членів наглядових рад на користь останніх. Це є абсолютно незрозумілим, нелогічним та небезпечним, особливо за існуючих умов.

У системі державних контрактів варто уникати такого неодноразово зафіксованого явища, як «безнадійна дебіторська заборгованість» перед бюджетом, яка полягає у тому, що певні підприємства/структури укладають з різноманітними державними структурами контракти на значні суми коштів, і елементарно не виконують їх. У результаті, виконання цих контрактів визнається безнадійним, а втрачені кошти просто списуються. Тобто має місце прямий, майже неприхований перелив коштів державного бюджету до чітко визначених кишень.

Отже, як бачимо, правильне використання засобів фінансової політики може сприяти як зміцненню країни, розвитку оборонного потенціалу, так і призвести до її поразки через такі суб'єктивні фактори, як необізнаність, жадібність, неспроможність до навіть короткострокового прогнозування ситуації та побудови простих логічних ланцюгів, прагнення до особистого збагачення та елементарного розуміння існуючих тенденцій.

У той же час раціонально організована система формування та використання державного бюджету спроможна вирішити не лише питання оборони та поточного розвитку внутрішнього економічного потенціалу, а й сприяти позитивним цивілізаційним зрушенням України.

Література:

1. Яковенко Р. В. Національна економіка : навч. посіб. [2-ге вид., випр.]. Кіровоград : «КОД», 2010. 548 с.
2. Яковенко Р. В., Чайкін В. В. Управління перерозподілом людських ресурсів на міжгалузевому рівні в умовах ведення війни. *Економіко-правові аспекти господарювання : сучасний стан, ефективність та перспективи : матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Одеса, 4-5 жовтня 2024 р.). Одеса : ОНЕУ, 2024. С. 414-416.

УДК 336

Яременко А. О.

здобувачка вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні
Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Фрунза С. А.
завідувачка кафедри фінансів та бухгалтерського обліку
Економіко-технологічний інститут імені Роберта Ельворті
м. Кропивницький, Україна

СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

До нещодавнього часу поняття «економічна безпека» та «фінансова безпека» майже не використовувалися в економічній науці і не привертали уваги вітчизняних науковців і практиків. Дослідження з цієї теми мали безсистемний характер і часто вирізнялися вибіркоким та незбалансованим підходом до розкриття окремих аспектів проблематики [3, с.11].

Однак на сучасному етапі, що характеризується вченими як епоха глобалізації, питання економічної безпеки стало ще більш актуальним і набуло особливої значущості. Це пояснюється діалектичними суперечностями, що виникають в умовах стрімкого розвитку лібералізації та інтеграції, які призводять до відкритості та взаємозалежності національних економік. Глобалізація сприяє розвитку світового ринку, і в таких умовах політична замкнутість і економічний ізоляціонізм окремих держав стають безперспективними [3, с.13].

Система економічної безпеки в Україні ще не до кінця сформульована. Вперше проблема національної економічної безпеки була окреслена в Програмі діяльності Кабінету Міністрів України, ухвалений Верховною Радою України в жовтні 1996 року. Однак це питання тоді розглядалося лише в контексті боротьби зі злочинністю (№412). Більш ґрунтовне висвітлення концепції економічної безпеки було надано в Основах державної політики національної безпеки України, ухвалених Верховною Радою України 16 січня 1997 року [3, с.15].

Зважаючи на те, що безпека традиційно є пріоритетом державної політики, поняття економічної безпеки стало важливим інструментом для прийняття політичних рішень. Якщо основна мета економічної політики полягає в задоволенні різноманітних інтересів політичних суб'єктів через зміни в економічній сфері, то наука про економічну безпеку допомагає формувати відповідну політику для забезпечення цієї безпеки.

Економічна безпека визначається як здатність держави захищати свої національні економічні інтереси від зовнішніх і внутрішніх загроз, а також забезпечувати поступальний розвиток економіки з метою підтримки стабільності суспільства і достатнього оборонного потенціалу за будь-яких умов [1].

На рисунку 1 зображені основні елементи системи економічної безпеки є суб'єкти, об'єкти, загрози та ризики. Лише за їхньою взаємодією можна забезпечити сталий розвиток держави і її здатність протистояти виникаючим загрозам [1].

Таким чином, економічна безпека є багатогранним і складним суспільним явищем, яке тісно пов'язане з поняттями таких як: „інтереси” (національні, державні, індивідуальні, корпоративні, суспільні), „стійкість” (національної економіки, соціально-економічної системи), „незалежність” (економіки від зовнішніх ринків) та „відтворення” (життєвий інтерес для кожного суб'єкта економіки) [3, с.18].

На рис. 2 зображено рівні економічної безпеки які необхідно розглядати як базову складову національної безпеки, її матеріальну основу, а також як систему певних рівнів, які взаємопов'язані) [3, с.19]. Це означає, що стан національної безпеки залежить від життєздатності економіки, її ефективності, мобільності та конкурентоспроможності. Забезпечення економічної безпеки є виключною прерогативою держави.

В умовах тривалої війни економічна безпека України переживає значні трансформації.

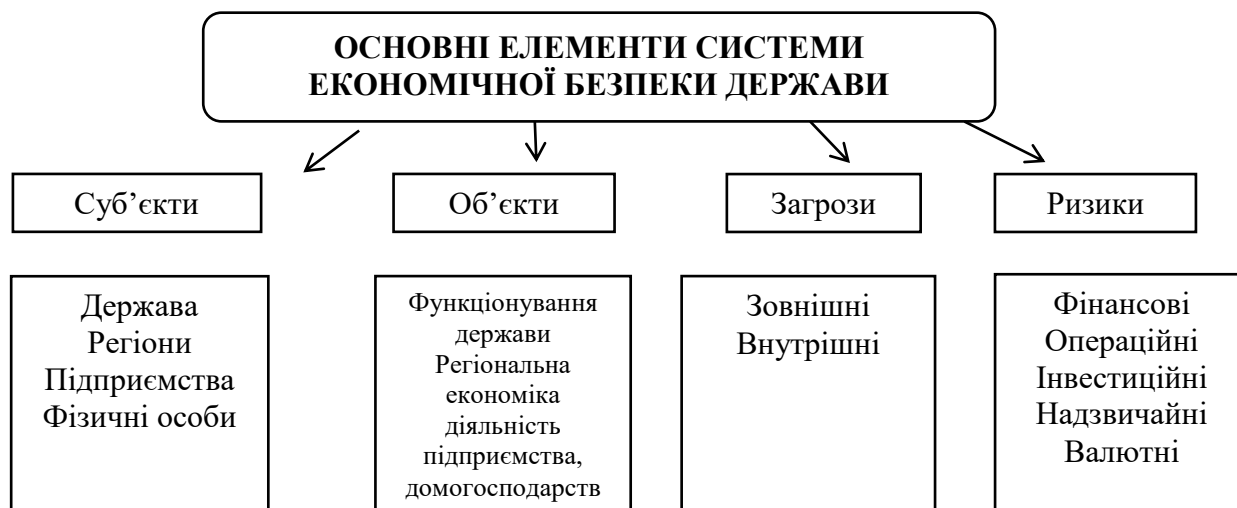

Рисунок 1 - Основні елементи системи економічної безпеки держави [2].

Після початкової стабілізації та адаптації до перших шоків від повномасштабного вторгнення, національна економіка поступово переходить до економіки воєнного часу. Це створює нові виклики та загрози для економічної безпеки, зокрема, фізичні руйнування інфраструктури, обмеження економічної діяльності на деяких територіях, ракетно-дронові атаки, нестача кваліфікованої робочої сили, а також збільшення макроекономічних диспропорцій [2]. В умовах невизначеності щодо термінів завершення війни неможливо точно прогнозувати всі виклики та загрози для економічної безпеки України. Також держава зазнає значних трансформацій через руйнування інфраструктури, обмеження економічної діяльності, нестачу робочої сили та зростання макроекономічних диспропорцій. Серед нових ризиків є можливість блокування транскордонного руху товарів через страйки чи односторонні обмеження, що є складним і важко прогнозованим фактором для економічної безпеки. Посилення зовнішньої нестабільності, зокрема розширення бойових дій, може призвести до напруження у ланцюгах постачання і створити нові загрози для національної економіки [1].

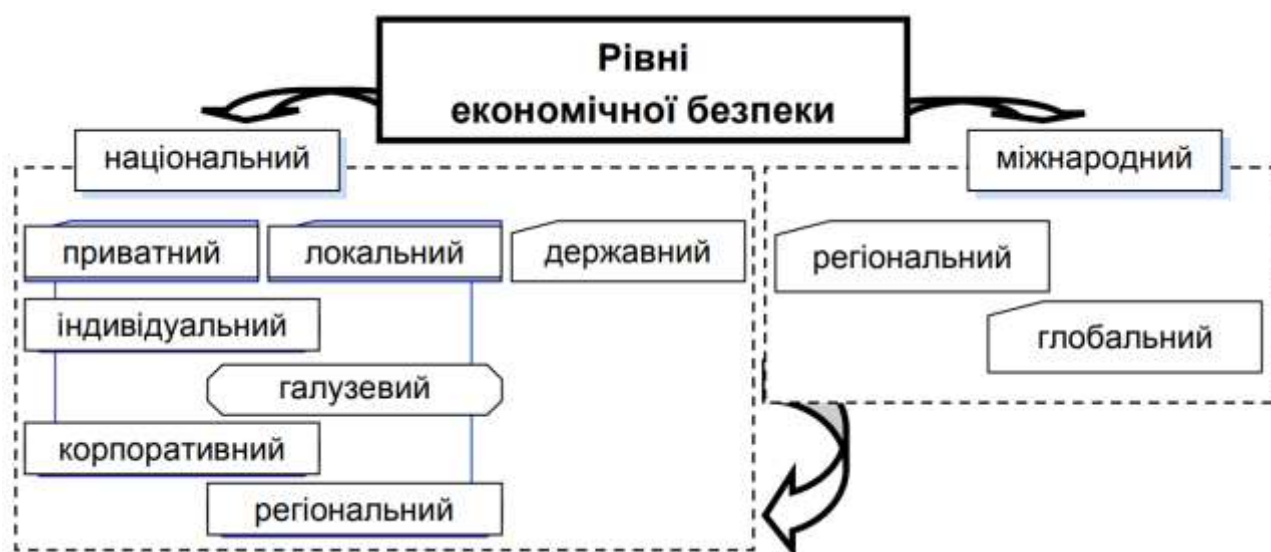

Рисунок 2 - Рівні економічної безпеки [3].

На сучасному етапі, економічна безпека визначається як здатність держави захищати свої національні інтереси від загроз та забезпечувати стабільний розвиток економіки для підтримки соціальної та оборонної стабільності. Це багатогранне явище, що тісно пов'язане з такими аспектами, як стійкість економіки, незалежність від зовнішніх ринків та відтворення життєвих інтересів економічних суб'єктів. Пріоритетними напрями для забезпечення економічної держави є: забезпечення продовольчої безпеки, підтримка ключових секторів економіки (для оборони та виробництва товарів першої необхідності), проведення політики щодо міжнародних партнерів, прозоре та ефективне використання коштів (які отримані від міжнародних партнерів), проведення політики щодо збільшення витрат на оборону. При цьому потрібно також знаходити баланс між забезпеченням коштів на економічний розвиток та обороноздатність. Дії держави за умови сильного лідерства, згуртованої нації, підтримки міжнародної спільноти це шляхи для успішного подолання економічних ризиків.

Отже, забезпечення економічної безпеки є пріоритетом державної політики, яка має за мету підтримку життєздатності та ефективності національної економіки, здатної адаптуватися до нових загроз і викликів, зокрема в умовах війни.

Література:

1. Каламбет С.В., Кириленко Б.О. Економічна безпека як багаторівнева система. *Економіка і суспільство. Гроші, фінанси і кредит*. Випуск 5. 2016. С.344-349.
2. Економічна безпека України в умовах довготривалої війни. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://surl.li/welgpn> (дата звернення: 19.11.2024).
3. Кравчук Н. Я., Колісник О.Я., Мелих О.Ю. Фінансова безпека: Навчально-методичний посібник. Тернопіль. 2010. 277с. URL: <https://search.app/uqHJFiCT21kme1ji9> (дата звернення: 19.11.2024).

СЕКЦІЯ 2
ФІНАНСОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ,
ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ, СТРАХОВИЙ ЗАХИСТ ТА
УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ

УДК 338.5

Андронік О. Л.

кандидат економічних наук, доцент

Маєр Н. В.

здобувачка вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні

Донецький національний університет імені Василя Стуса

м. Вінниця, Україна

"ЗНЯТТЯ ВЕРШКІВ" ЯК СТРАТЕГІЯ МАКСИМІЗАЦІЇ ПРИБУТКУ НА РАННІХ ЕТАПАХ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ПРОДУКТУ

Сучасний бізнес-ландшафт характеризується безпрецедентною динамікою та посиленням конкуренції. У цих умовах компанії змушені постійно шукати інноваційні рішення, щоб не лише вижити, але й досягти стійкого зростання. Виведення нового продукту на ринок є одним із ключових інструментів для досягнення цієї мети. Однак, цей процес пов'язаний з високими ризиками та вимагає ретельного стратегічного планування й аналізу для впровадження вдалої стратегії.

Одним із ключових рішень, яке визначає успіх запуску нового продукту, є вибір стратегії ціноутворення. Серед різноманіття підходів особливу увагу заслуговує стратегія "зняття вершків". Вона передбачає встановлення високих цін на новий продукт на ранніх етапах його життєвого циклу з метою швидкого повернення інвестицій та залучення сегмента найбільш платоспроможних споживачів, готових платити за інновації, унікальність й ексклюзивність. Такий підхід дозволяє компаніям створити преміальний імідж продукту та забезпечити його швидке позиціонування на ринку.

Метою даного дослідження є вивчення впливу стратегії ціноутворення "зняття вершків" на поведінку споживачів та ефективності використання її провідними компаніями для оптимізації своїх фінансових показників, а також розгляд потенційних переваг, ризиків та обмежень цього підходу в контексті сучасних ринкових реалій.

Стратегія високих (преміальних) цін базується на передчасному встановленні компанією найвищої ціни на товар задля його виокремлення серед інших продуктів на ринку, зосередившись на задоволенні потреб ранніх адаптерів і високій якості, тим самим забезпечуючи при цьому швидкий відбій інвестицій та створюючи бар'єр для нових конкурентів, аби із плином часу призвести до її поступового зниження, адаптуючись до змін у попиті та пропонуючи продукт ширшому колу споживачів. Така політика використовується щодо товарів, які належать до категорії модних новинок, котрі мають незначну тривалість життєвого циклу. Передумовами використання такої політики є високий, майже ажіотажний попит на такий товар, незначна еластичність попиту, наявність відповідного цінового сегмента ринку споживачів, необізнаність покупців з реальними витратами виробника на виробництво цього товару, а також мала ймовірність швидкої реакції конкурентів [1].

Висока початкова ціна нового продукту, хоча й може викликати певний опір споживачів, проте дозволяє позиціонувати його як преміальний та створити ексклюзивний імідж. Це особливо ефективно для сегмента споживачів з високими доходами, які менш чутливі до ціни. Поступове зниження ціни згодом дозволяє розширити аудиторію та адаптувати продукт до потреб різних груп споживачів.

Як і будь-яка з цінових стратегій, "зняття вершків" має свої переваги та недоліки, які формують її сприйняття у контексті ринку преміальних товарів. Серед вигод стратегії "зняття вершків" може бути отримання високого короткострокового прибутку під час запуску нового інноваційного товару. Якщо у вас є престижний імідж бренду, ця стратегія також допоможе підтримувати його та залучати лояльних клієнтів, які хочуть першими отримати доступ/ексклюзивний досвід. Однак, є і негативні фактори, які гальмують її подальший розвиток. Зняття вершків — не найкраща стратегія на переповнених ринках,

якщо тільки у вас немає справді неймовірних особливостей, які не зможе зімітувати жоден інший бренд. Така стратегія приваблює конкуренцію і вона може зашкодити сприйняттю покупців, які вже купили у вас, якщо ви знизите ціну надто рано чи надто високо після запуску [2]. Незважаючи на усі аспекти, варто виокремити проблеми, які поступово розв'язує ця стратегія ціноутворення (див. рис. 1).

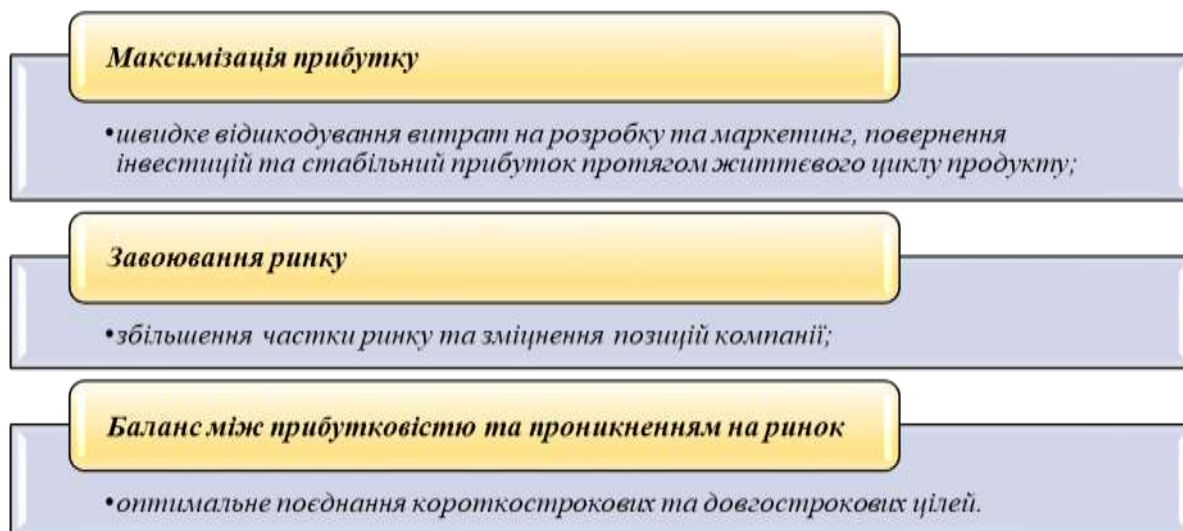

Рисунок 1 - Проблеми, які розв'язує стратегія "зняття вершків"

Джерело: створено авторами

Як правило, цю стратегію застосовують виробники інноваційних товарів з унікальними особливостями, а також бренди, що орієнтовані на споживачів, які стежать за трендами та модою. Вона часто використовується в галузях електроніки, програмного забезпечення, у фармацевтиці, а також у роздрібній торгівлі преміальними товарами [3] (див. Рис. 2).

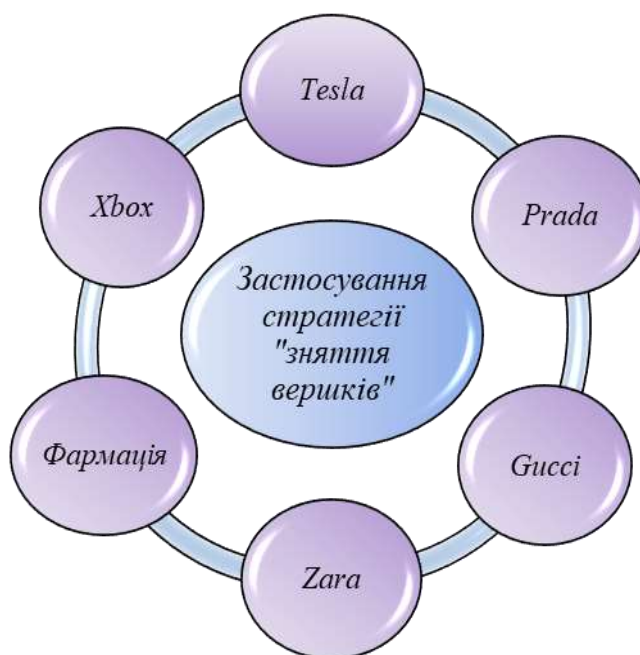

Рисунок 2 - Взірцеві приклади застосування стратегії "зняття вершків"

Джерело: створено авторами

Яскравим прикладом реалізації стратегії «зняття вершків» є діяльність компанії Tesla, яка зосередилася на випуску інноваційного продукту преміального класу. На початковому етапі компанія орієнтувалася на сегмент заможних покупців, пропонуючи технологічно досконалі електромобілі за високою ціною. Це дозволило не лише підкреслити унікальність продукту, а й швидко компенсувати значні витрати на дослідження та розробку. Згодом, завоювавши довіру споживачів і закріпивши репутацію інноватора, Tesla перейшла до розширення аудиторії, пропонуючи більш доступні моделі. Такий поетапний підхід став основою для успішного розвитку бренду та його виходу на масовий ринок.

У модній індустрії застосування стратегії "зняття вершків" є популярним підходом, особливо серед люксових брендів та роздрібних мереж. Деякі преміальні марки, як от Louis Vuitton обирають високі ціни, щоб підкреслити ексклюзивність продукції, тоді як інші, наприклад, Prada чи Gucci, використовують більш гнучкий підхід, впроваджуючи поступове зниження цін, дозволяючи ширшому колу клієнтів придбати їхні товари. Масові бренди, такі як Zara, теж активно використовують цю стратегію разом із іншими методами ціноутворення. Наприклад, Zara, на відміну від конкурентів, встановлює дещо вищі стартові ціни на нові колекції, орієнтуючись на клієнтів із більшою купівельною спроможністю, і лише згодом знижує їх, щоб охопити ширший ринок. Це забезпечує ефективне поєднання преміальності з доступністю задля налагодження співпраці з різними сегментами ринку.

Навіть фармацевтичні компанії часто застосовують стратегію «зняття вершків» для нових препаратів, особливо тих, що захищені патентами. Такий підхід дозволяє компенсувати великі витрати на розробку, впровадження у виробництво та маркетинг інноваційних лікарських засобів. На старті ціни встановлюються на високому рівні, оскільки споживачі готові платити за унікальність та ефективність новинки. Однак, наближаючись до завершення патентного захисту, виробники поступово знижують ціни, щоб зміцнити свої позиції на ринку перед появою дженериків. Це дає змогу максимально використати конкурентну перевагу, поки аналогічні препарати не стали доступними.

Окрім розглянутих прикладів застосування стратегії "зняття вершків" особливої уваги вимагає висока вартість ігрових консолей, таких як Xbox, зумовлена застосуванням стратегії преміального ціноутворення на початковому етапі їхнього життєвого циклу. Це дозволяє виробникам не лише покривати витрати на виробництво, а й отримувати прибуток. З часом ціни поступово знижуються завдяки підвищенню ефективності виробничих процесів та зростанню масштабів виробництва.

Отож, підсумовуючи, стратегія "зняття вершків" є ефективним стартом для нового продукту. Однак, для довгострокового успіху компанія повинна бути готова до адаптації цінової політики з урахуванням змін на ринку та еволюції потреб споживачів. Поступове зниження ціни та розширення асортименту дозволять компанії залучити нових клієнтів і забезпечити стійкий розвиток бізнесу.

Література:

1. Стратегія "зняття вершків": сутність, умови та приклади практичного застосування: веб-сайт. URL: <https://studfile.net/preview/2398475/page:21/> (дата звернення: 24.11.2024).
2. Стратегії ціноутворення товарів для роздрібної торгівлі: веб-сайт. URL: <https://xn-----6kcb4cegbzednvr1ak3exeh8ipar.in.ua/blogs/online-store-success-business/pricing-strategies> (дата звернення: 22.11.2024).
3. Стратегія «зняття вершків»: приклади, переваги і недоліки: веб-сайт. URL: <https://pricer24.com/uk/blog/strategiya-znyattya-vershkiv/#%D0%9F%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B8-%D0%B7%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%81%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97-%C2%AB%D0%B7%D0%BD%D1%8F%D1%82%D1%82%D1%8F-%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%BA%D1%96%D0%B2%C2%BB> (дата звернення: 24.11.2024).

УДК 658:005

Армашов В. Ю.

здобувач вищої освіти на другому (магістерському) рівні
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

Основною метою заснування та функціонування будь-якого підприємства, незалежно від його форми власності та розміру, є досягнення достатнього рівня прибутку або справедливої винагороди за діяльність [1].

Прибуток є основним показником, який показує фінансові можливості підприємства та його здатність розширювати свою виробничу діяльність. Збільшення прибутку очевидно означає, що компанії мають більше можливостей розвиватися економічно, покращувати та розширювати свою діяльність. Прибуток є джерелом підвищення добробуту населення та стабільності фінансів країни [1].

Прибуток є ключовим показником, який показує фінансові результати та цілі компанії. Визначення фінансового результату, який виникає внаслідок діяльності підприємства, є однією з основних частин економіки та фінансів. Як основний орієнтир економічних процесів і головна мета діяльності підприємства, прибуток має вирішальне значення. Крім того, він сприяє формуванню державних бюджетних ресурсів і задоволенню внутрішніх потреб підприємства [2].

Термін «прибуток» часто плутають з терміном «дохід». Але «дохід» охоплює більше ситуацій. Він використовується на загальному, економічному та побутовому рівнях. Це поняття може використовуватись в контексті національного доходу держави, доходів громадян або як дохід підприємства. Загальна сума грошових надходжень підприємства від продажу товарів, виконання робіт або надання послуг називається доходом. Загальний дохід підприємства включає грошову виручку від продажу товарів, інших матеріальних цінностей і майна з урахуванням постійних витрат.

Прибуток – це кінцевий результат роботи підприємства, який демонструє, чи перевищили доходи всі витрати на виробництво та реалізацію продукції. Цей показник є ключовим для будь-якого бізнесу, оскільки він відображає досягнення поставленої мети – отримання прибутку. Однак, через різноманітність факторів, що впливають на його формування, точне визначення прибутку може бути складним завданням [2].

Аналіз різних наукових підходів до визначення прибутку свідчить про відсутність єдиної, загальноприйнятої точки зору на цю економічну категорію. Різноманітність тлумачень прибутку систематизовано в таблиці 1.

Аналізуючи різні наукові підходи до визначення прибутку, ми помічаємо, що кожен дослідник вносить свої нюанси в це поняття. Однак, існують певні спільні риси. Зокрема, більшість дослідників згодні, що прибуток – це різниця між сумою, отриманою від продажу продукції, та загальними витратами на її виробництво і реалізацію. При цьому, складники цих витрат можуть інтерпретуватися по-різному. Незважаючи на різні підходи, всі дослідники визнають, що прибуток є важливим показником фінансових результатів діяльності підприємства, а також відображає результати творчої діяльності [2].

Для оцінки ефективності підприємства недостатньо лише досягти позитивного фінансового результату. Необхідно порівняти отримані результати з результатами інших подібних підприємств.

Абсолютна сума прибутку, хоча і є важливим показником, не дає повного уявлення про ефективність управління, оскільки вона не враховує розмір витрат.

Більш точним показником ефективності є прибутковість, яка показує, яка частина доходу залишається в якості прибутку після покриття всіх витрат [5].

Таблиця 1 - Існуючі підходи до визначення категорії прибутку

№	Джерело	Визначення
1	Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. [3]	Прибуток: сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати.
2	Азаренкова Г.М., Журавель Т.М., Михайленко Р.М [4]	Прибуток становить собою різницю між загальною сумою доходів і витратами на виробництво та реалізацію продукції.
3	Мочерний С.В. [5]	Прибуток - одна з форм чистого доходу в умовах розвинутих товарно-грошових відносин, що виражає вартість додаткового частково необхідного продукту.
4	Гальчинський А С. [6]	Прибуток - різниця між продажною ціною товару або послуги і витратами виробництва.
5	Буряковський В.В. [7]	Прибуток - це грошовий вираз основної частини грошових збережень, створених підприємством будь-якої форми власності.
6	Осовська Г.В., Юшкевич О.О. [8]	Прибуток - перевищення доходів від продажу товарів та послуг над витратами на виробництво і продаж цих товарів;
7	Предборський В.А. [9]	Прибуток є одним з узагальнюючих показників діяльності і окремого підприємця, і підприємства, і галузі, і економіки у цілому.

Джерело: розроблено автором

Прибуток - це абсолютний показник фінансового результату діяльності підприємства. Його наявність свідчить про ефективність роботи, але не дає повного уявлення про рівень цієї ефективності. Для більш точної оцінки необхідно розрахувати рентабельність, яка показує, скільки прибутку приносить кожна гривня, інвестована в підприємство [5].

Прибуток обчислюється як різниця між виручкою від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та всіма витратами, пов'язаними з її виробництвом і продажем. Це своєрідна винагорода підприємцю за ризик та інвестиції. Однак, прибуток відображає лише ту частину доходу, яка залишається після покриття всіх витрат[6].

Прибуток – це не просто число у фінансовій звітності, а важлива категорія в економіці, яка виконує кілька ключових функцій [5].

По-перше, він відображає економічний ефект діяльності підприємства, тобто кінцевий фінансовий результат.

По-друге, прибуток діє як стимул для розвитку бізнесу, оскільки є джерелом фінансування та інвестицій.

І, по-третє, він є основою для формування бюджетів на різних рівнях, від підприємства до держави.

Варто зазначити, що на розмір прибутку впливають як внутрішні, так і зовнішні фактори. До зовнішніх належать умови, які підприємство не може безпосередньо контролювати: стан природного середовища, транспортна інфраструктура, державна політика в сфері цін, податків та ін. Ці фактори можуть суттєво впливати на прибутковість бізнесу, навіть якщо підприємство ефективно організовано [5].

Внутрішні фактори, що впливають на діяльність підприємства, можна розділити на виробничі (пов'язані безпосередньо з виробництвом продукції) та невиробничі (пов'язані з іншими аспектами діяльності). До виробничих факторів належать обсяги виробництва, якості продукції, собівартість тощо. Загальний прибуток підприємства – це сума всіх отриманих доходів за вирахуванням усіх витрат. Він складається з валового прибутку (від реалізації

продукції), операційного прибутку та чистого прибутку. Саме чистий прибуток є тим, що залишається в розпорядженні підприємства. Основним джерелом прибутку для більшості підприємств є продаж товарів. Аналізуючи прибутки і збитки, можна оцінити ефективність роботи підприємства та вжити необхідних заходів для її покращення.

Аналізуючи форму № 2 "Звіт про фінансові результати", можна отримати детальну інформацію про фінансову діяльність підприємства. Зокрема, важливо звернути увагу на такі показники як:

- валовий прибуток: характеризує ефективність виробничо-господарської діяльності.
- прибуток від операційної діяльності: відображає результати основної діяльності підприємства.
- прибуток до оподаткування: показує фінансовий результат до сплати податків.
- чистий прибуток: є кінцевим результатом фінансово-господарської діяльності і визначає суму, яку підприємство може направити на розвиток або виплату дивідендів [10].

Принцип нарахування та відповідності доходів і витрат є основоположним для визначення фінансового результату. Він передбачає, що доходи та витрати визнаються в бухгалтерському обліку в тому періоді, до якого вони відносяться, незалежно від моменту надходження або сплати коштів. Таким чином, фінансовий результат відображає не лише поточні грошові потоки, а й майбутні економічні вигоди та зобов'язання, пов'язані з операційною діяльністю підприємства [11].

Поняття «маржинальний дохід» широко використовується в управлінському обліку для аналізу прибутковості продукції та прийняття управлінських рішень. Маржинальний дохід представляє собою різницю між виручкою від продажу продукції і змінними витратами на її виробництво. Він є важливим інструментом для визначення точки беззбитковості та аналізу впливу змін обсягу виробництва і продажів на прибуток підприємства. Маржинальний аналіз дозволяє оцінити прибутковість різних видів продукції та приймати обґрунтовані рішення щодо оптимізації виробничої програми [12].

Література:

1. Єпіфанова І.Ю. Гуменюк В.С. Прибутковість підприємства: сучасні підходи до визначення сутності. *Економіка і суспільство*. Випуск №3. 2016. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/3_ukr/33.pdf
2. Орехова А.І. Економічна сутність категорії прибуток. *Науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка»*. №7. 2013. С. 313-316.
3. Кіндрацька Г.І. Економічний аналіз: навч. посібник / За ред. А.Г. Загороднього., Білик М.С., Загородній А.Г. Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка». 2005. 428 с.
4. Азаренкова Г.М., Журавель Т.М., Михайленко Р.М. Фінанси підприємств: навч. посіб. для самост. вивчення дисципліни. 2-ге вид., випр. і доп. Київ: Знання-Прес, 2006. 287 с.
5. Мочерний С.В., Устенко О. А. Основи економічної теорії: навч. посібник. 3-тє вид., стер. Київ : Видавничий Центр «Академія», 2009. 504 с..
6. Гальчинський А.С., Єщенко П. С., Палкін Ю.І. Основи економічної теорії: підручник для підготовки мол. спец. Київ : Вища школа, 1995. 471 с.
7. Буряковський В.В. Національна економіка: навч. посібник для студ. вищих навч. закл. Дніпропетровський національний ун-т.: Наука і освіта. 2007. 310 с.
8. Осовська Г. В., Юшкевич О. О., Завадський Й. С. Економічний словник. Київ : Кондор, 2009. 358 с.
9. Предборський В. А. Економічна теорія: підруч. для студ. вищих навч. закл. / В. А. Предборський, Б. Б. Гарін, В. Д. Кухаренко. К.: Кондор. 2003. 492 с.
10. Цал-Цалко Ю.С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз: навч. посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: ЦУЛ, 2014. 360 с.
11. Наливайко А.П. Теорія стратегії підприємства. Сучасний стан та напрямки розвитку: монографія. Київ: КНЕУ. 2011. 227 с.
12. Міщенко К.В. Прибутковість підприємства та шляхи її підвищення. *Міжнародний науковий журнал Інтернаука*. 2017. Т. 2. № 2. С. 105-107.

УДК 368

Бігдаш В. Д.

доктор філософії в галузі економіки, професор МКА
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Навчально-науковий інститут управління,
економіки та фінансів ПрАТ «ВНЗ МАУП»
м. Київ, Україна

НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СТРАХОВИКІВ В УКРАЇНІ

Українське страхове законодавство визначило напрями розвитку платоспроможності страховиків відповідно до змін, що внесені в зв'язку з прийняттям Нового закону «Про страхування» в листопаді 2021 року.

У Новому законі «Про страхування» [1] (Новий Закон) встановлено більше вимог до платоспроможності страховиків та інвестиційної діяльності страховика, ніж було визначено в Законі 1996 року. Зокрема передбачається дві категорії вимог [2]:

- 1) спрощена (Solvency I) для страхування відмінного від страхування життя
- 2) базова (Solvency II) для страхування життя, відповідальності, поруки і більших страхових організацій.

Перші три роки після вступу в силу нового Закону до обох груп страховиків будуть застосовуватися спрощені вимоги до платоспроможності.

Статутний капітал страховика має бути більшим або дорівнювати мінімальному капіталу страховика, зазначеному у Новому Законі і, відповідно, для початку діяльності та отримання ліцензії юридична особа має відповідати цій вимозі. Формування та наповнення статутного капіталу дозволяється виключно у грошовій формі. Джерела наповнення статутного капіталу мають бути підтвердженими, НБУ встановлює відповідні вимоги нормативно-правовими актами. Змінювати структуру статутного капіталу і проводити державну реєстрацію змін можна тільки за погодженням НБУ та у порядку, встановленим ним. Витрачати грошові кошти зі статутного капіталу до того, як юридична особа отримала ліцензію, має право тільки для підготовки проведення нею страхової діяльності.

Аналогічно старому Закону «Про страхування» (1996 року) (Закон 1996, [3]) у Новому Законі (Закон 2021) є окремий розділ, присвячений вимогам до платоспроможності страхової компанії. «Розділ VI. Вимоги щодо забезпечення платоспроможності та інвестиційної діяльності страховика». У статті 37 нового Закону описані особливості визначення регулятивного капіталу страховика. Так, страховик має забезпечувати постійний достатній рівень регулятивного капіталу для платоспроможності. РК складається з:

$$РК = K1 + K2 + K3 \quad (1)$$

де РК – регулятивний капітал;

K1 - капітал першого рівня;

K2 - капітал другого рівня;

K3 - капітал третього рівня.

Однією з проблем дослідження платоспроможності українських страховиків є процедура формування регулятивного капіталу страховика відповідно до вимог нового закону України «Про страхування». Необхідність такого дослідження пов'язано з тим, що до прийняття Нового Закону не розглядалася сутність і, відповідно, не проаналізовано порядок формування регулятивного капіталу страховика відповідно до нового Закону України «Про страхування».

Ряд дослідників доцільно розглядають норми Європейського союзу, які прямо вказують на наявність для певних фінансових установ регулятивного капіталу у державах сучасного ЄС [4]. В Україні також необхідно обов'язково врахувати законодавчі норми ЄС

у, зокрема у сфері фінансових послуг згідно підрозділу 6 Угоди про асоціацію з ЄС.

НБУ та відповідні регулятори повинні визначити критерії, які впливають на поділ складових регулятивного капіталу на рівні та визначено склад регулятивного капіталу страховика, а саме капіталів першого, другого та третього рівнів.

Ряд дослідників пропонує визначити ці капітали як примусово обов'язкові, або як мінімальний регулятивний капітал [4].

Рекомендується відмовитися від капіталу третього рівня, оскільки він вже не практикується у законодавстві держав ЄС. Пропонується відмовитися від віднесення до капіталу третього рівня не забезпеченого субординованого боргу.

Вказано, що відповідно до нового Закону України «Про страхування» вимоги щодо регулятивного капіталу мають окремо визначатися нормативно-правовими актами НБУ як Регулятора.

Проте в сучасних умовах основні вимоги визначені Положенням, затвердженим застарілим розпорядженням Нацкомфінпослуг № 850, яке потребує перегляду, як і ряд інших нормативних актів, зокрема:

- положення про обов'язкові критерії і нормативи достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика;

- порядок визначення розміру регулятивного капіталу страховика як однієї з пруденційних вимог;

- порядок розрахунку капіталів першого та другого рівнів;

- порядок визначення пропорцій складових регулятивного капіталу страховика;

- методика оцінки активів і зобов'язань страховика для цілей розрахунку регулятивного капіталу;

- вимоги щодо укладення договорів про залучення коштів на умовах субординованого боргу (позики) та типових умов таких договорів;

- методика врахування дефіциту регулятивного капіталу страховика тощо.

Як вказує ряд вітчизняних дослідників [5], в Україні, як у більшості європейських країн, впровадження Solvency II буде вимагати перебудови багатьох внутрішніх систем і процесів, що веде до збільшення обсягу роботи персоналу і витрат. До позитивного належить поліпшення захисту прав страхувальників, підвищення фінансової стабільності в цій сфері, поліпшення якості відповідного нагляду і регулювання, підвищення прозорості в страховому секторі, зміцнення довіри до нього інвесторів.

Великим страховим компаніям буде легше адаптуватися завдяки більшому обороту, прибутку і диверсифікації ризиків, збільшення числа злиттів і поглинань, що підвищує концентрацію капіталу, зниження рівня конкуренції і якості послуг в страховому секторі. Можливе зростання цін на страхові продукти і надати стримуючий вплив на розвиток ринку страхування, змушуючи страховиків до обмеження ділової активності.

До позитивних наслідків належить поліпшення захисту прав страхувальників, підвищення фінансової стабільності, уніфікація управління і функціонування страхових організацій і, як наслідок, поліпшення якості нагляду і регулювання, прозорості в страховому секторі, зміцнення довіри до нього інвесторів [5].

Література:

1. Про Страхування: Закон України № 1909-IX від 18.11.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>
2. Новий закон України про страхування – що зміниться для компаній та споживачів страхових послуг. URL: <https://forinsurer.com/news/21/11/23/40615>
3. Про Страхування: Закон України № 1909-IX від 07.03.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Мосейко А. Г., Формування регулятивного капіталу страховика відповідно до нового закону України «Про страхування». URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/handle/123456789/28870>
5. Ткаченко Н. В. Сучасний стан оцінки платоспроможності страхових компаній. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/1070/1080>

УДК 336

Боролюк М. І., Козак М. Ю.

здобувачі вищої освіти на першому рівні спеціальності
«Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Лопатовська О. О.

викладач кафедри фінансів, обліку та аудиту
Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут
м. Хмельницький, Україна

СУЧАСНА СТРУКТУРА ДОХОДІВ І ВИТРАТ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Фінансова система кожної країни є складним механізмом, що забезпечує ефективне функціонування економіки. Центальною ланкою цієї системи є комерційні банки, які забезпечують важливу роль у посередництві між економічними суб'єктами, сприяючи накопиченню капіталу, його розподілу та ефективному використанню. У сучасних умовах, коли економічні, політичні та технологічні зміни відбуваються з високою інтенсивністю, структура доходів і витрат комерційних банків постійно трансформується, впливаючи на їхню стійкість та конкурентоспроможність.

Сучасна банківська система характеризується складною та багатокомпонентною структурою доходів і витрат. Ці аспекти формуються під впливом економічних, регуляторних, технологічних і соціальних факторів. Розуміння їхньої специфіки дозволяє оцінити фінансову стійкість банків та ефективність управління ресурсами.

У сучасних умовах доходи банків формуються з кількох ключових джерел, що забезпечують їх фінансову стабільність та конкурентоспроможність. Зокрема, до них належать процентні та непроцентні доходи.

Процентні доходи – є основним джерелом доходів банків, яке формується за рахунок різниці між ставками кредитування та залучення коштів (процентний спред). Кредитні операції залишаються важливою частиною бізнесу банків, особливо в країнах із високим попитом на позикові ресурси. В умовах низьких процентних ставок у багатьох розвинених країнах банки досягаються з викликом оптимізації процентних доходів, що збільшує перехід до активного використання інноваційних продуктів.

Частка непроцентних доходів у структурі банківських фінансів постійно зростає. Вони включають [1, с.151]:

- комісійні доходи за розрахунково-касове обслуговування, випуск платіжних карток, проведення міжнародних переказів тощо;
- доходи від операцій із цінними паперами, включаючи дивіденди та прибутки від перепродажу;
- доходи від інвестиційної діяльності, такі як прибуток від управління портфелем активів клієнтів або власних інвестицій;
- доходи від консалтингових послуг, зокрема управління активами, злиття та поглинання (M&A), оцінка ризиків.

У сучасних умовах банки також активно заробляють на цифрових продуктах, таких як мобільні додатки, автоматизовані фінансові рішення, інтеграція з фінтех-платформами. Цей напрямок забезпечує додаткові джерела доходів у вигляді підписок, транзакційних комісій та нових продуктів для клієнтів. Значну частину доходів формують надходження від операцій із купівлі-продажу іноземної валюти, такі доходи залежать від ринкової ситуації та попиту на валюту.

Структура витрат банків суттєво змінюється в умовах цифровізації та глобалізації, що зумовлює перехід від переважно операційних витрат до інноваційно орієнтованих витрат.

У структурі витрат банку розрізняють наступні види витрат: процентні витрати, операційні витрати, інвестиційні витрати, витрати на комплаєнс і регуляторні вимоги, витрати на маркетинг [1, с. 152]. Охарактеризуємо основні їх ознаки.

– Процентні витрати - складають значну частину бюджету банків і пов'язані з виплатою відсотків за залучені депозити, міжбанківські кредити та інші позикові ресурси. Конкуренція на ринку депозитів змушує банки пропонувати привабливі процентні ставки, що збільшує цей вид витрат.

– Операційні витрати – до них належать витрати на утримання персоналу, оренду та обслуговування офісів, комунальні послуги. У сучасних банках такі витрати знижуються за рахунок оптимізації філіальної мережі та переходу на дистанційне обслуговування.

– Інвестиційні витрати – є стратегічними і передбачають здійснення інвестицій у нові технології, такі як розробка мобільних додатків, впровадження штучного інтелекту для аналізу даних, кібербезпека.

– Витрати на комплаєнс і регуляторні вимоги – полягають в тому, що банки змушені виробляти значні витрати на дотримання нормативів, встановлених центральними банками та міжнародними організаціями. Це включає формування резервів, забезпечення прозорості операцій та боротьбу з відмиванням грошей.

– Витрати на маркетинг - передбачають інвестиції банків в рекламні кампанії, аналітику клієнтських уподобань і розвиток бренду для залучення нових клієнтів і надання своїх послуг.

Варто відзначити, що сучасний банківський сектор характеризується низькими фінансовими показниками, які відображають ефективність управління доходами та витратами. До таких ключових показників належать [2, с.17]:

1. Коефіцієнт ефективності (Cost-to-Income Ratio) - відображає всі операційні витрати до сукупного доходу банку. Низьке значення коефіцієнта впливає на високу ефективність. У сучасних банках він коливається в межах 40–60%, залежно від типу банку та його розміру.

2. Чистий процентний дохід (Net Interest Margin, NIM) - цей показник визначає різницю між доходами від кредитування та витратами на залучення коштів. Він залишається одним із ключових для банківських аналітиків.

3. Доходи на одного працівника - відображає ефективність використання людських ресурсів. У банках, що активно впроваджують автоматизацію, цей показник суттєво зростає.

У таблиці 1 представлена типова структура доходів і витрат комерційного банку (у % від загального обсягу).

Таблиця 1 - Типова структура доходів і витрат сучасного комерційного банку

Категорія доходів/витрат	Частка у доходах (%)	Частка у витратах (%)
Процентні доходи	60-70	50–60
Непроцентні доходи	30-40	—
Операційні витрати	—	20–30
Інвестиції в технології	—	10–15
Витрати на комплаєнс	—	5–10

Джерело: сформовано авторами за даними [2]

Аналіз сучасної структури доходів і витрат демонструє, що банки активно адаптуються до змінених умов, зокрема через цифровізацію, підвищення ефективності та диверсифікацію джерел доходів.

Література:

1. Костюк В. А., Дятленко В. Є. Управління доходами і витратами банку. *Інфраструктура ринку*. 2017. №12. С. 150-154.
2. Макаренко Ю. П., Мороховець К. С. Доходи і витрати у забезпеченні прибутковості комерційних банків України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. №. 10. С. 15-19.

УДК 658

Борщов С. А.

здобувач вищої освіти на другому рівні гр. ЕОБ-23М-1,4
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ЗАХОДИ СТАБІЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

На сучасному етапі розвитку глобальної економіки та підприємницького сектору перед будь-яким бізнесом постає завдання створення та підтримки стабільної системи економічної безпеки. Це включає запобігання банкрутству, забезпечення прибутковості та постійного вдосконалення діяльності. Досягнення таких цілей можливе лише за умови впровадження ефективної системи фінансово-економічної діагностики. Достовірна оцінка фінансового стану підприємства має критичне значення, адже вона стає основою для виявлення ризиків, їх усунення, прийняття стратегічних рішень і підвищення результативності бізнесу.

Рациональне та ефективне управління фінансовими ресурсами підприємства має таке ж значення, як і безперебійна робота кровоносної системи для людини. Аналіз фінансового стану дозволяє оцінити використання ресурсів, виявити рівень забезпечення власним оборотним капіталом, платоспроможність, баланс запасів матеріальних цінностей із потребами виробництва, а також своєчасність виконання фінансових зобов'язань.

З управлінської точки зору фінансовий аналіз є ключовим чинником успішності компанії. Він допомагає ідентифікувати сильні та слабкі сторони підприємства, що впливають на його поточну та майбутню конкурентоспроможність. Оцінка фінансового стану виступає фундаментом для аналізу результатів діяльності, формування стратегічних і тактичних планів, визначення напрямів розвитку та пошуку шляхів для підвищення ефективності роботи підприємства.

Фінансовий стан підприємства є багатогранним поняттям, що відображає якісний вимір його господарської діяльності. Він формується під впливом взаємодії всіх елементів фінансових відносин та відображає ефективність використання ресурсів компанії. Точна та достовірна оцінка фінансового стану дає змогу виявити проблемні аспекти діяльності, забезпечуючи основу для ухвалення ефективних рішень щодо оптимізації розподілу капіталу.

Фінансово стабільне підприємство характеризується високою конкурентоспроможністю, здатністю своєчасно виконувати боргові зобов'язання, раціональною структурою капіталу та привабливістю для інвесторів. Аналіз фінансового стану є необхідним інструментом, який надає важливу інформацію про динаміку якісних і кількісних змін показників. Це допомагає керівництву приймати обґрунтовані рішення для стратегічного планування та прогнозування діяльності як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі [1].

Для ефективного управління фінансово-господарською діяльністю підприємство повинно систематично проводити поглиблений аналіз фінансового стану, застосовуючи адаптовані до його специфіки методи та підходи, які відповідають стратегічним цілям та політиці розвитку.

Фінансовий стан підприємства є однією з ключових характеристик його діяльності, а пошук способів його покращення – важливим завданням управлінського процесу. Для досягнення цього підприємства мають збільшувати обсяги виробництва, підвищувати продуктивність праці, розширювати ринкову частку, урізноманітнювати асортимент продукції та покращувати її якість. Важливими факторами також є зниження виробничих витрат, ефективне використання всіх ресурсів, побудова взаємовигідних відносин із постачальниками та клієнтами, а також проведення продуманої цінової політики [2].

Для підтримки стабільного фінансового стану кожне підприємство повинно створити систему аналізу та оцінки фінансових показників, адаптовану до специфіки його діяльності, ринкових умов, фінансової стратегії та політики. Така система має враховувати ментальні особливості власників і стратегічні цілі компанії.

Для подальшого зміцнення позицій підприємства в сучасних умовах доцільно зосередитися на таких кроках:

1. Оптимізація фінансових зобов'язань, скорочення обсягу поточної заборгованості, зокрема за кредитами та зобов'язаннями з оплати праці.
2. Диверсифікація джерел доходів, активне освоєння нових джерел прибутку.
3. Інвестиційний розвиток, продовження модернізації основних засобів з метою підвищення конкурентоспроможності та продуктивності.
4. Контроль витрат. Оптимізація витрат та ретельний контроль собівартості реалізованої продукції для збереження високого рівня рентабельності.

З метою створення підґрунтя для подальшого досягнення стабільного розвитку необхідно вживати наступні заходи:

1. Посилити контроль за дебіторською заборгованістю, щоб уникнути ризиків ліквідності.
2. Продовжити інвестиції в основні засоби, зберігаючи баланс між довгостроковими активами та поточними потребами.
3. Оптимізувати структуру поточних зобов'язань для зменшення фінансового навантаження.
4. Удосконалити управління витратами для забезпечення стабільного рівня рентабельності.

Обов'язковою умовою ефективної роботи механізму управління фінансовою стійкістю є створення якісної системи підтримки цього процесу, яка охоплює:

– Нормативно-правове забезпечення: законодавча база, що визначає права та обов'язки суб'єктів господарювання, а також стандарти, норми та нормативи у сфері гостинності. До цієї категорії належать інструкції, накази, положення та інша внутрішня документація підприємства, яка стосується фінансово-господарської діяльності й підлягає обов'язковому виконанню.

– Фінансово-економічне забезпечення: мобілізація фінансових ресурсів із різноманітних джерел для стабільного розвитку підприємства та забезпечення розширеного відтворення.

– Організаційне забезпечення: формування відповідної організаційної структури, яка відповідає за підтримку фінансової стійкості на підприємстві.

– Науково-технічне забезпечення: використання теоретико-методологічних та науково-методичних розробок, спрямованих на діагностику та управління фінансовою стійкістю. Це також включає інформаційні технології, технічне обладнання та програмне забезпечення для аналізу, планування та прогнозування фінансової стійкості.

– Кадрове забезпечення: підготовка та підвищення кваліфікації персоналу, який володіє навичками аналізу та оптимізації фінансової стійкості підприємства.

– Інформаційне забезпечення: створення інформаційної бази, яка включає фінансову звітність, показники, індикатори тощо, необхідні для аналізу та підтримки фінансової стійкості підприємства [3].

Література:

1. Готра В. В., Ріпич В. В., Дячок А. В. Діагностика фінансового стану підприємства та шляхи його покращення. *Економіка і суспільство*. 2017. № 8. С. 219–223. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/8_ukr/38.pdf.
2. Костенко Ю., Короленко О., Гузь М. Аналіз фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 43. С. 43-49.
3. Нагорний П.Д., Базюк Д.С. Оцінка фінансового стану як передумова ефективного управління підприємством. *Трансформаційна економіка*. 2023. №1 (01). С. 44-49.

УДК 658

Вашенко Р. О.

здобувач вищої освіти на другому рівні гр. ЕА-23-1,4
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ЗАХОДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах питання управління основними фондами підприємства та виявлення резервів підвищення їх використання набувають особливої актуальності. Адже забезпечення підприємств потрібними основними засобами та можливістю оновлення матеріально-технічної бази є підґрунтям для забезпечення належного рівня ліквідності, платоспроможності та загальної фінансової стійкості підприємства. Це особливо важливим є для підприємств переробної галузі сільськогосподарського виробництва, зокрема підприємств виробництва цукру, оскільки саме вони потребують оновлення виробничо-технічного потенціалу.

У сучасних умовах ринкових відносин ключовим фактором підвищення продуктивності праці на підприємствах по виробництву цукру є раціональне використання та забезпечення необхідної кількості й асортименту основних фондів [1].

Особливу увагу слід приділяти таким аспектам, як надійність і якість продукції, технічне забезпечення виробництва, що значною мірою залежить від стану основних фондів підприємства та ефективності їх експлуатації. Для досягнення цих цілей необхідно здійснити ретельну оцінку стану основних фондів. Комплексний аналіз кожної складової дозволяє визначити напрями для підвищення ефективності використання основних фондів, застосовуючи методи, які сприятимуть зниженню виробничих витрат та підвищенню загальної результативності роботи підприємства.

Головна особливість будь-якого підприємства полягає у наявності власного майна, що перебуває в економічному чи оперативному управлінні. Ці активи забезпечують умови для ефективного ведення бізнесу, економічної незалежності та стабільної роботи підприємства. Жодне підприємство, незалежно від його розміру чи форми власності, не може функціонувати без основних засобів [1].

Серед основних шляхів підвищення ефективності використання основних фондів підприємств переробки цукру важливе місце займає продовження термінів експлуатації обладнання. Загальний резерв покращення використання основних фондів можна умовно поділити на три основні групи:

1. Технічне вдосконалення засобів праці, що включає:
 - оновлення технічної бази шляхом автоматизації та впровадження сучасних виробничих систем;
 - заміну застарілого обладнання, модернізацію існуючих механізмів;
 - усунення дисбалансів у виробничих потужностях;
 - механізацію допоміжних процесів;
 - активізацію раціоналізаторських ідей.
2. Подовження експлуатації машин і механізмів через:
 - скорочення простоїв обладнання, включно з орендою чи продажем невикористовуваних активів;
 - зменшення термінів ремонту;
 - мінімізацію втрат часу впродовж зміни.
3. Оптимізація управління та організації виробництва, зокрема:
 - швидше досягнення проектної продуктивності нових основних фондів;
 - впровадження сучасних методів організації праці;
 - забезпечення виробництва необхідними матеріально-технічними ресурсами;

- використання інноваційних підходів до управління виробничими процесами за допомогою сучасної техніки [2].

Серед важливих резервів слід відзначити швидке освоєння проектних потужностей, запуск нових технологічних ліній і обладнання. На практиці середній період освоєння таких потужностей сягає п'яти-шести років, хоча техніко-економічні розрахунки свідчать про можливість досягнення проектних показників вже за один-два роки, залежно від специфіки підприємства.

Для забезпечення економічно ефективного використання основних фондів підприємства виробництва цукру необхідно:

- ретельно контролювати їх технічний стан;
- залучати кваліфікованих фахівців для проведення ремонтів;
- аналізувати ринки виробництва та збуту;
- впроваджувати сучасні підходи до управління;
- усувати простой та модернізувати обладнання;
- оптимізувати структуру та стан основних фондів;
- знижувати витрати на фонди, підвищуючи продуктивність праці.

Таким чином, ефективне управління основними фондами дозволяє підприємству не лише зменшувати витрати, але й значно підвищувати свою конкурентоспроможність.

Ефективне управління основними засобами потребує налагодженої системи, яка здатна забезпечувати своєчасне отримання достовірної інформації про стан, інтенсивність та ефективність використання засобів виробництва. Прийняття управлінських рішень на основі застарілих або обмежених даних може не лише знизити очікуваний ефект, а й негативно позначитися на виробничих процесах.

Для вирішення цієї проблеми запропоновано механізм формування інформаційного забезпечення, що інтегрує інформаційні потоки з облікової та аналітичної систем для задоволення інформаційних потреб керівництва підприємства. Цей механізм охоплює обидві системи з урахуванням їх внутрішніх і зовнішніх зв'язків, в межах яких формується економічна інформація, необхідна для прийняття ефективних рішень щодо управління основними засобами.

Розробка такого механізму дозволить:

1. Забезпечити оперативне отримання актуальних даних про стан та ефективність використання основних засобів.
2. Встановити чіткий розподіл функціональних обов'язків між структурними підрозділами та працівниками підприємства.
3. Сприяти формуванню своєчасних управлінських рішень, які підвищують дієвість і продуктивність діяльності підприємства [3].

Таким чином, лише за умов налагодження ефективної системи інформаційного забезпечення підприємство зможе досягати високого рівня прибутковості, забезпечувати рентабельність капіталу і зберігати конкурентні позиції на ринку.

Література:

1. Волощук Ю.О. Формування та відтворення матеріально-технічної бази аграрної сфери. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка*. 2018. №29. С.135-146.
2. Попенко М. С. Фінансування відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств в Україні: Обліково-фінансове забезпечення в управлінні економічною стійкістю підприємства: сучасні тенденції і перспективи розвитку: Монографія. Дніпро, ДДАЕУ, 2024.
3. Танчин А.І. Ефективність використання основних засобів на підприємстві: система показників оцінки та напрями їх підвищення. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Сер.: Економіка*. 2017. Вип. 4. С. 77 – 80.

УДК 658

Горюх Г. В.

здобувачка вищої освіти на другому (магістерському) рівні
Науковий керівник: доктор екон. наук, проф. Сибірцев В.В.
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ТА КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ТА НАПРЯМКИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

Суть фінансової діяльності підприємства полягає у виникненні грошових відносин, пов'язаних з неперервним кругообігом коштів у формах витрачання ресурсів, одержання доходів, їх використання, а також з приводу відносин з постачальниками, покупцями продукції, працівниками підприємства, державними органами та ін. Усі господарські операції, крім тих, що ведуть до зростання власного капіталу, викликають зміни дебіторської або кредиторської заборгованості.

Дебіторська та кредиторська заборгованість виступають важливим джерелом формування фінансів на підприємстві, а також впливають на діяльність кожної підпорядкованої структури за способами розрахунків та платежів. Економічна природа дебіторської та кредиторської заборгованостей криється в економічних інтересах підприємств з одного боку, і дебіторами та кредиторами з іншого боку [1].

Якщо поглянути на дебіторську та кредиторську заборгованість із позиції економічної науки і розглянути їх як самостійні категорії, тобто як узагальнене поняття, то можна визначити їхню економічну природу таким чином: дебіторська та кредиторська заборгованість виражають економічні відносини, що виникають між продавцями і покупцями у процесі купівлі-продажу продукції, товарів і послуг та зумовлені розбіжністю у часі переходу права власності (розпорядження, використання) з моментом платежу, що пов'язано з об'єктивними умовами, які створюються у процесі виробництва, реалізації й організації розрахунків[2].

Наявність дебіторської і кредиторської заборгованості може мати певні переваги та недоліки. У табл. 1 представлено головні переваги і недоліки формування дебіторської та кредиторської заборгованостей на підприємстві.

З метою підтримки стабільного фінансового стану та розвитку підприємства необхідним є постійне порівняння показників дебіторської та кредиторської заборгованості.

Розв'язати проблеми, пов'язані з заборгованістю вітчизняних підприємств, та покращити фінансовий стан господарюючих суб'єктів має допомогти впорядкування основних етапів формування політики управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства.

Проте думки стосовно безпосередньої організації здійснення управління заборгованістю підприємства досить таки різняться.

Методи управління дебіторською заборгованістю є багатограними, так Костирко Л.А. виділяє наступні їх категорії :

1) економічні міри для аналізу та обліку дебіторської заборгованості – постійний аналіз і моніторинг стану розрахунків, затримок виплат зі сторони підрядників та виявлення причин, оцінка вже наявних заборгованостей, моніторинг фінансового стану контрагентів;

2) правові міри – контроль за наявністю необхідних платіжних документів (рахунків-фактур, накладних), а також за змінами умов договорів з клієнтами;

3) організаційні та управлінські методи – моніторинг інформації про виконання умов договору контрагентами;

4) міри по забезпеченню загальної безпеки – направлені на блокування загроз діяльності підприємства. [3].

Таблиця 1 - Переваги та недоліки формування дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємств

Напрями впливу	Дебіторська заборгованість	Кредиторська заборгованість
Позитивний вплив на діяльність підприємства	- стимулювання збільшення обсягів продажу; - встановлення стабільних і тривалих зв'язків із покупцями; - формування конкурентоспроможного асортименту товарів; - прискорення реалізації запасів і відповідне зниження витрат з їх утримання та ін.	- додаткове фінансування оборотних коштів і нарощування економічного потенціалу; - здобуття додаткового прибутку; - зниження витрат на залучення капіталу; - зниження ризику втрат від інфляції та ін.
Негативний вплив на діяльність підприємства	- вилучення коштів з обороту; - виникнення витрат на управління дебіторською заборгованістю; - виникнення ризику неповернення, втрат від інфляції і зниження прибутку та ін.	- підвищення розміру зобов'язань; - виникнення втрат від недоотримання знижок на продукцію, товари, послуги, що купуються; - виникнення ризику втрати платоспроможності і фінансової стійкості та ін.

Джерело: [1].

Зі свого боку модель управління кредиторською заборгованістю, на думку Н.М. Сіренко та О.В. Смирнової, включає всього три елементи:

- 1) статичний та динамічний аналіз формування і погашення кредиторської заборгованості суб'єкта господарювання та її впливу на величину його грошових потоків;
- 2) обґрунтування доцільності отримання відстрочення оплати рахунків постачальників, а також оптимального терміну такої відстрочки;
- 3) запобігати формуванню простроченої кредиторської заборгованості та забезпечення, за необхідності, пролонгації кредиторської заборгованості тощо[2].

Проте, як бачимо з вищенаведеної інформації, більшість авторів забуває, що у системі управління заборгованостями одним із важливих етапів є їх взаємозв'язок із базовими цілями й основними показниками діяльності підприємств, а також з умовами функціонування бізнесу.

Для правильного управління заборгованістю необхідно розрахувати на майбутнє розмір боргу кредиторів. Підприємство необхідно здійснювати контроль заборгованості, особливо простроченої. У разі зменшення власної дебіторської заборгованості зменшується і кредиторська заборгованість. За допомогою аналітичного обліку порахувати уявний термін погашення звичайної заборгованості та утворення простроченої. На великих підприємствах доцільно створити відділ за контролем дебіторської та кредиторської заборгованості.

Основні шляхи мінімізації дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємстві.

1. Розрахунок виникнення в майбутньому дебіторської та кредиторської заборгованості, проведення аналізу поставок та документальне оформлення актів і рахунків.
2. Встановлення кредитної політики та періоду інкасації як для груп дебіторів так і кредиторів.
3. Аналіз, сортування та дослідження дебіторів та кредиторів відповідно до розміру закупівлі, процес оплати рахунків, кредитної історії, конкуренції товару на ринку пропозицій.

4. Проведення щорічної звірки взаєморозрахунків з дебіторами і кредиторами, що підтверджено документально.

5. Контроль та зменшення вартості безнадійних боргів.

6. Встановлення таких умов для продажу, які дають гарантію повернення коштів [4].

Отже ефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованістю агропромислових підприємств промислових підприємств в умовах дефіциту оборотних коштів з урахуванням аспектів його стратегічного розвитку та конкретних тактичних цілей є цілісним процесом, що передбачає модифікацію та застосування альтернативних концепцій управління капіталом підприємства загалом, а також методів оцінки ефективності його функціонування, адекватних умовам трансформаційної ринкової економіки України.

Для побудови економічного та фінансового інструментарію системи управління дебіторською заборгованістю промислового підприємства важливим є розроблення ефективних механізмів управління ними, спрямованих насамперед на оптимізацію обсягів і структури дебіторської заборгованості.

Тому саме ефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованостями належить до необхідних умов успішної діяльності, оскільки воно створює передумови для швидкого зростання бізнесу і збільшення фінансових можливостей підприємства.

Література:

1. Сабліна Н.В., Литовченко О.Ю. моделювання процесу управління заборгованістю в системі адміністрування фінансової діяльності підприємств. *Комунальне господарство міст*. 2022, том 2, випуск 169. С. 49–56.
2. Ярмак О.В. Управління дебіторською та кредиторською заборгованостями підприємства / О.В. Ярмак, К.О. Прокудін. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. № 11/2. С. 28–31. URL: <https://efp.in.ua/uk/journalarticle/527>.
3. Степаненко О.І., Дубовик М.Ф. Аналіз дебіторської заборгованості, її вплив на фінансовий стан та ділову активність підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2022. № 2(88). С. 116–125. <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2022-2-17>.
4. Бондаренко О.М., Масюк І.І. Шляхи вдосконалення мінімізації дебіторської і кредиторської заборгованості та управління ними. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. № 4. С. 26–29. <https://doi.org/10.37634/efp.2020.4.5>.

УДК 658

Джерелейко С. Д.

кандидат економічних наук, доцент

Денисова Г.

здобувач вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні

Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут

м. Хмельницький, Україна

СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабна війна в Україні створила безпрецедентні виклики для вітчизняних підприємств, суттєво вплинувши на їхній фінансовий потенціал та можливості його реалізації. В таких умовах особливої актуальності набуває дослідження специфіки формування та трансформації фінансового потенціалу підприємства, а також розробка нових підходів до його оцінки та управління.

Теоретичні та методологічні аспекти формування фінансового потенціалу підприємств досліджували такі вчені як Бланк І.О., Костирко Л.А., Педченко Н.С., Краснокутська Н.С. та інші. Питання управління фінансами підприємств в кризових умовах розглядали Терещенко О.О., Єпіфанов А.О., Василенко В.О. Проте специфіка формування фінансового потенціалу в умовах воєнного стану залишається недостатньо дослідженою.

Фінансовий потенціал підприємства можна розглядати як сукупність наявних фінансових ресурсів і можливості їх ефективного використання для досягнення стратегічних та тактичних цілей. Фінансовий потенціал як комплексний показник, інтегрує різні аспекти фінансової діяльності підприємства, відображає якісні характеристики фінансового стану та враховує вплив як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. Разом з тим, в умовах воєнного стану відбувається суттєва трансформація як самого поняття фінансового потенціалу, так і механізмів його формування та реалізації.

Фінансовий потенціал підприємства має багатовимірний вплив на його діяльність [1]:

по-перше, він забезпечує фінансову стійкість, яка в умовах воєнного стану стає критичним фактором економічної стабільності підприємства;

по-друге, достатній рівень фінансового потенціалу створює можливості для реалізації екологічних ініціатив, що особливо актуально в контексті післявоєнного відновлення та європейської інтеграції України;

по-третє, фінансовий потенціал виступає фундаментом для розвитку соціальної складової, забезпечуючи можливості для інвестицій у людський капітал, реалізацію соціальних проєктів та підтримку різних груп стейкхолдерів.

Дослідження показало, що в умовах воєнного стану на формування та управління фінансовим потенціалом підприємств впливають такі специфічні фактори [2]:

- безпекові ризики: фізичне знищення активів, пошкодження інфраструктури, порушення логістичних ланцюгів, обмеження доступу до виробничих потужностей;

- макроекономічні фактори: висока інфляція, девальвація національної валюти, обмеження валютного ринку, зміни у фіскальній політиці;

- операційні виклики: дефіцит персоналу, зростання операційних витрат, порушення договірних зобов'язань, проблеми з постачанням.

В сучасних умовах особливого значення набуває і управління фінансовим потенціалом підприємства та вимагає переосмислення традиційних підходів до формування стратегії, вибору інструментарію та технологій управління.

Під управлінням фінансовим потенціалом розуміємо цілеспрямований процес формування та реалізації стратегії оптимізації фінансових ресурсів підприємства, як наявних, так і потенційних, з метою забезпечення його стійкого функціонування в кризових умовах.

Основним завданням системи управління фінансовим потенціалом в умовах воєнного

стану є:

- превентивне виявлення кризових явищ;
- мінімізація негативного впливу військових дій на фінансовий стан;
- збереження економічного потенціалу підприємства;
- забезпечення адаптивності до змін зовнішнього середовища.

Критичного значення набуває формування ефективної системи інформаційного забезпечення управління фінансовим потенціалом, яка повинна включати: моніторинг безпекової ситуації, аналіз макроекономічних показників, оцінку галузевих тенденцій, внутрішній фінансовий аналіз.

При розробці стратегії управління фінансовим потенціалом необхідно керуватися такими принципами як:

1. адаптивність до змін зовнішнього середовища;
2. гнучкість управлінських рішень;
3. оперативність реагування на загрози;
4. комплексність підходу до управління ризиками;
5. збалансованість фінансових рішень;
6. орієнтація на довгострокову стійкість.

Таким чином можна стверджувати, що в умовах воєнного стану створюється фундамент трансформації механізмів формування та управління фінансовим потенціалом підприємств. Він виступає ключовим фактором забезпечення сталого розвитку підприємства в кризових умовах, створюючи підґрунтя для стратегічного зростання через формування необхідної ресурсної бази для інвестицій та масштабування діяльності.

Ефективне управління фінансовим потенціалом підприємства не тільки забезпечує його виживання та адаптацію до кризових умов, але й створює передумови для комплексного відновлення та розвитку у післявоєнний період, охоплюючи економічні, екологічні та соціальні аспекти діяльності.

Література:

1. Плиса В.Й., Мунтян Б.В., Цюпка А.В. Управління фінансовим потенціалом підприємства в соціально-економічних реаліях воєнного стану та повоєнного відновлення економіки України. *Економіка та суспільство*. 2024. № 61.
2. Юрків Р. Р. Чинники формування та використання фінансового потенціалу інвестиційної діяльності підприємств. *Економіка та суспільство*. 2023. № 56.

УДК 658

Джулай Д. О.

здобувач вищої освіти на другому (магістерському) рівні
Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Гаврилова Н. В.
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Цифровізація економіки України та розвиток ринкових відносин суттєво змінюють умови діяльності підприємств. Сучасні виклики, зокрема, понижена ефективність управління оборотними активами, ставлять перед фінансовим менеджментом завдання відносно оптимізації їх складу, структури та забезпечення узгодженості з джерелами фінансування.

В процесі дослідження було виявлено основні аспекти, які супроводжують процес управління оборотними активами підприємства: неоптимальність складу та структури оборотних активів (неефективний розподіл активів призводить до недостатньої ліквідності або перевищення обігових коштів, що мінімізує рівень прибутковості). Розбалансованість джерел фінансування через використання підприємствами короткострокових позик з метою фінансування довгострокових потреб, що спричинює збільшення ризиків. Посилення впливу цифровізації (зміна підходів до обробки даних та автоматизації процесів вимагає перегляду традиційних методів управління активами) [1].

Підвищення ефективності управління оборотними активами набуває особливої актуальності в умовах динамічного середовища. Сучасні виклики потребують від компаній повної відповідальності за результати своєї діяльності, що зумовлює необхідність ретельного вибору інструментів управління цими активами. Основні напрямки вдосконалення управління оборотними активами можна розглянути за етапами їх кругообігу:

Так, у процесі формування оборотних активів варто приділяти увагу наступним складовим: вибір методик оцінювання активів для точного обліку їхньої вартості; використання сучасних каналів продажів, зокрема електронних платформ маркетплейсів, для ефективного збуту продукції.

На стадії заготівлі варто приділяти увагу наступним напрямкам: раціоналізація процесів постачання: мінімізація витрат часу на підготовчі роботи, забезпечення безперебійного постачання товарно-матеріальних цінностей (ТМЦ); зменшення закупівельної вартості та оптимізація запасів на складах, а також запобігання втратам або пошкодженню активів через зовнішні фактори, включаючи ризики воєнного часу.

На стадії виробництва варто розглядати: повторне використання відходів виробничого процесу для зниження витрат; вдосконалення якості продукції за допомогою технічних, економічних та організаційних заходів; скорочення тривалості виробничих циклів і зниження споживання ресурсів без втрати якості.

На стадії реалізації варто проводити наступні заходи: посилення контролю за виконанням договірних умов постачання та оплати шляхом введення санкцій за порушення домовленостей; ефективне формування джерел фінансування оборотних активів, раціональне визначення умов платежів.

У процесі управління оборотними активами реалізуються заходи державної підтримки наступними складовими: урядові органи повинні сприяти захисту бізнесу через нормативні, фінансові та організаційні механізми; запровадження спеціальних програм для пом'якшення негативних наслідків кризових явищ, зокрема воєнних дій.

Такий комплексний підхід до управління оборотними активами дозволяє не лише підвищити ефективність їх використання, але й забезпечити стабільність функціонування підприємств навіть в умовах високої невизначеності [2].

Процес управління оборотними активами слід посилити в наступних напрямках:

- поглиблення аналізу і прогнозування оборотних активів, впровадження сучасних цифрових інструментів для аналізу складу та динаміки оборотних активів.
- проведення заходів оптимізації структури фінансування, використання змішаного підходу до фінансування з урахуванням вартості капіталу та ризиків.
- поширення напрямків використання цифрових платформ, застосування ERP-систем для автоматизації управлінських рішень, що забезпечить прозорість та швидкість обігу ресурсів.

Таким чином, інтеграція сучасних цифрових технологій у процес управління оборотними активами сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українських підприємств та посилиться їх адаптація до умов глобального ринку [3].

В процесі управління оборотними активами варто приділити увагу системі «якраз вчасно» (just-in-time), яка полягає у такій політиці постачання, де доставка товарів та надання послуг здійснюються саме в той час коли вони потрібні, що призводить до зменшення виробничих запасів, мінімізації складських витрат та псування на складах.

До основних умов політики управління оборотними запасами «якраз вчасно» (just-in-time) належать:

1. Її застосування призводить до зменшення рівня запасів, що означає менше вкладень капіталу в товарно-матеріальні запаси. Оскільки в цій системі потрібно мати наявності для негайного використання мінімальну кількість матеріалів, то істотно знижується загальний рівень запасів.

2. В умовах цифровізації економіки застосування системи just-in-time мають місце скорочення циклу виконання замовлення і зростання надійності його виконання. Що в свою чергу сприяє суттєвому зменшенню потреби в резервному запасі, який представляє собою додаткові товарні одиниці запасів, які зберігаються щоб уникнути можливого дефіциту. Графік виробництва в рамках планово виробничої перспективи також скорочується. Це дозволяє виграти час, необхідний для того, щоб відреагувати на зміни кон'юнктури ринку. Виробництво продукції невеликими партіями також сприяє досягненню більшої гнучкості.

3. При застосуванні цієї системи відзначається поліпшення якості виробництва. Коли замовлену кількість продукції невелика, джерело проблем з якістю легко виявляється і коригування вносяться негайно. У цих умовах у працівників спостерігається більше розуміння значення якості, що веде до поліпшення якості виробництва на робочих місцях.

До інших переваг системи «якраз вчасно» (just-in-time) можна віднести: зменшення капітальних витрат на утримання складських приміщень для запасів матеріалів і готової продукції; зниження ризику морального застаріння запасів; зниження втрат від браку і зменшення витрат на переробку; зменшення обсягу документації [4].

Використання технології «якраз вчасно» just-in-time в механізм управління оборотними активами вітчизняних підприємств забезпечить потреби керівників у прийнятті ефективних управлінських рішень про вид, ціну, собівартості, склад і шляхи збуту продукції та сприятиме подальшому вдосконаленню виробничої і комерційної діяльності підприємства, підвищення рівня його платоспроможності та ліквідності в цілому.

Література:

1. Бабій О., Койнак В. Сучасні проблеми та перспективи управління активами підприємств. *Економіка та суспільство*. 2024, вип. 59. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3403>
2. Гаватюк Л.С. Пілат А.К. Удосконалення механізму управління оборотними активами як ефективного функціонування підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022, №1. С. 189-194.
3. Кубецька О., Остапенко Т., Палешко Я. Управління оборотними активами підприємства в особливих умовах. *Бізнес інформ*, 2022, №8. С. 159-165
4. Чуприна Х., Валяєв О., Деркач А. Удосконалення системи управління оборотними активами підприємства на базі концепції just-in-time. *Економіка та суспільство*. Вип. 26, 2021. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/391>

УДК 658

Добровольський В. О.

здобувач вищої освіти на другому рівні гр. ЕА-23-1,4
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ЗАХОДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективне формування та раціональне використання економічних ресурсів підприємства є ключовим фактором його стабільного розвитку. Управління активами вимагає постійного моніторингу та аналізу, оскільки саме від рівня ефективності управління оборотними активами залежить безперервність виробничих і збутових процесів. Крім того, правильне управління сприяє дотриманню необхідного рівня ліквідності, платоспроможності та фінансової стабільності підприємства, що в свою чергу забезпечує максимізацію прибутковості та підвищення конкурентоспроможності.

Управління активами є ключовим аспектом функціонування будь-якого підприємства. Сучасні умови господарювання вимагають застосування збалансованих традиційних і інноваційних рішень, заснованих на глибокому аналізі досягнень фінансової науки та практики. Активи являють собою складну економічну категорію, що охоплює широкий спектр теоретичних і практичних аспектів. Одним із головних завдань є побудова ефективної системи управління цими активами [1].

Ефективне управління активами має бути цілісним і системним, включати всі аспекти діяльності організації та враховувати взаємозв'язок між різними видами активів: фізичними, людськими, інформаційними, нематеріальними та фінансовими. Прогалини в одній сфері не можуть бути компенсовані успіхами в іншій [2; 3].

Важливим принципом управління активами є акцент на досягненні стратегічної цінності організації, а не лише на "управлінні заради активів". Ефективне управління має орієнтуватися на комплексний вплив на бізнес. Це не просто набір інструментів і методів, а радше корпоративна культура й система організації роботи, яка спрямована на досягнення найкращих результатів у довгостроковій перспективі.

Аналіз та систематизація методів функціонування будь-якого підприємства дає змогу визначити ключові шляхи оптимізації використання основних засобів та підвищення їх фондовіддачі. До таких шляхів належать:

- технічне та технологічне вдосконалення обладнання, включаючи його модернізацію;
- підвищення потужності агрегатів;
- заміна застарілих засобів на нові, більш продуктивні та енергоефективні зразки, що дозволяють знизити витрати енергії на виробництво продукції;
- забезпечення своєчасного та якісного обслуговування обладнання, а також ремонт у міжремонтний період;
- дотримання оптимального технологічного процесу, що допомагає уникнути простоїв у роботі обладнання;
- реалізація стратегій підприємства в галузі технічного, організаційного та економічного розвитку;
- перехід від епізодичної заміни спрацьованого обладнання до системного оновлення техніко-технологічної бази взаємопов'язаних виробничих процесів;
- розширення виробничого інструментарію;
- збільшення інтенсивності використання обладнання;
- вдосконалення виробничої техніки та технології;
- максимальне задіяння наявного парку обладнання [1].

Підвищити ефективність використання обладнання також можливо шляхом встановлення потужніших і продуктивніших агрегатів із меншими енерговитратами.

Підвищення ефективності екстенсивного використання обладнання передбачає зменшення простоїв, скорочення часу на підготовчі та допоміжні операції, а також збільшення тривалості роботи обладнання. Цього можна досягти шляхом покращення організації виробничих процесів та впровадження заходів із розширення виробничого інструментарію. У результаті застосування раціональних методів і прийомів праці на токарних верстатах робітники зменшують витрати часу на виконання комплексу технологічних операцій.

Важливим елементом стратегії підприємства є визначення оптимального обсягу та структури оборотних активів, що має суттєвий вплив на формування джерел власних ресурсів. Належне управління оборотними коштами дозволяє підприємству акумулювати достатні внутрішні ресурси для покращення фінансово-господарської діяльності [2].

Розглянемо моделі стратегічного управління активами підприємства.

1. Агресивна стратегія. Основу складає максимальне використання короткострокових джерел фінансування. Підходить для компаній із високою швидкістю обороту ресурсів і готовністю працювати в умовах підвищеного ризику. Головним недоліком є підвищена ймовірність втрати платоспроможності через сильну залежність від короткострокових фінансових зобов'язань.

2. Збалансована стратегія. Заснована на пропорційному використанні як власного, так і позикового капіталу. Поєднує помірний рівень ризику з прийнятною доходністю. Популярна серед компаній, що прагнуть досягти стабільності та поступового розвитку.

3. Консервативна стратегія. Основний акцент робиться на використанні власних фінансових ресурсів. Забезпечує низький рівень ризиків, але водночас підвищує загальну вартість капіталу. Рекомендована для підприємств, які прагнуть уникати суттєвих фінансових ризиків [3; 4].

Підприємствам з метою покращення управління активами рекомендується: посилити контроль за дебіторською заборгованістю для стабільного зниження її тривалості; оптимізувати використання основних засобів для підвищення фондовіддачі; забезпечити більшу частку власних коштів у фінансуванні матеріальних запасів для зменшення фінансових ризиків.

Основними шляхами підвищення ефективності використання активів виробничих засобів є: поліпшення складу, структури та технічного стану основних засобів; удосконалення процесів планування, управління та організації праці й виробництва; зниження фондомісткості, підвищення фондовіддачі та продуктивності праці; розвиток матеріального і морального стимулювання праці на підприємстві [2].

На наш погляд, ефективна модель управління активами сучасного підприємства повинна: орієнтуватися на довгострокові стратегічні цілі підприємства як господарської системи та враховувати економічні інтереси його власників; відповідати різноманітним сценаріям розвитку суб'єкта господарювання, що зумовлено динамічними змінами у зовнішньому середовищі; забезпечувати безперервний процес формування загальнокорпоративної та функціональних стратегій підприємства; передбачати узгодженість стратегічних рішень у різних напрямках діяльності підприємства, за типами ресурсів, функціями тощо; демонструвати високу соціально-економічну ефективність, прозорість та оптимальну трудомісткість.

Література:

1. Бабій О., Койнак В. Сучасні проблеми та перспективи управління активами підприємств. *Економіка та суспільство*, 2024, вип. 59. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3403>
2. Болгар Т.М., Кальченко А.О. Шляхи підвищення ефективності управління оборотними активами підприємства. *Економіка та суспільство*, 2018, №14. С. 765-771.
3. Гаватюк Л.С., Пілат А.К. Удосконалення механізму управління оборотними активами як умова ефективного функціонування підприємств. *Вісник Хмельницького нац. університету*. 2022, №1. С.189-194.
4. Кравченко О.А. Удосконалення класифікації стратегій управління поточними активами підприємства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія Економіка і менеджмент. 2019. Вип. 35. С.73-79.

УДК 658

Домбровська Д. О.

здобувачка вищої освіти спеціальності «Фінанси,
банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Недільська Л. В.

доцент кафедри фінансів і кредиту

Поліський національний університет

м. Житомир, Україна

МУЛЬТИФАКТОРНА МОДЕЛЬ В ОЦІНЦІ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

Вступ. Від ефективності управління оборотними коштами залежить стабільність та конкурентоспроможність підприємства. Нині в ринковій економіці ефективне управління високоліквідними активами розглядається як багатофакторний процес, в якому необхідно враховувати вплив різних чинників – економічних, виробничих, технологічних та інших. Мультифакторна модель дозволяє комплексно оцінити вплив різноманітних факторів та виявити рівень ефективності використання ліквідних активів з урахуванням взаємозв'язку між фінансовою активністю підприємства та основними показниками господарської діяльності.

Результати дослідження. Використовуючи мультифакторну модель оцінки ефективності використання оборотних активів за коефіцієнтом оборотності [1; 2], можемо поетапно оцінити кількісний вплив кожного із виділених чинників на результативний показник (коефіцієнт оборотності оборотних активів).

$$K_{об} = ЧД_{ОБА} = ЧДСВ \times СВА \times АОБА. \quad (1)$$

1. Визначимо зміну коефіцієнта оборотності в результаті зміни величини чистого доходу:

$$\Delta K_{об} ЧД = ЧД_k - ЧД_{пСВпСВпАпАпОБАп}. \quad (2)$$

2. Визначимо зміну коефіцієнта оборотності в результаті зміни собівартості:

$$\Delta K_{об} СВ = ЧД_k СВ_k - СВ_{пСВк} - СВ_{пАпАпОБАп}. \quad (3)$$

3. Визначимо зміну коефіцієнта оборотності в результаті зміни величини активів:

$$\Delta K_{об} А = ЧД_k СВ_k СВ_k А_k - А_{пАк} - А_{пОБАп}. \quad (4)$$

4. Визначимо зміну коефіцієнта оборотності в результаті зміни величини оборотних активів:

$$\Delta K_{об} ОБА = ЧД_k СВ_k СВ_k А_k ОБА_k - ОБА_{п}. \quad (5)$$

Для наочності застосування методики результати факторного аналізу коефіцієнту оборотності оборотних активів підприємства узагальнюються в таблиці, після якої проводиться їх аналіз.

Для прикладу, результати мультифакторного аналізу рівня оборотності оборотних активів ТОВ «АПКМ» відображено в таблиці 1.

За результатами розрахунків можна стверджувати, що найбільші зміни коефіцієнта оборотності оборотних активів у 2022 р. зумовлені зростанням собівартості (на 1,09) та нарощенням обсягів активів підприємства (на 1,09), найменший вплив спричинили зміни

величини оборотних активів (на 0,43). У 2023 р. зміну коефіцієнту оборотності спричинено збільшенням величини оборотних активів (на 1,64), а найменше вплинуло зростання чистого доходу (на 0,49). Загальні зміни коефіцієнту оборотності (зниження у 2022 р. та нарощення у 2023 р.) сприяли покращенню загального рівня ділової активності підприємства.

Таблиця 1 - Факторний аналіз коефіцієнту оборотності оборотних активів вітчизняного сільськогосподарського малого підприємства ТОВ «АІПКМ»

Показник	Значення	
	2022 р.	2023 р.
Зміна коефіцієнту оборотності в результаті зміни величини чистого доходу	0,72	0,49
Зміна коефіцієнту оборотності в результаті зміни собівартості	1,09	0,78
Зміна коефіцієнту оборотності в результаті зміни величини активів	1,09	0,79
Зміна коефіцієнту оборотності в результаті зміни величини оборотних активів	0,43	1,64
Загальна зміна коефіцієнту оборотності оборотних активів	-0,08	0,23

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності підприємства.

Отже, при проведенні факторного аналізу було встановлено, що зміна величини оборотних активів є найбільш чутливим фактором, що визначив динаміку коефіцієнта оборотності.

Висновки. Мультифакторна модель оцінки ефективності використання оборотних активів за коефіцієнтом оборотності дає змогу поетапно оцінити кількісний вплив кожного із виділених чинників (зміни величини чистого доходу, собівартості, активів, оборотних активів) на результативний показник. Використання мультифакторних моделей дозволяє виявити найбільш значущі фактори змін, відтак, удосконалити та забезпечити ефективність управлінських стратегій, що в свою чергу сприяє сталому розвитку суб'єктів господарювання.

Література:

1. Нестеренко К. Моделі факторного аналізу: види, методи та приклади застосування у фінансах. URL: <https://finacademy.net/ua/materials/article/modeli-faktornogo-analizu>
2. Недільська Л. В. Організаційно-економічний механізм управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Житомир, 2010. 20 с.

УДК 658.14/.17

Іщенко Н. А.

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВ ТА МЕТОДИ ЙОГО ОЦІНКИ

В сучасних умовах в Україні функціонування підприємств ускладнюється наслідками пандемії COVID-19, війною, нестабільністю економіки, а також відсутністю своєчасної фінансово-кредитної підтримки, посиленням конкурентної боротьби, що вимагає постійного пошуку шляхів та напрямів щодо підвищення результативності діяльності підприємств. При постійних змінах внутрішнього та зовнішнього середовища діяльність підприємств та можливості їх подальшого розвитку визначаються обсягом і структурою фінансового потенціалу. Відповідно виникає необхідність вибору обґрунтованих методів оцінювання рівня фінансового потенціалу підприємств, що дасть змогу виявити внутрішні можливості, а також знайти додаткові резерви його нарощування з метою підвищення ефективності функціонування підприємств.

Фінансовий потенціал підприємства - потужний важіль оперативного та стратегічного впливу на виробничо-господарську діяльність та економічний розвиток підприємства.

О. О. Горошанська, Л. М. Маккі стверджують, що під «фінансовим потенціалом підприємства слід розуміти сукупність можливостей акумулювати достатній для покриття майбутніх фінансових потреб обсяг фінансових ресурсів, ефективне формування, розподіл і використання яких сприятимуть підвищенню результативності діяльності, посиленню фінансової безпеки підприємства» [1].

Ефективне управління фінансовим потенціалом підприємства неможливе без об'єктивної та якісної його оцінки. Тому процес оцінювання рівня фінансового потенціалу підприємства необхідно здійснювати з використанням методики, яка включає наступні етапи:

I. На першому етапі відбувається збір інформації, яка буде характеризувати фінансову діяльність підприємства.

II. На другому етапі здійснюється вибір та розрахунок показників, які характеризують фінансову стійкість підприємства. Також на цьому етапі визначається тип фінансової стійкості підприємства, а саме: абсолютний, нормальний, нестабільний, кризовий.

III. На третьому етапі визначається рівень фінансового потенціалу підприємства на основі типу фінансової стійкості:

- високий рівень фінансового потенціалу мають підприємства із абсолютним типом фінансової стійкості (фінансове становище підприємств стабільне та діяльність прибуткова);
- середній рівень фінансового потенціалу мають підприємства із нормальним типом фінансової стійкості (фінансова стабільність підприємства багато в чому залежить від змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі, діяльність прибуткова);
- низький рівень фінансового потенціалу мають підприємства з нестабільним типом фінансової стійкості (підприємство фінансово нестабільне);
- критичний рівень фінансового потенціалу мають підприємства з кризовим типом фінансової стійкості (підприємство фінансово нестабільне, збиткове, близьке до банкрутства) [2].

Отже, для більш детальної оцінки рівня фінансового потенціалу підприємств запропонуємо методику комплексного оцінювання, згідно якої визначення рівня фінансового потенціалу буде відбуватися на підставі розрахунку індикаторів оцінювання фінансового потенціалу підприємств. Система оцінювання фінансового потенціалу підприємств включає наступні індикатори:

1. Індикатори фінансової стійкості підприємства, які будуть включати розрахунок таких показників: коефіцієнт фінансової залежності; коефіцієнт автономії (незалежності); коефіцієнт фінансової стабільності; коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу.

2. Індикатори платоспроможності та ліквідності підприємства включають наступні показники: коефіцієнт поточної ліквідності; коефіцієнт швидкої ліквідності та коефіцієнт абсолютної ліквідності.

3. Індикатори прибутковості підприємства включають такі показники: рентабельність реалізованої продукції; рентабельність активів; комерційна рентабельність; загальна економічна рентабельність.

4. Індикатори ділової активності підприємства включають розрахунок таких показників: коефіцієнт оборотності оборотних активів; тривалість одного обороту оборотних активів; коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості; період погашення кредиторської заборгованості; коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості; період погашення дебіторської заборгованості.

Після розрахунку індикаторів оцінювання фінансового потенціалу підприємств необхідно визначити рівень фінансового потенціалу:

- високий рівень фінансового потенціалу підприємства - фінансове становище стабільне, діяльність підприємства прибуткова;

- середній рівень фінансового потенціалу підприємства - підприємство фінансово нестабільне;

- низький рівень фінансового потенціалу підприємства - підприємство фінансово нестабільне, збиткове, близьке до банкрутства [3].

Таким чином, оцінювання рівня фінансового потенціалу підприємства за запропонованими методиками дасть змогу: забезпечити відповідну інформаційну підтримку для постійно діючої системи моніторингу стану фінансового потенціалу за умов нестабільної економіки та розробки оперативних управлінських рішень як на рівні підприємства, так і за його межами.

Література:

1. Горошанська О. О., Маккі Л. М. Фінансовий потенціал підприємства: теоретичний аспект. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2018. Вип. 1. С. 7-16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2018_1_3
2. Іщенко Н. А. Оцінювання рівня фінансового потенціалу підприємств. *Бізнес Інформ*. 2021. №12. С. 238–243. URL: http://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2021-12_0-pages-238_243.pdf
3. Іщенко Н. А. Методичні підходи до оцінювання фінансового потенціалу підприємств. *Економіка та суспільство*. 2024. № 63. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4125>

УДК 658

Крамар Б. Б.

асистент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності

Шаленок Л. М.

здобувачка вищої освіти на другому рівні гр. МЕ-21МЗ

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ФІНАНСОВИЙ АСПЕКТ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА АГРОТРЕЙДИНГУ

Агротрейдингові підприємства є одним з ключових учасників на ринку сільськогосподарської продукції. Фінансовий аспект їхньої діяльності є основною ознакою ефективності та стабільності виробничо-збутових процесів, що й актуалізує дослідження даного питання в контексті забезпечення конкурентоспроможності та сталого розвитку сучасних підприємств.

Під агротрейдингом слід розуміти діяльність, що спрямована на забезпечення збуту сільськогосподарської продукції, контролю ринкових потоків та максимізації доходу через оптимальне управління ресурсами. Ефективність діяльності агротрейдингових підприємств базується на фінансовій стабільності та здатності реагувати на зміни в глобальному та локальному ринках.

Беручи до уваги реалії функціонування вітчизняних агротрейдингових підприємств в умовах воєнного стану, варто виокремити наступні особливості їх функціонування на сучасному етапі, які впливають як на їх операційну, так і на фінансову діяльність з огляду на те, що включають такі аспекти:

- перебої в логістичних ланцюгах через руйнування інфраструктури, блокування портів та ризики транспортування, що значно ускладнює постачання продукції;
- зростання витрат через підвищення вартості пального, страхування ризиків та інших операційних витрат, що спричиняє зниження рентабельності бізнесу;
- втрата ринків збуту через зменшення доступу до зовнішніх ринків, зміни в міжнародній торгівлі та зниження попиту на продукцію;
- фінансова нестабільність через дефіцит коштів, що спричинене ускладненням доступу до кредитування та зниження обсягів інвестицій;
- підвищений рівень ризиків через військові дії, які створюють додаткові загрози для активів підприємств, таких як знищення складів, полів чи техніки.

Поряд із тим, варто відзначити, що спричинені війною руйнування у сфері виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції можуть стати передумовою для подальшого розвитку аграрного сектора країни на засадах сталості та структурної збалансованості виробництва й експорту [1].

Загалом, до ключових показників здійснення оцінки фінансового стану агротрейдингових підприємств, вважаємо за доцільне, застосовувати наступні показники, такі як:

- коефіцієнт ліквідності, який показує здатність підприємства покривати свої короткострокові зобов'язання за рахунок обігових активів;
- рентабельність продажів, який відображає відсоток прибутку, отриманого з кожної гривні доходу;
- оборотність активів, яка характеризує ефективність використання активів підприємства для генерації доходу;
- коефіцієнт фінансової стійкості, який визначає співвідношення власного та позикового капіталу, відображаючи здатність підприємства працювати без залучення додаткових позикових коштів;
- EBITDA - прибуток до вирахування податків, відсотків і амортизації.

Таким чином, слід дійти наступного висновку, що для подолання сучасних викликів,

які перешкоджають ефективному функціонуванню агротрейдингових підприємств необхідним є впровадження стратегій адаптації шляхом диверсифікації ринків, цифровізації процесів управління, активної співпраці з міжнародними партнерами та оптимізації внутрішніх витрат.

Ключовими стратегіями підвищення фінансової ефективності мають стати оптимізація логістичних процесів для зниження витрат, використання сучасних фінансових інструментів для залучення капіталу та впровадження цифрових технологій для аналізу ринкових тенденцій та управління ризиками.

Отже, фінансовий аспект діяльності агротрейдингових підприємств виступає ключовим фактором їхньої конкурентоспроможності. Тоді як постійний аналіз та моніторинг фінансових показників, управління витратами та впровадження інноваційних стратегій сприяють досягненню стабільного розвитку та зміцненню позицій на ринку агротрейдингу.

Література:

1. Dibrova, A., Ilchuk, M., Konoval, I., Androsovyh, I., & Zanizdra, A. (2023). State support for agriculture in Ukraine in the post-war period. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 9 (3), 49-76. <https://doi.org/10.51599/are.2023.09.03.03>

УДК 368.025

Краміч О. В.

здобувач вищої освіти на другому (магістерському) рівні
Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Мельник Т. А.
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ СТРАХОВИМИ РЕЗЕРВАМИ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Управління страховими резервами є важливою складовою частиною фінансової стратегії страхових компаній, оскільки забезпечує їх здатність виконувати зобов'язання перед клієнтами та підтримує фінансову стабільність підприємства.

Резерви є запорукою платоспроможності та забезпечення страхових виплат за всіма укладеними договорами.

Ключові особливості управління страховими резервами включають наступні етапи (рис. 1):

1. Визначення резервів та їх структура. Страхові резерви являють собою фонди, сформовані для покриття майбутніх зобов'язань страхової компанії. Вони поділяються на кілька типів в залежності від призначення. Резерви на страхові виплати спрямовані на покриття компенсацій за вже здійснені або потенційні страхові випадки. Резерви на обов'язкові платежі використовуються для виконання зобов'язань перед державними органами, зокрема за обов'язковими видами страхування. Резерви на непогашені премії необхідні для покриття зобов'язань щодо премій, які ще не були повністю сплачені. Окрему категорію становлять резерви на катастрофічні ризики, що формуються для покриття витрат на події, пов'язані з великими природними чи техногенними катастрофами.

Рисунок 1 - Схема управління страховими резервами страховиків

Джерело: [2].

2. Визначення резервів та їх структура. Управління страховими резервами повинно базуватись на принципах консерватизму, прогнозування, ліквідності та ефективності. Під час формування резервів необхідно забезпечити достатній рівень для покриття всіх можливих

ризиків, прогнозуючи майбутні витрати на основі статистичних методів. Резерви мають бути ліквідними для своєчасного виконання зобов'язань, а також оптимально розподіленими для забезпечення фінансової стабільності компанії.

3. Визначення резервів та їх структура. Актуарні розрахунки, що застосовуються для формування страхових резервів, використовують математичні та статистичні методи для прогнозування ймовірності настання страхових подій і відповідних виплат. Крім того, інвестиційна стратегія дозволяє ефективно управляти резервами через інвестування в різні фінансові інструменти, що сприяє зростанню доходів і збереженню ліквідності компанії. Водночас управління резервами має відповідати законодавчим вимогам та міжнародним стандартам, що забезпечує правомірність та фінансову стійкість компанії.

4. Оцінка та аналіз резервів. Резерви потребують регулярного перегляду та оцінки для забезпечення їх достатнього рівня. Це включає в себе оцінку актуарних ризиків, що дозволяє коригувати розмір резервів відповідно до зміни обставин або умов ринку, а також аналіз впливу економічних, соціальних і політичних факторів. Для підтримки прозорості та довіри до компанії необхідно проводити регулярні аудити та перевірки, що дає змогу виявляти і коригувати можливі недоліки в системі управління.

5. Ризики управління резервами. Управління страховими резервами супроводжується певними ризиками. До них відносяться можливі помилки у прогнозуванні ризиків, що можуть призвести до формування резервів, які є занадто низькими або високими. Невірне управління інвестиціями, зокрема через ринкові коливання, може вплинути на доходність або навіть спричинити втрати. Крім того, недостатність ліквідності резервів може спричинити труднощі у виплатах страхових сум, що негативно позначиться на фінансовій стабільності компанії [2].

Управління страховими резервами є ключовим елементом фінансової стратегії страхових компаній, спрямованим на забезпечення платоспроможності, виконання зобов'язань перед клієнтами та підтримання фінансової стабільності [1, с. 242-244].

Ефективне управління базується на прогнозуванні ризиків, дотриманні принципів ліквідності та відповідності законодавчим нормам. Воно включає розрахунки резервів, інвестиційну стратегію, регулярний аудит і аналіз зовнішніх факторів. Попри це, управління резервами супроводжується ризиками, такими як неточності прогнозів, помилки в інвестуванні чи недостатність ліквідності, що потребує обережного та професійного підходу.

Література:

1. Мельник Т. А., Сибірцев В. В. Страхування: навч. пос. Кропивницький: ПП «Ексклюзив Систем», 2022. 307с. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/11960>
2. Страховий менеджмент: конспект лекцій. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. 102 с.

УДК: 336.7

Манойло О. Ю.

здобувач вищої освіти на другому (магістерському) рівні
Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Іщенко Н. А.
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

КРЕДИТНА ПОЛІТИКА БАНКУ ТА НАПРЯМИ ЇЇ ОПТИМІЗАЦІЇ

Одним із головних завдань банківської системи є правильно розроблена кредитна політика, яка повинна охоплювати найважливіші елементи та принципи організації кредитної роботи в банку та визначати пріоритетні напрями кредитування.

Кредитна політика створює основу всієї роботи банку з розміщення ресурсів відповідно до загальної стратегії його діяльності.

Розробка кредитної політики особливо необхідна в умовах кризової ситуації, коли банку доводиться адаптуватися до нових, постійно змінних умов функціонування.

І. В. Сало, О. А. Криклій під кредитною політикою банку розуміють стратегію і тактику банку щодо залучення коштів та спрямування їх на кредитування клієнтів банку (позичальників) на основі принципів: поверненості, строковості, цільового використання, забезпеченості, платності [3].

Основні етапи розробки кредитної політики банку зображені на рис. 1.

Рисунок 1 - Етапи розробки кредитної політики банку

Джерело: розроблено автором за даними [3]

Головною метою кредитної політики банку є формування зваженого та якісного підходу до управління ризиком проведення кредитних операцій.

Отже, ефективність роботи банківської установи залежить від оптимізації кредитної політики та мінімізації витрат. Заходи щодо вдосконалення кредитної політики сприятимуть зменшенню сумнівних та безнадійних кредитів, визначенню нових перспективних напрямів кредитування. Основними напрямками оптимізації кредитної політики банку є [2]:

- обґрунтована оптимізація кредитного портфеля банку за пріоритетними ознаками;
- регулярний аналіз стану кредитних відносин із кожним окремим позичальником;
- стимулювання дострокового погашення кредитів;
- вибір дієвих методик оцінки дохідності кредитної діяльності банку;
- перегляд депозитної політики банку, пошук інноваційних шляхів зміцнення й нарощення слабкої ресурсної бази банків;
- посилення контролю над кредитними ризиками та формування дієвих систем управління кредитним ризиком у кожному банку;
- залучення до роботи в банку досвідчених менеджерів, які володіють навиками розроблення й упровадження пакетних кредитних послуг.

Таким чином, провідна роль кредитної політики полягає в зростанні конкурентних переваг, що виражається в максимізації прибутку і мінімізації ризиків у процесі формування ресурсної бази та ефективного розміщення залучених ресурсів.

Література:

1. Бітнер І. В., Коротких О. Е. Кредитна політика комерційного банку в умовах економічної нестабільності. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 56. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2978/2896>
2. Михайляк Г. В., Михайляк І. В. Кредитна політика банків та шляхи її оптимізації. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 27. Ч. 2. С. 103-106. URL: http://www.bses.in.ua/journals/2018/27_2_2018/20.pdf
3. Сало І. В., Криклій О. А. Фінансовий менеджмент банку: навч. посіб. Суми: ВТД "Університетська книга", 2007. 314 с.

УДК 368

Миркула А. С.

здобувачка вищої освіти

Панченко О. І.

кандидат економічних наук, доцент

Національний університет «Чернігівська політехніка»

м. Чернігів, Україна

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ СТРАХУВАННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Волонтерська діяльність в Україні відіграє ключову роль у формуванні громадянського суспільства, слугуючи важливим інструментом для забезпечення соціальної стабільності та вирішення нагальних суспільних викликів. Волонтери присвячують свій час, енергію та зусилля численним проєктам, що охоплюють широкий спектр сфер – від надання гуманітарної допомоги та соціальної підтримки до розвитку місцевих громад і реалізації екологічних ініціатив. У сучасних умовах їхня діяльність часто пов'язана з підвищеними ризиками. Особливо важливу роль волонтерство відіграє під час війни, стаючи одним із ключових механізмів підтримки населення, зміцнення стабільності та посилення національної єдності. У період воєнного стану волонтери виконують функцію сполучної ланки між тими, хто потребує допомоги, та ресурсами, здатними її надати.

З огляду на непередбачувані обставини, з якими стикаються волонтери, страхування стає важливим засобом забезпечення їхньої безпеки та захисту. Воно дозволяє зменшити ризики, пов'язані з волонтерською діяльністю, і свідчить про турботу організацій про своїх учасників. Надійне страхування допомагає створювати безпечні умови для роботи, підвищує впевненість і мотивацію волонтерів, а також робить їхню діяльність більш відповідальною та результативною [1].

Волонтери нерідко виконують свою діяльність у прифронтових районах, що регулярно зазнають обстрілів і мають обмежений доступ до медичної допомоги. Така робота супроводжується значними ризиками для життя та здоров'я. Міжнародний досвід свідчить про необхідність забезпечення надійного страхового захисту, який є важливою умовою ефективної діяльності волонтерів у небезпечних умовах.

В Україні система страхування волонтерів перебуває на ранньому етапі становлення. Навіть за умов воєнного стану страхування волонтерів майже не реалізується. За даними регулятора страхового ринку, у 2022 році було укладено лише 13 договорів страхування життя і здоров'я волонтерів під час їхньої діяльності. Із них у 9 випадках страхувальниками виступили юридичні особи – організації, які забезпечили захист своїх волонтерів. У 2023 році було укладено лише два таких договори [4].

Запровадження страхування волонтерів є важливим кроком до підвищення стандартів безпеки в організаціях, що робить їхню діяльність більш професійною. Доступ до страхових програм забезпечує волонтерській роботі більшу безпеку, структурованість і організованість. Це сприяє зміцненню авторитету волонтерів і визнанню їхньої діяльності в суспільстві [2]. Таким чином, страхування волонтерів стає не лише засобом захисту, але й ключовою складовою стратегії волонтерської діяльності, орієнтованої на залучення, підтримку та забезпечення безпеки всіх її учасників.

Страхування волонтерів забезпечує фінансовий захист у разі нещасних випадків або травм, що можуть трапитися під час їхньої діяльності. Воно дозволяє покривати витрати на медичну допомогу, зменшує фінансове навантаження на волонтерів та їхні родини і надає необхідну підтримку в період відновлення. Програми страхування для волонтерів можуть включати медичне страхування, страхування від нещасних випадків, страхування життя, а також страхування відповідальності за шкоду, завдану третім особам.

Процес страхування волонтерів включає кілька ключових етапів. Спершу

волонтерські організації або самі волонтери мають визначити оптимальний тип страхування відповідно до специфіки їхньої діяльності. Це може бути страхування від нещасних випадків, медичне страхування чи страхування відповідальності. Наступним кроком є звернення до страхової компанії, яка надає відповідні послуги, для отримання детальної інформації про умови страхування, зокрема вартість і обсяг покриття. Важливо переконатися, що страховий поліс враховує конкретні потреби волонтерів, особливо якщо їхня діяльність пов'язана з високими ризиками або проходить у зонах бойових дій [3].

Страховий захист прав і здоров'я волонтерів є важливим критерієм для потенційних волонтерів, партнерів, донорів та суспільства, що свідчить про відповідальність і високий рівень культури організації. Такий підхід допомагає зміцнити довіру з боку тих, хто цінує увагу до питань безпеки та ефективного управління ризиками. Крім того, страхування є ключовим фактором для забезпечення стабільності волонтерських ініціатив у довгостроковій перспективі. Воно забезпечує фінансовий захист у разі нещасних випадків або травм, які можуть спричинити значні витрати. Це дозволяє організаціям уникнути непередбачених фінансових труднощів, що могли б негативно вплинути на їхню діяльність.

Слід підкреслити, що страхування волонтерів сприяє формуванню безпечнішого середовища, що сприяє залученню нових учасників. Воно стає додатковим стимулом для тих, хто розглядає можливість долучитися до волонтерської діяльності, але має побоювання щодо особистих ризиків. Це особливо важливо в сучасних реаліях України, де волонтерський рух активно розвивається і потребує стабільної підтримки [1].

З юридичної точки зору, страхування волонтерів в Україні є важливим фактором, що визначає ефективність та легітимність цього процесу. Знання правових норм, що регулюють страхування волонтерів, має велике значення для волонтерських організацій, страхових компаній та самих волонтерів. В Україні існують законодавчі акти, які регулюють як волонтерську діяльність, так і страхування. Закон України «Про волонтерську діяльність» встановлює правові засади волонтерства та обов'язки організацій, що залучають волонтерів. Цей закон разом із законодавством у сфері страхування визначає вимоги та стандарти, що забезпечують страховий захист волонтерів, поступово адаптуючи їх до міжнародних стандартів.

Отже, ефективна організація страхового захисту волонтерів є важливим чинником для забезпечення стабільності їхньої діяльності. Вона не тільки забезпечує безпеку та благополуччя волонтерів, але й створює сприятливі умови для розвитку волонтерських ініціатив, які є важливою частиною суспільного життя в Україні під час війни. Крім того, розвиток страхування волонтерів має велике значення для економіки країни, оскільки сприяє залученню донорських коштів для страхування волонтерів, розширенню спектру страхових послуг, що покривають військові ризики, та зростанню обсягів діяльності страхового сектору.

Література:

1. Страхування волонтерів в Україні. Офіційний сайт Welfare. 28.01.2024. URL: <https://welfare.green/strakhuvannya-volonteriv-v-ukraini/>
2. Страхування, пільги та залучення молоді: як держава планує розвивати волонтерство, і що ще потрібно змінити. Офіційний сайт Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3910780-strakhuvannya-pilgi-ta-zalucenna-molodi-ak-derzava-planue-rozvivati-volonterstvo-i-so-se-potribno-zminiti.html>
3. Страхування під час війни в Україні. Офіційний сайт Новинарня, новини України що воює. URL: <https://novynarnia.com/2024/10/05/strakhuvannya-pid-chas-vijny-v-ukrayini-vyklyky-i-mozhlyvosti/>
4. Чому волонтерів не страхують і як це змінити? Центр демократії та верховенства права. URL: <https://cedem.org.ua/news/chomu-volonteriv-ne-strahuyut/>

УДК 658

Міленко Є. В., Міцкевич М. А.

здобувачі вищої освіти на другому (магістерському) рівні
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова
м. Черкаси, Україна

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА, ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ

Сучасні реалії формують для вітчизняних підприємств нові, динамічні зміни, які вимагають швидкої адаптації. Відтак, питання конкурентоспроможності та, як результат, отримання прибутку, є актуальними та вимагають від керівництва прогресивних дій.

Забезпечення конкурентоспроможності формується під дією низки чинників, значна частка яких регулюється безпосередньо самим підприємством.

Важливою передумовою формування конкурентоспроможності підприємства є окреслення факторів, які мають прямий та опосередкований вплив на діяльність підприємства та забезпечують його конкурентні переваги. Разом із тим, дослідження факторів формування впливу на конкурентоспроможність підприємства сприяє визначенню сильних та слабких сторін діяльності, як самого підприємства, так і його конкурентів, та дозволяє розробити заходи щодо її підвищення.

Реалізація зазначених підходів потребує інвестиційного розвитку підприємств. Використання інноваційних продуктів та технологій, в умовах сьогодення, дозволяє підприємствам бути конкурентоспроможними, формувати відповідний капітал та нарощувати обсяги виробництва.

Перехід до інноваційного розвитку вимагає розв'язання, як мінімум, двох комплексних завдань:

- по-перше, створення умов для формування інноваційного потенціалу підприємства;
- по-друге, створення умов для його реалізації.

Відтак, умови формування інноваційного потенціалу формуються під впливом факторів внутрішнього середовища підприємства, а принципи його реалізації – зовнішнього.

Наразі виокремлюють низку складових забезпечення конкурентоспроможності підприємства: якість продукції/послуг; цінова політика; інновації та технології; маркетинг та брендинг; фінансова стійкість; менеджмент та організаційна структура.

Варто зазначити, що конкурентоспроможність безпосередньо впливає на здатність підприємства генерувати прибуток. Якщо компанія є конкурентоспроможною, вона має більше шансів на утримання та розширення ринкової частки, що, в свою чергу, сприяє зростанню доходів. Це дозволяє підприємству збільшувати валовий та операційний прибуток, знижувати витрати через економію на масштабах та підвищувати ефективність.

Водночас, високий прибуток дозволяє підприємству інвестувати в розвиток, впроваджувати інновації, покращувати якість продукції, що також позитивно впливає на конкурентоспроможність.

Відтак, конкурентоспроможність підприємства безпосередньо пов'язана з його здатністю ефективно задовольняти потреби клієнтів, використовувати свої ресурси та здобувати нові ринкові частки, що, в свою чергу, призводить до підвищення прибутку (рис.1).

Отже, конкурентоспроможність безпосередньо впливає на прибуток підприємства, оскільки дозволяє знижувати витрати, збільшувати доходи, підвищувати маржу та забезпечувати стійкість на ринку.

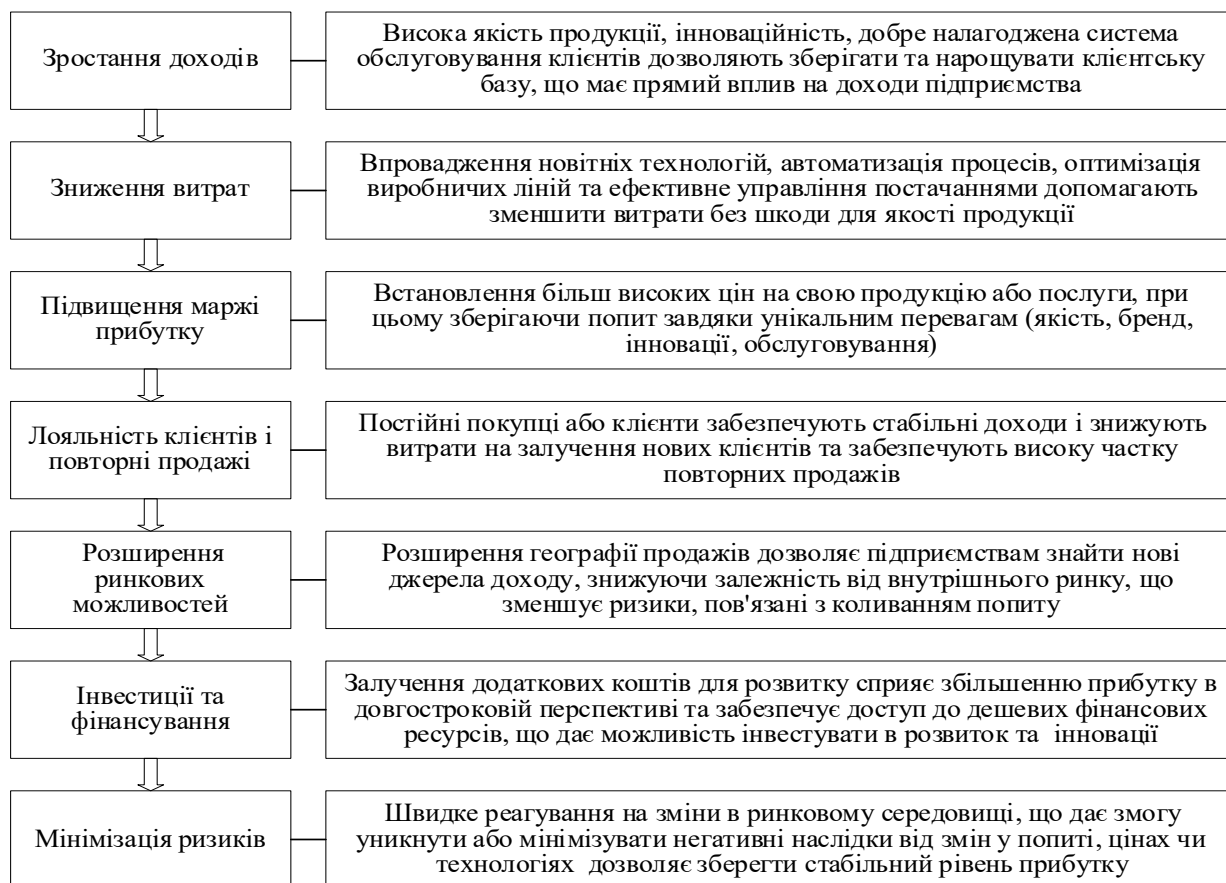

Рисунок 1 – Інструменти впливу конкурентоспроможності підприємства на формування прибутку

Успішні підприємства, які активно покращують свою конкурентоспроможність, можуть отримати високий прибуток завдяки стратегічним інвестиціям у розвиток, технології, маркетинг та обслуговування клієнтів. З метою підвищення ефективності діяльності підприємств у сучасних умовах розвитку економіки необхідні нові підходи до розробки й здійснення нових стратегічних рішень, спрямованих на довгострокове співробітництво з покупцями та конкурентами.

Конкурентоспроможність забезпечує не лише позиціонування підприємства на ринку, але й дозволяє оптимізувати прибутковість, забезпечити сталий розвиток та залучати інвестиції. Завдяки стратегічним крокам у підвищенні конкурентоспроможності, підприємства можуть:

- визначати оптимальний рівень ціни, який дозволяє забезпечити стабільний потік доходів при збереженні конкурентних переваг;
- уникати цінових війн з конкурентами за допомогою диференціації продукту або послуги;
- підвищувати лояльність клієнтів, що забезпечує стабільний попит на продукцію та послуги, а отже – стабільний прибуток.

Стабільна конкурентоспроможність забезпечує тривалу фінансову успішність підприємства, підвищує його стійкість до зовнішніх змін і робить його привабливим для інвесторів.

Література:

1. Дмитрієв І.А., Кирчата І.М., Шершенюк О.М. Конкурентоспроможність підприємства: навчальний посібник. Харків: ФОП Бровін О.В., 2020. 340 с.
2. Тульчинський Р.В., Тульчинська С.О., Ружицький А.В. Стратегії конкурентоспроможності підприємств в умовах макроекономічної нестабільності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. Вип. 6. С. 5-9.

УДК 658

Покотило О. О.

здобувач вищої освіти на другому рівні гр. ЕА-23-1,4
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВ ЦУКРОВОЇ ГАЛУЗІ

Управління оборотними засобами підприємства по виробництву цукру та потребує постійного пошуку та використання нестандартних управлінських рішень та швидкого їх прийняття через порушення налагоджених бізнес зв'язків, логістичних ланцюгів через відкриту військову агресію, обмеженою кількістю та якістю сировини, нестача сировини зумовлена засухою та зміною природно-кліматичних умов, обмеження пального та інших ресурсів. Війна посилює вплив непередбачуваних обставин та зумовлює потребу постійного пошуку управлінських дій задля забезпечення виробничих потреб оборотними активами через удосконалення заготівельно-збутової діяльності та самого виробничого процесу.

Оборотні засоби підприємства є матеріальною основою виробничої діяльності підприємства. Від грамотного та раціонального використання оборотних активів залежить фінансовий успіх підприємства. Процес оптимального використання оборотних коштів підвищить рентабельність виробництва, сприяє досягненню виробничих і фінансових цілей підприємства, створює можливості для впровадження інвестиційних проєктів. Тому організація повного контролю за використанням оборотних коштів на підприємстві має носити систематичний характер.

Політика управління оборотним капіталом повинна сприяти пошуку балансу між ризиком втрати ліквідності та ефективністю діяльності. Це передбачає вирішення двох основних завдань: підтримання платоспроможності та забезпечення оптимальної структури, обсягу й рентабельності капіталу.

Для вдосконалення управління оборотними засобами підприємства можна реалізувати такі кроки:

1. Оптимізація запасів: скорочення обсягу запасів шляхом підвищення їх оборотності та зниження витрат на зберігання. Це можливо завдяки впровадженню сучасних систем управління запасами, оптимізації процесу постачання та вдосконаленню виробничих операцій.

2. Ефективне управління дебіторською заборгованістю: забезпечення своєчасного отримання платежів від клієнтів для стабільного грошового потоку та зменшення ризику простроченої заборгованості.

3. Оптимізація управління грошовими коштами: впровадження системи контролю над грошовими потоками для своєчасного виконання фінансових зобов'язань і мінімізації негативних наслідків від затримок платежів.

4. Збільшення обсягів реалізації: розширення продажів сприятиме швидшому перетворенню оборотних активів у готівкові кошти та підвищенню оборотності активів.

5. Раціоналізація витрат: забезпечення ефективного використання ресурсів для зниження загальних витрат, підвищення продуктивності виробництва та зростання рентабельності.

6. Використання факторингу: залучення факторингових послуг дозволяє швидко отримувати кошти за дебіторською заборгованістю, зменшуючи ризик неплатежів і покращуючи фінансовий стан підприємства.

Застосування цих заходів допоможе підприємству підвищити ефективність управління оборотним капіталом, збалансувати ліквідність та рентабельність, а також забезпечити стабільний розвиток.

На практиці існують певні проблеми, зокрема недостатній розвиток методик

управління найменш ліквідними активами, такими як виробничі запаси, незавершене виробництво та готова продукція. Водночас ефективне управління виробничими запасами, як однією з найбільших складових оборотного капіталу, є критично важливим для успішної діяльності підприємства.

Галузь цукру залишається важливим елементом економіки як на національному, так і на глобальному рівні. Незважаючи на труднощі, нові технології та екологічні ініціативи дають можливості для її сталого розвитку.

Управління оборотними активами на підприємствах цукрової галузі займає важливе місце у забезпеченні їхньої фінансової стабільності та конкурентоспроможності. Оборотні активи складаються зі ресурсів, які задіяні у короткостроковій перспективі для підтримки виробничої діяльності. До них відносяться запаси, дебіторська заборгованість, грошові кошти тощо.

Основні напрями управління оборотними активами для підприємств цукрової галузі полягають у наступному:

1. Аналіз структури оборотних активів. Для підвищення ефективності необхідно систематично оцінювати зміни у складі оборотних активів: запасів сировини (цукрових буряків) та готової продукції (цукру), дебіторської заборгованості, грошових ресурсів.

2. Оптимізація запасів. В цукровій галузі значна частка оборотних активів припадає на запаси. Правильне забезпечення рівня запасів допоможе підтримувати безперебійне виробництво та скорочувати надлишкові витрати на зберігання готової продукції.

3. Контроль дебіторської заборгованості. Запровадження ефективних кредитних політик для мінімізації ризиків невиконання зобов'язань, а також використання факторингу для поліпшення грошового обігу.

4. Планування грошових потоків. Особлива увага приділяється плануванню доходів та витрат з урахуванням сезонності цукрового виробництва. Кроки для покриття короткострокових дефіцитів можуть включати використання фінансових інструментів.

5. Фінансування оборотних активів. Підприємства цукрової галузі залучають різні джерела фінансування, серед яких: власні ресурси, короткострокові та довгострокові кредити, комерційне кредитування.

Також важливо застосовувати фінансовий аналіз для оцінки ефективності використання оборотних активів, враховуючи фактори, які можуть як негативно впливати на їх обіг, так і сприяти скороченню операційного та фінансового циклів. Оптимізація складу нормованих оборотних активів дозволить уникнути дефіциту грошових ресурсів та збалансувати фінансову активність підприємства.

Література:

1. Скаско О.І., Кут Д.М. Застосування нових систем управління запасами на підприємствах в умовах ринкової нестабільності та військового конфлікту. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2024. №76. С.119-124.
2. Стоянова-Коваль С. С. Оборотні активи аграрних підприємств: економічна сутність та науково-методичні підходи до специфіки їх класифікації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. №10 (2). С. 100–104. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_10%282%29__24
3. Тютюнник Я. В. Сучасні підходи до визначення економічної сутності оборотних активів підприємства. *Економіка та держава*. 2021. № 4. С. 157–162.

УДК 368

Потапенко О. С.

здобувачка вищої освіти

Панченко О. І.

кандидат економічних наук, доцент

Національний університет «Чернігівська політехніка»

м. Чернігів, Україна

НЕОБХІДНІСТЬ СТРАХУВАННЯ ВОЄННИХ РИЗИКІВ

В умовах сучасного світу, де збройні конфлікти стають все частішими, страхування воєнних ризиків набуває особливої актуальності як для підприємств, так і для окремих осіб. Воєнні ризики мають значний вплив на економічну стабільність та життєздатність бізнесів, що робить їх страхування необхідним інструментом для зниження фінансових втрат. Після початку збройного конфлікту, бойових дій, постійних ракетних обстрілів та атак дронів, в Україні набирає популярності страхування воєнних ризиків, які спричинені воєнними діями, тероризмом та диверсіями.

Необхідність страхування воєнних ризиків в Україні обумовлена тривалими бойовими діями, які створюють серйозні загрози для життя, здоров'я та майна громадян, підприємств і організацій. Забезпечення страхового захисту у сфері воєнних ризиків стає важливим інструментом підтримки соціальної та економічної стабільності, а також гарантує фінансову безпеку постраждалим.

Воєнні ризики – це загроза та небезпека, які виникають внаслідок збройних конфліктів, військових дій або нестабільності в країні, що вчинені з метою досягнення політичної мети, що передбачає застосування зброї [1].

Страхування воєнних ризиків забезпечує фінансовий захист страхувальника від збитків внаслідок таких подій, як вторгнення, повстання, заворушення, страйки, революції, військові перевороти та тероризм [2].

До воєнних ризиків належать такі страхові ризики, що можуть виникнути на території України: воєнний конфлікт, включаючи війну або збройний конфлікт, збройна агресія, бойові дії, масові заворушення; насильницька зміна чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади; терористичні акти та/або диверсії; окупація, анексія [3].

Тому необхідно класифікувати воєнні ризики, на такі, як прямі військові дії (бойові операції, обстріли, бомбардування; захоплення або знищення майна, інфраструктури та територій), терористичні акти (напади на об'єкти критичної інфраструктури; викрадення або залякування населення) та соціальні заворушення (протести, мітинги та страйки, які можуть перерости в насильницькі дії; масові заворушення, що призводять до пошкодження майна та порушення громадського порядку).

Важливість управління воєнними ризиками полягає у запобіганні збитків, забезпеченні безпеки та збереженні економічної стабільності, а саме захисту населення та критичної інфраструктури від загроз і підтримка економічної діяльності та відновлення постраждалих регіонів, що на даний момент є дуже актуальним. Тобто підходи до страхування воєнних ризиків в Україні зазнали змін, у вигляді розширення категорій страхування, включення воєнних ризиків у перелік страхових, покращенні процедур страхових виплат.

Буде логічним зазначити, що воєнні ризики мають економічний, фінансовий, соціальний та політичний вплив. Збільшуються витрати на відновлення та забезпечення безпеки через руйнування інфраструктури та порушення постачання. Зниження рівня життя населення, а також втрати людських життів та поранення через нестабільність та небезпеку. Військові дії призводять до зниження виробництва, інвестицій та зростання безробіття, що, в свою чергу, впливає на доходи держави та фінансові ринки. Така напруженість та нестабільність призводить до коливань курсу валюти, що впливає на міжнародні торгівлі та

інвестиції. Державний борг, який призводить до зростання податків та зниження довіри до економіки, зростає через витрати на військові дії. Ці ж дії впливають на ціни на ринках енергії, сировинних матеріалів та інших товарів, що призводить до інфляційних і споживацьких змін. Також зростає рівень нестабільності банків та інших фінансових установ, що впливає рівень довіри до них.

Мінекономіки та Національний банк України розробляють законопроект про розробку загальнодержавної системи страхування воєнних ризиків, який передбачає фінансування цієї системи за рахунок акумульованих обов'язкових страхових платежів за договорами страхування та за участю іноземних донорів. У тому числі передбачено створення агентства зі страхування воєнних ризиків, яке визначатиме політику оцінки та прийняття ризиків для страховиків, розроблятиме стандартизовані страхові продукти.

Розробка нових інструментів страхування воєнних ризиків в Україні є важливим кроком для забезпечення захисту військовослужбовців та їхніх сімей. Останнім часом уряд України працює над створенням нових механізмів страхування, які будуть охоплювати різні види воєнних ризиків. Це включає страхування на випадок поранень, інвалідності, смерті та інших небезпек, пов'язаних з військовою службою. Ці інструменти страхування мають на меті забезпечити фінансову підтримку та соціальний захист для військовослужбовців, які зазнали травм або інвалідності внаслідок виконання службових обов'язків. Це також сприяє підвищенню морального духу серед військових та підтримці їхньої мотивації.

Забезпечення комплексного підходу до страхування воєнних ризиків важливо для підприємств та страхових компаній. Тому рекомендується створювати спеціалізовані страхові продукти, проводити ретельний ризик-менеджмент, підвищувати обізнаність співробітників, співпрацювати з військовими установами, використовувати сучасні технології та розробляти стратегії реагування на кризи.

Існуюча система страхування повинна адаптуватися до нових викликів та загроз, враховуючи специфіку воєнних ризиків у сучасному світі. Страхові компанії повинні розробляти спеціалізовані продукти, які забезпечують комплексний захист від різних видів воєнних ризиків. Важливо забезпечити співпрацю між урядами, бізнесом та страховими компаніями для розробки ефективних стратегій страхування воєнних ризиків та впровадження найкращих практик.

Отже, воєнні ризики мають значний негативний вплив на економіку, інфраструктуру та життя громадян. Захист від цих ризиків є критично важливим для збереження економічної стабільності та безпеки. Страхування воєнних ризиків є важливим елементом підтримки громадян, бізнесу та інфраструктури в умовах війни. Воно допомагає забезпечити фінансову стабільність, знизити навантаження на державний бюджет і створити умови для відновлення країни, оскільки наявність ефективних механізмів страхування воєнних ризиків підвищує довіру інвесторів та партнерів, сприяючи залученню інвестицій та стимулюючи економічний розвиток.

Література:

1. Про систему страхування воєнних ризиків : Проект Закону України URL: <https://kbu.org.ua/news/proiekt-zakonu-pro-systemu-strakhuvannia-voiennykh-ryzykiv-ohliad-eksperta>
2. Заєць О.М. Впровадження в Україні інституту страхування військових ризиків // *Матеріали VI Міжнародного молодіжного наукового юридичного форуму*, м. Київ, НАУ, 18 травня 2023 р.]. С. 115 – 118.
3. Про затвердження переліку воєнних та політичних ризиків та Умов і порядку страхування (перестрахування) воєнних та політичних ризиків під час здійснення видів діяльності Експортно-кредитного агентства : Постанова КМУ від 09.04.2024 р. №388. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/388-2024-%D0%BF#Text>

УДК 658

Ранга Є. П.

здобувач вищої освіти на другому (магістерському) рівні
Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Гаврилова Н. В.
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Економічна криза негативно вплинула на результати роботи банківської системи, оскільки знизилися обсяги як залучення ресурсів, так і кредитування. У таких непростих умовах фінансові установи прагнуть утримати прибутковість, використовуючи різні методи диверсифікації діяльності. Одним із перспективних напрямів може стати саме інвестиційна діяльність. Вона дозволяє не лише збільшити доходи банків, але й розширити базу клієнтів завдяки географічній диверсифікації, а також зменшити ризики, пов'язані з активними операціями.

Розвиток інвестиційної сфери банків можливий за умови впровадження ефективної стратегії, яка передбачає пошук найперспективніших вкладень у фінансові інструменти та активи, а також підвищення їх якості. Досягти цього можна за допомогою регулярного аналізу структури банківського інвестиційного портфеля, що дозволяє своєчасно адаптуватися до змін на ринку та мінімізувати можливі ризики.

Банківський інвестиційний портфель є важливою складовою діяльності фінансових установ. Він складається з придбаних банком активів, таких як цінні папери, паї чи інші вкладення в компанії, які формуються за рахунок власних або залучених коштів з метою отримання доходів. Ці доходи можуть надходити у вигляді процентних виплат, дивідендів чи прибутку від перепродажу активів. Ефективне управління таким портфелем позитивно позначається на діяльності банку, оскільки дозволяє вирішувати низку стратегічних завдань:

1. Компенсація кредитних ризиків. У сучасних умовах банки стикаються з ризиками неповернення кредитів. Інвестуючи в цінні папери високої якості, фінансові установи можуть знизити залежність від проблемних кредитів та забезпечити стабільність доходів.

2. Стабілізація доходності. Інвестиційна діяльність дозволяє підтримувати рівень прибутковості банку незалежно від коливань у фазах економічного циклу. Це створює надійне джерело доходів навіть у періоди зниження попиту на кредитні послуги.

3. Географічна диверсифікація. На відміну від кредитування, яке часто має локальний характер, інвестиції в цінні папери дозволяють банкам вийти за межі регіону. Це розширює можливості, зменшує ризики, пов'язані з локальними економічними труднощами, та відкриває нові ринки.

4. Підтримка ліквідності. Наявність ліквідних активів у портфелі дозволяє банку швидко реагувати на фінансові потреби клієнтів чи внутрішні виклики. Інвестиції забезпечують доступ до коштів у разі необхідності, зберігаючи фінансову стабільність банку.

5. Поліпшення фінансових показників. Завдяки придбанню якісних активів банк може покращувати структуру свого балансу. Це сприяє підвищенню довіри з боку клієнтів, акціонерів, регуляторів, а також дозволяє залучати нові ресурси для подальшого розвитку[1].

Отже, інвестиційний портфель є не просто додатковим джерелом доходів, а стратегічним інструментом для мінімізації ризиків, підвищення стабільності та довгострокової фінансової ефективності банку.

Однією з ключових тенденцій глобальної економіки є швидкий розвиток міжнародних фінансових ринків та впровадження нових фінансових інструментів, які відіграють важливу роль у формуванні стратегії банків. Банки орієнтуються на максимізацію прибутку, одночасно намагаючись мінімізувати ризики своєї діяльності [2]. В результаті дослідження

було виявлено основні бар'єри та ризики, які стримують інвестиційну активність в Україні:

1. Військовий конфлікт. Агресія проти України стала головним чинником, що негативно впливає на інвестиційну привабливість країни, випередивши корупцію та недоліки судової системи. Війна значно обмежила можливості для інвестицій, і в другому кварталі 2022 року ВВП України знизився на 37% порівняно з аналогічним періодом 2021 року.

2. Недосконале державне управління та інституційне середовище. Проблеми в управлінні, що сприяють порушенню умов конкурентоспроможності економіки та підвищенню корупційних ризиків, залишаються серйозними перешкодами для розвитку інвестиційного клімату. Це підтверджують щорічні дослідження Європейської бізнес-асоціації, згідно з якими основними проблемами є слабка судова система, високий рівень корупції та тіньова економіка.

3. Недорозвиненість внутрішнього ринку. Обмежений внутрішній попит стримує розвиток національного бізнесу. Більшість доходів населення витрачається на споживчі цілі (понад 95,3% за перше півріччя), що зменшує можливості для накопичень та заощаджень (тільки 2% ВВП). Це значно нижче, ніж у розвинутих країнах ЄС, де цей показник складає 10-15%. Низька платоспроможність населення також знижує попит на товари довгострокового використання.

4. Низький рівень банківського кредитування реального сектору. За останні 10-15 років частка банківських кредитів для реального сектору знизилася до 15% ВВП, що є одним з найнижчих показників серед країн, що розвиваються. Це втричі нижче рівня країн Східної Європи, де цей показник досягає 50%.

5. Нерозвиненість фондового ринку. Фондовий ринок є важливим джерелом фінансування інвестицій у розвинених країнах, однак в Україні він розвинений недостатньо. Це обмежує інвестиційні можливості як для внутрішніх, так і для зовнішніх інвесторів, знижуючи ефективність залучення коштів для реалізації проектів.

Дослідження показують, що для активізації ринку інвестиційних кредитів необхідно реалізувати цілу низку комплексних заходів. По-перше, важливо впливати на грошовий ринок з метою зниження рівня інфляції з поточних 30% до 5-6% на рік. Висока інфляція прямо впливає на процентні ставки за кредитами, змушуючи банки підвищувати їх, що ускладнює доступ до фінансування. По-друге, треба зменшити частку державної власності в банківській системі, зокрема через приватизацію великих державних банків, що дозволить підвищити ефективність управління та залучити додатковий капітал. По-третє, потрібно створити привабливі умови для залучення іноземних інвесторів у банківський сектор, що сприятиме модернізації та розвитку фінансових установ. По-четверте, слід знизити рівень регулювання банківської діяльності з боку Національного банку України, щоб зменшити адміністративний тиск і створити більш сприятливі умови для фінансових установ [3].

Для залучення інвестицій необхідно створити розвинений внутрішній ринок з платоспроможним попитом. Це передбачає формування середнього класу з достатнім рівнем доходів, що дозволить не тільки покривати споживчі витрати, але й накопичувати кошти для інвестування в перспективні фінансові інструменти. Підвищення доходів сприятиме збільшенню попиту на товари довгострокового користування, що стимулюватиме економічне зростання. Виконання цих умов дозволить створити базу для розвитку внутрішнього ринку, що сприятиме зростанню інвестиційного попиту. Важливим кроком у цьому процесі є посилення ролі банківського кредитування як джерела фінансування інвестицій, що стане основою для стимулювання економічного зростання та підтримки інновацій.

Література:

1. Легкоступ І., Саїнчук Н. Сучасний стан інвестиційної діяльності в Україні: вітчизняний та міжнародні аспекти. *Економіка та суспільство*. 2022, Вип. 46. URL: <https://surl.li/ibwbco>
2. Руденко Н. Структура інвестиційних портфелів банків України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024, №12. С. 115-123.
3. Фартушний І., Барсук О. Модель динамічного програмування для формування інвестиційного портфеля комерційного банку. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. URL: <https://surl.li/jlvjaw>

УДК 658

Руденко М. М.

здобувач вищої освіти на другому (магістерському) рівні
Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Гаврилова Н. В.
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Управління капіталом у фінансовому менеджменті є основою ефективної діяльності організації. Воно передбачає процес прийняття рішень, спрямованих на досягнення поставлених цілей, із врахуванням наявних умов та обмежень. Цей процес складається з декількох ключових етапів:

1. Аналіз поточної ситуації. Проводиться збір і оцінка інформації про стан компанії, включаючи фінансові показники, ринкову кон'юнктуру, макроекономічне середовище та інші чинники.

2. Постановка цілей. Визначаються основні результати, до яких прагне компанія, з урахуванням довгострокових і короткострокових завдань.

3. Формулювання критеріїв і обмежень. Критерії вибору: рентабельність, фінансова стійкість, ризики та ліквідність. Можливі обмеження: відсутність достатніх фінансових чи матеріальних ресурсів; брак кваліфікованого персоналу; обмеження, пов'язані із зовнішнім середовищем, такими як конкуренція, закони, національні традиції, морально-етичні принципи.

4. Розробка альтернативних варіантів. Створюються різні сценарії, які дозволяють досягти визначених цілей у різних умовах.

5. Оцінка і вибір оптимального рішення. Кожен варіант аналізується на основі критеріїв ефективності, витрат, ризиків і можливостей. Пріоритет надається найбільш вигідному та реалістичному варіанту.

6. Реалізація та контроль результатів. Обраний варіант впроваджується в діяльність, а його реалізація моніториться для своєчасного внесення коригувань [1].

Цей підхід дозволяє максимально ефективно використовувати наявний капітал, мінімізуючи ризики та враховуючи вплив зовнішнього середовища. Управління капіталом базується на системному підході, який забезпечує стабільність та конкурентоспроможність компанії в сучасних умовах.

Система переваг є основою для визначення критеріїв, що допомагають ідентифікувати найоптимальніше рішення. Одним із ключових етапів прийняття рішень є вибір найкращого варіанта. Якщо проблема була точно визначена, а альтернативи всебічно проаналізовані, рішення обирається таке, що має найсприятливіші прогнози. Оптимальне рішення – це той варіант, який максимально відповідає встановленим критеріям, зокрема, з точки зору ефективності, результативності або мінімізації ризиків.

Далі відбувається реалізація ухваленого рішення, яка включає низку оперативних дій, необхідних для його впровадження. На цьому етапі критично важливим є забезпечення системи зворотного зв'язку. Постійний моніторинг виконання дозволяє відстежувати результати, отримувати актуальні дані та своєчасно реагувати на виявлені проблеми або відхилення від плану.

Успішне впровадження рішення значною мірою залежить від застосування сучасних технологій та залучення кваліфікованих спеціалістів, які здатні оперативно адаптувати стратегію до змін у внутрішньому чи зовнішньому середовищі.

Планування капіталу повинно відображати виробничі та науково-технічні амбіції компанії, дозволяючи створити фінансовий фундамент для їх досягнення. Особливу увагу слід приділити забезпеченню балансу між обсягами залученого капіталу та сформованими

активами, оскільки від цього залежить фінансова стійкість і стабільність підприємства.

Грамотне управління капіталом передбачає аналіз поточних і майбутніх потреб компанії, оптимізацію його структури, розподіл ресурсів відповідно до стратегічних цілей, а також моніторинг результатів для коригування дій у разі необхідності.

Для поліпшення фінансового стану підприємств і підвищення ефективності використання власного капіталу запропоновані заходи спрямовані на прискорення оборотності капіталу. Розглянемо їх детальніше:

1. Залучення позикових коштів: Використання кредитів і позик для розширення виробничих можливостей сприяє зростанню прибутку за рахунок масштабування діяльності. Однак необхідно враховувати рівень фінансових ризиків і забезпечити оптимальний баланс між власним і позиковим капіталом.

2. Скорочення тривалості виробничого циклу: Інтенсивніше використання сучасних технологій. Автоматизація й механізація процесів. Раціональне планування ресурсів і підвищення продуктивності праці. Ці заходи дозволяють зменшити час на виробництво одиниці продукції, підвищуючи обсяги випуску.

3. Поліпшення матеріально-технічного забезпечення: Створення ефективної системи постачання матеріалів забезпечить безперервність виробничого процесу й зменшення часу простоїв. Це скорочує час, протягом якого капітал тривалий час знаходиться в запасах.

4. Прискорення процесу реалізації продукції: Зменшення часу оформлення документів. Швидка організація транспортування готової продукції до споживача. Такі дії знижують період оборотності капіталу, закладеного у відвантажену продукцію.

5. Зменшення дебіторської заборгованості: Введення ефективної системи контролю дебіторів, включаючи суворіші умови надання відстрочки платежу й впровадження системи попередньої оплати.

6. Розвиток маркетингової стратегії: Аналіз ринкових умов і потреб клієнтів. Оптимізація цінової політики. Розробка ефективних каналів збуту та реклами. Ці заходи дозволяють швидше реалізовувати продукцію, прискорюючи рух коштів.

7. Оптимізація резервного фонду. Підтримання достатнього резервного капіталу допомагає забезпечити фінансову стабільність підприємства. Важливо правильно організувати його облік, щоб фонди використовувалися ефективно й відображалися в балансі підприємства [2].

Комплексна реалізація зазначених заходів дозволить підприємству підвищити ефективність використання капіталу, знизити фінансові ризики й покращити загальний фінансовий стан. Сучасне економічне середовище вимагає від підприємств не лише гнучкості у реагуванні на виклики ринку, але й стратегічного підходу до управління капіталом. Оптимальна структура капіталу є ключовим чинником, що впливає на фінансову стійкість, ліквідність, рентабельність та платоспроможність підприємства [3].

Комплексний підхід до управління власним капіталом та його структурою дозволяє підприємствам: мінімізувати фінансові ризики; забезпечити стабільність фінансових потоків; досягти конкурентних переваг на ринку; реалізувати довгострокові стратегічні цілі.

Ефективне поєднання всіх запропонованих моделей є найдоцільнішим шляхом досягнення максимальних фінансових результатів і зміцнення позицій підприємства на ринку.

Література:

1. Кузенко Т., Литовченко О. Сабліна Н. Шляхи удосконалення управління структурою капіталу підприємства. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023, вип. 4 (04). С. 81-88. URL: <http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/135>.
2. Парій Л. Розробка управлінських рішень щодо управління власним капіталом на підприємстві. *Економіка та суспільство*. 2021, вип. 33. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/951>
3. Сілакова Г., Петухова О. Сучасні погляди на управління власним капіталом підприємства. *Інтелект XXI*. 2018, № 3. С. 101-105. URL: http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2018/2018_3/21.pdf

УДК 658

Супрун Р. А.

здобувач вищої освіти на другому рівні спеціальності
«Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Недільська Л. В.
доцент кафедри фінансів і кредиту
Поліський національний університет
м. Житомир, Україна

НЕГАТИВНА СИНЕРГІЯ ФІНАНСОВИХ І ВОЄННИХ РИЗИКІВ У ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Вступ. Україна протягом останніх десятиліть переживає значні економічні та політичні потрясіння: військові конфлікти, економічні кризи, зміни в регулюванні та нормативному забезпеченні. На тлі загальної сукупності різноманітних видів викликів, найвагомішу роль у житті та діяльності усіх суб'єктів господарювання відіграють воєнні, які посилюють існуючі ризики та породжуючи нові.

Війна в Україні має значний вплив на фінансові ризики як на національному, так і на міжнародному рівні. Тому дослідження негативної синергії фінансових і воєнних ризиків у підприємницькій діяльності набуває особливого значення як для підприємців, так і національних регуляторів.

Результати дослідження. Фінансовий ризик є одним із пріоритетних видів ризику для кожного суб'єкта господарювання, оскільки полягає у ймовірності фінансових втрат. Фінансові ризики вважаються одними з найпоширеніших і потенційно шкідливих ризиків підприємництва, оскільки вони включають потенційні збитки через неправильне управління або нерациональні рішення під час розподілу коштів чи управління витратами.

У складі фінансового ризику у підприємницькій діяльності можна виділити низку окремих його видів, які можуть впливати на стабільність та зростання бізнесу [1; 2]. Зокрема, до фінансових ризиків макромасштабу відносять інфляційний ризик, валютний, кредитний, ризик змін у законодавстві тощо.

Фінансові ризики мікромасштабу охоплюють:

- ризик зниження інвестиційної привабливості,
- ризик кредитоспроможності суб'єкта господарювання,
- ризик неплатоспроможності клієнтів і партнерів,
- ризик невиконання контрактів,
- ризик зміни реалізаційних цін та інші.

Зміни законодавства, різкі зміни валютних курсів і кредитних ставок, зростання цін на сировину або матеріали, масове зниження платоспроможності учасників ринку спричиняють системні проблеми у підприємницькій діяльності будь-якого суб'єкта господарювання. Водночас, під час криз макромасштабу формуються нові стратегії та політики щодо управління відповідними ризиками, які сприяють підвищенню ефективності управління ризиками на мікрорівнях.

Крім того, суб'єкти підприємницької діяльності можуть страждати від ризику недостатнього фінансування (залучення інвестицій), надмірного кредитного навантаження, затримок в отриманні грошових надходжень через неплатоспроможність клієнтів і невиконання контрактів. Особливого значення такі ризики набувають для нестабільних підприємницьких структур, які мають внутрішні проблеми та не достатній рівень фінансового менеджменту.

Досвід, який отримують підприємці України впродовж останніх 3-х років, свідчить, що традиційні фінансові ризики значно ускладнюються воєнним ризиком, який має вищий рівень впливу і посилює дію усіх наявних ризиків, породжуючи нові, ускладнені їх форми (табл. 1).

Таблиця 1 - Основні прояви впливу воєнного ризику на фінансові ризики підприємницької діяльності

Ризик	Традиційні прояви ризику	Основні прояви ризику в умовах війни
1. Фінансові ризики макромасштабу		
1. Інфляційний	зростання цін на сировину, матеріали та послуги	зростання цін на сировину, матеріали та послуги при масовому скороченні агентів ринку з відповідним згортанням обсягів пропозиції
2. Валютний	нестабільність валютного курсу	зростання валютного курсу при значному скороченні експорту та втраті низки експортно-імпортних договорів
3. Кредитний	нестабільність кредитних ставок	нестабільність кредитних ставок при критичній недостатності кредитних ресурсів, оскільки переважний обсяг капіталів спрямовується на фінансування оборонних потреб
4. Ризик змін у законодавстві	нестабільне законодавство	значні зміни у законодавстві спрямовані на забезпечення незалежності та підтримання стабільності економіки
5. Інвестиційний	зниження інвестиційної привабливості країни та її регіонів	значне зниження інвестиційної привабливості, що супроводжується відтоком інвестицій та значним скороченням інвестиційних вкладень
2. Фінансові ризики мікромасштабу		
1. Зниження інвестиційної привабливості	зниження досягнутого рівня інвестиційної привабливості	втрата інвестиційної привабливості через відносну наближеність до лінії фронту, загрозу руйнувань чи специфіку галузі
2. Зниження кредитоспроможності	зниження прибутковості через підвищення відсоткових ставок за кредитами	недостатність кредитних ресурсів або недоступність кредитів через високі відсоткові ставки. Нездатність до погашення раніше отриманих кредитів через збитковість чи втрату частини потужностей
3. Неплатоспроможність клієнтів	зниження рівня ліквідності	втрата ліквідності та суттєве зниження платоспроможності
4. Невиконання контрактів	тимчасове скорочення виробництва і обсягів доходу	значне скорочення виробництва, додаткові витрати на пошук нових партнерів, зниження обсягів доходу і втрата прибутковості
5. Зміна реалізаційних цін	зниження обсягів грошових надходжень	зниження обсягів грошових надходжень поряд зі скороченням обсягів реалізації через згортання низки ринків збуту
6. Зростання фінансових витрат	витрати на обслуговування залученого капіталу, страхування поширених ризиків	витрати на обслуговування залученого капіталу за підвищеними відсотковими ставками, страхування широкого спектра ризиків, зокрема воєнних

Джерело: власні дослідження.

Передусім, війна спричинила різке скорочення чисельності підприємств і підприємців, які здійснювали господарську діяльність на території України. Частина з діючих суб'єктів підприємництва були змушені здійснити релокацію своєї діяльності, а частина зазнають постійних збитків. Військові дії в Україні призводять до економічної нестабільності: руйнування інфраструктури (підприємств, доріг, портів), що знижує економічну продуктивність; втрату робочих місць через зупинку виробництв або переміщення населення, що посилює фінансові проблеми; руйнування ланцюгів постачання, що створює дефіцит фінансових ресурсів; постійне зростання цін на товари та послуги через перебої у постачанні та збільшення витрат на енергію та логістику.

Водночас, в умовах війни суб'єктам підприємницької діяльності пропонується низка інструментів щодо управління ризиками. Зокрема, у квітні 2024 р. Постановою КМУ було зафіксовано концепцію воєнних ризиків [3], поряд з якою з'явилися відповідні види страхування, що сприяє убезпеченню підприємницької діяльності та підвищенню якості управління ризиками.

Висновки. На тлі постійної напруженості та нестабільності воєнний ризик підвищує фінансові ризики через безпосередній вплив на економіку, валютну стабільність, державний борг, торгівлю, страховий ринок і соціальні процеси.

Сукупний вплив вказаних ризиків відображається через скорочення фінансування підприємницької діяльності, зростання обсягу усіх видів витрат, зменшення доходів, тривалу збитковість і загрозу банкрутства.

Література:

1. Verma E. What Is Financial Risk and Its Types? Everything You Need to Know. URL : https://www.simplilearn.com/financial-risk-and-types-rar131-article#financial_risks_for_the_market
2. Global Risk Manager Survey Report. 2024. FERMA URL : <https://www.ferma.eu/publication/global-risk-manager-survey-report-2024/>
3. Про затвердження переліку воєнних та політичних ризиків та Умов і порядку страхування (перестрахування) воєнних та політичних ризиків під час здійснення видів діяльності Експортно-кредитного агентства : Постанова Кабінету Міністрів України; Перелік, Умови, Порядок від 09.04.2024 № 388 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/388-2024-%D0%BF> (дата звернення: 20.11.2024).

УДК 658

Сухоруков Д. І.

здобувач вищої освіти на другому (магістерському) рівні
Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Гаврилова Н. В.
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ОПТИМІЗАЦІЯ ЗАХОДІВ УПРАВЛІННЯ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Забезпечення оптимального рівня матеріальних запасів є важливим елементом у діяльності виробничих підприємств, адже це впливає на стабільність постачання продукції та загальну ефективність компанії. Раціональна система управління запасами допомагає уникати як перевищення, так і нестачі товарів, забезпечуючи гармонійний баланс між витратами на зберігання і своєчасністю постачання.

Ключові аспекти управління запасами:

1. Раціоналізація обсягів запасів: використання сучасних підходів, наприклад, моделі економічно обґрунтованого замовлення (EOQ); аналіз ринкових умов, попиту та сезонних змін для визначення оптимального рівня.

2. Систематичний контроль: автоматизовані системи для моніторингу залишків на складах у реальному часі; прогнозування потреби на основі даних про споживання та замовлення.

3. Параметри і принципи закупівель: установлення порогових значень для поповнення запасів; планування обсягів і строків закупівлі для своєчасного забезпечення виробництва.

4. Зниження витрат: скорочення витрат на оренду складів, транспортування й обслуговування запасів; запобігання втратам через псування чи надлишкову кількість продукції.

5. Логістична ефективність: планування логістичних маршрутів для швидкого й економного постачання; укладання угод із постачальниками для забезпечення стабільності поставок.

6. Уникнення перебоїв: забезпечення достатнього рівня матеріальних запасів дозволяє підтримувати безперервний виробничий процес навіть у разі непередбачених обставин.

7. Зміцнення довіри: наявність товарів у потрібний час підвищує репутацію компанії серед споживачів та партнерів.

8. Підвищення ефективності виробництва: чітке управління запасами мінімізує простой, забезпечує швидкість виконання замовлень і сприяє збільшенню продуктивності.

9. Фінансова стабільність: розумне використання запасів сприяє зменшенню витрат і підвищенню прибутковості, дозволяючи підприємству ефективніше розпоряджатися ресурсами.

Таким чином, грамотна організація процесу управління матеріальними запасами сприяє сталому розвитку виробничих компаній, підвищуючи їх конкурентоспроможність на ринку.

На підприємстві є ряд причин, що зумовлюють необхідність формування запасів, які відіграють ключову роль у забезпеченні стабільності виробничих і комерційних процесів. Основними причинами створення запасів є такі:

1. Безперервність роботи: наявність запасів гарантує, що виробництво та обслуговування споживачів не будуть зупинені через брак матеріалів чи продукції.

2. Сезонні фактори: певна сировина або товари доступні для заготівлі лише в конкретні періоди року, тоді як попит на них залишається постійним, що потребує формування резервів.

3. Реакція на пікові навантаження: запаси допомагають задовольнити споживчі потреби під час свят або інших періодів підвищеного попиту на продукцію.

4. Компенсація часу доставки: у разі тривалого транспортування товарів запаси забезпечують стабільну роботу підприємства, покриваючи можливі затримки.

5. Збалансування нерівномірності: оскільки постачальники зазвичай відвантажують продукцію великими партіями, запаси дозволяють рівномірно розподіляти товар для подальшого споживання.

6. Коливання попиту: точне прогнозування обсягу продажів не завжди можливе, тому створення запасів допомагає задовольнити потреби навіть у випадку раптового зростання попиту.

7. Захист від форс-мажорів у доставці: непередбачені обставини, такі як затримки транспортування чи погані погодні умови, можуть вплинути на постачання, але запаси дають змогу уникнути перебоїв.

8. Регулювання цінових змін: завдяки запасам підприємство може зменшувати вплив коливань цін на сировину або продукцію, знижуючи собівартість виробництва.

Формування запасів є стратегічним рішенням, яке дозволяє підприємству працювати стабільно, залишатися конкурентоспроможним і швидко реагувати на будь-які зовнішні зміни. У процесі роботи підприємства нерідко виникають труднощі, пов'язані з відсутністю автоматизованої системи складського обліку та контролю руху товарів. Це призводить до таких проблем, як надлишкові закупівлі, дефіцит документації у постачальників, затримки у списанні матеріалів на виробництво з боку співробітників відділу постачання або несвоєчасне отримання документів від виробничих підрозділів.

Для подолання цих недоліків рекомендується впровадити наступні кроки:

1. Упорядкування номенклатури: Запровадити стандартизований довідник номенклатурних позицій із чітко визначеними параметрами. Обмежити доступ до його редагування лише одному відповідальному співробітнику. Зобов'язати працівників використовувати виключно дані з довідника під час оформлення заявок, оприбуткування або списання ТМЦ, щоб мінімізувати помилки.

2. Розробка регламентів і процедур: Підготувати детальні інструкції для працівників відділу постачання та складу, які регулюватимуть порядок списання, обліку й документообігу. Встановити чіткі терміни виконання процедур і відповідальність за їх дотримання.

3. Штрафні заходи для постачальників: Передбачити у контрактах із постачальниками фінансові санкції за недотримання умов, таких як несвоєчасне надання супровідних документів або доставка ТМЦ із неповним комплектом документів.

4. Визначення нормативів запасів: Розробити нормативи оборотності запасів, адаптовані до специфіки діяльності компанії та поточних ринкових умов. Це дозволить краще контролювати рівень запасів, запобігаючи їх надлишку або дефіциту.

Реалізація зазначених заходів дозволить підприємству підвищити ефективність управління запасами, зменшити кількість помилок, оптимізувати документообіг і забезпечити прозорість у роботі між підрозділами. Автоматизація та стандартизація цих процесів сприятимуть економії ресурсів і покращенню операційної діяльності.

Література:

1. Літвінов О., Онищук В. Управління запасами на торгівельних підприємствах в період повномасштабного вторгнення. *Збірник наукових праць Одеського національного університету*. 2023, №11-12. С. 204-212.
2. Пеняк Ю., Калиниченко О. Моделі та методи управління виробничими запасами на підприємстві. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. 2024, №15. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2024-15-09-01>
3. Скаско О., Кут Д. Застосування нових систем управління запасами на підприємствах в умовах ринкової нестабільності та військового конфлікту. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2024, №76. С. 119-124.

УДК 330

Федяй Я.І.

здобувач вищої освіти на третьому рівні
спеціальності «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»

Національний університет «Чернігівська політехніка»
м. Чернігів, Україна

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Інноваційний розвиток промислових підприємств є основою для їх стабільного функціонування. Створення нових продуктів, інновацій дозволяють постійно розвиватися цим економічним суб'єктом, розширювати власну діяльність. Цілком зрозуміло, що для цього ці суб'єкти господарювання повинні постійно шукати джерела фінансових ресурсів для забезпечення власної модернізації, удосконалення виробничих процесів, системи управління на підприємствах. Саме тому для промислових підприємств питання забезпечення власного інноваційно-інвестиційного розвитку завжди є актуальними і постійно перебувають у фокусі уваги їх власників та керівників.

При цьому вже давно доведено вченими і історичним досвідом функціонування промислових підприємств, що саме інноваційна діяльність є обов'язковим елементом і невід'ємною складовою забезпечення стабільного розвитку цих суб'єктів підприємницької діяльності, їх конкурентоспроможності. Відповідно для власного виживання у висококонкурентному середовищі у переважній більшості випадків в ринковій економіці промислові підприємства зобов'язані займатися інноваційною діяльністю, або залучати готові інноваційні рішення у власну роботу для підвищення ефективності власного функціонування, оптимізації витрат, забезпечення раціонального використання природних ресурсів.

Для обґрунтування особливостей інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства проведемо з початку дослідження сутності такого виду економічного розвитку.

Зазначимо, що в науковій літературі сьогодні категорію «інноваційно-інвестиційний розвиток» використовують вчені досить активно, вивчаючи питання пошуку нових способів прискорення інноваційного розвитку окремих економічних систем та нових джерел фінансування такого розвитку при обмеженості власних фінансових ресурсів. Загалом інноваційно-інвестиційний розвиток можна охарактеризувати як процес якісних змін у функціонуванні економічної системи, які пов'язані з впровадженням нових технологій, змін та підходів у виробництво, управління та стимулювання господарської діяльності, і здійснені на основі пошуку і залучення інвестиційних ресурсів у достатньому обсязі для забезпечення такого розвитку в довгостроковій перспективі [1; 2; 3].

У сучасних умовах інноваційно-інвестиційний розвиток економічних систем пов'язаний з розробкою та впровадженням нових технологій, інновацій у всі складові функціонування промислового підприємства, окремих економічних систем різних рівнів та масштабів. Цілком зрозуміло, що забезпечити такий розвиток можливо лише при наявності сприятливих умов для розробки зазначених технологій, підтримки їх розробників.

Як вже зазначалося, інноваційно-інвестиційний розвиток є важливим для промислових підприємств і повинен забезпечуватися поступовим впровадженням стратегії таких підприємств. В сучасному світі високоінноваційні промислові підприємствами вже не мають альтернатив щодо забезпечення власного розвитку, окрім стимулювання інноваційної діяльності, пошуку нових способів підвищення якості товарів, розширення їх асортименту, удосконалення обслуговування і т.д.

Для інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств притаманні свої

особливості, які обумовлені в першу чергу специфічними рисами господарської діяльності таких суб'єктів господарювання. Серед них, на наше переконання, варто виокремити наступні:

- наявність фізичного розташування підприємства, що визначає його прив'язаність до певної території, регіону;
- виробництво товарів великими партіями, що вимагає організації відповідної логістики, інфраструктури та співпраці в цьому аспекті з місцевими органами влади;
- використання різного обладнання для виробництва промислових товарів, необхідність періодичного його оновлення, модернізації, що вимагає інвестиційних ресурсів;
- використання сукупності технологій для забезпечення ефективної роботи промислового підприємства, включаючи виробничі технології, інновації у сфері продажу, управління;
- наявність тісного взаємозв'язку з іншими економічними суб'єктами, іншими промисловими підприємствами, які виступають постачальниками необхідних комплектуючих, обладнання, сировини, послуг;
- функціонування промислового підприємства відбувається з метою отримання прибутку, а це вимагає організації також складного процесу управління операційними процесами, фінансовими ресурсами, кадровим потенціалом
- особливу роль у функціонуванні промислового підприємства відіграє складна система управління, яка поєднує в собі всі ланки взаємодії між різними структурними підрозділами та працівників, які приймають управлінські рішення
- діяльність промислового підприємства повинна відбуватися у відповідності до діючого законодавства країни, на території якої таке підприємство функціонує, особливу увагу в цьому контексті прийнято приділяти дотриманню норм екологічного законодавства, оскільки промислові підприємства досить часто негативно впливають на розвиток екологічних систем на окремих територіях;
- для кожного конкретного промислового підприємства завжди є унікальні, притаманні лише йому особливості функціонування, які впливають на процес забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку такого підприємства.

Таким чином, враховуючи специфічні риси господарської діяльності промислових підприємств визначимо особливості забезпечення їх інноваційно-інвестиційного розвитку, а саме:

- необхідність постійно інвестувати ресурси у підтримку та розвиток виробництва, здійснювати інвестиції у проведення досліджень;
- необхідність організації процесу розробки та впровадження інновацій у діяльність промислового підприємства, їх імпорту з метою використання для підвищення якості товарів, послуг;
- інноваційно-інвестиційний розвиток у значній мірі визначає рівень конкурентоспроможності промислового підприємства на внутрішньому та зовнішньому ринках товарів і послуг;
- необхідність врахування значної кількості зовнішніх внутрішніх чинників, які можуть як позитивно, так і негативно впливати на діяльність промислового підприємства, його можливості залучати інвестиції на зовнішніх ринках, реалізовувати власні товари в різні країни, забезпечувати співпрацю з іншими промисловими підприємствами, державними підприємствами у частині розробки інноваційних технологій;
- важливість для розвитку промислових підприємств наявність в країні ефективної державної промислової політики, впровадження якої дозволяє стимулювати розвиток високоінноваційних підприємств, забезпечити високий рівень конкурентоспроможності;
- важливу роль в інноваційно-інвестиційному розвитку будь-якого промислового підприємства відіграє їх репутація, залученість до реалізації соціальних та екологічних проєктів, наявність сертифікатів якості продукції, управління, що також вимагає організації

управління власним брендом, репутацією;

- інноваційно-інвестиційний розвиток промислового підприємства пов'язаний із сукупністю значних ризиків господарської діяльності, оцінка і врахування яких є невід'ємною складовою загальної стратегії розвитку підприємства;

- для впровадження моделі інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства важливим є наявність реалістичної стратегії такого розвитку, відповідного плану дій щодо досягнення основних її цілей;

- необхідність постійного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розробки і впровадження дієвих практик підвищення рівня конкурентоспроможності подібних промислових підприємств, аналізу досвіду інших суб'єктів господарювання щодо впровадження різних типів інновацій;

- забезпечення інноваційного розвитку вимагає значних інвестиційних ресурсів і зрозуміло, що запровадити одночасно значну кількість різних інновацій досить складно, що вимагає наявності певного плану модернізації як виробництва, так і системи управління промисловим підприємством;

- інноваційний розвиток промислового підприємства в першу чергу пов'язаний з реалізацією довгострокових проєктів, які вимагають значних фінансових ресурсів і дозволяють забезпечити підвищення ефективності саме в довгостроковій перспективі;

- для поступового впровадження моделі інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємству інколи доцільно кооперувати свої зусилля з такими ж підприємствами, створювати спільні підприємства з метою розробки складних і дороговартісних інновацій, насамперед у виробничій сфері;

- забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства також вимагає побудови системи взаємовідносин з науковими установами, закладами вищої освіти з метою проведення спільних досліджень, здійснення практичної апробації результатів таких досліджень, прийняття участі у підготовці майбутніх фахівців.

Для інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства питання постійної модернізації власної діяльності завжди залишаються актуальними. Важливим є пошук нових інновацій, впровадження яких дало б можливість підприємству підвищити рівень конкурентоспроможності, розширити ринки збуту, досягти нових успіхів в окремих нішах.

Література:

1. Вовк, О., Кривенко, В. Дослідження інноваційно-інвестиційних умов модернізації підприємств інфраструктурної сфери. *Економіка та суспільство*. 2021. № 26. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-20>
2. Tulchynska, S., Vovk, O., Popelo, O., Saloid, S., Kostyunik, O. Innovation and investment strategies to intensify the potential modernization and to increase the competitiveness of microeconomic systems. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*, 2021. 21(6), 161-168. <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2021.21.6.22>
3. Попело О. В., Малиш В. В. Адаптивне управління інноваційно-інвестиційним розвитком промислових підприємств як фактор забезпечення економічної безпеки. *Economic Synergy*. 2023. № 1. С. 48–56. DOI: <https://doi.org/10.53920/ES-2023-1-4>

УДК: 658.15

Чорний І. В.

здобувач вищої освіти на другому (магістерському) рівні
Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Іщенко Н. А.
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективність діяльності підприємства значною мірою залежить від забезпеченості його достатнім обсягом капіталу. Задля забезпечення подальшого розвитку діяльності підприємства необхідно здійснювати ефективне управління капіталом, оскільки його розмір і динаміка є важливими факторами щодо визначення їх оптимальності.

Важливою складовою частиною фінансового менеджменту підприємства є управління його капіталом, що є системою взаємопов'язаних елементів, націлених на формування оптимальної структури капіталу, яка б забезпечувала ефективне фінансування діяльності підприємства.

Система управління капіталом підприємств складається з наступних підсистем [3]:

- управління формуванням капіталу (формування достатнього обсягу капіталу, оптимізація структури капіталу, підтримка фінансової рівноваги, реінвестування капіталу);
- управління використанням капіталу (фінансування необоротних та оборотних активів підприємства, мінімізація фінансового ризику, фінансовий контроль);
- функціональної підсистеми (мета, завдання, принципи, функції, методи).

Основна мета управління капіталом підприємства – це максимізація ринкової вартості підприємства. Управління капіталом підприємства спрямоване на вирішення таких основних завдань [1]:

1. Формування капіталу в достатньому обсязі для забезпечення необхідних темпів економічного розвитку підприємства.
2. Мінімізація фінансових ризиків, пов'язаних з використанням капіталу, при передбаченому рівні його прибутковості.
3. Забезпечення постійної фінансової рівноваги підприємства у його розвитку.
4. Достатній рівень фінансового контролю за підприємством з боку його засновників.
5. Оптимізація обороту капіталу.
6. Своєчасне реінвестування капіталу.

Управління капіталом підприємства відбувається на основі таких принципів [2]:

- врахування перспектив розвитку підприємства;
- забезпечення збалансованості обсягу залученого капіталу та обсягів сформованих активів підприємства;
- оцінювання вартості й доцільності залучення капіталу;
- мінімізація витрат на формування необхідного обсягу капіталу;
- забезпечення ефективності використання капіталу під час фінансово-господарської діяльності підприємства.

Процес управління капіталом підприємства здійснюється за наступними етапами [3]:

Перший етап передбачає оцінювання сукупного обсягу капіталу підприємства, що формується, темпів змін порівняно з попереднім періодами, відповідність суми власних та позикових фінансових ресурсів розміру як необоротних, так і оборотних активів; аналіз джерел формування капіталу, частки складових елементів у загальному обсязі капіталу підприємства; оцінювання вартості кожного елементу капіталу.

На другому етапі проводиться аналіз вартості всіх елементів капіталу за джерелами їх залучення, а потім визначаються необхідність та доцільність їх використання у наступному періоді.

Третій етап передбачає розрахунок планових показників щодо формування капіталу для фінансування активів підприємства.

Четвертий етап передбачає оптимізацію капіталу підприємства, а саме визначення найбільш оптимального співвідношення складових елементів капіталу. Оптимальною є структура капіталу, яка передбачає таке співвідношення власних та позикових фінансових ресурсів, яке забезпечує найбільш оптимальне поєднання фінансового ризику та прибутковості й сприяє максимізації ринкової вартості підприємства.

На п'ятому етапі відбуваються розроблення та прийняття рішень, що стосуються залучення необхідних розмірів фінансових ресурсів із різних джерел задля формування сукупного обсягу капіталу підприємства.

Таким чином, з метою підвищення ефективності управління капіталом підприємства необхідно концентрувати увагу на таких напрямках: забезпечення максимальної експлуатації внутрішніх джерел формування капіталу, чого можна досягти шляхом підвищення рентабельності та збільшення оборотності власного капіталу; оптимального обмеження формування капіталу за рахунок зовнішніх джерел, враховуючи при цьому вартість залученого капіталу; забезпечення контролю середньозваженої вартості залученого капіталу підприємства з метою недопущення перевищення її показника величин рентабельності власного капіталу підприємства та рентабельності інвестицій.

Література:

1. Левкович О. В., Максименко П. К. Оцінка ефективності управління капіталом підприємства. *Ефективна економіка*. 2022. № 12. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/912/922>
2. Лубкей Н. П. Теоретичні засади управління капіталом підприємства. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2019. Т. 1. № 1. С. 38-45. URL: <https://science.lpnu.ua/uk/smeu/vsi-vypusky/vypusk-1-nomer-1-2019/teoretychni-zasady-upravlinnya-kapitalom-pidpryyemstva>
3. Пігуль Н. Г., Дехтяр Н. А., Пігуль Є. І. Теоретичні засади управління капіталом підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 48. С. 251-256. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/48_2020_ukr/48.pdf

УДК 658:330.142.26

Яковенко Р. В.

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри маркетингу, менеджменту та економіки

Тітова О. В.

слухач курсів MBA (Master of Business Administration)
Економіко-технологічний інститут імені Роберта Ельворті,
м. Кропивницький, Україна

УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ТОВ «КІЗ «ЛЕЗО»

Для розуміння причин недостатньої кількості грошових коштів розглянемо структуру оборотних активів ТОВ «КІЗ «ЛЕЗО» в таблиці 1 сформовану з фінансової звітності форма 1 підприємства.

Таблиця 1 - Оборотні активи за період з 2018 по 2022 роки

Показник, тис. грн	Роки					Абс. відхил. 2022 до 2018, тис. грн	Темп приросту 2022 до 2018, %
	2018	2019	2020	2021	2022		
Виробничі запаси	3 631	6 121	5 484	7 834	4 722	1 091	30,1
Дебіт. заборгованість за продукцію	7 223	7 006	7 491	8 295	20558	13 335	184,6
Дебіт. заборгованість за розр. з бюджетом	83	32	237	2 604	0	-83	-100,0
Інша дебіторська заборгованість	185	482	477	1 538	567	382	206,0
Інші оборотні активи	574	1 179	687	1 174	462	-112	-19,6
Гроші та їх еквіваленти	613	2 770	3 933	2 092	931	318	51,8
Готова продукція	3 835	3 982	3 701	6 358	5 763	1 928	50,3
Всього	16181	21590	22056	29 84	33072	16 890	104,4

Динаміка показників оборотних активів вказує на стабілізацію за показником виробничі запаси після зростання з 2019 по 2021 рік. Очевидною є негативна тенденція на зростання дебіторської заборгованості (рис. 2).

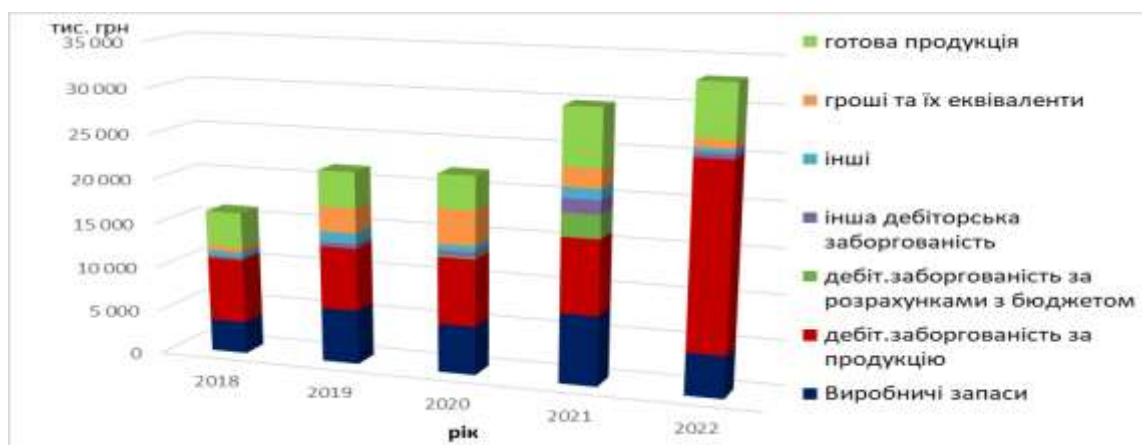

Рисунок 1 - Розмір оборотних активів

Сума найбільш ліквідних активів (кошти на рахунку) має з 2021 року динаміку на зменшення, що негативно відображається на платоспроможності за терміновими зобов'язаннями.

Структура оборотних активів показує величезну частку дебіторської заборгованості,

що за 2022 рік значно зросла і становить 62% (рис. 2, 3).

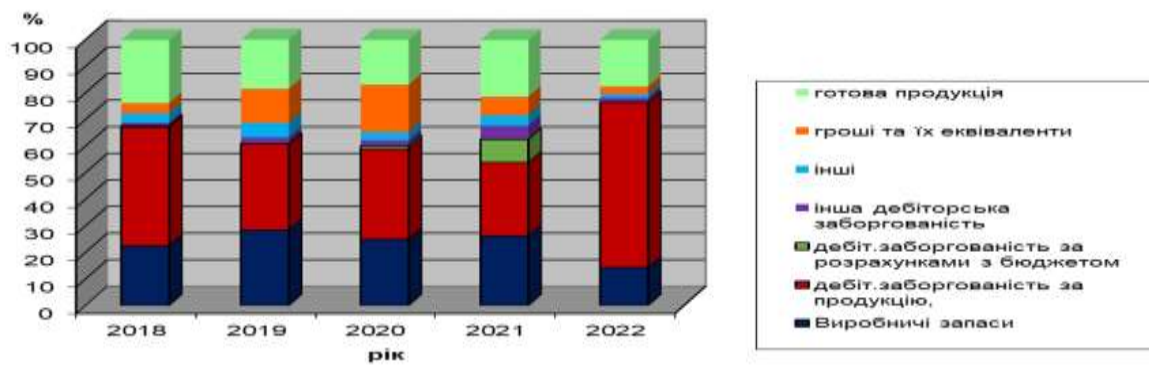

Рисунок 2 - Структура оборотних активів з 2018 по 2022 рр.

Оптимальним у науковій літературі вважається частка дебіторської заборгованості в активах близько 40%. Тобто ТОВ «КІЗ «ЛЕЗО» фактично фінансує своїх контрагентів за рахунок власних обігових коштів, не тільки не отримуючи прибуток, а й маючи фактичне знецінення цих коштів, адже рівень інфляції за 2022 рік склав 26,6 %.

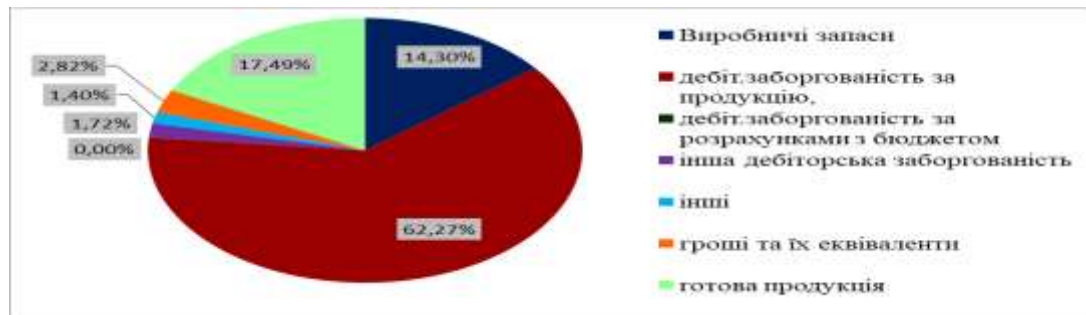

Рисунок 3 - Структура оборотних активів на кінець 2022 року

Рекомендовано провести структурний аналіз дебіторської заборгованості і розробити заходи щодо її інкасації. Проаналізуємо фінансовий результат діяльності підприємства. Горизонтальний аналіз представлено в таблиці 2.

Таблиця 2 - Фінансові результати діяльності з 2018 по 2022 рр.

Стаття, тис. грн	2018	2019	2020	2021	2022	Абс. відхил. 2022 до 2018, тис. грн	Темп прир. 2022 до 2018, %
Чистий дохід від реалізації продукції	60874,4	58099,7	58822,2	60064,9	41857,6	-19 017	-31,2
Інші операційні доходи	2 066,0	3 794,9	5 161,5	1 278,0	1 528,8	-537	-26,0
Інші доходи	6,0	104,1	19,6	15,0	1,2	-5	-80,0
Разом доходи	62946,4	61998,7	64003,3	61357,9	43387,6	-19 559	-31,1
Собівартість реалізованої продукції	52863,5	50907,0	51021,0	52491,8	38535,4	-14 328	-27,1
Інші операційні витрати	7 647,6	9 494,4	11747,6	8 206,9	6 326,0	-1 322	-17,3
Інші витрати	1,4	56,5	13,2	3,7	0,3	-1	-78,6
Разом витрати	60512,5	60457,9	62781,8	60702,4	44861,7	-15 651	-25,9
Фінансовий результат до оподаткування	2 433,9	1 540,8	1 221,5	655,5	-1474,1	-3 908	-160,6
Податок на прибуток	438,1	280,2	233,2	134,5			
Чистий прибуток (збиток)	1 995,8	1 260,6	988,3	521,0	-1474,1	-3 470	-173,9

Графічне відображення основних складових фінансових результатів зображено на рис.4.

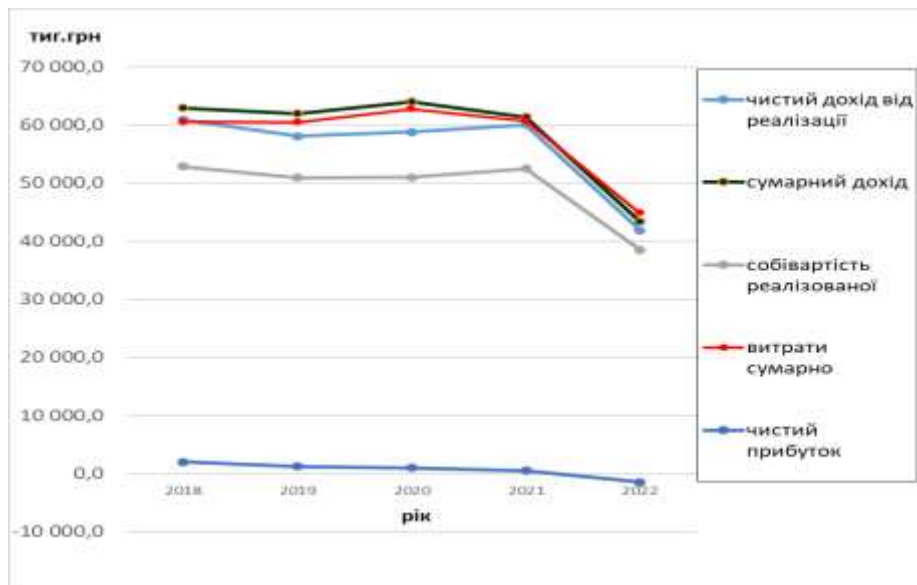

Рисунок 4 - Динаміка фінансових результатів

Відмічається падіння виручки від реалізації на 31% у порівнянні з 2018 роком, собівартості на 27% і зниження прибутку до збитку в 1 474 100 грн у 2022 році.

Література:

1. Звіт про фінансовий результат ТОВ «КІЗ «ЛЕЗО»

UDC 336.1:352

Chorny O.O.

candidate of higher education for the second (master's) level
Central Ukrainian National Technical University
Kropyvnytskyi, Ukraine

SOURCES OF FINANCIAL SUPPORT FOR LOCAL SELF-GOVERNMENT IN THE CONTEXT OF FINANCIAL DECENTRALIZATION

Financial decentralization in Ukraine aims to empower local self-governments by providing them with the financial autonomy to address local issues independently.

This process involves various sources of financial support for local governments, which are crucial for the effective functioning and development of territorial communities.

Main Sources of Financial Support for Local Governments are next:

1. State Fund for Regional Development: provides funds for regional development projects, helping local governments address socio-economic challenges [1].

2. Subventions and Transfers: includes subventions for socio-economic development, infrastructure projects, and social and cultural initiatives. These funds are transferred from the state budget to local budgets [2].

3. Local Taxes and Fees: local budgets benefit from a share of national taxes, such as personal income tax, and local taxes and fees. This has increased the revenue potential of local budgets, allowing for more balanced and effective local development [4].

4. International Technical Assistance Programs: local governments can access funds from international programs by submitting projects according to legal procedures. This includes grants and technical assistance aimed at local development [1].

5. Budget Cooperation: encourages collaboration between different territorial communities to optimize budget resources and enhance financial management [3].

6. Public-Private Partnerships (PPPs): local governments can engage in PPPs to attract private investment for local projects, particularly in infrastructure and energy efficiency [6].

Among the problems that arise when searching for sources of financial support for local self-government bodies, the following can be distinguished:

1. Financial Instability: despite the growth in local revenues, financial instability remains a challenge due to fluctuating transfers from the state budget. Strengthening the revenue base through local taxes and fees is essential.

2. Legal and Institutional Framework: there is a need for clear legal definitions and frameworks to ensure proper use and distribution of funds. Enhancing the legal capacity of local governments to manage taxes and other revenues is crucial [5].

3. Post-Conflict and Occupied Territories: special attention is required for financial support in post-conflict and temporarily occupied territories to ensure equitable development [2].

Financial decentralization in Ukraine has significantly enhanced the financial capacity of local governments by diversifying their sources of revenue. Key sources include state funds, subventions, local taxes, international assistance, and public-private partnerships. However, challenges such as financial instability and the need for a robust legal framework persist. Addressing these issues through improved financial management and legal reforms will further strengthen the financial independence and effectiveness of local self-governments.

References:

1. Durman O., Barych-Tinovska L. Financial Decentralization and Instruments of Support for the Development of Territorial Communities Electronic scientific publication «Public Administration and National Security». 2022. Vol. 5. URL: <https://doi.org/10.25313/2617-572x-2022-5-8239>
2. Fuhelo P., Zharikova O., Blishchuk K., Baranovska T., Gudzenko N. Financial Support of Territorial Communities of Ukraine in the Context of Decentralization. *Independent Journal of Management & Production*. 2022. Vol. 13. URL: <https://doi.org/10.14807/ijmp.v13i3.1979>

3. Diachenko S. Public Administration Decentralization and Institutional Transformations of Local Finance System in Ukraine. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Public Administration*. 2023. Vol. 18. URL: <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2023/18-7/14>
4. Violetta R. Financial Capacity of Financial Budgets in a Decentralized Environment: Problems and Ways to Solve Them. *BULLETIN OF CHERNIVTSI INSTITUTE OF TRADE AND ECONOMICS*. 2022. Vol. 4. URL: <https://doi.org/10.34025/2310-8185-2022-4.88.06>
5. Laba A. Financial Basis for the Functioning of Local Self-Government in the Context of Decentralization of Power. *Innovative Solution in Modern Science*. 2022. Vol. 3. URL: [https://doi.org/10.26886/2414-634x.3\(55\)2022.4](https://doi.org/10.26886/2414-634x.3(55)2022.4)
6. Ostrovskiy I., Yukhnov B. International Experience in Providing Financial Support for Local Investment Projects. *Municipal Economy of Cities. Series: Economic science*. 2020. Vol. 5. URL: <https://doi.org/10.33042/2522-1809-2020-5-158-79-84>

UDC 657.432.005

Salyha K. S.

Doctor of Economics, Professor,
Classic Private University
Zaporizhzhia, Ukraine

IMPROVMENT THE ACCOUNTS RECEIVABLE'S MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE

Improving the management of accounts receivable (AR) is crucial for maintaining the financial stability and operational efficiency of an enterprise. Effective AR management helps in reducing financial risks, improving liquidity, and ensuring timely payments. Here are key strategies and insights from various research papers on enhancing AR management:

In modern conditions, the following directions for improving AR management can be identified:

1. Automation and Information Systems. Automating the information base on accounts payable and receivable can streamline processes and improve accuracy in financial reporting. This includes the use of analytical and sub-accounts in the company's accounting system to enhance the efficiency of AR management [1].

2. Clear Credit Policies. Establishing a clear credit policy is essential. This includes defining the list of buyers, conditions and scope of commercial credit, sanctions for late payments, and procedures for debt collection. A well-defined credit policy helps in balancing receivables and payables and mitigating risks associated with overdue debts [4].

3. Regular Monitoring and Analysis. Regular monitoring of the status of settlements with customers and analyzing the liquidity of the enterprise are critical. This involves balance sheet liquidity studies and ratio analysis to ensure the company can meet its short-term obligations and take advantage of profitable opportunities [5].

4. Efficient Accounting Practices. Implementing efficient accounting practices, such as accurate recording of receivables and timely inventory checks, helps in avoiding tax fines and interest charges. This also includes considering customers' credit ratings to manage funds effectively and ensure compliance with tax legislation [3].

5. Improving Payment Discipline. Enhancing payment discipline through rational and sound management of receivables and payables directly impacts the financial results and reputation of the enterprise. This involves setting acceptable limits for receivables and payables to avoid financial risks that could lead to bankruptcy [2].

6. Strategic Business Process Management. Developing a structural and functional model for managing receivables and payables can increase efficiency. This includes conceptual directions for improving management practices and strengthening the practical components of these recommendations [2].

7. Risk Management. Strengthening receivable account management to prevent financial crises is crucial. This involves understanding the origins of receivable account risks and adopting scientific management practices to maintain a good financial condition [6].

Improving AR management involves a combination of automation, clear credit policies, regular monitoring, efficient accounting practices, and strategic business process management. These measures help in reducing financial risks, improving liquidity, and ensuring the financial stability of the enterprise. By implementing these strategies, enterprises can enhance their economic efficiency and maintain a strong financial position.

References:

1. Verbytska V., Nasonenko Y. Management of Receivables of the Enterprise. Series: Economic science. 2021. Vol. 7. URL: <https://doi.org/10.33042/2522-1809-2021-7-167-23-27>
2. Sablina N., Lytovchenko O. MODELING THE PROCESS OF DEBT MANAGEMENT IN THE SYSTEM OF ADMINISTRATION OF FINANCIAL ACTIVITIES OF THE ENTERPRISE. Series: Economic science. 2022.

Vol. 2 URL: <https://doi.org/10.33042/2522-1809-2022-2-169-49-56>

3. Stender S. Improvement of accounting and tax accounting of receivables. Scientific Bulletin of Mukachevo State University Series "Economics". 2023. Vol. 10. URL: <https://doi.org/10.52566/msu-econ2.2023.42>

4. Stepanenko O., Dubovyk, M. Analysis of Receivables, its Impact on the Financial Condition and Business Activity of the Enterprise. *PROBLEMS OF SYSTEMIC APPROACH IN THE ECONOMY*. 2022. Vol. 2. URL: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2022-2-17>

5. Pugach A., Bubnovskaya T. Management of receivables and payables as an element of ensuring the economic security of an enterprise: practical aspects. *Vestnik Universiteta*. 2023. Vol. 1. URL: <https://doi.org/10.26425/1816-4277-2022-12-162-170>

6. Khomyn P., Nosko T., Koltutska A., Rymlyanska V. Theoretical aspects of accounting and analysis of receivables of the enterprise. *Socio-Economic Problems and the State*. 2021. Vol. 2. URL: <https://doi.org/10.33108/sepd2022.02.413>

UDC 368.02: 658.15

Skomoroha V.A.

candidate of higher education for the second (master's) level
Central Ukrainian National Technical University
Kropyvnytskyi, Ukraine

DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF INSURANCE COMPANIES' FINANCIAL MANAGEMENT BASED ON DIGITALIZATION

The development of financial management in insurance companies through digitalization involves leveraging digital technologies to enhance efficiency, profitability, and risk management. Here are the key directions and benefits identified in the research:

Key Directions for Digitalization in Insurance Companies' Financial Management are:

1. Investment in Information and Communication Technologies (ICT). Insurance companies are increasingly investing in ICT to improve their operational efficiency and effectiveness. Higher investments in ICT can lead to better financial performance, although the relationship between ICT expenses and financial outcomes can vary [1].

2. Optimization of Insurance Portfolios. To optimize the structure of their insurance portfolios, companies should focus on increasing the share of highly profitable personal insurance. This involves expanding the insurance field through marketing and agency networks to attract more policyholders.

3. Implementation of Digital Business Models. Digital business models in the insurance sector can drive key performance indicators, individualization, efficiency, and communication. These models help in better risk assessment, customer service, and operational efficiency [2].

4. Use of Advanced Technologies. Technologies such as Artificial Intelligence (AI), Blockchain, and the Internet of Things (IoT) are transforming insurance operations. AI can enhance risk assessment and premium setting, Blockchain can ensure secure and transparent contracts, and IoT devices can provide real-time data for risk management and claims monitoring.

Benefits of Digitalization for Insurance Companies are:

- Increased Efficiency and Productivity. Digitalization streamlines operations, reduces manual processes, and enhances productivity through automation and better data management;

- Improved Customer Service. Digital platforms and mobile applications provide customers with easy access to insurance services, improving customer satisfaction and engagement;

- Proactive Risk Management. Real-time data from IoT devices and advanced analytics enable proactive risk management, helping insurers to mitigate risks before they result in claims;

- Access to New Markets. Digitalization allows insurance companies to reach new customer segments and markets that were previously inaccessible due to geographical or logistical constraints;

- Reduction of Fraud. Technologies like AI and Blockchain help in detecting and preventing fraudulent activities, ensuring the integrity of insurance operations [3].

Challenges Faced by Insurance Companies in the Process of Financial Management in terms of Digitalization:

1. Data Privacy and Cybersecurity. Ensuring data privacy and cybersecurity is crucial as digitalization increases the volume of sensitive data handled by insurance companies.

2. Regulatory Compliance. Adapting to new regulations and ensuring compliance in a rapidly changing digital landscape is a significant challenge.

Successfully managing organizational change and fostering a digital-first culture within the company are essential for the successful implementation of digital strategies [3].

Digitalization in the insurance industry offers significant opportunities for improving financial management through enhanced efficiency, better customer service, and proactive risk management. However, it also presents challenges such as data privacy, cybersecurity, and regulatory compliance that need to be addressed. By investing in ICT, optimizing insurance

portfolios, and leveraging advanced technologies, insurance companies can achieve substantial growth and profitability.

References:

1. Łyskawa, K., Kędra, A., Klapkiv, L., & Klapkiv, J. Digitalization in insurance companies. Proceedings of 6th International Scientific Conference Contemporary Issues in Business, Management and Economics Engineering '2019. 2019. 9–10 May. URL: <https://doi.org/10.3846/CIBMEE.2019.086>
2. Härting R., Reichstein C., Sochacki R. Potential Benefits of Digital Business Models and Its Processes in the Financial and Insurance Industry. 2019. URL: https://doi.org/10.1007/978-981-13-8303-8_18
3. Havadzyn N., Hryhorska N., Grebeniuk N. Digitization of Insurance. Herald UNU. *International Economic Relations And World Economy*. 2023. Vol. 48. URL: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-48-2>

СЕКЦІЯ 3

РЕФОРМУВАННЯ ФІНАНСІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ТА СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

УДК 336

Білоус Є. С.

здобувачка вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна

ВПЛИВ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ НА СТАБІЛІЗАЦІЮ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ КРАЇНИ

У глобалізованому світі зростає значення фінансово політики як основи стабільності національної економіки. Важливою задачею для держави є ефективне використання фінансових ресурсів для забезпечення сталого розвитку економіки та стабільності соціальної сфери. У зв'язку з цим питання оптимізації фінансово-кредитного механізму стають актуальними для розвитку економічної політики в Україні.

Фінансова політика держави визначає стратегію розподілу та використання бюджетних ресурсів, що важливо для збереження економічної стабільності. Оскільки економічна ситуація в країні змінюється під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів, важливою складовою фінансової політики є адаптація до цих змін. Це дозволяє забезпечити стійкість національної економіки, а також підтримати соціальні програми, які сприяють покращенню якості життя громадян.

Фінансова підтримка соціальної сфери є одним із головних аспектів ефективного фінансування соціальної сфери. Це реформи, спрямовані на покращення доступу населення до соціальних послуг. Фінансування системи охорони здоров'я, освіти, а також забезпечення доступу до пенсійного забезпечення є необхідною умовою для забезпечення стабільності соціальної сфери. Оновлення фінансування цих секторів дозволяє підвищити рівень життя громадян та забезпечити ефективне використання державних ресурсів.

Процеси глобалізації в економіці сприяють розвитку міжнародної торгівлі, але також створюють нові виклики для національних економік. Одним із таких викликів є необхідність адаптації фінансової політики до світових тенденцій. Важливими елементами є розвиток міжнародних фінансових інститутів та інтеграція національної економіки в світові ринки. У цьому контексті необхідно враховувати глобальні економічні зміни та знаходити шляхи для зміцнення національної економіки через міжнародне співробітництво.

Використання новітніх інформаційних технологій у фінансовій сфері є важливим етапом для розвитку соціальної сфери економіки. Впровадження інноваційних технологій, таких як блокчейн, штучний інтелект і автоматизація фінансових операцій, дозволяє оптимізувати фінансові процеси та зробити їх більш доступними для підприємств і громадян. Розвиток електронних платежів також сприяє підвищенню ефективності фінансової системи.

Фінансово-кредитний механізм є важливим елементом для забезпечення сталого розвитку економіки та стабільності соціальної сфери країни. Для досягнення цих цілей необхідно продовжувати вдосконалювати фінансову політику, сприяти розвитку малого та середнього бізнесу, а також активно впроваджувати новітні технології в фінансову сферу. Тільки таким чином можна забезпечити економічну стабільність та покращити рівень життя громадян.

Література:

1. Андріїв О.П. Фінансова безпека в умовах глобалізації: монографія. Київ : Наука, 2020. 400 с.
2. Кравченко М.В. Економіка соціальної сфери: теорія та практика. Харків : ХНУ, 2018. 320 с.
3. Костюк В.І. Податкове регулювання в умовах глобалізації. Львів : ЛНУ, 2017. 250 с.
4. Федоренко Ю.В. Сучасні підходи до обліку та аудиту. Одеса : ОДУ, 2021. 280 с.

УДК 380.03:614.2(477)

Ключка О. В.

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри фінансових ринків та технологій

Петренко А. С.

здобувачка вищої освіти на першому рівні гр. ФБі-21-1
Державний податковий університет
м. Ірпінь, Україна

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПЕРЕВАГИ ТА ВИКЛИКИ

Медичне страхування є одним із найважливіших елементів системи охорони здоров'я, що забезпечує фінансовий захист громадян від витрат, пов'язаних із лікуванням та медичними послугами. У розвинутих країнах медичне страхування виступає ключовим фактором у забезпеченні доступності та якості медичної допомоги, проте в Україні його економічна ефективність все ще залишається предметом наукових дискусій. Питанням медичного страхування в Україні часто приділяють увагу в контексті необхідності реформування медичної галузі, підвищення якості послуг та соціального захисту населення.

Економічна ефективність медичного страхування в Україні залежить від численних факторів, серед яких – рівень доходів громадян, державна політика у сфері охорони здоров'я, організаційна структура страхових компаній та рівень фінансової обізнаності населення. Попри значні зусилля щодо популяризації медичного страхування, рівень охоплення населення цим видом послуг залишається недостатнім, що свідчить про наявність певних бар'єрів та викликів на шляху до його розвитку. Мета цього дослідження – проаналізувати економічну ефективність медичного страхування в Україні, виокремити його основні переваги та недоліки, а також визначити шляхи оптимізації цієї системи.

Актуальність теми обумовлена необхідністю реформування системи охорони здоров'я в Україні та пошуку ефективних механізмів фінансування медичних послуг. Медичне страхування розглядається як один з ключових інструментів для вирішення цих завдань.

Об'єктом дослідження є система медичного страхування в Україні.

Предметом дослідження є економічні аспекти функціонування цієї системи, зокрема її вплив на ефективність використання ресурсів, доступність та якість медичної допомоги.

Теоретично, медичне страхування – це механізм соціального захисту, що передбачає захист фінансових інтересів громадян у випадку захворювання [3]. Воно має ряд важливих функцій: фінансування медичних послуг, забезпечення рівного доступу до них, стимулювання ефективного використання медичних ресурсів та стабілізація фінансування системи охорони здоров'я. Існує кілька моделей медичного страхування: модель Бісмарка (обов'язкове соціальне страхування), модель Бевериджа (державне фінансування) та змішана модель.

В Україні медичне страхування має свою історію, проте його розвиток був неоднозначним. Сьогодні існує система обов'язкового державного соціального страхування, однак вона має ряд недоліків [2]. Серед основних проблем можна назвати недостатнє фінансування, низький рівень довіри населення, недосконалість законодавства, корупцію та відсутність конкуренції на страховому ринку.

Незважаючи на проблеми, медичне страхування має ряд переваг. Воно покращує доступність медичної допомоги, підвищує її якість, зменшує фінансовий тягар на сімейний бюджет та стимулює здоровий спосіб життя [5].

Ще однією перевагою є те, що стабільні грошові потоки від страхових компаній сприяють інвестуванню в розвиток медичних закладів, оновлення обладнання та підвищення кваліфікації медичного персоналу. Таким чином, медичне страхування позитивно впливає на загальну якість медичних послуг. Також, державне фінансування медичних закладів

обмежене, що ускладнює забезпечення достатнього рівня медичних послуг. Зростання популярності добровільного медичного страхування знижує тиск на бюджет, сприяючи більш ефективному розподілу державних коштів на інші соціально важливі напрями.

Однак, існують і певні виклики, такі як моральний ризик, зловживання медичними послугами, адміністративні витрати та нерівномірність розвитку медичної інфраструктури [4]. Низький рівень доходів у багатьох регіонах України обмежує можливість громадян укладати договори медичного страхування. Багато українців сприймають страхування як зайвий фінансовий тягар, що знижує рівень охоплення населення цією послугою.

Постійне зростання цін на медичні послуги та ліки є значним тягарем для страхових компаній, що впливає на вартість страхових полісів та обсяг покриття [1]. Це призводить до підвищення вартості страхових продуктів та знижує доступність страхування для населення.

Для вдосконалення системи медичного страхування в Україні необхідно вирішити низку проблем. Це потребує комплексного підходу, який включає в себе: збільшення фінансування системи охорони здоров'я, реформування системи управління, боротьбу з корупцією, вдосконалення законодавства, розвиток конкуренції на страховому ринку та підвищення обізнаності населення щодо переваг медичного страхування [6].

Таким чином, медичне страхування в Україні має значний потенціал для розвитку, проте для його реалізації необхідно подолати низку викликів, таких як недовіра до страхових компаній, недостатній рівень обізнаності та низька фінансова спроможність населення. Розвиток системи медичного страхування сприятиме фінансовій стабільності громадян, покращенню якості медичних послуг і зменшенню навантаження на державний бюджет. Ефективна політика та підтримка з боку держави допоможуть створити умови для зростання цього сегмента та забезпечення більшого рівня соціального захисту для населення України.

Література:

1. Важливість медичного страхування: як це може забезпечити захист вашого здоров'я та фінансів. Кагарлик city : веб – сайт. URL: <https://kagarlyk.city/articles/357873/vazhlyvist-medichnogo-strahuvannya-yak-ce-mozhe-zabezpechiti-zahist-vashogo-zdorovya-ta-finansiv>
2. Медичне страхування для українців: навіщо потрібне, які його переваги та особливості. Visit Ukraine : веб – сайт. 2022. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/1336/health-insurance-for-ukrainians-why-is-it-needed-what-are-its-advantages-and-features>
3. Сабєцька Т. І. Проблеми та перспективи фінансового забезпечення сфери охорони здоров'я України. *Економіка та суспільство*. 2021. № 27. С. 1-8.
4. Нова траєкторія розвитку національної економіки: мікро-, макро- та прикладні аспекти : монографія / за ред. О.В. Покатаєвої, М.В.Болдуєва, Г.Ю.Кучерової. Запоріжжя: КПУ, 2017. 452с.
5. Богріновцева, Л., Бондарук, О., & Ключка, О. Шляхи протидії страховому шахрайству в сучасних умовах розвитку. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*, 2024. № 1(13), С. 107-117. <https://www.journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/255>
6. Ключка О.В., Богріновцева Л.М., Онишко С.В. Трансформація страхового ринку України в умовах сьогодення. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. Серія: "Економічні науки". 2023. №9. URL:<https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-9-9147>

УДК 364.3

Мельник Т.А.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

З початку 1990-х років в Україні було проведено низку реформ пенсійної системи, яка, згідно з чинним законодавством, має складатися з трьох рівнів. На практиці функціонує лише два рівні: система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування і добровільне недержавне пенсійне страхування, яке поступово розвивається. Накопичувальний рівень загальнообов'язкового державного пенсійного страхування досі не запроваджено в Україні. Здійснені реформи пенсійного забезпечення не сприяли вирішенню ключових проблем, таких як дисбаланс між доходами і витратами Пенсійного фонду України й забезпечення його довгострокової платоспроможності. Вказані виклики загострилися у зв'язку з військовими діями та економічною нестабільністю в країні. У цьому контексті актуалізується потреба у розробці та впровадженні ефективних підходів до реформування пенсійного забезпечення.

Останніх шість років кількість осіб, які отримують пенсійні виплати, кількість застрахованих і найманих працівників щорічно зменшувалася (рис. 1). Зменшення спричинила економічна криза внаслідок пандемією COVID-19, а повномасштабна війна значно посилила цей негативний тренд.

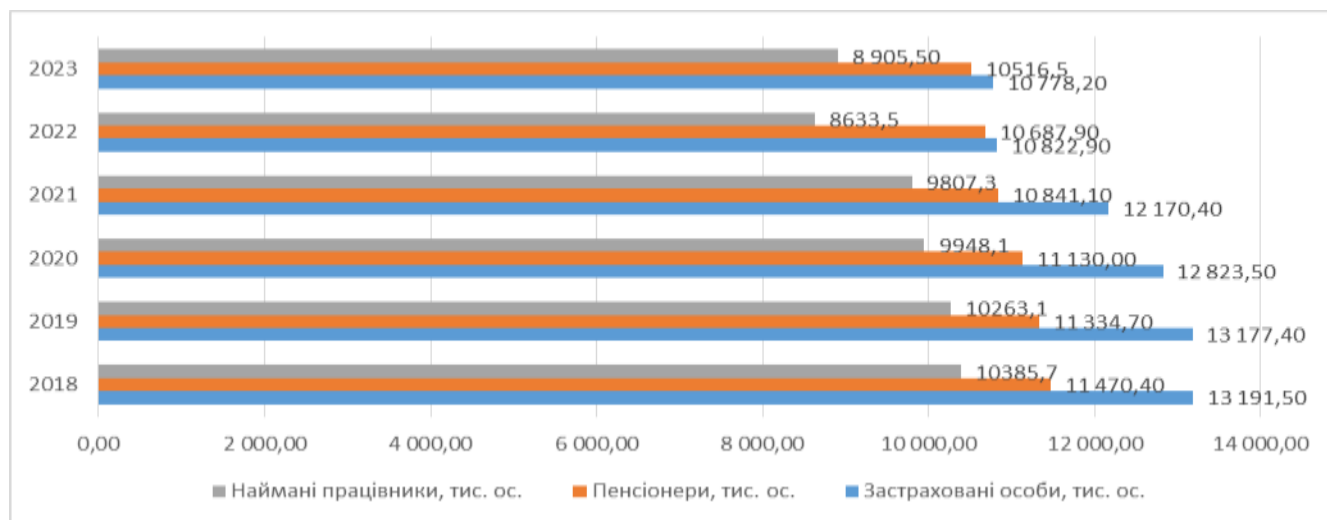

Рисунок 1 – Динаміка чисельності залучених в солідарній системі України

Джерело: складено автором з використання [1; 2, с. 14-16]

Ефективність функціонування вітчизняної солідарної пенсійної системи залишається низькою, про що свідчить коефіцієнт заміщення, який у 2016-2023 роках становив в межах 0,28-0,33 (рис. 2). Цей показник в 2016-2023 роки є значно нижчим за мінімально рекомендований рівень у 0,4, визначений Міжнародною організацією праці [3, с. 79], що демонструє суттєве зниження рівня доходів населення в Україні після виходу на пенсію. Для порівняння, у 2012-2015 роках коефіцієнт заміщення перевищив 0,4. Проте починаючи з 2014 року показник почав знижуватися, що можна пояснити як негативний вплив військових дій на українську економіку, так і відсутність системних реформ у сфері загальнообов'язкового пенсійного забезпечення в Україні.

Сьогодні солідарна пенсійна система в Україні не забезпечує соціальну

справедливість для пенсіонерів. Існуюча значна різниця в розмірах пенсії, а саме: від значної виплати для окремих категорій громадян до майже мінімального рівня для переважної кількості пенсіонерів. Така ситуація погіршує загальне відчуття нерівності серед населення та не відповідає базовим принципам соціального забезпечення.

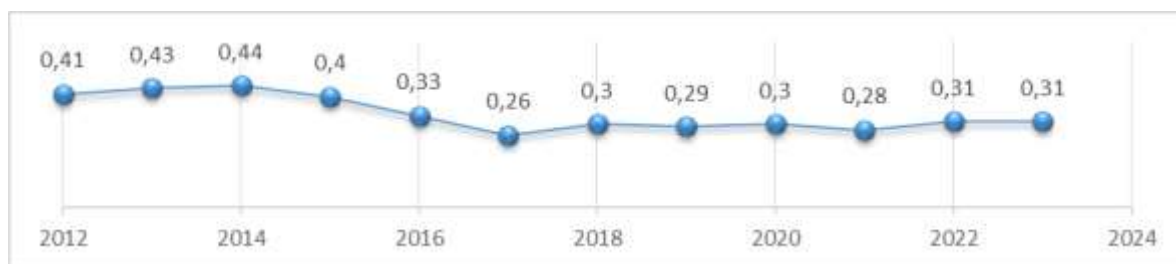

Рисунок 2 – Показник заміщення в Україні

Джерело: складено автором з використання [1; 4; 5, с. 190; 6, с. 195]

Необхідно також здійснити уніфікацію правил нарахування пенсії, використовуючи єдине законодавство для всіх пенсіонерів без виключення. Ситуація, коли нарахування пенсії виплачується за нормативними актами, що діяли на момент виходу працівників на пенсію, а тим паче на момент коли працівників приймали на роботу, є неефективною та несправедливою. Такий підхід можна порівняти з абсурдною практикою, за якою підприємство продовжувало б сплачувати податки за податковими законами, чинними на момент їх заснування.

Крім того, доцільним є перегляд порядку нарахування єдиного соціального внеску для високих заробітних плат, що дозволило би підвищити платоспроможність пенсійного фонду [6, с. 193]. На законодавчому рівні встановити пенсійні виплати особам пенсійного віку, без виключень. Особи, які за вислугою років мають право на пенсійні виплати, повинні отримувати її у випадку, коли вони дожили до пенсійного віку. Саме тому необхідно негайно перерахувати пенсії за вислугу років всім хто їх отримує за одним чиним законом без виключень. Доцільно було би запровадити механізми відповідальності за недотримання чинного пенсійного законодавства та унеможливити перегляд пенсій через судові позовні вимоги за старими законодавчими нормами.

Сучасна система державного пенсійного страхування потребує невідкладних змін, спрямованих на адаптацію соціальних стандартів до реальних економічних умов. Основним пріоритетом має бути встановлення мінімального розміру пенсії (прожиткового мінімуму), який забезпечував би гідний рівень життя для українських пенсіонерів. Такий підхід сприятиме зниженню рівня бідності серед осіб похилого віку та забезпечує виконання державою своїх соціальних зобов'язань.

Література:

1. Дані про середній розмір пенсійної виплати. Пенсійний фонд України: веб-сайт. URL: <https://www.pfu.gov.ua/statystyka/dani-pro-serednij-rozmir-pensijnoyi-vyplaty/> (дата звернення: 20.11.2024).
2. Звіт про роботу та виконання ПФУ у 2023 році. Пенсійний фонд України: веб-сайт. URL: <https://www.pfu.gov.ua/2164882-zvit-pro-robotu-ta-vykonannya-byudzhetu-pensijnogo-fondu-ukrayiny-u-2020-rotsi-2/> (дата звернення: 20.11.2024).
3. Кривошлик Т. Загальнообов'язкове державне пенсійне страхування у системі пенсійного забезпечення України. *Економічний аналіз*. 2020. Т. 30. № 1. Ч. 2. С. 75-82.
4. Макроекономічні показники. Національний банк України: веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators> (дата звернення: 20.11.2024).
5. Мельник Т.А. Проблемні аспекти розвитку системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування в Україні. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. Вип. 1(34). Кропивницький: ЦНТУ, 2018. С.188-197. URL: <http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/handle/123456789/8866> (дата звернення: 20.11.2024).
6. Мельник Т.А., Коцюрба О.Ю. Сучасний стан пенсійного страхування в Україні. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки: зб. наук. пр.* 2023. Вип. 10 (43). С. 194-202.

УДК 347.4

Скрипник А. В.

здобувач вищої освіти на другому (магістерському) рівні
факультет фінансів, банківської справи та страхування
Науковий керівник: доктор екон. наук, професор Баранова В. Г.
професор кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна

МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Україна на шляху євроінтеграції має виконати значний перелік вимог та імплементувати ряд Директив Європейського Союзу. Важливою для розвитку сфери охорони здоров'я в цілому та медичного страхування зокрема є Директива ЄС 2011/24 «Про застосування прав пацієнтів у сфері транскордонного медичного страхування». Дана Директива передбачає «транскордонне медичне забезпечення», яке дає змогу громадянам країн ЄС отримувати медичну допомогу в будь-якій з країн-учасниць. При цьому витрати понесені на лікування в будь-якій країні, яка впровадила вимоги Директиви, мають бути відшкодовані країною, де заключений договір медичного страхування. Тобто по суті вступ у Директиву дає змогу одночасно стати учасником європейської медичної системи, та вихід на європейський ринок медичного страхування (страхування здоров'я) [1].

Європейський ринок медичного страхування є одним із найрозвиненіших, де частка застрахованого населення коливається від 40% до 80%. Головною особливістю є те, що при загальній розповсюдженості медичного страхування в кожній країні діє своя модель медичного страхування.

Існує декілька класифікацій моделей медичного страхування, які розвинені у світі. Зокрема, за І. М. Федорович «розрізняють такі моделі медичного страхування: модель соціального страхування, модель приватного страхування та модель загального страхування» [2, с. 74].

Модель соціального страхування передбачає існування окремого рахунку на який надходять страхові внески від застрахованих осіб, і який незалежний від бюджету. Медичне страхування є обов'язковим, тобто із заробітної плати кожного працюючого громадянина відраховується певний відсоток у спеціальний фонд страхування здоров'я.

Приватна модель передбачає ринкові умови страхування, коли громадянин сам обирає до якої страхової компанії звернутися та який страховий пакет обрати. Перевагами даної моделі є: широкий вибір страхових продуктів та вища якість обслуговування.

Загальна модель медичного страхування передбачає комбінацію двох моделей, коли існує система загальнообов'язкового медичного страхування із правом вибору страхової компанії.

Класичною класифікацією європейських моделей медичного страхування є існування моделі Отто фон Бісмарка та Беверіджа. Модель медичного страхування Беверіджа була сформована у 80-х рр. минулого століття у Великобританії. Дана система передбачає державне медичне страхування. Серед ключових переваг системи відзначають: загальну доступність медичних послуг та ліків, великий перелік додаткових медичних процедур, які покриває базове державне страхування та жорсткий контроль за цінами. При цьому недоліками класично вважають збільшення видатків бюджету («проїдання бюджету»), високе навантаження на медичний персонал, обмеженість вибору лікарів (виключно державні лікарні, які входять у систему державного страхування). Система Беверіджа може існувати виключно в економічно розвинених країнах, зокрема система застосовується у Великобританії, Австрії, Ірландії та Канаді [3, с.142].

Для аналізу державної системи медичного страхування («бевєріджської» системи) варто звернути увагу власне на специфіку страхування у Великобританії. Так, у країні діє

система обов'язкового медичного страхування, яка охоплює майже чверть населення країни. При цьому близько 90% усіх витрат на охорону здоров'я покриваються за рахунок бюджетних коштів, і тільки 10% за рахунок внесків учасників медичного страхування. Однак, навіть у Великобританії розвинений ринок приватного медичного страхування, адже частина населення не підлягає обов'язковому державному медичному страхуванню та для отримання повного спектру медичних послуг віддає перевагу страховим полісам у приватних лікарнях [4, с.136].

Модель Отто фон Бісмарка співставна із соціальною моделлю медичного страхування. Зокрема, вона передбачає обов'язкові страхові внески робітників, роботодавців та держави. Держава виступає лише регулятором та частковим інвестором, але не покриває усі витрати на медичне забезпечення населення. При цьому при моделі Бісмарка також діють державна та приватна системи медичного страхування.

Яскравим прикладом медичного страхування за «бісмаркською» моделлю є Німеччина. В країні діє правило обов'язковості медичного страхування. При цьому держава виконує наглядові функції, які полягають у контролі за дотриманням національного законодавства з забезпечення медичних послуг та ліків, оптимізація коливань вартості медичних послуг, та проведення контролю за покриттям страхових випадків. При цьому в країні діє близько 1000 страхових фондів, як приватних, так і соціальних. Для підтримки малозабезпечених та незахищених верств населення в країні функціонує система державного медичного забезпечення. Окрім резидентів країни, на державне медичне страхування можуть розраховувати і біженці [4, с. 136].

У зв'язку з повномасштабним вторгненням російської армії, за підрахунками Організації Об'єднаних Націй, близько 6,4 млн українців були змушені покинути будинки та виїхати за кордон. В багатьох європейських країнах, біженці які отримують соціальну допомогу та перебувають у центрах тимчасового розміщення також автоматично вносяться до державної системи медичного страхування. Зокрема, німецька державна страхова компанія надає українцям послугу, яка покриває візит до лікаря, обстеження, базовий набір ліків та перебування в лікарні [5].

Однією із специфічних рис німецької системи медичного страхування є складна система страхових відрахувань, які коливаються залежно від виду роботи, галузі зайнятості, статусності роботодавця та географічного розміщення. Високий рівень страхового покриття в окремих галузях або на окремих підприємствах – головна перевага автономного управління страховими фондами. При цьому в країні також значно розвинена система приватного медичного страхування, яка дає змогу отримувати більшу кількість медичних послуг або ж в окремих лікарів. Початкова ціна страхового пакету може коливатися від 50 до 200 євро. Приватне страхування розвивається також за рахунок категорій населення, які не підпадають під соціальне страхування (на роботі) чи державне, це, зокрема, студенти, які приїхали здобувати вищу освіту у Німеччині, однак також зобов'язані мати медичне страхування.

Французька система медичного страхування, яка як і німецька відноситься до «бісмаркської» категорії має чітку багатоступінчасту систему. В основі даної системи стоїть державний орган медичного страхування, який охоплює близько 80% усього населення країни. Приватне медичне страхування покриває додаткові медичні послуги, такі як стоматологія, косметологія та офтальмологія.

Модель комбінації державного та приватного медичного страхування діє також у Швеції. Обов'язкове медичне страхування у країні було запроваджено в рамках масштабної економічно-соціальної реформи у 90-х рр. 20 ст. При цьому в країні загальнообов'язкове медичне страхування також охоплює послуги стоматології. При цьому близько 50% витрат на медичне страхування приходить на роботодавців, і ще по 25% на державні та місце органи влади [4, с. 138].

Дослідивши європейський підхід до розвитку системи медичного страхування, можна виділити ключові передумови успішного розвитку даного виду страхових послуг, які доцільно враховувати і в Україні: 1) впровадження комбінованої системи медичного

страхування, яка включатиме і державний, і соціальний і приватний аспект; 2) встановлення обов'язкового медичного страхування; 3) державне медичне страхування має забезпечувати потреби виключно малозабезпечених верств населення; 4) диференціація продуктів медичного страхування. Однак, на даному етапі розвитку економіки України, загальнообов'язкове медичне страхування не має значних перспектив для розвитку, адже першочергово потрібно вирішити проблеми тіньової економіки та низьких доходів населення України.

Література:

1. Інтеграція з ЄС: що потрібно змінити в українській медицині. Асоціація Страховий бізнес: веб-сайт. URL: <https://insurancebiz.org/news/medical/detail.php?ID=10221> (дата звернення 20.11.2024)
2. Федорович І.М. Медичне страхування: досвід зарубіжних країн та можливості для України. Інвестиції: практика та досвід. 2023. Вип.6. С. 72-76.
3. Негря Е.М. Закордонний досвід соціального медичного страхування. PHARMACEUTICS SCIENTIFIC FUNDAMENTALS OF SOLVING MODERN SCIENTIFIC PROBLEMS URL: <https://eu-conf.com/wp-content/uploads/2023/04/Scientific-fundamentals-of-solving-modern-scientific-problems.pdf#page=142> (дата звернення 20.11.2024).
4. Публічне управління: концепція, парадигма, розвиток, удосконалення. 2023. Вип.5. С. 131-140 URL: <https://pa.journal.in.ua/index.php/pa/article/view/94/86> (дата звернення 20.11.2024).
5. Медичне страхування для українців у ЄС. Асоціація Страховий бізнес: веб-сайт. URL: <https://insurancebiz.org/news/medical/detail.php?ID=11046> (дата звернення 20.11.2024).

УДК 364.6:336.5

Третяк М. О.

здобувачка вищої освіти на другому (магістерському) рівні
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

МОДЕЛІ ФІНАНСУВАННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: ПЕРЕВАГИ, НЕДОЛІКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У сучасній світовій практиці виокремлюють чотири основні моделі фінансування охорони здоров'я: приватну систему (модель переваги споживачів), соціально орієнтовану модель Бісмарка, державну модель Беверіджа та патерналістську модель Семашка. Кожна з них має як переваги, так і недоліки.

За часів СРСР використовувалася модель Семашка, що базувалася на централізованому фінансуванні з державного бюджету. Ця система характеризувалася суворим контролем витрат і пріоритетом фінансування інших галузей, таких як важка промисловість чи оборона. Попри це, модель Семашка відзначалася ефективністю у сфері профілактичної медицини.

Модель Беверіджа, поширена у Великій Британії, Данії, Ірландії, Скандинавських країнах, а частково також в Італії та Португалії, фінансується з бюджетів центрального або місцевого рівня. У період з 2007 до 2017 років частка фінансування цієї моделі становила від 7,5% до 10,5% ВВП [3]. Основними принципами моделі є забезпечення загальної доступності медичних послуг для всіх громадян, уніфікація обсягів і видів послуг, домінування державного фінансування через систему цільового оподаткування та планування витрат, а також жорсткий контроль за розподілом коштів. Водночас її недоліками є висока бюрократизація, значні адміністративні витрати та залежність від обсягів державного фінансування [8].

Соціально орієнтована модель Бісмарка базується на обов'язковому медичному страхуванні та діє в таких країнах, як Німеччина, Австрія, Бельгія, Нідерланди, Франція, Люксембург і Канада, а також поступово впроваджується у нових членах ЄС. Частка фінансування в цих країнах становить від 6,2% до 11,3% ВВП [3].

Основними принципами цієї моделі є забезпечення кожному громадянину права на отримання мінімального обсягу медичних послуг у разі необхідності. Це досягається за рахунок фінансування охорони здоров'я з державного бюджету, впровадження державних стандартів якості медичних послуг і регулювання механізмів ціноутворення та взаєморозрахунків між органами охорони здоров'я й фондами обов'язкового медичного страхування. Модель поєднує активне державне регулювання медичної сфери з ринковими механізмами її функціонування.

Німеччина стала першою країною світу, яка у 1883 році запровадила закон про обов'язкове медичне страхування на випадок хвороби, що стало основою сучасного медичного страхування та прикладом для інших індустріальних країн. Реформування німецької системи охорони здоров'я розпочалося у 2009 році. Ця система відзначається наявністю численних медичних фондів державного страхування, співіснуванням державних і приватних медичних провайдерів, а також децентралізацією управління. Кожен житель Німеччини зобов'язаний мати медичне страхування. Його надають лікарняні каси, 87% яких є державними, а 13% – приватними.

Будь-який найманий працівник із доходом до 48,6 тис. євро на рік автоматично підпадає під страхування в державній лікарняній касі. Станом на 1 січня 2011 року розмір щомісячного внеску становить 15,5% від заробітної плати, з яких 7,3% сплачує роботодавець, а решту 8,2% — сам працівник. Страхування також поширюється на неповнолітніх дітей працівника та його/її безробітного чоловіка чи дружину.

Для зниження кількості необґрунтованих звернень до лікарів із 2004 року пацієнти

державних лікарняних кас сплачують додатково 10 євро під час кожного квартального візиту. Це пов'язано з тим, що пацієнти державних кас не бачать реальних рахунків і не усвідомлюють вартості отриманих послуг.

З 2009 року фінансування державного медичного страхування в Німеччині здійснюється через єдиний фонд, до якого надходять внески від працедавців, найманих працівників та додаткові кошти з державного бюджету. Розподіл коштів із цього фонду між державними лікарняними касами відбувається з урахуванням кількості застрахованих осіб, їхнього віку, статі, стану здоров'я та наявності хронічних захворювань. У разі нестачі коштів каси мають право вимагати від своїх членів додаткові внески, але вони не можуть перевищувати 1% заробітної плати. Ця реформа виявилася ефективною.

Серед інновацій, запроваджених у системі охорони здоров'я Німеччини, особливо варто відзначити впровадження електронних медичних карток. На таких пластикових картках містяться персональні дані власника, контакти лікарняної каси та фотографія, що мінімізує ризик зловживань. Під час кожного візиту до лікаря пацієнт має пред'являти цю картку, яка оснащена електронним носієм для зберігання медичної інформації. На картці зберігаються історія хвороб, дані про щеплення, а також інформація про бажання стати донором. Лікарні та медичні установи були оснащені спеціальними пристроями для зчитування цих даних за рахунок державних коштів [9].

На сьогодні страхова модель охорони здоров'я успішно застосовується в багатьох країнах, що підкреслює її практичну цінність і економічну стабільність. Варто зазначити, що як у моделі Беверіджа, так і в моделі Бісмарка передбачено можливість добровільного медичного страхування, яке реалізується виключно через комерційні страхові компанії. Воно може бути груповим, коли підприємство виступає страхувальником для своїх працівників, або індивідуальним, коли фізична особа самостійно оформляє страховку.

Модель переваги споживачів, або приватна система фінансування охорони здоров'я, є типовою для таких країн, як США, Швейцарія, Філіппіни, Південна Корея та Австралія. До цієї моделі поступово наближаються Азербайджан і Грузія. У США спостерігаються найвищі витрати на охорону здоров'я: з 1979 по 2017 рік вони зросли з 8,5% до 17,2% від ВВП, а до 2025 року очікується їх збільшення до 20,1% від ВВП [4]. Також витрати на охорону здоров'я в розрахунку на душу населення за цей період зросли в середньому у вісім разів. Однак американська система залишається нерозвиненою у структурному плані через домінування витратного лікарняного сектору. Середня тривалість життя в США становить 78,9 років, тоді як у Швейцарії, що також використовує цю модель, – 83,7 роки [3].

Основними рисами моделі є пріоритет ліберальних підходів до політики у сфері охорони здоров'я, що забезпечує високу конкуренцію та комерціалізацію медичних послуг. Ця система дозволяє максимально задовольняти потреби пацієнтів у виборі лікаря чи медичного закладу, гарантує фінансову автономію медичних установ, оперативне надання медичної допомоги та дотримання лікарської конфіденційності. Водночас модель стимулює професійний розвиток медичного персоналу, підвищення якості послуг і впровадження нових технологій.

Однак у моделі є і недоліки. Державні гарантії охоплюють лише незначну частину населення, а державний сегмент системи охорони здоров'я обмежується функціями, які не можуть бути покриті приватним фінансуванням. Висока вартість медичних послуг створює фінансовий тягар для роботодавців і громадян, що ускладнює доступ до медичних послуг для всіх верств населення. Система здебільшого спирається на позабюджетне фінансування і платний сегмент, де переважають приватні страхові механізми, які здебільшого забезпечуються добровільними внесками роботодавців. Така ситуація призводить до значних соціально-економічних втрат, низького охоплення населення медичними послугами та збільшення суспільних витрат на охорону здоров'я, які частково покриваються неприбутковими організаціями, асоціаціями та іншими інституціями.

У США система охорони здоров'я відзначається найвищим рівнем конкуренції, що дає змогу споживачам не лише обирати провайдера медичних послуг, але й знаходити

оптимальне співвідношення ціни та якості обслуговування. Зможні громадяни, маючи доступ до медичних страхових полісів, здатні повністю задовольнити свої потреби у медичній допомозі. Водночас малозабезпечені верстви населення покладаються виключно на державні гарантії, що обмежує їх доступ до якісних медичних послуг. Такий підхід підкреслює асиметричність американської системи охорони здоров'я, яка, з одного боку, вимагає значних фінансових вкладень від приватного і корпоративного секторів, а з іншого — не може повною мірою забезпечити потреби всього населення.

Попри недоліки, США є світовим лідером у сфері впровадження медичних технологій, інноваційних методів лікування та науково-дослідних розробок у галузі охорони здоров'я. Більшість медичних препаратів, створених у світі в останні роки, розроблено американськими фармацевтичними компаніями, а 18 із 25 останніх Нобелівських лауреатів у медицині є американцями або працюють у США [4, с. 200].

Одним із важливих досягнень є запровадження автоматичної реєстрації медичних препаратів і виробів медичного призначення, що допомогло усунути корупційні ризики, зокрема у сфері державних закупівель, і майже втричі знизити вартість медикаментів для лікарень. До того ж скорочення ліцензійних і дозвільних процедур на 84% дозволило створити прозорі, зрозумілі правила для всіх учасників ринку медичних послуг [3; 6; 7].

Як вже зазначалося, Грузія поступово впроваджує елементи приватної системи охорони здоров'я. Зокрема, у період 2009–2012 років кількість громадян, охоплених приватним медичним страхуванням, зросла з 40 до 450 тисяч осіб. На кінець цього періоду приватне страхування охоплювало 51% населення за загальним фінансуванням і 38% за державним фінансуванням медицини [10].

Дослідження свідчать, що кожна країна формує унікальну модель охорони здоров'я, яка відповідає її фінансовим можливостям і суспільним потребам. Нині у світі функціонують чотири основні моделі охорони здоров'я: модель переваги споживачів (приватна система), модель Бісмарка (соціально орієнтована), модель Беверіджа (державна система) та модель Семашка. Кожна з них має свої сильні та слабкі сторони.

Вибір моделі охорони здоров'я є стратегічно важливим для кожної країни. Цей процес має враховувати об'єктивні потреби населення та економічні можливості держави, а також усвідомлення того, що здорове суспільство є важливим чинником соціального та економічного розвитку.

Література:

1. Національні рахунки охорони здоров'я в Україні у 2016 році: Статистичний збірник / *Державна служба статистики України*. Київ, 2017. 172 с.
2. Thomson S., Foubister T., Mossialos E. Європейська обсерваторія з систем та політики охорони здоров'я. Фінансування охорони здоров'я у Європейському Союзі. *Проблеми та стратегічні рішення*: наукове видання. Копенгаген: ВООЗ, 2010. 241 с.
3. Литвиненко М. В. Принципи національної системи охорони здоров'я в Україні / М. В. Литвиненко // *Теорія та практика державного управління*. 2015. Вип. 2(49). С. 198-206.
4. Бендукідзе К. Реформи охорони здоров'я в Республіці Грузія: від радянської руїни до охорони здоров'я на ринковій основі / К. Бендукідзе, Ф. Редер, М. Танер, А. Урушадзе. 2014. К.: Вид-во: ТОВ «НВП» Інтерсервіс». 52 с.
5. Health at a glance 2017- OECD Indicators-en-OECD.org. URL: <http://stats.oecd.org/>
6. Кінаш І. П., Савчук Л. М. Актуальні проблеми сфери охорони здоров'я України. *Інтелект XXI*. 2015. № 6. С. 46-51.
7. Савчук Л. М. Фінансування сфери охорони здоров'я України. *Актуальні проблеми розвитку регіону*. 2016. № 12. Т 1. С. 24-29.
8. Mirror on the Wall, 2014 Update: How the U.S. Health Care System Compares Internationally. URL: <http://www.commonwealthfund.org/publications/fundreports/2014/jun/mirror-mirror>
9. Медицина в Німеччині: без страховки не обійтися. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/1358589meditsina_v_nimechchini_bez_strahovki_ne_obiytisy_1731393.html
10. Health systems in transition: Georgia. *Health system review*. 2009. Vol. 11, No. 8. P. 86.

УДК 336.7

Щельник О. В.

асистент кафедри економіки, менеджменту та
комерційної діяльності
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ФІНАНСОВІ РИЗИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ В ПРОЦЕСІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ У ВИЩУ ОСВІТУ

Інновації у вищій освіті є ключовим чинником модернізації навчального процесу, підвищення якості освітніх послуг і зміцнення позицій університетів у глобальному освітньому просторі. Умови глобалізації створюють як значні можливості для розвитку університетів, так і серйозні виклики, що вимагають адаптації до нових фінансових та організаційних умов.

Фінансове забезпечення відіграє важливу роль у впровадженні інновацій, оскільки саме наявність ресурсів визначає масштаби, темпи та ефективність їх реалізації. Інноваційні проекти у вищій освіті, такі як впровадження новітніх технологій, розвиток наукових досліджень чи створення міжуніверситетських програм, вимагають значних інвестицій, що створює додаткове фінансове навантаження на університети.

Постає питання: як фінансові ризики впливають на впровадження інновацій і чи можуть університети використати наявні можливості для мінімізації цих ризиків та досягнення позитивних результатів.

Інноваційні проекти у сфері вищої освіти часто мають довготривалий характер, що супроводжується високою невизначеністю результатів. Наприклад, створення нових освітніх платформ чи інтеграція штучного інтелекту у навчальний процес можуть вимагати великих капіталовкладень, але їхня ефективність і повернення інвестицій залежать від багатьох факторів, таких як готовність студентів і викладачів до змін, ринкові умови та державна політика[1].

Більшість університетів мають обмежені бюджети, які змушені розподіляти між поточними операційними витратами та розвитком. Залежність від державного фінансування або грантів створює ризик нестабільності, оскільки ці джерела можуть зменшуватися через економічні кризи або зміни у політиці. Нестача власних коштів обмежує здатність університетів ініціювати масштабні інноваційні проекти

Недостатня увага до планування бюджетів інноваційних проектів може призвести до перевищення витрат, затримок у впровадженні або навіть зриву проектів. Наприклад, відсутність чіткої фінансової стратегії для впровадження нових технологій або модернізації інфраструктури може призвести до фінансового дефіциту.

Багато університетів активно залучають іноземні інвестиції чи співпрацюють із міжнародними партнерами. Однак валютні коливання можуть значно вплинути на вартість проектів, особливо в умовах нестабільної економіки. Це створює додаткові ризики для реалізації проектів, орієнтованих на імпорт обладнання чи міжнародну співпрацю.

Визначення цих ризиків є першим кроком до розробки ефективних стратегій управління ними, що дозволить університетам уникати фінансових втрат і забезпечувати сталий інноваційний розвиток[3].

Попри існування фінансових ризиків, впровадження інновацій у вищу освіту відкриває значний спектр можливостей, які можуть сприяти розвитку університетів та забезпечувати їхню конкурентоспроможність на глобальному рівні.

Міжнародні організації, такі як Європейський Союз, Світовий банк та ЮНЕСКО, надають значні гранти для підтримки інноваційних проектів у сфері освіти. Університети, які активно залучають ці кошти, отримують додаткові ресурси для модернізації інфраструктури, створення нових програм і проведення наукових досліджень. Наприклад, програми

"Erasmus+" чи "Horizon Europe" підтримують інноваційні освітні ініціативи, спрямовані на міжнародну інтеграцію та обмін досвідом.

Співпраця університетів із приватними компаніями дозволяє залучати інвестиції для розробки і впровадження інновацій. Наприклад, бізнес може фінансувати науково-дослідницькі лабораторії, що створює вигоди для обох сторін: університет отримує фінансування і доступ до сучасних технологій, а компанії – інноваційні рішення та кваліфікованих спеціалістів. Університети, які активно співпрацюють із бізнесом, також можуть забезпечувати себе стабільними фінансовими потоками у довгостроковій перспективі.

Цифровізація є потужним інструментом для оптимізації фінансових витрат. Наприклад, впровадження онлайн-платформ для навчання дозволяє університетам скоротити витрати на інфраструктуру, одночасно розширюючи доступ до освітніх програм для студентів із різних куточків світу. Цифрові інструменти також сприяють автоматизації адміністративних процесів, що зменшує операційні витрати.

Фінансова автономія дозволяє університетам самостійно розпоряджатися своїми ресурсами, залучати кошти з альтернативних джерел і гнучко реагувати на виклики. Університети, які отримали більшу фінансову незалежність, здатні швидше впроваджувати інновації, оскільки їм не потрібно чекати затвердження фінансування на державному рівні.

Університети, які ефективно управляли фінансами, демонструють яскраві приклади успішного впровадження інновацій. Наприклад, Сінгапурський національний університет інвестував значні кошти в розвиток цифрових платформ, що дозволило йому стати лідером у галузі онлайн-освіти. Університет Гронінгена (Нідерланди) успішно використовує гранти ЄС для підтримки міждисциплінарних досліджень і створення міжнародних програм, які сприяють інтеграції до європейського освітнього простору. Управління ризиками, зокрема диверсифікація джерел фінансування, стало основою їхнього успіху[2].

Для мінімізації фінансових ризиків і реалізації можливостей університети мають створити системи фінансового моніторингу, які дозволяють вчасно виявляти ризики та аналізувати фінансові показники; розробити стратегії диверсифікації джерел фінансування, залучаючи кошти з міжнародних фондів, приватного сектору та студентських внесків; впроваджувати навчальні програми для адміністративного персоналу, які орієнтовані на управління фінансовими ризиками та використання сучасних фінансових інструментів.

Фінансові ризики та можливості є двома сторонами впровадження інновацій у вищій освіті. Баланс між ними є ключовим фактором, який визначає успіх університетів у сучасних умовах. Інтеграція фінансової стратегії з інноваційною політикою закладу дозволяє ефективно використовувати наявні ресурси, мінімізувати втрати та забезпечувати сталий розвиток. Університети, які навчаються управляти цими викликами, здатні досягати високих результатів і залишатися конкурентоспроможними на глобальному рівні.

Література:

1. Аналітичний центр Industry4Ukraine. Про Індустрію 5.0 – чому це стає актуальним для України. URL: <https://www.industry4ukraine.net/publications/pro-industriyu-5-0-chomu-cze-staye-aktualnym-dlya-ukrayiny/> (дата звернення: 25.11.2024).
2. Полозова Т. В., Колупаєва І. В. Аналіз міжнародних рейтингів України в контексті забезпечення економічної безпеки. *Механізм регулювання економіки*. 2022. № 1–2 (95–96). С. 103–113.
3. Інвестиційна пріоритетність галузей економіки : монографія / С.О. Гуткевич та ін. ; за заг. ред. проф. С.О. Гуткевич. Харків : Діса Плус, 2021. 208 с.

УДК 364:336.5

Popova S. P.

lecturer of the Department of Finance, Banking and Insurance

Ohorodnyk O. N.

candidate of higher education for the second (master's) level

Central Ukrainian National Technical University,

Kropyvnytskyi, Ukraine

PROBLEMS AND PROSPECTS OF THE DEVELOPMENT OF THE PENSION SECURITY SYSTEM IN UKRAINE

Pension security is an extremely important area of social protection for the population in the system of creating a civil society and ensuring the well-being of the population.

The primary problem of the domestic pension system is its critical financial condition. Insufficient funding, the demographic crisis, and problems in managing funds cause serious difficulties in making pension payments, so the majority of pensioners live on a minimum pension that does not provide a sufficient quality of life.

The difficult events of recent years caused by the spread of the coronavirus pandemic, the military aggression of the Russian Federation, and acute political conflicts prevent the effective implementation of radical changes in the pension system.

All measures taken by state authorities in this direction do not bring the results expected by the population. Therefore, it is extremely important now to find ways to reform the current pension system as the basis for financial support for citizens in old age in accordance with the provisions of the social state which Ukraine positions itself as. In addition, taking into account the intensification of the processes of Ukraine's integration into the EU where the development of the social sphere occupies a special place, the implementation of effective reform of the pension system must reach a new level of quality.

The modern pension system of Ukraine has a number of problems.

The ratio of the working population to the number of pensioners is clearly far from optimal and is on average 1:1.3, that is, one pensioner is supported by slightly more than one worker, which indicates the inability of the state to provide all pensioners with decent pension payments.

Demographic trends in population aging and increased mortality of Ukrainian citizens as a result of the war as well as migration processes associated with the full-scale invasion of the Russian Federation into Ukraine increase the burden of the pension system on the working population.

The level of pension provision for the majority of pensioners is quite low. The minimum size of the pension in Ukraine in 2024 was 2361 UAH. According to the data of the Pension Fund of Ukraine, the largest number of pensioners – about 4 million people (38%) – received a pension within the range of 2000 - 3000 UAH in 2023. At the beginning of 2024, more than 51% of pensioners received payments of less than 4000 UAH. 1/3 of pensioners receive payments that are equal to or exceed the average pension, the size of which was 5385.25 UAH at the beginning of 2024. [1]. In addition, the size of a specific person's pension does not depend on the amount of his or her contributions from his or her salary to the Pension Fund, that is, pensions are assigned "according to a template" without taking into account the personal contribution of each person.

The constant increase in the budget deficit of the distribution component of the pension system leads to an increase in the burden on the state budget due to the increase in transfers to the Pension Fund of Ukraine, and as a result of which the costs of developing the real sector of the economy from the state budget are reduced. Over the past decades, the replacement rate has been decreasing, which indicates the low purchasing power of pensioners.

The functioning of the pension system is greatly complicated due to military operations on the territory of Ukraine, because of the fact that the single social contribution is not systematically paid, and because of the interruptions in the registration of pension recipients who have gone

abroad, or currently live in temporarily occupied territories and in the zone of active hostilities.

Problems in the domestic pension system are also caused by the high level of demographic burden on the working-age population, the large part of working-age citizens working in the "shadow", mass labor migration abroad, low wages, and a high level of "shadowing" of the economy which leads to an imbalance of this system and a slowdown in the development of its second and third levels.

The introduction of an accumulative system of mandatory state pension insurance is on the agenda today in Ukraine. It is capable of filling the gaps in the use of only the solidarity system. Its active implementation necessitates the need for a number of the following measures:

- de-shadowing of the labor market, which involves both monitoring the use of employers' labor potential and making employees aware that the level of future pension provision depends on their savings during active working age;

- promoting the growth of public trust in state institutions and finding tools for effective investment of accumulative pension fund funds;

- ensuring the legislative basis for the distribution of funds of the accumulative pension fund by investments in national and foreign currency in order to avoid inflationary fluctuations and preserve savings;

- state protection of invested pension funds under the accumulative system from non-return during the liquidation procedures of issuers of securities and banks or their recognition as insolvent;

- active mass awareness-raising among citizens regarding the importance of pension accumulation and ensuring a dignified old age. In this regard, it is advisable to direct all efforts of professional institutions, educational institutions, and professional retraining centers to conducting activities to popularize financial literacy among the population in the context of pension provision [2].

The introduction of the accumulative level of pension provision assumes a sufficient level of welfare of the population, economic stability of society, stability of the national currency, appropriate level of inflation, developed financial infrastructure, a set of financial instruments, primarily long-term ones which have the ability to ensure an effective investment process. The reform also requires a sufficiently high and stable level of public trust in the accumulative pension system, a favorable demographic situation, and an effective taxation system.

The strategic direction of improving the pension system in our country is the development of its non-state component. The assets accumulated in corporate pension programs can become significant investment resources for investment in the Ukrainian economy in the long term. In addition, the activation of corporate pension insurance at the company level will improve its financial condition, investment potential and image, and most importantly - increase the level of social protection of employees because people are the most expensive asset of any enterprise if it tries to become a leader in the market. Therefore, with the support of the state, corporate pension insurance should be popularized, since it acts as a significant tool for increasing the social responsibility of business and serves as an additional source of improving the material well-being of employees in old age.

The implementation of these proposals may result in ensuring sustainable and balanced development of the pension system, its harmonization with the standards and requirements of international and European partners, intensification of the activities of employers, citizens and executive authorities to achieve high standards of pension provision, as well as the creation of a favorable competitive environment for the development of state and private pension institutions.

References:

1. Official website of the Pension Fund of Ukraine. URL: <http://www.pfu.gov.ua>
2. Sydor I., & Denysiuk T. (2022). Derzhavne pensiine strakhuvannia v Ukraini: vyklyky suchasnosti ta napriamy reformuvannia [State pension insurance in Ukraine: challenges of the present and directions of reform]. *World of Finance*. 1 (70), P. 22-35. [in Ukrainian].

УДК 364:336.5

Popova S. P.

lecturer of the Department of Finance, Banking and Insurance

Pinchuk I. V.

candidate for the second (master's) level of higher education

Central Ukrainian National Technical University,

Kropyvnytskyi, Ukraine

STATUS AND DIRECTIONS FOR IMPROVING THE FINANCIAL PROVISION OF THE HEALTHCARE SECTOR IN UKRAINE

The healthcare sector is an important component of the social policy of any country being a key element in preserving and restoring human capital, which is of great importance for the development of the national economy.

Today, the domestic healthcare system is unable to fully ensure the implementation of the constitutional rights of Ukrainian citizens to medical care. This is due to the shortage of financial resources, the decline in the quality of medical services, the poor state of the material and technical base, and the increase in the size of the "shadow" sector in healthcare.

Given the Russian military aggression in Ukraine, the healthcare sector requires additional costs for the treatment of the wounded, psychosocial support, and the restoration of the infrastructure of medical institutions. It is also important to ensure stable financing to support the general health of the population in wartime.

The effectiveness of the national healthcare system can be increased by attracting additional financial resources and improving its financing mechanisms.

Budget resources have been and remain the main source of financing for the healthcare sector in Ukraine. But the level of budget allocations for the maintenance of the healthcare system of our state is very low and does not cover all the needs of the medical industry. Analysis of the dynamics of the expenditure part of the State Budget of Ukraine for the period of 2017-2022 shows that the volume of financial resources directed to the healthcare sector is growing. Thus, in absolute terms it increased from 16729.1 million UAH in 2017 to 184267.8 million UAH in 2022, or by 1101.48% [1].

The healthcare sector financing increased by the largest volume in 2020-2022 which in our opinion was caused by the spread of the global pandemic of COVID-19. At the same time, the volume of capital expenditures for the purchase of special devices and equipment increased, existing medical institutions were modernized and re-equipped for COVID-needs. The population's demand for paid laboratory diagnostic and treatment services has also increased significantly.

It is worth noting that during 2017-2022 the volume of funds allocated to financing healthcare increased in UAH terms, and the dynamics of this indicator in USD equivalent indicate its decrease in 2022 compared to 2021 by 1706.45 million USD [1]. This was caused by a significant depreciation of the national currency in 2022 which was provoked by the military aggression of the Russian Federation.

At the same time expert opinions of the World Health Organization indicate that in order to ensure universal access to healthcare for all segments of the population it is necessary to allocate at least 5-6% of GDP to its financing. 3.2% of GDP is the critical level of financing of the industry below which it starts to fall apart.

Analysis of the share of financial support for the healthcare sector in nominal and real GDP volumes for 2017-2022 shows that even taking into account the established positive dynamics of growth of the share of GDP directed to the medical sector, its size does not meet the recommendations. It reached its highest value in 2022 amounting to 4.77% of real GDP and 3.55% of nominal GDP. It is noteworthy that this indicator during 2017-2019 did not even reach 1% which makes the effective functioning of medical institutions impossible, causes moral and physical depreciation of fixed assets of such an important sphere of the national economy [1].

Thus, according to the established recommendations of the World Health Organization, the amount of financial support for the healthcare sector in Ukraine is insufficient for full access of all segments of society to quality medical services, and also does not provide proper working conditions and the level of its payment, does not contribute to improving the qualifications of personnel and the formation of the necessary human resources and reserve.

The shortage of financial resources and inadequate financing of the healthcare sector for a long period of time negatively affected its material and technical support, due to which the quality of medical services did not meet the constantly growing needs of the population in them which is to some extent demonstrated by the volumes of available capital investments. Thus, the volumes of capital investments in the healthcare sector in Ukraine during 2012-2014 were decreasing but from 2016 to 2021 they were increasing at a rate of 1671.2% which is a fairly positive trend. Such a significant increase in this indicator, in our opinion, is due to two factors: an increase in prices and the outbreak of the global COVID-19 pandemic which required significant investments in the construction and repair of new infectious disease departments, the purchase of necessary equipment (continuous oxygen supply stations, etc.), medicines and ensuring proper remuneration of doctors.

Unfortunately, the full-scale war of the Russian Federation against Ukraine caused great damage to this important industry for society and the destruction of its fixed assets. According to data for the second half of 2023 provided by the structural units for health care of the regional and military administrations in Kyiv, 1575 medical infrastructure facilities and 634 health care institutions were damaged of which 91 institutions were irreversibly destroyed, and the degree of destruction of 599 institutions ranges from 2% to 90%. Along with this, 343 facilities have already been fully restored. According to experts, UAH 35062.7 million is still needed to restore damaged and destroyed facilities.

Thus, improving healthcare financing in Ukraine is an important step towards ensuring accessible, high-quality and effective healthcare services for all citizens. Alternative sources of healthcare financing contribute to the sustainable development of the healthcare sector reducing dependence on the state budget and stimulating investment in healthcare services. The following areas can help improve the financing of this sector:

1. Introducing mandatory health insurance, which will help ensure greater financial stability and cost sharing between the state, insurance companies and patients.
2. Encouraging voluntary health insurance, which will allow citizens to additionally provide for themselves in case of illness, will reduce the burden on the state healthcare system.
3. Continuing the practice of financing according to the principle of "money follows the patient" which will allow for a more effective distribution of funds between medical institutions depending on the number of services provided and the needs of patients. It is important to improve the mechanism for concluding contracts between medical institutions and the National Health Service to ensure flexibility and transparency in financing.
4. Strengthening monitoring and control over the use of budget funds in medical institutions, which will avoid inefficient spending and corruption schemes.
5. Ensuring maximum transparency in the procurement process of medicines, medical materials and equipment. The introduction of electronic tenders and e-government system allows reducing corruption risks and making financing more efficient.
6. Optimization of medical institutions, which involves a systematic reduction in duplication of functions between public and private medical institutions, in particular in sparsely populated or rural areas where centralized medical hubs can be created to improve accessibility.
7. Attracting private investment to finance health services through private-public partnerships which will reduce the burden on the state budget and at the same time improve the quality of health services. This may include the creation of new clinics, hospitals or the purchase of modern equipment.
8. Using international grants and assistance to finance health projects allows for additional funds to combat certain diseases or develop infrastructure.
9. Financing preventive measures (vaccination, screening for chronic diseases, healthy

eating programs) can significantly reduce future treatment costs and improve the overall health of the population.

10. Program financing of a healthy lifestyle which involves investing in educational campaigns aimed at reducing morbidity among the population and can reduce costs for the treatment of chronic and socially significant diseases.

11. Improving the skills of managers of medical institutions, who will be able to effectively plan and use financial resources, as well as optimize the work of hospitals and polyclinics.

12. Using online crowdfunding platforms to raise funds for specific medical needs (treatment of patients, purchase of medical equipment, etc.) can become a popular alternative source of financing. This allows for attracting funds from a wide range of people who want to help as well as increase transparency and trust in the process.

13. Financing through social bonds: This is an innovative financing tool in which private investors provide funds for the implementation of medical projects (for example, to combat specific diseases or prevention programs), and state authorities pay investors if the projects achieve the intended results. This allows for receiving financing for the implementation of effective social initiatives, reducing the financial burden on the state.

14. Financing through corporate social partnership programs: Large companies can finance certain initiatives in the medical field as part of their corporate social responsibility programs. These can be projects aimed at improving the health of the population, supporting local hospitals, financing healthy lifestyle programs.

These and other measures, both separately and in combination, will contribute to increasing the volume of financial resources in the healthcare sector and their effective use.

Thus, alternative sources of healthcare financing in Ukraine may include various models and instruments that ensure their more effective use and sustainable development of the healthcare sector. Attracting private investment, developing health insurance, crowdfunding, and international cooperation help reduce the burden on the state budget and create conditions for improving access to quality healthcare services.

References:

1. Official website of the Ministry of Finance of Ukraine. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/>

СЕКЦІЯ 4
ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ НА РОЗВИТОК
ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКУ СИСТЕМУ, СТРАХУВАННЯ

УДК 504:368

Андросова М.О.

здобувачка вищої освіти на другому (магістерському) рівні
Науковий керівник: доктор екон. наук, професор Баранова В. Г.
завідувач кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна

ЕКОЛОГІЧНЕ СТРАХУВАННЯ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Екологічне страхування – це сукупність заходів, яка передбачає фінансовий захист від ризиків, пов'язаних з забрудненням навколишнього середовища, а також шкодою, яку можуть завдати підприємства або інші суб'єкти господарювання. Передбачається, що головним завданням стає зменшення фінансових наслідків від екологічних катастроф або порушень, пов'язаних із забрудненням води, повітря, ґрунтів чи іншими видами екологічних збитків. В умовах глобальної екологічної кризи та постійного збільшення антропогенного навантаження на природу, екологічне страхування набуває все більшої актуальності.

Екологічне страхування працює на основі кількох ключових принципів. Перший з них – це принцип попередження, згідно з яким страхові компанії часто вимагають від підприємств, які підлягають обов'язковому екологічному страхуванню, вжиття заходів для зменшення екологічних ризиків, таких як модернізація виробництва чи застосування новітніх технологій. Другий принцип – компенсація збитків, що полягає в тому, що у разі забруднення довкілля або іншої екологічної шкоди страховик здійснює виплату компенсації за витрати на ліквідацію наслідків та відновлення екосистеми. І, нарешті, принцип колективної відповідальності, який полягає в розподілі ризиків між усіма учасниками системи страхування[1].

У 2024 році цей вид страхування поділяється на кілька ключових класів.

Перший клас - страхування відповідальності за екологічну шкоду. Воно покриває витрати підприємств на очищення забрудненого довкілля та компенсацію збитків третім особам, наприклад, у випадках витоків небезпечних речовин. Це найпоширеніший вид екологічного страхування, який гарантує захист як екосистем, так і населення.

Другий клас - страхування екологічних ризиків промислових підприємств. Воно орієнтоване на захист від промислових аварій, пов'язаних із забрудненням довкілля. Цей вид особливо актуальний для хімічних заводів, нафтопереробних підприємств та інших галузей із підвищеними екологічними ризиками.

Третій клас - страхування природних ресурсів, яке охоплює захист лісів, водойм і сільськогосподарських земель від пожеж, посух чи забруднень. Поліси такого страхування компенсують витрати на відновлення пошкоджених ресурсів та усунення завданої шкоди.

Четвертий клас - страхування ризиків відновлюваних джерел енергії, що охоплює захист сонячних і вітрових електростанцій від пошкоджень через несприятливі погодні умови чи технічні зброї[5].

Екологічне страхування може бути обов'язковим і добровільним. Обов'язкове страхування застосовується до підприємств із високими екологічними ризиками, таких як хімічна, нафтова, гірничо-добувна промисловість, а також транспортних компаній, що перевозять небезпечні вантажі. Це пов'язано із посиленням міжнародних стандартів та екологічного законодавства. Водночас добровільне страхування доступне для будь-яких суб'єктів, які хочуть захистити себе від екологічних ризиків, наприклад, фермери можуть страхувати свої поля від забруднень пестицидами або стихійних лих.

В умовах глобальних змін клімату, урбанізації та індустріалізації, екологічне страхування стає важливим інструментом для управління ризиками та підвищення рівня екологічної безпеки. У багатьох країнах екологічне страхування вже є обов'язковим для

підприємств, що займаються потенційно небезпечними видами діяльності, такими як видобуток корисних копалин, хімічне виробництво, нафтогазовий сектор тощо. Залучення підприємств до екологічного страхування стимулює їх до впровадження екологічних стандартів і технологій, що дозволяють знижувати негативний вплив на довкілля.

Зарубіжний досвід екологічного страхування, зокрема в Європейському Союзі та окремих країнах, може стати важливим орієнтиром для України у розбудові власної системи екологічного захисту через страхування. Проте, для успішного впровадження цієї практики в Україні існують як можливості, так і значні виклики. У країнах ЄС інститут екологічного страхування почав розвиватися поряд з США, але його визнано досить молодим. За останні роки значно зріс інтерес до цієї теми, особливо після прийняття Директиви ЄС 2004/35/ЄС "Про екологічну відповідальність щодо запобігання і ліквідації шкоди навколишньому середовищу", яка стала основою для інтеграції екологічного страхування в національне природоохоронне законодавство ЄС. Згідно з цією директивою, компенсаційні витрати на відновлення довкілля в країнах ЄС покриваються через спеціальні екологічні страхові договори, а не через традиційні договори цивільної відповідальності.

Важливим є досвід Німеччини, де екологічне страхування активно підтримується через судову практику. У країні відсутні спеціальні законодавчі акти, але вона реалізує політику відшкодування екологічних збитків, які оцінюються на основі суб'єктивних оцінок, визначених судовими рішеннями. Це стимулює розвиток добровільного екологічного страхування, а для підприємств з високим рівнем ризику забруднення передбачено обов'язкове страхування згідно з національними законами.

Франція, у свою чергу, орієнтована на попередження негативного впливу на навколишнє середовище за допомогою екологічного страхування. Законодавство дозволяє постраждалим від техногенних катастроф звертатися до страхових компаній за компенсацією збитку, а не до осіб, відповідальних за завдану шкоду. Крім того, країна застосовує перестрахові пули для компенсації збитків, що є важливим інструментом для зниження ризиків і забезпечення фінансової стабільності.

У Фінляндії був створений фонд компенсації шкоди довкіллю, який фінансується через обов'язкове екологічне страхування, що є ще одним прикладом ефективної моделі для забезпечення фінансування екологічних збитків на державному рівні[2].

Запровадження екологічного страхування в Україні є надзвичайно важливим для покращення стану навколишнього середовища та забезпечення сталого розвитку. Зокрема, на 2021 рік, в Україні була створена робоча група у Верховній Раді, яка розробляє механізми для запобігання екологічній шкоді та встановлення вимог до фінансових гарантій ліквідації цих наслідків. Крім того, планується розробка законопроекту щодо екологічного страхування, що є першочерговим завданням згідно з рішенням Ради національної безпеки і оборони України[3].

Проте, існує низка складнощів, які можуть ускладнити цей процес.

По-перше, відсутність належного досвіду та інфраструктури для реалізації системи екологічного страхування в Україні може стати серйозною перешкодою. З огляду на високий рівень корупції та проблеми з ефективністю правової системи, впровадження надійних механізмів страхування потребуватиме значних змін у законодавчій та судовій практиці.

По-друге, важливою перешкодою є недостатня екологічна свідомість як серед підприємств, так і серед населення. В Україні необхідно розвивати культуру екологічної відповідальності та підтримки політики сталого розвитку. Щоб екологічне страхування стало реально ефективним інструментом, потрібно забезпечити високий рівень довіри до страхових компаній та державних органів, а також впровадити механізми моніторингу екологічних ризиків.

Іншим важливим фактором є потреба у навчанні і підготовці фахівців, здатних правильно оцінювати екологічні ризики та збитки. Оскільки екологічне страхування є новим для України, необхідно розвивати відповідну інфраструктуру, включаючи страхові компанії, органи контролю та аудиторів, які зможуть здійснювати точні та справедливі оцінки[4].

Для того, щоб Україна впровадила ефективну систему екологічного страхування, необхідно виконати кілька важливих кроків. По-перше, потрібно прийняти чітке законодавство, яке визначатиме обов'язковість або добровільність екологічного страхування залежно від рівня екологічних ризиків. По-друге, необхідно розвивати систему моніторингу та оцінки екологічних збитків, що дозволить визначати розміри страхових виплат та забезпечити їх ефективність. По-третє, важливо забезпечити належну інформаційну кампанію для підвищення обізнаності серед підприємств і населення про переваги екологічного страхування та його важливість для сталого розвитку.

Таким чином, впровадження екологічного страхування в Україні є важливим кроком для забезпечення екологічної безпеки та захисту навколишнього середовища. Хоча це завдання і не є простим, із правильною політичною підтримкою, належним законодавчим забезпеченням і готовністю суспільства до змін можна побудувати ефективну систему, яка відповідатиме сучасним вимогам та міжнародним стандартам.

Література:

1. Екологічне страхування та його основні види. StudFiles. URL: <https://studfile.net/preview/6272867/page:41/> (дата звернення: 10.11.2024).
2. Криворучкіна О. Екологічне страхування: світовий досвід та перспективи в Україні. *Interfax-Україна інформаційне агентство*. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/740691.html> (дата звернення: 10.11.2024).
3. Робоча група з питань розробки законодавчих ініціатив щодо імплементації в українське законодавство норм і рекомендацій ЄС у сфері екологічного контролю, екологічної шкоди та екологічної відповідальності. Верховна Рада України. URL: https://komekolog.rada.gov.ua/news/Pro_komitet/GENERAL_INFORMATION/Work_groups/75441.html (дата звернення: 10.11.2024).
4. Заїкін Ю. Екологічне страхування в Україні: Основні шляхи та проблеми його становлення. FORINSURER. URL: <https://forinsurer.com/public/02/12/14/159> (дата звернення: 10.11.2024).
5. Що змінилось на українському ринку страхування з 2024 року: детальний огляд. UA.NEWS. URL: <https://ua.news/ua/money/shho-zminylos-na-ukrayinskomu-rynku-strahuvannya-z-2024-roku-detalnyj-oglyad> (дата звернення: 24.11.2024).

УДК 336.71:336.77

Білий М. М.

кандидат економічних наук, доцент, докторант

Поцелуйко І.В.

здобувач вищої освіти на третьому рівні

спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа,

страхування та фондовий ринок»

Національний університет «Чернігівська політехніка»

м. Чернігів, Україна

КРЕДИТНА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В УМОВАХ МАКРОФІНАНСОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Банківські установи відіграють одну з ключових ролей у розвитку ринку кредитних послуг. У сучасних умовах ці установи також зіштовхуються із значною кількістю перешкод та загроз їхній діяльності у зв'язку з військовою агресією. Проте, незважаючи на всі складнощі, комерційні банки намагаються ефективно здійснювати свою роботу і виконувати ті функції в межах національної економіки, які вони повинні здійснювати для забезпечення її подальшого розвитку.

Кредитна діяльність банківських установ є невід'ємною складовою їх роботи і в сучасних умовах дозволяє забезпечити формування значної частини доходів. При цьому кредитування є високоризикованим видом діяльності і саме тому для його ефективного здійснення комерційні банки прикладають значні зусилля для організації дієвої системи надання кредитних послуг різним типам своїх клієнтів.

Циклічність економічного розвитку призводить до періодичних спадів та рецесії національних економік, що безумовно впливає і на функціонування комерційних банків у всьому світі.

Досвід значної кількості фінансово-економічних криз засвідчує, що банківські установи досить часто можуть ставати джерелом нестабільності і причинами виникнення таких криз.

При цьому самі банківські установи постійно намагаються адаптуватися до умов зовнішнього середовища.

Проте, досить часто, у гонитві за підвищеними доходами здійснюють необґрунтовані ризикові операції, які, при недостатньому контролі з боку державних інститутів, можуть створювати системні кризи світового масштабу.

Розпочнемо наше дослідження з обґрунтування причин виникнення кризових ситуацій у фінансовій системі та макрофінансової нестабільності.

На наше переконання серед них варто насамперед виокремити наступні:

- недостатній нагляд державних інститутів за процесом управління ризиками банківських установ, їхнім рівнем ліквідності та платоспроможності;

- недостатній рівень диверсифікації кредитних ризиків банківськими установами, що відбувається у результаті здійснення значних обсягів кредитування клієнтів на певній території, або споживачів певної групи;

- недостатній рівень капіталізації, що ускладнює можливості банківських установ реагувати на негативні чинники зовнішнього середовища, які періодично виникають і обумовлюються різними причинами політичного, соціального та економічного характеру;

- недостатній розвиток корпоративного управління, що негативно впливає на процеси прийняття управлінських рішень, адекватну оцінку фінансового стану банківської установи;

- макроекономічна нестабільність, яка може обумовлюватися різними причинами, в тому числі зміною кон'юнктури на зовнішніх ринках товарів і послуг, фінансовим станом розвинутих країн, що у підсумку призводить до виникнення кризових ситуацій на світовому фінансовому ринку;

– висока залежність банківської системи від іноземного капіталу, що частково робить її більш уразливою до негативних тенденцій, які відбуваються на міжнародних ринках капіталу;

– політизація процесу управління банківськими установами, зловживання через використання неправомірних механізмів управління комерційним банком, використання корупційних схем для підтримки його штучної стійкості та ліквідності;

– загалом слабка система державного регулювання функціонування та розвитку банківських установ в країні, що стимулює ці установи недостатньо виважено і серйозно відноситися до встановлених нормативів, правил і вимог здійснення банківської діяльності;

– зовнішні складні політичні події, як, наприклад, Революція гідності, війна, що супроводжуються складними трансформаціями у межах національної економіки, безпосередньо це впливає на стабільність роботи комерційних банків;

– недостатній рівень економічного регулювання господарських процесів в країні, що може призводити до високого рівня інфляції і відповідної політики центрального банку щодо зниження її рівня, а це у підсумку негативно впливає на можливості банківських установ здійснювати кредитну діяльність та ін. [1; 2].

Окреслені причини приводять до кардинальних змін не лише у функціонуванні фінансової системи країни, але і до значних трансформацій загалом національної економіки, яка досить швидко переходить до стану рецесії, а інколи і глибокої кризи.

Важливий вплив макрофінансова нестабільність здійснює на функціонування комерційних банків, особливо в тих країнах, де ці економічні суб'єкти відіграють ключову роль у розвитку фінансової системи.

Серед наслідків впливу кризових ситуацій в межах зазначеної системи на діяльність банківських установ варто виокремити такі:

– різке зниження довіри економічних суб'єктів до діяльності банківських установ, що призводить до масового зняття коштів з рахунків і тим самим негативно впливає на платоспроможність цих установ;

– різке підвищення обсягів кредиторської заборгованості через погіршення фінансового стану клієнтів комерційних банків, що у підсумку призводить до формування значних резервів і зниження реальних прибутків;

– зростання відсотків на позики центральних банків, інших банківських установ через зростання попиту на них, який формується іншими банківськими установами для підтримання власної короткострокової ліквідності;

– формування диспропорції на ринку депозитних послуг, оскільки банки підвищують ставки за депозитними продуктами з метою залучення додаткової ліквідності, що, як наслідок, негативно впливає на відсоткові ставки за кредитами;

– можлива втрата частини власного статутного капіталу у результаті отримання збитків, причинами яких може бути високий рівень кредиторської заборгованості і зменшення реальної вартості активів;

– різке зменшення кредитної активності банківських установ призводить до зниження їх доходів і, відповідно, прибутків, а вітчизняний досвід засвідчує, що відновлення кредитування після фінансових криз може відбуватися досить тривалий час;

– несприятлива економічна ситуація призводить до втрати довіри іноземних інвесторів, які вклали власні ресурси до банківської системи, що у підсумку може призвести до закриття окремих іноземних банків та ін.

У свою чергу змінюючись під впливом чинників, які виникають при існуванні макрофінансової нестабільності в країні, комерційні банки переглядають власні стратегії функціонування та змінюють підходи до надання фінансових послуг своїм клієнтам.

На рис. 1 наведено наслідки зміни підходів банківських установ до здійснення кредитної діяльності, що здійснюється як в умовах макрофінансової нестабільності, так і в умовах подальшого економічного відновлення.

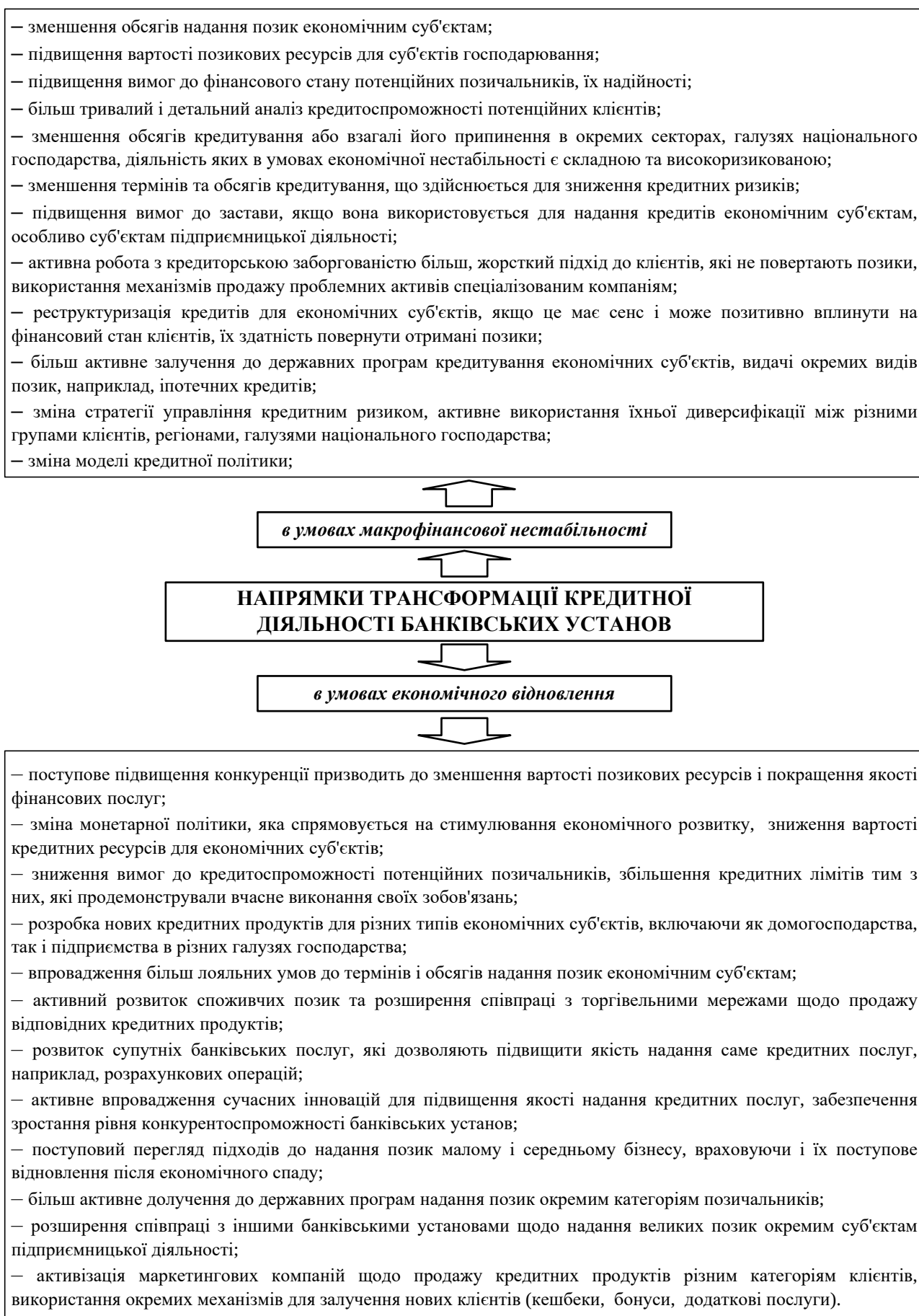

Рисунок 1 - Напрямки трансформації кредитної діяльності банківських установ

Реальними прикладами зміни підходів банківських установ до надання кредитних послуг клієнтами є періоди економічної і фінансової нестабільності, які спостерігалися в країні у 2007-2008 рр. і були обумовлені світовою кризою; у 2014-2025 рр. і пов'язані з соціальними, політичними та економічними чинниками, Революцією гідності, окупацією АРК, війною на Сході; у 2022-2023 рр., виникнення яких пов'язано з військовою агресією.

Таким чином фінансово-економічні кризи в сучасному світі мають здатність негативно впливати на функціонування банківських установ, а інколи ці установи виступають джерелом формування чинників, які у подальшому негативно впливають загалом на стійкість національних економік.

Література:

1. Стойка, В. С. Економічна сутність банківських криз та причини їх виникнення. *Науковий вісник Ужгородського університету* : Серія: Економіка / редкол.: В.П. Мікловда (гол. ред.), В.І. Ярема, Н.Н. Пойда-Носик та інші. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2016. Вип. 1(47). Том 1. С. 405–410.
2. Реверчук Н.Й., Ковалюк А.О. Банківські кризи: сутність, ознаки, види та методи їх подолання. *Регіональна економіка*. 2008. № 4. С. 87-96.

УДК 368

Бубенчиков М. В.

здобувач вищої освіти на другому (магістерському) рівні

Мельник Т. А.

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кіровоградський, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СТРАХУВАННЯ УКРАЇНИ

Становлення та розвиток структури ринку страхування України, відбувалося під впливом різноманітних політичних, економічних і соціальних факторів.

Процес євроінтеграції ринку страхування України розпочався 14 червня 1994 року підписанням Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і країнами-членами Європейського Союзу [1]. Ця подія мала безпосередній вплив на розвиток ринку. Також важливою подією у продовженні вектору євроінтеграції ринку страхування України стало підписання економічна частина Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і країнами-членами Європейського Союзу [2] 27 червня 2014 року. Наведенні угоди впливали на формування і розвиток державного регулювання і нагляду за діяльністю на ринку страхування. На сучасну структуру ринку страхування України вплинуло прийняття в 2021 році нового Закону України «Про страхування», який вступив в силу 1 січня 2024 року [3].

Внутрішня структура ринку страхування України представлена у вигляді взаємозв'язків між його учасниками (рис. 1.) або у вигляді його секторів (рис. 2).

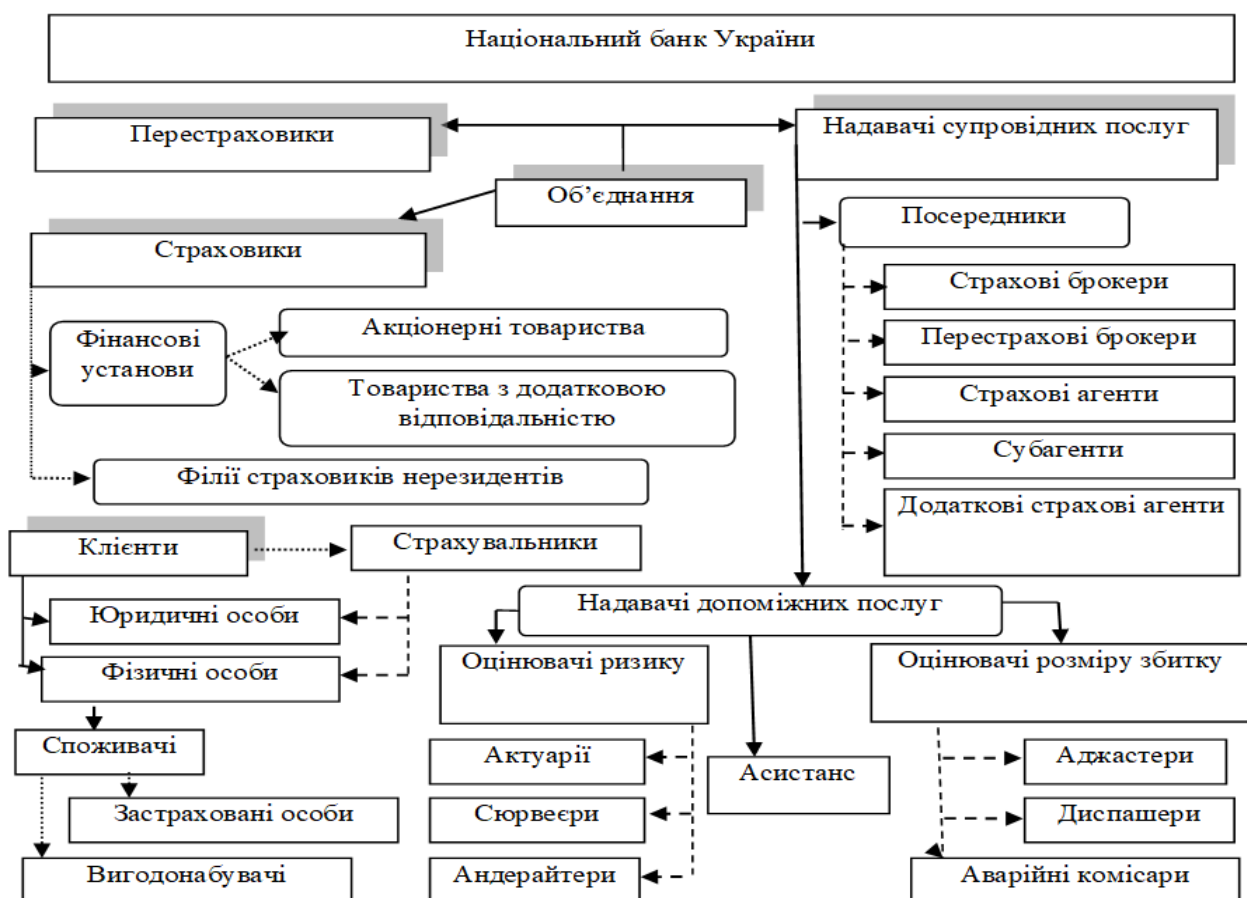

Рисунок 1 - Схема учасників ринку страхування України

Таким чином, запропонована схема внутрішньої структури ринку страхування України (рис. 1) враховує всіх учасників ринку страхування, які наведені в новому Законі України «Про страхування». В той час, як запропонована схема внутрішньої структури ринку страхування України (рис. 2) враховує всі класи страхування, які наведені в новому Законі України «Про страхування».

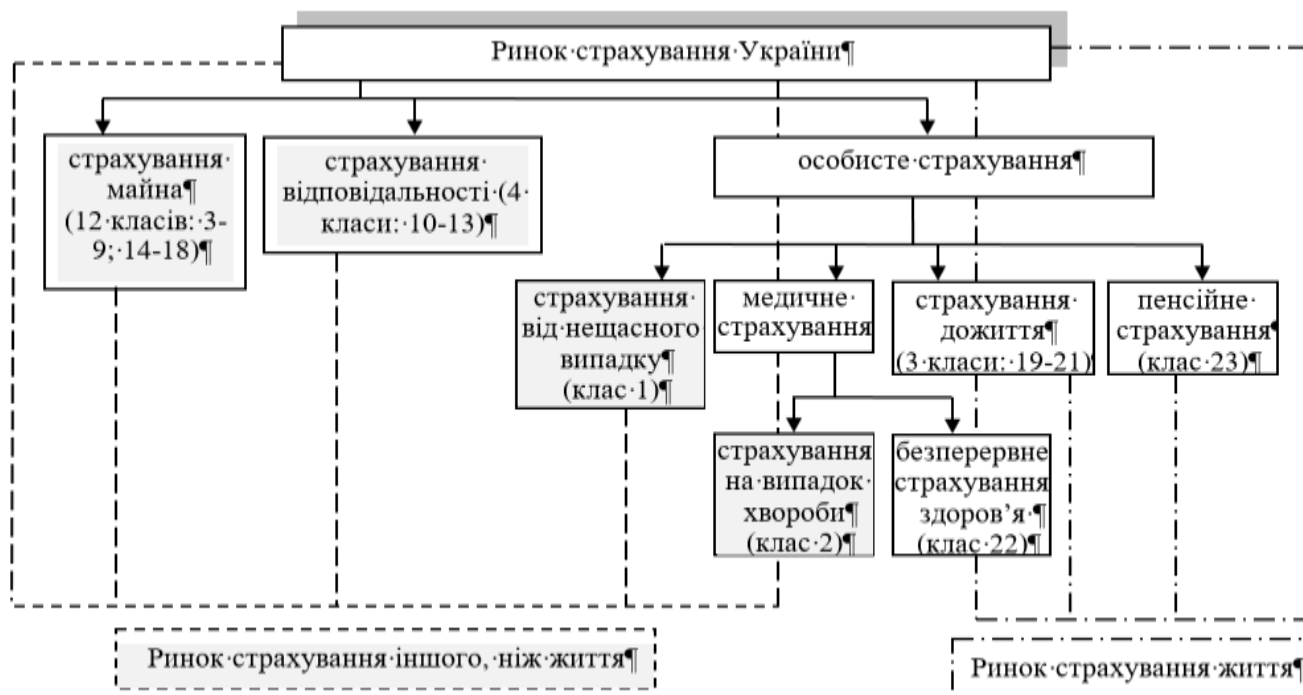

Рисунок 2 - Схема сегментів ринку страхування України.

Сучасна інституційна структура ринку страхування України, наведена на рис. 3., складається з двох організаційно-правових форм: акціонерного товариства й товариства з додатковою відповідальністю (ТДВ). При цьому найбільшу частку має публічне акціонерне товариство, найменшу – публічне акціонерне товариство.

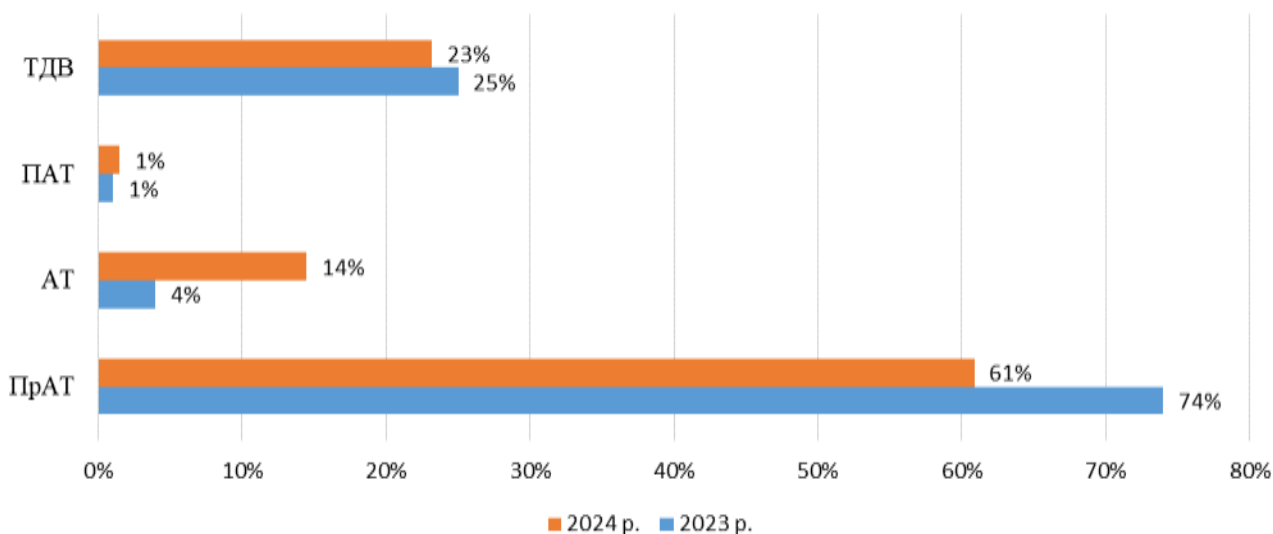

Рисунок 3 - Інституційна структура ринку страхування України

Формування інституційної структури ринку страхування України в 2023-2024 роках відбувалося відповідно до вимог ст. 8 нового Закону України «Про страхування» [1].

Сучасна територіальна структура ринку страхування України наведена на рис. 4 і показує нерівномірний розподіл кількості страховиків між регіонами країни [4]. Найбільша концентрація страховиків в Київській області.

На територіальну структуру останні 10 років впливає війна й тимчасова окупація українських територій.

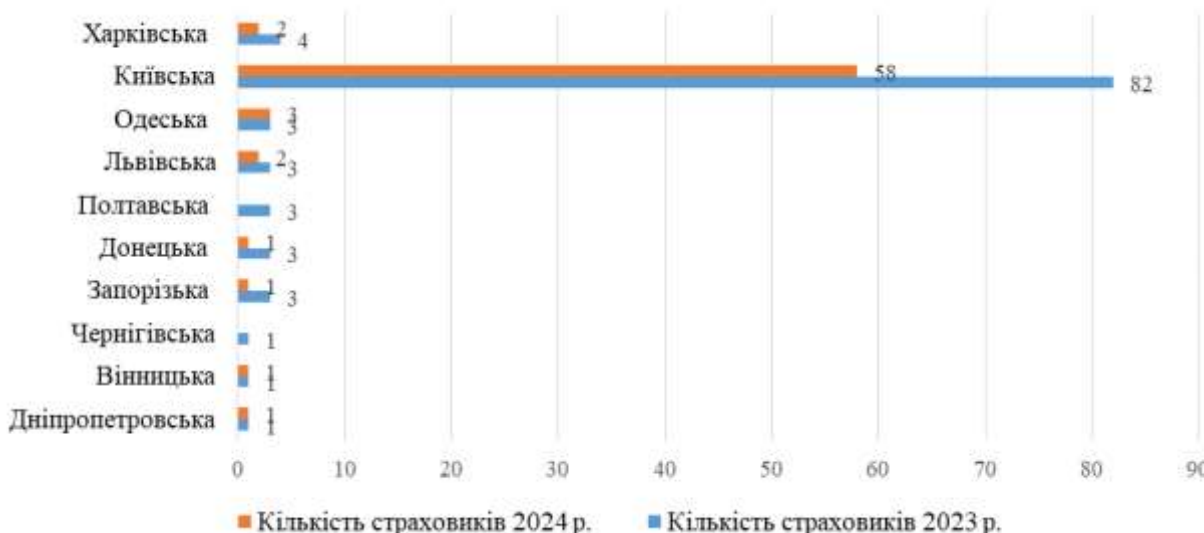

Рисунок 4 - Територіальна структура ринку страхування України

Дослідження різних структур ринку страхування України сприяє розумінню того, що це відкрита система, яка змінюється в залежності від вимог чинного законодавства або від економічно-політичної ситуації в країні.

Історично так склалося, що в Україні особливості структури ринку страхування формуються під впливом змін у законодавстві, яке регулює діяльність на ринку страхування.

Таким чином, на структуру ринку страхування України впродовж всього періоду впливав процес побудови українського законодавства, яке регулює діяльності на ринку страхування. Тому що, вітчизняний ринок страхування завжди функціонував під наглядом регулятора (раніше уповноваженого органу: 1993-1999 роки – Укрстрахнагляд, 1999 -2002 роки – мінфін., 2003 -2011 роки – Держфінпослуг, 2011-2020 роки – Нацкомфінпослуг, 2020-2024 роки - НБУ) з обов’язковим дотриманням правових норм.

Література:

1. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 14.06.1994 р. набула чинності 01.03.1998 р. Втрата чинності від 01.09.2017р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text (дата звернення: 20.11.2024).
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. 2014 р. Редакція від 25.10.2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 20.11.2024).
3. Про страхування : Закон України від 18.11.2021р. № 1909-IX. Редакція від 06.05.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (дата звернення: 20.11.2024).
4. Комплексна інформаційна система Національного банку України: веб-сайт. URL: <https://kis.bank.gov.ua/> (дата звернення: 20.11.2024).

УДК 336.7

Вінницька О. А.

кандидат економічних наук, доцент
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Фінансова стійкість банківської системи є ключовим елементом забезпечення економічної безпеки країни, особливо в умовах нестабільності, спричиненої воєнними діями. У сучасних реаліях Україна зіткнулася з масштабними викликами, що вплинули на всі аспекти функціонування банківської системи: від ліквідності та платоспроможності банків до їхньої здатності виконувати основну функцію кредитування економіки.

Воєнний стан значно ускладнив фінансову діяльність банків через руйнування інфраструктури, скорочення доходів населення, зростання ризиків неповернення кредитів і посилення валютних коливань. Це потребує застосування інноваційних підходів до управління банківською системою, розробки ефективних механізмів стабілізації та посилення регуляторного контролю з боку держави.

Довіра до фінансових установ є критично важливим чинником для стабільного функціонування банківської системи. Її наявність сприяє збереженню депозитів та безперебійній роботі фінансових операцій, тоді як дефіцит довіри може призвести до масового вилучення коштів і поглиблення економічних проблем.

Фінансово стійкі банки здатні інвестувати у впровадження інноваційних технологій і розробку сучасних фінансових продуктів, що стимулює економічний розвиток та посилює позиції країни на міжнародній арені. До того ж стабільність банківської системи є необхідною умовою для інтеграції у глобальну економіку, що відкриває можливості для залучення іноземного капіталу та партнерства з міжнародними фінансовими організаціями.

У періоди кризи, спричиненої війною, підприємства та домогосподарства часто стикаються з дефіцитом коштів для забезпечення базових потреб, підтримання ліквідності та продовження своєї діяльності. У відповідь на ці виклики уряди зазвичай запроваджують програми фінансової підтримки, спрямовані на пом'якшення наслідків кризи. В Україні такі програми включають, наприклад, «5-7-9%» для підтримки малого та середнього бізнесу, яка з початком війни набула більшого масштабу, а також ініціативи безвідсоткового кредитування підприємств, що постраждали від воєнних дій.

Для фізичних осіб діють програми, як-от доступні кредити на житло під 5%, «Оплата», а також кредитні канікули. Особливістю є законодавчі пільги для військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які звільнені від сплати відсотків за кредитами [1]. Такі заходи стимулюють кредитну активність і забезпечують тимчасову підтримку економіки.

Подібні програми існують у багатьох країнах, що переживають потрясіння, але в Україні це посилюється низкою специфічних факторів. Серед них - висока залежність економіки від зовнішніх і внутрішніх шоків та обмеженість альтернативних джерел фінансування. У таких умовах банки залишаються основним інструментом залучення коштів для бізнесу та населення, що підвищує попит на кредитування.

На думку Бригінця О., важливо зосередитися на кількох ключових аспектах для зміцнення банківської системи. Серед них - активна робота з проблемними кредитами, виданими до початку повномасштабної війни; зменшення впливу державних банків на загальний стан банківського сектору; адаптація регуляторних вимог до стандартів ЄС; а також стимулювання розвитку внутрішніх фінансових ринків [2].

Водночас Гулак О., Піддубний О. і Слюсаренко С. підкреслюють, що саме державні

банки сьогодні демонструють найбільшу стабільність і викликають довіру як у юридичних, так і у фізичних осіб, що відрізняє їх від приватних банків [3].

Одним із ключових заходів Національного банку України для зміцнення фінансової стійкості банківського сектору стало оновлення вимог до структури капіталу відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення питань організації корпоративного управління в банках та інших питань функціонування банківської системи».

Згідно з Положенням про порядок визначення розміру регулятивного капіталу банків, передбачено:

- правила розрахунку основного капіталу I рівня, додаткового капіталу I рівня та капіталу II рівня, їхній склад та методи вирахування;
- вимоги до елементів балансу, які використовуються для формування капіталу;
- процедури та умови отримання дозволу від Національного банку на включення певних складників до капіталу [4].

Нові правила запроваджують трирівневу систему капіталу, що сприяє його нарощенню. Зміцнення вимог до складових капіталу підвищує надійність і прозорість фінансової звітності, забезпечуючи ефективніше управління ризиками. Крім того, процес погодження окремих елементів капіталу з Національним банком посилює контроль за якістю капіталу, що сприяє зростанню довіри до банківської системи.

Відповідність банківського капіталу оновленим вимогам посилює його здатність абсорбувати збитки, спричинені банківськими ризиками, і забезпечує стійкість фінансової системи. Нові стандарти, узгоджені з нормами Європейського Союзу, підвищують довіру міжнародних партнерів та інвесторів до української банківської системи. Банки, які дотримуються міжнародних стандартів, стають більш конкурентоспроможними на світовому ринку, сприяючи їхньому розвитку та інтеграції в глобальну фінансову спільноту.

Завдяки новим стандартам українська банківська система стає прозорішою, стійкішою до кризових явищ і здатнішою до ефективного управління ризиками. Це сприяє зростанню довіри з боку клієнтів і партнерів, а також забезпечує її гармонізацію з міжнародними практиками.

Отже, впровадження оновлених вимог до структури капіталу банків є ключовим кроком до підвищення фінансової стійкості української банківської системи. Гармонізація з міжнародними стандартами не лише посилює здатність банків протистояти ризикам, але й сприяє зміцненню їхньої репутації на глобальному фінансовому ринку. Поступовий підхід до реалізації нововведень дозволяє уникнути надмірного навантаження на банківський сектор, забезпечуючи стабільність та адаптацію до змін.

У результаті, впровадження трирівневої структури капіталу сприяє посиленню прозорості фінансової звітності, довіри клієнтів і партнерів, а також залученню іноземних інвестицій. Ці заходи є вагомим кроком до інтеграції України у світову фінансову систему, зміцнюючи банківський сектор і його здатність реагувати на виклики економічної нестабільності та кризових явищ.

Література:

1. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України № 2011-ХІІ від 20 грудня 1991 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>
2. Бригінець О.О. Актуальні проблеми підвищення рівня банківської безпеки України. *Часопис Київського університету права*. 2023/2.
3. Гулак О.В., Піддубний О.Ю., Слюсаренко С.В. Актуальні питання забезпечення безпеки банківського сектору України в умовах воєнного стану. *Наукові записки. Серія: право*. 2023. Вип. 15. С. 236-240.
4. Оновлено вимоги до структури капіталу банків. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/onovleno-vimogi-do-strukturi-kapitalu-bankiv>

УДК 336.7

Горчинський О. С.

здобувач вищої освіти на другому (магістерському) рівні

Кравченко В. П.

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ПРОБЛЕМАТИКА ФАКТОРИНГУ В УКРАЇНІ

Використання факторингу дозволяє прискорити економічне зростання країни за рахунок швидкого фінансування і безперервного здійснення господарської діяльності. У той же час факторинг сприяє використанню гнучких умов оплати (товарний кредит), збільшення продажів, оптимізації балансу, прискоренню оборотності активів і т. д. Факторинг-друга за величиною фінансова послуга на ринку в небанківському секторі.

Факторинг як універсальний фінансовий інструмент може бути використаний в різних сферах діяльності, включаючи виробництво і будівництво, торгівлю і сферу послуг, а також сільськогосподарський сектор. Факторинг-це фінансова послуга, яка знайома українським компаніям з початку 90-х років, але на відміну від європейських країн, де на факторинговий бізнес припадає 11-15% ВВП, за даними на 2022 рік, в Україні вона залишалася на рівні 0,4% [1].

Факторинговий бізнес в Україні та перспективи його розвитку почали обговорюватися на державному рівні у 2021 році. На XX Меморіальному форумі фінансових директорів України, була озвучена "Дорожня карта" розвитку факторингу на період 2020-2025 рр. Вона включала в себе створення спеціалізованих асоціацій UATFF, маркетингові заходи, зміни в законодавстві і формування сучасних ІТ-структур, які прискорюють операції і запобігають шахрайству. Важливість таких проєктів підтверджує взаємодію з компаніями і факторами, які сьогодні представлені в Україні українськими малими і середніми підприємствами. Згідно з дослідженням Prozorro, тільки 7% компаній користуються факторинговими послугами, а 93% ніколи навіть не намагалися їх придбати [1].

Для підтримки товаровиробників країни в рамках Державної програми "доступні кредити під 5-7-9%" в кінці 2023 року була запущена програма доступного факторингу, оператором якої був призначений Фонд розвитку підприємництва, реалізація якої передбачала взаємодію підприємців з партнерськими організаціями та банками, визначені державою. Суть національної ініціативи полягає в наданні компанії негайного доступу до коштів, відновленні ліквідності та створенні нових продуктів [2].

Україні варто покладатися виключно на досвід країн, де факторинг уже розвинений і врегульований, але перехідна модель залишається неефективною.

Факторинг в Польщі пройшов кілька етапів, найважливішими з яких є: створення асоціації факторингових компаній для розвитку галузі та підвищення прозорості та прийняття законів, які регулюють факторингову діяльність і сприяють підвищенню довіри до галузі. Низькі вимоги до факторингу в Польщі сприяли тому, що в загальному обороті на ринку з'явилося багато небанківських факторингових компаній, що забезпечило появу технологічних рішень [3].

Цікавий також досвід Німеччини. Німеччина має високі стандарти регулювання факторингової діяльності, а законодавча база спрямована на захист прав клієнтів і забезпечення стабільності ринку. У випадку Німеччини учасники ринку продовжують мати правовий захист, хоча факторингові компанії підлягають високим вимогам до капіталу, а перевірка достовірності звітності є найважливішим заходом контролю [3].

Враховуючи, що післявоєнний розвиток України формувався за допомогою глобальних інвестиційних фондів, управління та ефективність яких є важливими чинниками,

німецький приклад видається найбільш відповідним реаліям сьогодення. Німецька модель, стимулює появу високоякісних факторингових компаній, які мають прозорі бізнес-моделі та здатні залучати кошти на розвиток продукту від інституційних інвесторів, таких як IFC, USAID та DFC.

В останні роки в Україні класичний факторинг перетворився на дуже шкідливий цикл "колекторського", який відлякує потенційних користувачів. Тому поділ цих ринків на рівні законодавчо встановлених конвенцій про найменування вже став стимулом для зростання ринків класичного факторингу. Компанії, які співпрацюють з «кредитними» боржниками і виступають «колекторами», характеризують свою діяльність як «факторинг» і встановлюють постійний зв'язок між цим терміном і «погашенням заборгованості». Така агресивна діяльність щодо врегулювання проблемних споживчих кредитів, придбаних небанківськими факторинговими компаніями, створила негативну репутацію ринку факторингу [4].

Колекторський закон (№ 1349-IX від 19.03.2021) встановив вимоги до етичної поведінки колекторських компаній при роботі зі споживачами та третіми особами щодо здійснення споживчого кредитування. Крім того, закон передбачив можливість передачі боргів факторинговим компаніям виключно за споживчими кредитами [5].

На сьогоднішній день у фінансових компаніях не дозволяється поєднувати факторингову діяльність (фінансування шляхом переуступки грошових вимог за комерційними боргами) з придбанням грошових вимог за фінансовими боргами від споживачів. Тобто, операції фінансування під відступлення права грошової вимоги за торговою заборгованістю, яка не є фінансовою та споживчою відноситься до класичної моделі факторингу.

Факторингові компанії можуть поєднувати свою діяльність з наданням інших фінансових послуг (крім надання супутніх послуг споживачам) і деяких нефінансових послуг, які нерозривно пов'язані з наданням факторингових послуг:

1. Фінансові послуги (фінансова лізинг, надання кредитних коштів, надання гарантій). За умови виконання ліцензійних вимог для таких видів фінансових послуг.
2. Нефінансові послуги (ведення обліку дебіторської заборгованості, супроводження роботи з дебіторами, пред'явлення до сплати грошових вимог).

Чітке розмежування факторингу та придбання простроченої заборгованості дозволить розвивати класичний комерційний ринок факторингу, що в кінцевому результаті матиме позитивний вплив на розвиток економіки України.

Література:

1. Матіяш П. Факторинг та факторингові операції: що це і як працює в Україні/ блог. URL: <https://weagro.com.ua/blog/factoryng-ta-factoryngovi-operacziyi-shho-cze-i-yak-praczuuye-v-ukrayini/>
2. Мінфін: підприємці отримали 100 970 пільгових кредитів на близько 350 млрд грн з початку Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» 2024. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_pidpriiemtsi_otrimali_100_970_pilgovikh_kreditiv_na_blizko_350_mlrld_grn_z_pochatku_derzhavnoi_programi_dostupni_krediti_5-7-9-4906
3. Вільчинський В. Що таке факторинг і чи потрібен він в Україні? Fintech Insider Лютого 2023. URL: <https://fintechinsider.com.ua/shho-take-factoryng-i-chy-potriben-vin-v-ukrayini/>
4. Коробкова О. Економічна правда 2021. Чому розвиток факторингу в Україні – необхідність? URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/11/29/680205/>
5. Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту споживачів при врегулюванні простроченої заборгованості :Закон України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2021, № 24, ст.205){Із змінами, внесеними згідно із Законом № 1953-IX від 14.12.2021}. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1349-20#Text> (дата звернення: 20.11.2024)

УДК 330.34:502.131.1 (477)

Дубина М.В.,

доктор економічних наук, професор,

Лобко О.М.

здобувач вищої освіти на третьому рівні

спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа,

страхування та фондовий ринок»

Національний університет «Чернігівська політехніка»

м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ КРЕДИТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

Банківські установи відіграють беззаперечно одну з ключових ролей у розвитку цифрової економіки у всьому світі. Ці установи активно починають використовувати у своїй діяльності нові цифрові технології, до яких варто віднести штучний інтелект, нові способи взаємодії з клієнтами (чат-боти), технології Big Data, надання онлайн-послуг та ін. У майбутньому ці процеси будуть лише продовжуватися та поглиблюватися, проникаючи все більше у систему фінансових відносин, і зокрема сферу кредитних відносин.

Розглянемо більш детально роль цифрових технологій у трансформації системи кредитного менеджменту банку, оскільки цілком зрозуміло, що поступова цифрова трансформація банківської установи обов'язково пов'язана із удосконаленням бізнес-процесів, які здійснюються для надання кредитних послуг клієнтам. Враховуючи, що кредитування є одним з найголовніших напрямків діяльності комерційних банків, варто відмітити, що велика частина цифрових технологій розроблена спеціально для удосконалення процесу надання кредитних послуг різним типам економічних суб'єктів, враховуючи їх особливості.

Активне використання цифрових технологій у кредитній діяльності банків пов'язано із ризикованістю кредитних послуг і тому ці установи зацікавлені використовувати такі технології для більш ретельнішої оцінки кредитоспроможності своїх потенційних та діючих клієнтів. Відповідно в межах кредитної установи цифровізація відбувається на декількох рівнях. У сучасних умовах інформаційні цифрові технології використовуються вже в сфері маркетингу, продажу фінансових продуктів, надання консультаційної підтримки клієнтам і, що найважливіше, у сфері управління банківською установою, тобто у банківському менеджменті.

Процес цифрової трансформації системи кредитного менеджменту банку не відбувається самостійно, обмежено від інших бізнес-процесів цієї фінансової установи. Цифрові технології впливають на ринок кредитних послуг, що в свою чергу впливає на діяльність всіх кредитних установ. Це у подальшому сприяє використанню цифрових технологій банківськими установами і таким чином відбувається процес цифровізації їхньої діяльності.

Отже діджиталізація банківської установи – комплексний процес розробки, адаптації, залучення, удосконалення та проникнення цифрових технологій у сферу управлінських дій, які спрямовані на забезпечення розробки, продажу кредитних продуктів, реалізацію аналітичної та консультаційної діяльності, побудови ефективної системи оцінки кредитних ризиків та роботи з кредиторською заборгованістю, і здійснюється з метою організації ефективного процесу кредитування економічних суб'єктів та отримання доходу (рис. 1).

Саме серед особливостей цифровізації системи кредитного менеджменту комерційного банку на наше переконання доцільно виокремити наступні:

- цифрові технології проникли у всі складові процесу надання кредитної послуги економічним суб'єктам комерційними банками;
- відбувається процес автоматизації ручної роботи тих складових кредитної

діяльності банку, які можуть бути автоматизовані; особливо це стосується роботи з документами;

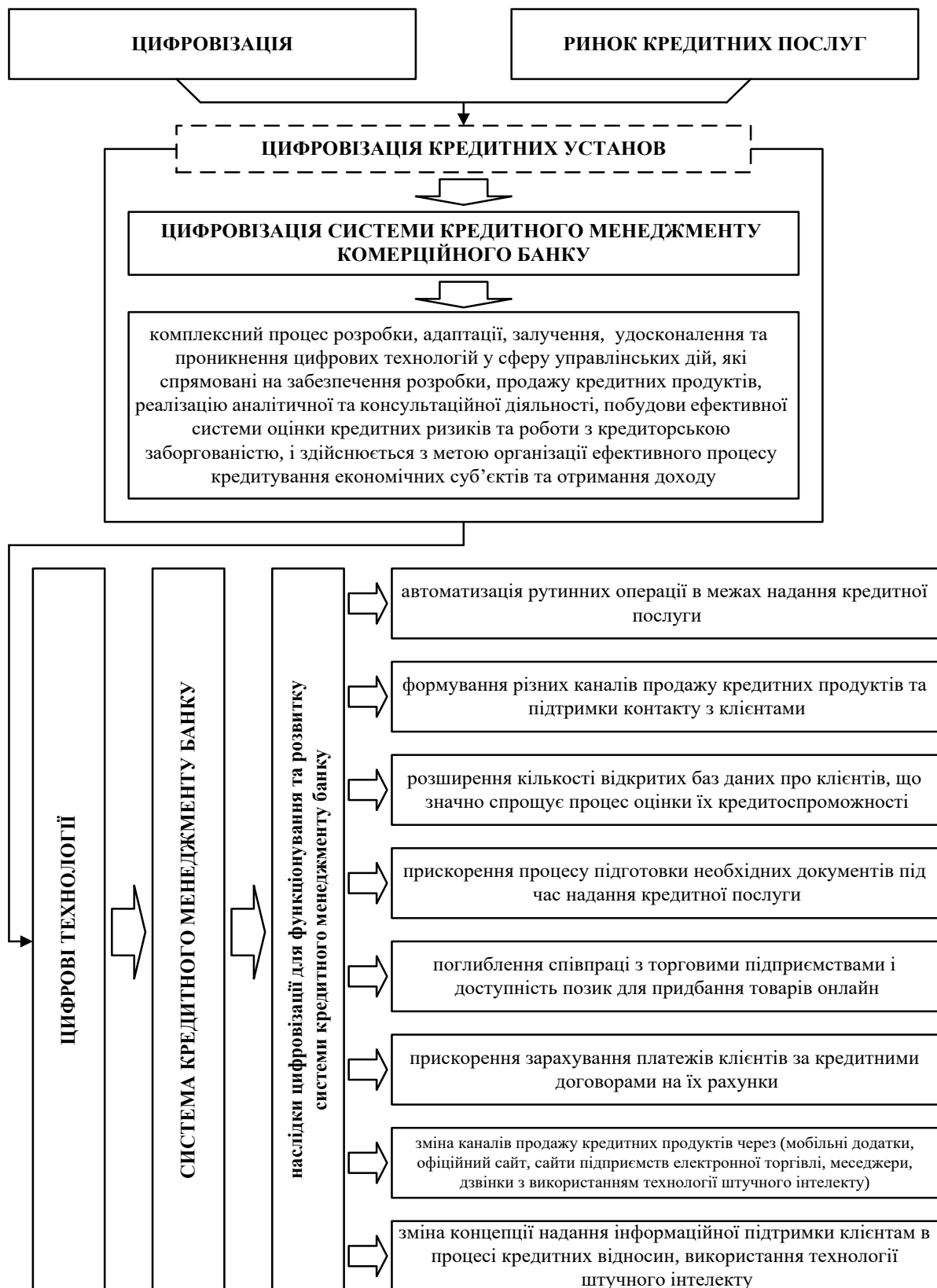

Рисунок 1 – Роль цифрових технологій у розвитку системи кредитного менеджменту банку

Джерело: складено авторами з урахуванням [2, 4]

- змінився підхід до організації процесу оцінювання кредитоспроможності потенційних клієнтів, під час якого відбувається аналіз не лише кредитної історії, але і іншої, вже доступної у відкритих базах даних, інформації про клієнтів; при цьому також враховується не лише фінансова або економічна інформація про потенційних позичальників;
- змінились підходи до побудови системи ризик-менеджменту, тобто оцінки кредитних ризиків, побудови системи їх виявлення та уникнення, оскільки цифрові технології дозволяють більш якісніше оцінити такі ризики, а використання потужних технологій сьогодні також дозволяє оцінювати не лише ризики неповернення позик, але й чітко аналізувати фінансовий стан клієнта і визначати ймовірність його банкрутства або погіршення економічного стану.
- кредитні продукти, які розробляються в межах банку набувають поступово ознак індивідуальності, персоналізації;
- змінилась кількість, система взаємозв'язків між структурними підрозділами, які були залучені до організації кредитної діяльності банку, частина таких підрозділів, яка займалася продажем кредитних продуктів, закривається;
- змінився підхід до маркетингу кредитних продуктів, що пов'язано з використанням соціальних мереж, мобільних додатків, більш сучасного офіційного сайту для продажу таких продуктів, формування іміджу та належного рівня репутації банківської установи;
- підвищується важливість забезпечення безпеки кредитних операцій, враховуючи значні обсяги даних, які знаходяться у мережі Інтернет, передаються між структурними підрозділами, зберігаються у відповідних хмарах з доступом окремих співробітників до них;
- недостатній розвиток компетенцій співробітників банківських установ для максимального використання потенціалу цифрових технологій у кредитній діяльності;
- зміна в управлінні кредитною діяльністю, яка сьогодні спостерігається в окремих банківських установах, оскільки значну частину аналітичної роботи можуть виконувати цифрові технології і відповідно аналіз стає більш якіснішим для прийняття управлінських рішень;
- також більше увага стала приділятися аналізу не лише внутрішнього стану бізнес-процесів у сфері кредитування, але й дослідженню зовнішніх умов, які змінюються навколо комерційного банку, нових трендів на ринку кредитних послуг, дослідженню цифрових технологій та їх потенціалу до використання у роботі цих установ;
- зменшення кількості співробітників, які залучаються до організації кредитної діяльності банку на всіх етапах взаємодії з клієнтами;
- цифрові технології дозволяють внести більше системності в процес побудови кредитної діяльності банку, бо значна частина складових такого процесу може відбуватися автоматично, через використання відповідної інформаційної системи банківської установи;
- поширення можливостей оцінювати результати кредитної діяльності в режимі онлайн, постійно відслідковуючи встановлені показники та нормативи та ін. [1; 3]

Отже цифровізація відіграє сьогодні ключову роль у забезпеченні розвитку банківських установ. Використовуючи цифрові технології комерційні банки намагаються підвищити власну конкурентоспроможність і тим самим забезпечити власний розвиток.

Література:

1. Холявко Н., Дубина М., Попело О. Роль штучного інтелекту у розвитку фінансових установ. Матеріали XII Міжн. науково-практичної конф. «Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами» (15-16 квітня 2021 р.). Київ: НАУ, 2021. С. 160-161.
2. Дубина М. В., Козлянченко О. М. Концептуальні аспекти дослідження сутності діджиталізації та її ролі в розвитку сучасного суспільства. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. № 3(19). С. 21-32. URL: <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/195621>
3. Коваленко В. В. Кредитний менеджмент в системній організації ефективної кредитної діяльності банків. *Економічний форум*. 2014. № 4. С. 214-222.
4. Кредитний менеджмент у банку: підручник / за заг. ред. д.е.н., проф. С.М.Аржевітіна та к.е.н., доц. Т. П. Остапишин. Київ: КНЕУ, 2017. 499 с.

УДК 330.567.28:336.717

Дубина М.В.,

доктор економічних наук, професор,

Федорів Ю.М.

здобувач вищої освіти на третьому рівні

спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа,

страхування та фондовий ринок»

Національний університет «Чернігівська політехніка»

м. Чернігів, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ПЕРСОНАЛІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

Цифрові технології сьогодні відкрили нові можливості, які фінансові установи можуть використовувати для удосконалення власної діяльності, підвищення ефективності роботи і забезпечення конкурентоспроможності на складному, висококонкурентному ринку фінансових послуг. Персоналізація є однією з таких можливостей, яку зазначені установи можуть використовувати, враховуючи потенціал інформаційно-комунікаційних технологій.

Персоналізація як окрема категорія вивчається в багатьох науках і сферах життєдіяльності людини, оскільки сучасні зміни в суспільстві сприяють індивідуалізації, підвищенню уваги до особистих вподобань, потреб людини. Вагому роль в цьому, як вже зазначалося, відіграли цифрові технології, які дозволяють впроваджувати дієві механізми персоналізації послуг, інформації, товарів і т.д.

У цілому, аналізуючи ті сфери, де сьогодні використовується принцип персоналізації товарів, послуг, можна виокремити декілька підходів до розуміння сутності цього поняття (рис. 1).

Банківські установи, небанківські фінансово-кредитні посередники, враховуючи високий рівень конкуренції на ринку кредитних послуг, намагаються підвищити рівень власної конкурентоспроможності за рахунок якості фінансових послуг і це стимулює їх до пошуку нових підходів, нових технологій, використання яких дозволило б їм забезпечити такий рівень. Персоналізація є фактично наслідком активного застосування фінансовими установами цифрових технологій, які у певний момент часу сформували потенціал до її використання в реальності. У сучасних умовах комерційні банки лише починають поступово розробляти, впроваджувати механізми персоналізації фінансових послуг, оскільки для цього існують і певні обмеження, як ресурсні, так і організаційні.

Розглянемо особливості персоналізації фінансових послуг, які надаються домогосподарствами банківськими установами. До них варто віднести наступні:

- приділення більшої уваги фінансовому стану домогосподарств, їх доходам та витратам, що у підсумку формує їх економічну модель споживання, аналіз якої дозволяє виокремити ті фінансові послуги, використання яких дозволяє максимально задовольнити послуги таких суб'єктів у зазначених послугах;

- здійснення аналізу неекономічних показників, які також характеризують домогосподарства, і визначають їх потреби у фінансових ресурсах, як в короткостроковому, так і в довгостроковому періоді (структура домогосподарства, наявність дітей, пожилих осіб, вік членів сім'ї, наявність власного житла, транспортних засобів, місце проживання і т.д.);

- врахування фінансових можливостей клієнтів у підсумку може визначати умови надання позик, наприклад, врахування періодів надходження їхніх власних коштів доцільно враховувати при визначенні термінів здійснення щомісячних платежів;

- аналіз структури домогосподарств, наявність дітей обумовлюють доцільність пропозиції спеціальних фінансових продуктів, які полягають в накопиченні коштів на освіту дітей, медичне страхування, у подальшому варто пропонувати програми іпотечного кредитування;

- наявність у домогосподарств власного бізнесу також змінює підхід банківської

установи до надання їм фінансових послуг, розширює можливості суб'єктів підприємницької діяльності використовувати більший спектр таких послуг для забезпечення надійності здійснення фінансових операцій, їх вчасності, використання короткострокових позик комерційних банків у власному бізнесі;

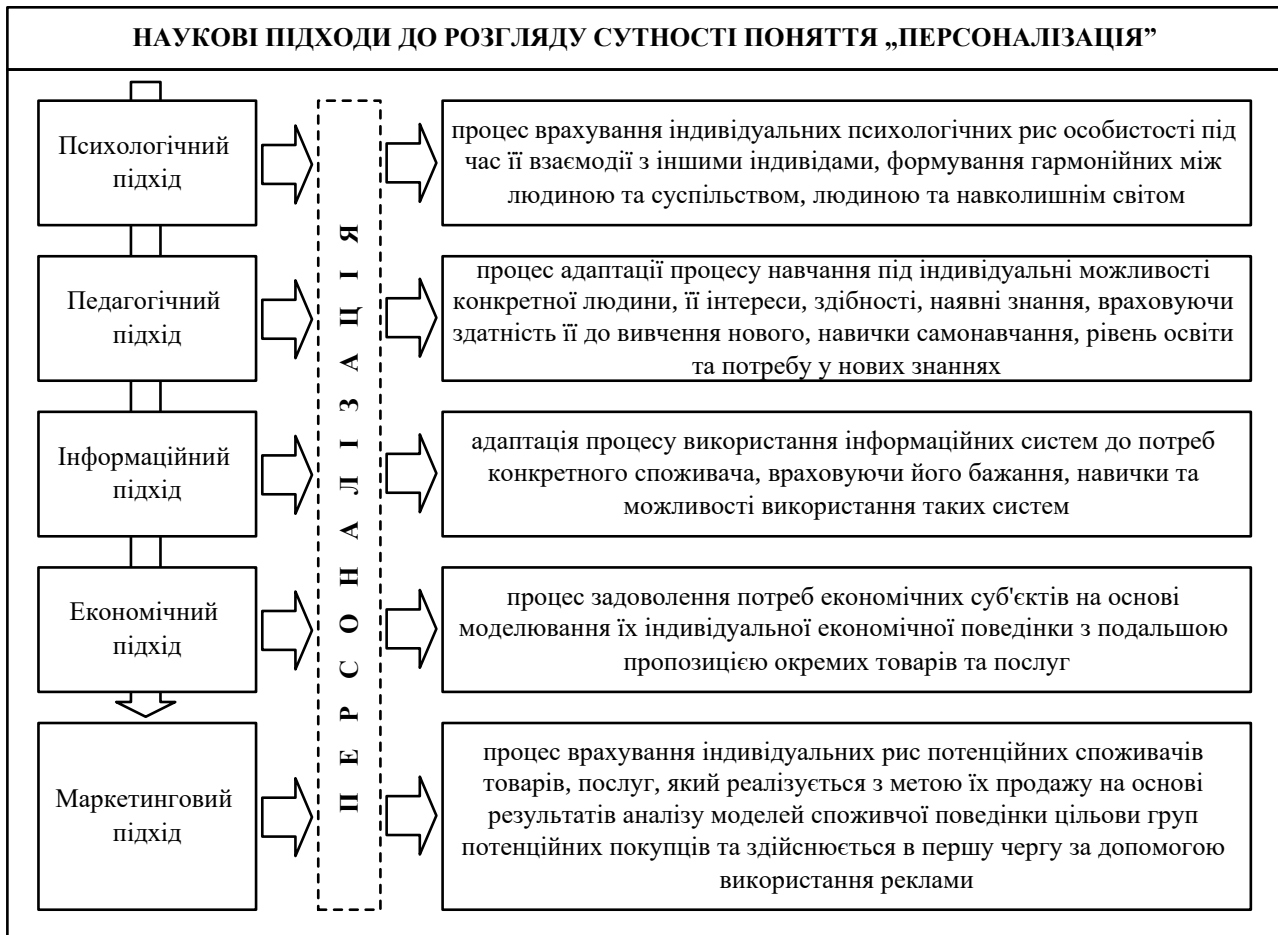

Рисунок 1 – Наукові підходи до обґрунтування сутності поняття «персоналізація»

Джерело: систематизовано авторами

– надання цифрових технологій, які дозволяють покращити управління власними фінансовими ресурсами, відстежувати отримані від банківських установ фінансові послуги, процес руху фінансових ресурсів на рахунках домогосподарств;

– в окремих випадках наявність персональних фінансових консультантів, які допомагають в управлінні фінансовими ресурсами окремим домогосподарством, дозволяє швидко надавати фінансові послуги, робити супровідні документи, повідомляти про нові фінансові продукти та їх умови; також фінансові консультанти можуть допомагати клієнтам користуватися цифровими можливостями для отримання фінансових послуг (онлайн банкінг, мобільні додатки, індивідуальні кабінети клієнтів);

– банківські установи у кооперації з іншими небанківськими фінансово-кредитними посередниками можуть пропонувати клієнтам не лише власні фінансові послуги, але і інші послуги, що дозволяє банку забезпечити комплексний підхід до задоволення потреб клієнтів у фінансових послугах (страхування, інвестування в цінні папери, придбання нерухомості, операції з дорогоцінними металами і т.д.);

– банківської установи самостійно використовують цифрові технології для аналізу фінансових можливостей домогосподарств, їх потенційні потреби у використанні тих або інших фінансових продуктів; це, у підсумку, також дозволяє підвищити прозорість надання

фінансових послуг домогосподарствам, що сприяє формуванню їхньої довіри до банківських установ;

– банківські установи повинні приділяти значну увагу наданню консультаційної та інформаційної підтримки для власних клієнтів, що є важливим елементом впровадження принципу персоналізації у діяльність банківської установи і дозволяє підтримувати оновлену модель надання фінансових послуг з урахуванням такого принципу домогосподарствам, які потребують фінансових консультацій та ін. [1; 2; 3].

У межах проведеного дослідження було поглиблено теоретичні положення здійснення банківськими установами персоналізації фінансових послуг домогосподарствам. У підсумку визначено, що такий підхід дозволяє зазначеним установам підвищити обсяги продажу власних фінансових продуктів, побудувати міцніші взаємозв'язки з клієнтами, що сприяє формуванню їхньої довіри до діяльності таких установ, підвищує репутацію комерційних банків та сприяє зростанню рівня їх конкурентоспроможності на ринку фінансових послуг.

Література:

1. Rysin V., Prokopenko O., Muravskiy O., Pechenko R., Holiachuk N., Zinchenko A. Personalization of Banking Products (Services) using Digitalization Technologies. *WSEAS TRANSACTIONS ON BUSINESS AND ECONOMICS*. 2023. Volume 20. Pp. 2528-2539. URL: <https://wseas.com/journals/bae/2023/e405107-2392.pdf>
2. Manoj Kumar Vandanapu. AI-Driven Personalization in Financial Services: Enhancing Customer Experience and Operational Efficiency. *Journal of Economics, Management and Trade*. 2024. Volume 30, Issue 11, Page 1-13. <http://publish.journalgazett.co.in/id/eprint/2197/1/Vandanapu30112024JEMT125867.pdf>
3. Vijaya Kanaparth. AI-based Personalization and Trust in Digital Finance. URL: <https://arxiv.org/pdf/2401.15700>

УДК 368.021.8

Коваль С. Ю.

здобувачка вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні

Колісник О. П.

кандидат економічних наук, доцент
завідувач кафедри обліку та консалтингу
Державний податковий університет
м. Ірпінь, Україна

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ НА РОЗВИТОК СТРАХУВАННЯ

Глобалізація економіки є однією з основних тенденцій сучасного розвитку, що має глибокий вплив на різні сектори світової економіки, у тому числі і на страхову галузь. Вона проявляється в розширенні міжнародних економічних зв'язків, що призводить до взаємозалежності між країнами та ринками. У цьому контексті страхування також змінюється, відповідаючи на нові виклики та можливості. У результаті глобалізації виникають нові ризики, зростає конкуренція, з'являються нові технології та інструменти управління ризиками.

Одним з основних аспектів глобалізації є інтеграція світових ринків. В умовах глобалізації значно зростає обсяг міжнародної торгівлі та фінансових операцій. Страхові компанії, прагнучи задовольнити попит на страхові послуги, активно розширюють свою діяльність на міжнародні ринки. Транснаціональні корпорації створюють дочірні підприємства в різних країнах, що дозволяє їм стандартизувати свої продукти і послуги на глобальному рівні. Як результат, зростає рівень конкуренції між страховими компаніями на різних ринках, що стимулює інноваційність у розробці нових страхових продуктів.

Наприклад, великі європейські страховики, такі як Allianz та AXA, активно входять на ринки країн Азії та Латинської Америки, де спостерігається зростання попиту на страхові послуги, зокрема в сегменті медичного страхування та страхування життя. Міжнародна експансія дозволяє цим компаніям знижувати ризики, пов'язані з непередбачуваними змінами на окремих національних ринках, і одночасно підвищувати їхню стабільність завдяки більш широкому географічному охопленню [1].

Один з найважливіших аспектів, пов'язаних із глобалізацією, полягає в тому, що з'являються нові, глобальні ризики, які потребують розробки нових страхових продуктів і підходів до їх оцінки. Зміна клімату, пандемії, кіберзлочинність, тероризм, міжнародна політична нестабільність — всі ці фактори вимагають від страховиків швидко адаптуватися до нових умов і знаходити нові механізми страхування.

Таблиця 1 - Ключові фактори глобалізації, що впливають на розвиток страхового ринку

Фактор глобалізації	Вплив на страхову галузь
Міжнародна інтеграція ринків	Розширення страхової діяльності на міжнародні ринки, обмін досвідом та стандартизація послуг
Нові глобальні ризики	Потреба у нових страхових продуктах для покриття таких ризиків, як кіберзлочинність, зміна клімату
Технологічні інновації	Використання Big Data та штучного інтелекту для оцінки ризиків та розрахунку тарифів
Конкуренція між страховими компаніями	Зростання кількості міжнародних гравців на локальних ринках, потреба в інноваційних страхових продуктах

Зміни клімату спричиняють збільшення частоти природних катастроф, таких як урагани, паводки та пожежі. Це змушує страхові компанії вдосконалювати свої поліси для покриття збитків від стихійних лих. Крім того, зростаюча кіберзлочинність, хакерські атаки

та проблеми з захистом персональних даних створюють нові ризики для бізнесу та населення. У зв'язку з цим багато компаній почали пропонувати спеціалізовані поліси кіберстрахування, які покривають витрати на відновлення даних, захист від атак і правову відповідальність за витік інформації [2].

Конкуренція на ринку страхування зростає внаслідок глобалізації. Транснаціональні компанії виходять на нові ринки, де присутність місцевих гравців є обмеженою. Це стимулює розвиток нових підходів до страхування, зокрема через використання інноваційних технологій. Однією з таких технологій є аналіз великих даних (Big Data) та штучний інтелект (AI), які дозволяють страховику більш точно оцінювати ризики і визначати індивідуальні тарифи для клієнтів.

У відповідь на зростання конкуренції багато страховиків зосереджуються на індивідуалізації своїх продуктів. Це означає, що в майбутньому ми можемо очікувати на появу нових страхових полісів, орієнтованих на конкретні потреби клієнтів. Наприклад, в деяких країнах почали пропонувати поліси, які покривають не лише стандартні ризики, але й менш поширені, такі як страхування від змін у поведінці внаслідок глобальних соціальних потрясінь [3].

Технологічний прогрес є однією з основних передумов для розвитку страхування в умовах глобалізації. Інформаційні технології дозволяють страховикам значно підвищити ефективність своїх операцій. Онлайн-страхування, мобільні додатки, платформи для порівняння страхових продуктів — усе це допомагає збільшити доступність страхових послуг для широкого кола споживачів. У країнах з розвинутою цифровою інфраструктурою онлайн-страхування стало популярним і зручним способом для людей укласти угоди, не виходячи з дому. Окрім цього, використання Big Data та штучного інтелекту дає можливість значно знизити витрати на управління ризиками та забезпечити більш персоналізовані послуги для клієнтів.

Однією з важливих тенденцій є гармонізація регулювання на міжнародному рівні. Оскільки страхові компанії працюють на багатьох ринках, то для забезпечення прозорості і підвищення довіри до страховиків необхідна уніфікація правових норм і стандартів. Це, в свою чергу, дозволяє знизити бар'єри для міжнародної торгівлі страховими послугами і створити сприятливі умови для інвестицій.

Одним з прикладів такої гармонізації є Міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS), які вимагають однакового підходу до оцінки та звітності компаній у різних країнах. Це дозволяє підвищити довіру інвесторів і спростити порівняння фінансових результатів страховиків на глобальному рівні [4].

Глобалізація має комплексний вплив на страхову галузь. Вона сприяє розвитку нових технологій, стандартизації страхових продуктів, збільшенню конкуренції, але водночас створює нові ризики і виклики. Глобалізація не лише відкриває нові можливості для страховиків, але й вимагає від них гнучкості, інноваційності та здатності до швидкої адаптації до змінюваних умов. Тільки ті компанії, які зуміють адаптувати свої стратегії до нових реалій глобального світу, зможуть залишатись конкурентоспроможними та ефективними в умовах сучасної економіки.

Література:

1. Глобалізація страхового ринку: виклики та перспективи. *Економічний огляд*. 2022. С. 45-50.
2. Міжнародне перестрахування: аналіз тенденцій. *Фінансовий журнал*. 2023. С. 12-17.
3. Роль кіберстрахування у сучасній економіці. / автор. кол. збірник наук. праць. 2021. Т.3. С.29-34.
4. Іваненко О.В. Використання Big Data у страхуванні. *Інноваційні технології*. 2020. № 4. С.18-22.

УДК 658.589:005.35:339.9

Пирог В. В.

здобувач ступеня доктора філософії

Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад

«Міжрегіональна Академія управління персоналом»

м. Київ, Україна

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ІННОВАЦІЇ ЯК ВІДПОВІДЬ НА ГЛОБАЛЬНІ ГІБРИДНІ ЗАГРОЗИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Зростаюча взаємозалежність економік, зумовлена глобалізацією, значно посилила вразливість корпоративного сектору до гібридних загроз. Ці загрози, що поєднують кіберризики, економічний тиск та дезінформаційні кампанії, виходять за межі національних кордонів та впливають на корпорації незалежно від їхнього масштабу чи галузі. Глобальний характер фінансових потоків й ланцюгів постачання підсилює ці ризики, створюючи складні виклики, які підривають стійкість, порушують операційну діяльність та загрожують довгостроковій стабільності. У зв'язку з цим виникає критична потреба у впровадженні інноваційних організаційних стратегій, спрямованих на вирішення цих викликів, збереження конкурентоспроможності та забезпечення безперервності роботи. Глобальний характер гібридних загроз вимагає системної відповіді, яка включає не лише технологічні рішення, але й адаптивні та стратегічні інновації на організаційному рівні.

Гібридні загрози представляють багатовимірний виклик, посилений динамікою економічної глобалізації. З розширенням міжнародної присутності та участі в транскордонних операціях корпорації стають дедалі вразливішими до різних загроз, таких як кібернапади на інтелектуальну власність, економічні санкції, які порушують операційну стабільність, та розриви у ланцюгах постачання через геополітичні напруження [2]. Дослідження показують, що гібридні загрози мають мультиплікативний ефект, значно збільшуючи ризики на взаємопов'язаних глобальних ринках та дестабілізуючи традиційні бізнес-моделі [2]. Наприклад, один кібернапад на глобальний ланцюг постачання може мати каскадні наслідки, порушуючи логістику, підриваючи довіру клієнтів і спричиняючи фінансові втрати на міжнародному рівні. Ці загрози не лише порушують поточні бізнес-процеси, але й змушують організації переглядати свої рамки управління ризиками та розробляти інноваційні відповіді, орієнтовані на глобалізоване середовище.

Організаційні інновації відіграють ключову роль у забезпеченні адаптації до швидкозмінного глобального середовища. Ці інновації охоплюють створення гнучких управлінських структур, впровадження передових цифрових систем захисту та адаптивних стратегій, спрямованих на підвищення стійкості корпоративних систем [1]. Одним із таких підходів є концепт «цифрового імунітету», який передбачає створення проактивних систем для виявлення та нейтралізації кіберзагроз до їх виникнення. Концепт «цифрової вакцинації», наприклад, дозволяє організаціям захищати свою інфраструктуру від вразливостей, забезпечуючи більшу стійкість до зовнішніх шоків. Ці підходи зменшують час реагування та мінімізують потенційний вплив гібридних загроз на операційну діяльність, особливо у секторах, які залежать від цифрових технологій і глобальної взаємопов'язаності.

Глобалізація фінансових потоків і зростаюча взаємозалежність економік вимагають інтеграції інноваційних бізнес-моделей, які підвищують ефективність, адаптивність і гнучкість. Використання передових технологій, таких як штучний інтелект, прогнозна аналітика та блокчейн, дозволяє корпораціям оптимізувати глобальні операції, одночасно вирішуючи нові ризики та невизначеності [3]. Передова аналітика, наприклад, дозволяє компаніям у реальному часі відстежувати коливання ринку та геополітичні ризики, забезпечуючи швидкість і точність прийняття стратегічних рішень. Автоматизація та диджиталізація додатково сприяють розвитку стійких операційних структур, знижуючи витрати та підвищуючи ефективність глобальних транзакцій. Ці технології є особливо

важливими для подолання складності гібридних загроз, оскільки дозволяють корпораціям виявляти вразливості, прогнозувати потенційні збої та впроваджувати превентивні заходи.

Кіберзагрози, як ключовий компонент гібридних атак, є одним із найбільших глобальних викликів для корпорацій у диджиталізованій економіці. Ці загрози мають широкі наслідки: від порушення цифрової інфраструктури до підриву довіри на міжнародних ринках. Дослідження підкреслюють важливість багаторівневих систем безпеки, які використовують міждисциплінарні підходи для виявлення, оцінки та пом'якшення ризиків [5]. Застосування штучного інтелекту та аналітики великих даних виявилось особливо ефективним для посилення заходів кібербезпеки, дозволяючи прогнозувати потенційні загрози та швидко на них реагувати. Ці технології не лише захищають цифрові активи, але й підтримують прийняття рішень, надаючи організаціям актуальну інформацію про нові ризики.

У контексті України та інших країн, що розвиваються, глобальний характер гібридних загроз створює додаткові виклики та можливості. Залежність від міжнародних фінансових систем та ланцюгів постачання робить локальні корпорації особливо вразливими до зовнішнього тиску, економічної нестабільності та вторинних наслідків глобальних криз [4]. Наприклад, геополітичні напруження, які впливають на міжнародні торговельні маршрути, можуть серйозно порушувати локальні ланцюги постачання, посилюючи вразливість корпоративного сектору. Для вирішення цих проблем корпорації мають пріоритизувати розвиток локалізованих інновацій, які посилюють їхню здатність орієнтуватися у глобальних ринках, одночасно мінімізуючи ризики. До таких інновацій відносяться розробка регіонально специфічних рамок управління ризиками, впровадження адаптивних моделей управління та розширення співпраці з міжнародними партнерами для зміцнення стійкості.

Організаційні інновації є критично важливими для корпорацій, які прагнуть ефективно орієнтуватися у складнощах глобалізованої економіки, формованої гібридними загрозами. Впроваджуючи інноваційні практики та інтегруючи передові технології у свої операційні структури, компанії можуть підвищити свою стійкість до гібридних загроз, зберегти операційну стабільність і використовувати можливості на нестабільних ринках. Ці інновації створюють основу для розвитку сучасних бізнес-моделей, які не лише відповідають на глобальні виклики, але й забезпечують стале зростання в умовах економічної невизначеності та геополітичної нестабільності.

Література:

1. Hybrid threats against industry 4.0: adversarial training of resilience / O. Kaikova et al. E3S web of conferences. 2022. Vol. 353. P. 03004. URL: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202235303004> (date of access: 19.11.2024).
2. Mazaraki A., Kalyuzhna N., Sarkisian L. Multiplicative effects of hybrid threats*. Baltic journal of economic studies. 2021. Vol. 7, no. 4. P. 136–144. URL: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2021-7-4-136-144> (date of access: 19.11.2024).
3. Perilla Maluche R. B., Orozco Castro L. A. Organizational innovation and business model innovation: bridges from a systematic literature review. *International journal of innovation science*. 2023. URL: <https://doi.org/10.1108/ijis-08-2022-0143> (date of access: 18.11.2024).
4. Shyra T. Corporate sector: development trends and threats of corporate security of enterprises. Eastern Europe: economy, business and management. 2019. № 6(23). URL: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.23-66> (дата звернення: 19.11.2024).
5. Trim P. R. J., Lee Y.-I. Managing cybersecurity threats and increasing organizational resilience. Big data and cognitive computing. 2023. Vol. 7, no. 4. P. 177. URL: <https://doi.org/10.3390/bdcc7040177> (date of access: 19.11.2024).

УДК 336.7

Подплетній В. В.

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

АДАПТАЦІЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ДО УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ: ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ ТА РЕГУЛЯТОРНІ ПІДХОДИ

Воєнний стан істотно впливає на функціонування багатьох секторів економіки країни, зокрема банківської системи. У цей період забезпечення стабільності банків є ключовим фактором економічної безпеки держави. Особливе значення надається впровадженню цифрових технологій і розвитку е-банкінгу. За умов обмеженого доступу до фізичних відділень банків через воєнні дії електронні сервіси стають незамінними для надання безперебійних послуг клієнтам. Завдяки е-банкінгу можливе здійснення платежів, переказів та інших фінансових операцій з безпечних місць, що знижує ризики для здоров'я та життя клієнтів.

Водночас під час воєнного стану постає проблема збереження довіри до банківської системи. Невизначеність і численні ризики можуть спровокувати паніку серед вкладників, що, у свою чергу, може призвести до масового вилучення коштів. У цій ситуації важливу роль відіграє Національний Банк України, який відповідає за стабільність національної валюти, регулювання ліквідності банківської системи та підтримання довіри до фінансових установ. Оперативні дії та ефективна комунікація з боку НБУ можуть стати визначальними у збереженні стабільності банківського сектора в період кризи.

Українська банківська система пройшла значний шлях від пострадянської трансформації до інтеграції у світові стандарти та відповіді на сучасні виклики. Протягом останніх років банківський сектор зазнав істотних змін, які визначають його сучасний стан [1-3].

Цифрові технології продовжують трансформувати наше повсякденне життя, зокрема й банківський сектор [4-7]. Для України, особливо в умовах воєнного стану, цифровізація набуває ще більшого значення. У ситуаціях, коли фізичний доступ до банківських установ обмежений через бойові дії, евакуацію персоналу чи інші надзвичайні обставини, цифрові платформи стають основним механізмом забезпечення безперервної роботи банків [8-10]. Завдяки онлайн-сервісам і мобільному банкінгу клієнти можуть виконувати фінансові операції незалежно від стану фізичної інфраструктури.

Сьогодні, внаслідок воєнного стану, існує значна кількість загроз, які слід згрупувати (табл.1).

Цифровізація відіграє важливу роль у забезпеченні безпеки фінансових операцій. Використання таких технологій, як шифрування даних і блокчейн, дозволяє суттєво зменшити ризики злому та шахрайства, особливо актуальні під час військових дій. Крім того, надійна цифрова комунікація дає змогу банкам оперативно інформувати клієнтів про надзвичайні ситуації, зміни в роботі чи обмеження, зумовлені воєнним станом.

Проте ключовим залишається питання довіри. Нестабільність і невизначеність можуть провокувати паніку серед населення, зокрема щодо фінансової стабільності. Цифрові технології сприяють роз'ясненню ситуації, забезпечуючи доступ до актуальної інформації про рахунки та транзакції в режимі реального часу, що допомагає зменшити занепокоєння клієнтів. Інтеграція цифрових рішень у банківську систему України, особливо в умовах військових викликів, є не лише засобом забезпечення безперервної роботи, а й інструментом для підвищення довіри та захисту клієнтських інтересів. Завданням банків і регуляторів у цей період є підтримання стабільності, захист заощаджень і безперервне надання послуг населенню та бізнесу.

Таблиця 1 - Згрупований перелік загроз функціонування банківської системи України

Групи загроз	Сутність і характеристика
Довіра до банківської системи	Військовий стан може викликати паніку серед населення, в результаті чого багато людей почнуть активно виводити свої заощадження з банків
Зовнішнє середовище	Висока динамічність зовнішнього середовища, включаючи економічні санкції, переривання торгівлі та інвестицій, може викликати економічну нестабільність, що погіршить якість активів банків та призведе до збільшення прострочених кредитів
Регулятивні обмеження	У відповідь на військовий стан уряд може вводити різноманітні обмеження, включаючи контроль за рухом капіталу, заморожування активів або обмеження на виведення коштів, що складає додатковий тиск на банківську систему
Валютний ризик	Військові конфлікти часто викликають нестабільність національної валюти, що може призвести до великих втрат для банків, які мають значущі валютні позиції

Особливого значення набуває стимулювання банків до продовження кредитування реального сектору економіки, зокрема ключових галузей. Національний Банк України має забезпечити банкам достатню ліквідність для протидії масовому вилученню коштів, зокрема через спеціальні програми підтримки чи екстрені кредити. В умовах війни НБУ як центральний регулятор і "банк банків" відіграє вирішальну роль. Компетентне керівництво, оперативність рішень і професіоналізм його працівників є основою стабільності фінансової системи в кризовий час.

Українська банківська система рухається шляхом стабілізації та розвитку, акцентуючи увагу на інноваціях і адаптації до глобальних трендів. Зусилля регулятора, спрямовані на підвищення прозорості, забезпечення фінансової стійкості та захист прав споживачів, створюють основу для подальшого зростання сектора.

Водночас успіх банківської системи залежатиме від її здатності швидко адаптуватися до змін як на глобальному, так і на внутрішньому рівні. Цифрові технології, зокрема blockchain та інші децентралізовані системи, можуть стати альтернативою для забезпечення стабільності. Такі платформи здатні забезпечити безперебійні розрахунки, зменшуючи залежність від традиційної банківської інфраструктури. Однак їх впровадження потребує активної участі державних органів у розробці відповідної стратегії.

Не слід також забувати про необхідність психологічної підтримки населення, яке може відчувати тривогу через свої заощадження та загальну фінансову стабільність. Посилення довіри до банківської системи в кризові часи є одним із пріоритетних завдань для держави та фінансових установ.

Перспективи розвитку банківської системи мають бути спрямовані на підвищення її ефективності, гнучкості у відповідь на зовнішні виклики та покращення якості обслуговування клієнтів.

Цифровізація також забезпечує безпеку операцій. Використання таких технологій, як шифрування даних і блокчейн, може зменшити ризик злому та шахрайства, який може зрости в умовах військових дій. З іншого боку, надійна цифрова комунікація дозволяє банкам швидко інформувати клієнтів про будь-які надзвичайні обставини, зміни в роботі або обмеження, пов'язані з військовим станом.

Однак, важливим є питання довіри. Умови нестабільності можуть викликати паніку серед населення, в тому числі й відносно фінансової стабільності. Цифрові технології можуть допомогти в роз'ясненні ситуації, наданні даних про стан рахунків та проведення транзакцій в режимі реального часу, що може заспокоїти клієнтів. Впровадження цифрових технологій в банківську систему України, особливо в умовах військового стану, є не лише можливістю підтримувати стабільність діяльності, а й засобом підвищення довіри та захисту інтересів клієнтів. Завданням банківської системи та регуляторів у таких умовах є

забезпечення максимальної стабільності, захисту інтересів вкладників та забезпечення неперервності фінансових послуг для населення та бізнесу.

Стимулювання банків до продовження кредитування реального сектору економіки, особливо ключових галузей та секторів. НБУ повинен забезпечувати достатню ліквідність для банків, які стикаються з масовими виведенням коштів. Це може включати запуск спеціалізованих вікон ліквідності або надання кредитів екстреної допомоги. В умовах війни роль НБУ як центрального регулятора та «банку банків» стає особливо важливою. Ефективне керівництво, оперативність рішень та висока компетентність співробітників НБУ - ключ до стабільності фінансової системи країни в складних часах.

Банківська система України знаходиться на шляху до стабільності та росту, з акцентом на інновації та адаптацію до глобальних трендів. Зусилля з боку регулятора, спрямовані на забезпечення прозорості, фінансової стабільності та захисту прав споживачів, покладають міцний фундамент для подальшого розвитку банківського сектору країни.

Однак слід враховувати, що подальший успіх великою мірою залежатиме від здатності банківської системи адаптуватися до швидко змінюваних умов, викликаних глобальною економічною динамікою, а також внутрішніми факторами.

Підсумовуючи, слід зазначити, що цифрові технології, особливо blockchain та інші децентралізовані системи, можуть запропонувати альтернативні рішення для забезпечення фінансової стабільності. Зокрема, децентралізовані платформи можуть сприяти безперебійному веденню розрахунків, зменшуючи залежність від традиційних банківських інфраструктурі. Незважаючи на потенційні переваги цифрових рішень, їх впровадження та адаптація в умовах воєнного стану вимагають додаткових зусиль з боку державних органів. Національний Банк України має брати активну участь у розробці стратегії використання цифрових інновацій для забезпечення фінансової безпеки країни.

Також слід звернути увагу на необхідність психологічної підтримки населення, яке може відчувати збільшену тривожність щодо своїх заощаджень та фінансової стабільності. Зміцнення довіри до банківської системи в такі періоди стає вирішальною завданням для державних органів і фінансових установ.

Потенційні перспективи подальшого розвитку банківської системи повинні бути спрямовані на підвищення її ефективності, адаптованість до змінних умов зовнішнього середовища і забезпечення кращого обслуговування клієнтів.

Література:

1. Zhavoronok, A., Shchur, R., Zhezherun, Y., Sadchykova, I., Viadrova, N., Tychkovska, L. The role of the credit services market in ensuring stability of the banking system. *International Journal of Safety and Security Engineering*, Vol. 12, No. 6, 2022, pp. 667-679.
2. Denysova, A., Vovk, V., Rudoi, K., Kyrychenko, T. Management and legal aspects of the symbiosis of banking institutions and fintech companies in the credit services market in the context of digitization. *Estudios de Economia Aplicada*, 2021, 39(7).
3. Kusi, B.A., Agbloyor, E.K., Simplice, A.A., Abor, J. Foreign bank and banking stability in Africa: does strong and weak corporate governance systems under different regulatory regimes matter? *Journal of Financial Economic Policy*, 2022, 14(2): 207-241.
4. Amadi, A., Adetiloye, K., Babajide, A., Amadi, I. Banking system stability: A prerequisite for financing the Sustainable Development Goals in Nigeria. *Banks and Bank Systems*, 2021, 16(2): 103-118.
5. Amadi, A.N., Adetiloye, K.A., Omarkhanlen, A.E., Amadi, I.P., Nwodimmah, P. The stabilization effects of fiscal policy on banking system stability in Nigeria. *Asian Economic and Financial Review*, 2021, 11(10): 805-815.
6. Pan, H., Fan, H. Stability of the Banking System with Shadow Banking on Different Inter-bank Network Structures. *Discrete Dynamics in Nature and Society*, 2021, 6650327.
7. Blahun, I., Blahun, I., Blahun, S. Assessing stability of the banking system based on fuzzy logic methods. *Banks and Bank Systems*, 2022, 15(3): 171-183.
8. Gao, Q., Fan, H. Effect of the Dynamic Macroeconomic Fluctuation on the Stability of a Banking Network System with Scale-Free Structure. *Mathematical Problems in Engineering*, 2020, 7158506.
9. Rahman, A. M. Can voluntary insurance be a new product in bank-led e-banking: Statistical analysis of customers' preferences in Bangladesh-economy? *J. Corp. Gov. Insur. Risk Manag.*, 9(S1), 2022, 215-228.
10. Riadi, I., Sunardi, Aprilliansyah, D. Analysis of Anubis Trojan attack on Android Banking application using mobile security labware. *International Journal of Safety and Security Engineering*, Vol. 13, No. 1, 2023, p. 31-38.

УДК 336.61:330

Проць В. І.

кандидат економічних наук, ст. викладач

Панчук А. В.

здобувач вищої освіти на першому рівні, 4 курс

Волинський національний університет імені Лесі Українки

м. Луцьк, Україна

ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В умовах глобалізації забезпечення стабільного фінансування стає критично важливим для створення умов сталого розвитку та підвищення якості життя в сільських громадах, адже сільські громади складають значну частину населення і території країни. Проте фінансова підтримка цих громад часто залишається обмеженою, що створює низку проблем для їхнього економічного зростання та забезпечення належного рівня соціальних послуг. Попри проведену реформу децентралізації частина викликів, що стоять перед сільськими громадами залишаються актуальними, зокрема: зменшується значення сільської економіки та частки зайнятого населення в цій сфері, разом з цим зростає депопуляція сільських територій, що одночасно створює передумови для погіршення якості суспільних послуг та в комплексі є причиною такої вкрай негативної проблеми як - «зникаючі села».

Важливими кроками для розвитку сільських територій є: забезпечення доступу до якісних суспільних послуг населення, реалізація дієвої державної фінансової підтримки сільських територій, стимулювання розвитку підприємництва, підвищення конкурентоспроможності малих сільськогосподарських товаровиробників, реалізація програм зайнятості населення та створення робочих місць, для подолання високого рівня безробіття сільських територій, реалізація програм кредитування та залучення інвестицій до сільських територіальних громад.

Разом з тим для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку сільських громад необхідно поєднувати різні джерела фінансування. Основними такими джерелами є державні субвенції, грантові програми, публічно-приватне партнерство, залучення місцевих інвесторів та соціальне підприємництво [1].

Державні субвенції забезпечують фінансову підтримку від уряду на реалізацію інфраструктурних проєктів, таких як дороги, школи та медичні заклади, що сприяє розвитку базової інфраструктури. На додаток, зростає кількість доступних грантових програм, що підтримують розвиток громад через фінансування проєктів у сфері освіти, культури та охорони здоров'я, а також пропонують можливості для підвищення стійкості громад у воєнний час.

Публічно-приватне партнерство дозволяє залучити інвестиції приватного сектора для соціально важливих проєктів, що допомагає швидше вирішувати гострі соціальні потреби. Також є досвід використання публічно-приватного партнерства для залучення фінансування від іноземних держав та організацій безпосередньо для громад, які постраждали від війни. Так, обмежені фінансові можливості громад для відбудови, компенсуються зовнішнім фінансуванням як невеликих гуманітарних проєктів, так і значних інфраструктурних проєктів відновлення житла, транспортної інфраструктури, енергетичних об'єктів [2].

Місцеві інвестори є важливим джерелом фінансування: залучення підприємців та громадян до реалізації проєктів за допомогою благодійних внесків чи через соціальні підприємства може не тільки забезпечити додаткові ресурси, але й стимулювати економічний розвиток через створення нових робочих місць [1]. Разом із тим, стратегічне планування дозволяє оптимально розподілити ці ресурси, забезпечуючи їх раціональне використання. Розробка бюджету для таких громад повинна враховувати пріоритетність проєктів, які мають найвищий соціальний ефект, і враховувати потреби місцевого населення.

Основними підходами є програмно-цільове бюджетування та перехід до планування на основі результатів, що забезпечує більш раціональне використання ресурсів та зменшення нецільових витрат.

Зокрема, у сільських громадах важливими є проєкти, пов'язані з розвитком освітніх і медичних закладів. Наприклад, будівництво нових шкіл чи модернізація існуючих забезпечує не тільки кращу освіту, а й сприяє залученню молодих сімей до громади, що позитивно впливає на її демографічний і економічний розвиток. Інший приклад – будівництво медичних закладів, яке підвищує рівень доступу до медичних послуг у віддалених районах, що суттєво покращує якість життя та знижує рівень соціальної нерівності.

Щоб забезпечити максимальну результативність використання фінансових ресурсів, необхідно також приділяти увагу прозорості та залученню громади до процесу прийняття фінансових рішень. Відкритий доступ до інформації про розподіл ресурсів та активна участь мешканців у фінансових обговореннях значно підвищують довіру до органів місцевого самоврядування. Для покращення фінансового управління в сільських громадах доцільно: розвивати нові фінансові інструменти; активно залучати приватний капітал; здійснювати оптимізацію витрат; посилювати участь громади в бюджетному процесі [3].

Загалом, фінансове забезпечення відіграє головну роль у сталому розвитку сільських громад, оскільки саме від стабільного фінансування залежить можливість реалізації соціально-економічних проєктів, які сприяють поліпшенню умов життя населення, розвитку інфраструктури та підвищенню загального добробуту. Грамотне управління фінансовими ресурсами дозволяє не лише задовольняти потреби громадян, але й зміцнює економічну та соціальну стійкість громад у довгостроковій перспективі.

Література:

1. Проект розпорядження Кабінету міністрів України «Про схвалення Концепції сільського розвитку до 2030 року». URL: <https://is.gd/wXttfR> (дата звернення: 5.11.2024).
2. Колісниченко О. Шефство країн над відбудовою регіонів: чи спрацювала ідея Зеленського. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/11/10/706443/> (дата звернення: 5.11.2024).
3. 9 способів залучити жителів до рішень у громаді, і як це прописати у статуті — аналітика. URL: <https://decentralization.ua/en/news/17626> (дата звернення: 5.11.2024).

УДК 336.71

Цьома І. С.

здобувач вищої освіти на другому (магістерському) рівні

Кравченко В. П.

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Центральноукраїнський національний технічний університет,

м. Кіровоградський, Україна

ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ

Розвиток сучасного фінансового сектору вносить нові аспекти та проблеми щодо стабільного функціонування діяльності банків, вирішення яких значною мірою залежить від рівня системи управління ризиками. Фінансові установи, які займаються банківською діяльністю з метою отримання прибутку, схильні до різноманітних ризиків. Отже, вкрай важливо ефективно управляти та контролювати рівень ризику на постійній основі.

Позиція Національного банку щодо нагляду за всіма банками є ризик-орієнтованою. Банки з підвищеним ризиком або сфери діяльності з підвищеними параметрами ризику вимагають уваги з боку банківських регуляторів, і якщо застосовувати цей загальний підхід до всіх установ, Національний банк визнає, що складність ризиків, яким піддаються банки, різна. Метою Національного банку є забезпечення якісного нагляду, спрямованого на виявлення суттєвих існуючих або потенційних проблем окремих банків або всієї банківської системи в цілому та належне усунення цих проблем [1].

Ризики вважаються виправданими, якщо вони зрозумілі, контрольовані, вимірювані та відповідають здатності банку швидко реагувати на негативні ситуації. Невиправдані ризики можуть виникати в результаті навмисних або ненавмисних дій. Якщо ризики є невинуватими, наглядовий орган повинен взаємодіяти з керівництвом і радою директорів банку, щоб спонукати їх знизити або усунути ці невинуваті ризики. У цьому випадку заходи банку включають зниження величини ризику, збільшення капіталу або посилення процесу управління ризиками.

Визначення параметрів ризику є важливим для розробки циклів моніторингу та вибору його інструментів. Ризики, з якими стикається банківський сектор, різноманітні та складні. Більші та складніші ризики вимагають посиленних можливостей управління та моніторингу як з боку банку, так і з боку Національного банку. Тому, Національний банк прагне зосередити максимальні ресурси на цих складних і зростаючих ризиках, де вони становлять реальну або потенційну значну загрозу для банківської системи.

У міжнародній практиці процес управління ризиками вважається центральною сферою управління. Особлива увага приділяється вивченню зон ризику, пошуку ефективних методів контролю, оцінки та моніторингу ризиків, створенню відповідних систем управління. Теоретичні дослідження вітчизняних науковців з проблем невизначеності та ризику в основному присвячені аналізу причин виникнення, класифікації та методам кількісної оцінки ризиків [2]. Процес управління ризиками включає різні заходи, які можна виразити у вигляді наступних етапів: 1. Розпізнавання ризику, визначення його причин та зон ризику. 2. Аналіз та оцінка ризиків: Мінімізація або обмеження ризиків за допомогою відповідних методів контролю. 3. Використання механізму зворотного зв'язку для впровадження постійного контролю рівнів ризику.

Література:

1. Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах : Постанова № 64 від 11.06.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text>
2. Овандер Н. Л. Огляд міжнародних та українських стандартів з управління ризиками з погляду сучасних викликів та загроз. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 27. С. 1-8.

УДК 336.467

Ярошевська О. В.

доктор економічних наук, професор
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

Коцюмба О. Ю.

кандидат економічних наук, доцент
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

МЕТОДИКА ВИБОРУ БАНКА-ПАРТНЕРА ЗА КРИТЕРІЯМИ ФІНАНСОВОЇ НАДІЙНОСТІ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ

Протягом останніх років у світовому економічному просторі спостерігається стійка тенденція стрімкого розвитку фінансових ринків та диверсифікації кредитних установ. Проте, навіть в умовах жорсткої конкуренції між фінансовими посередниками для бізнесу, банки залишаються основними партнерами в контексті надання комплексних фінансових послуг. Існуючі потреби в додатковому фінансуванні діяльності (поповнення обігових коштів, розширення та модернізації виробництва, інвестиції в інновації тощо), ведення рахунків, зарплатні проекти, отримання послуг торгівлі та інтернет-еквайрингу та інших банківських продуктів і послуг вимагають зважених рішень бізнес-організацій. Зокрема, у цьому контексті це стосується вибору банків та подальшого узгодження інтересів обох сторін під час їх кредитно-фінансової взаємодії.

В сучасних умовах фінансова надійність та інноваційна спрямованість банку виступають ключовими критеріями для вибору підприємствами їх в якості партнерів.

В межах авторського дослідження, на основі аналізу наукових джерел [1-3], пропонуємо методику, спрямовану на підбір альтернативних банків-партнерів для підприємств за надійністю (перший блок процедур) та інноваційною спрямованістю (другий блок процедур) перших.

У першому блоці процедури вибору банку проводяться порівняння за допомогою дискримінаційних/класифікаційних функцій (формула (1)).

$$d = u_0 + u_1 x_{1km} + u_2 x_{2km} + \dots + u_p x_{pkm}, \quad (1)$$

де d – значення дискримінантної функції;

u_i – коефіцієнти функції, які підібрані так, щоб їх середні для різних груп були якомога відміннішими;

x_{ikm} – значення дискримінантної змінної x для m -го об'єкта групи k .

Відповідно до цих функцій банк буде віднесено до групи, значення класифікаційної функції якої є найвищим для установи.

Враховуючи те, що дискримінантні функції в даному дослідженні визначають належність банків до різних груп за показником надійності, сформульовано гіпотезу щодо їх диференціації за високим, середнім та низьким рівнями відповідного параметра узагальнення.

В якості дискримінаційних змінних x_i в класифікаційних моделях, згідно з формулою (1), пропонується використовувати фінансові параметри банків (табл. 1), які характеризують їх надійність з позицій ризиковості діяльності та довіри клієнтів.

Рівень фінансового ризику банків вважається доцільним вимірювати за допомогою показників, представлених у роботі [4] та доповнених включенням параметра, який визначає рівень ризику достатності капіталу банку.

У свою чергу, довіру до банків слід вимірювати їхньою часткою на ринку (частками

кредитів, наданих підприємствам, і залучених від підприємств строкових депозитів у загальному обсязі відповідних показників банківського сектора в цілому).

Таблиця 1 -Фінансові параметри для визначення надійності банку

Сфери оцінки надійності банку	Індикатор	Позначення індикатора
Фінансові ризики	Коефіцієнт миттєвої ліквідності, % (ризик ліквідності)	X_1
	Коефіцієнт достатності регулятивного капіталу, % (ризик достатності капіталу)	X_2
	Чиста процентна маржа, % (процентний ризик)	X_3
	Частка резервів під знецінення в кредитному портфелі, % (кредитний ризик)	X_4
	Частка резервів під знецінення цінних паперів у портфелі цінних паперів, % (інвестиційний ризик)	X_5
	Коефіцієнт нестабільності ресурсної бази, % (ризик нестабільності ресурсної бази)	X_6
Довіра клієнтів	Частка банку в загальному обсязі кредитів підприємствам, %	X_7
	Частка банку в загальній сумі строкових депозитів, залучених від підприємств, %	X_8

Джерело: складено авторами на основі [4].

На першому етапі, враховуючи гіпотетично визначену градацію рівнів (високий, середній та низький) надійності банків, здійснюється їх кластеризація за допомогою методу К-середніх [5], який реалізує ідею формування групи за принципом «найближчого центру» і передбачає раннє встановлення кількості кластерів. Перед кластеризацією перевіряється відсутність тісного лінійного зв'язку між параметрами, за якими забезпечується групування об'єктів, і з досліджуваної вибірки виключаються об'єкти, що мають нетипові значення.

На другому етапі інструмент дискримінантного аналізу оцінює стійкість кластерів, правильність їх формування та визначає класифікаційні функції для кожної з груп банків.

На третьому етапі спочатку за допомогою таксономічного аналізу проводиться кількісна комплексна оцінка надійності банку в межах окремих кластерів.

Інтегральні показники розраховуються на основі усереднених значень фінансових параметрів та з урахуванням їх вагових коефіцієнтів (а). Вагові коефіцієнти базуються на критерії Фішберна [6], відповідно до F-статистики (відображає внесок кожного атрибута в поділ об'єктів на групи; чим більше його значення, тим більший внесок у класифікацію об'єктів). По-друге, правило «золотого перерізу» – це якісна інтерпретація кількісної оцінки, яка підтвердить або спростує сформульовану в дослідженні гіпотезу. Відповідно до цього правила всі зміни відбуваються на рівні 38,2% та 61,8% [7], а діапазон [0; 0,382] відповідає низькому, (0,382; 0,618] – середньому, а (0,618; 1] – високому рівням таксономічного показника оцінки надійності банку).

У другому блоці процедури відбору банків порівнюються найбільш надійні потенційні банки-партнери за критерієм «інноваційна спрямованість», зокрема аналізуються:

1) повнота функціоналу Інтернет-банкінгу (у переліку операцій, що пропонуються підприємствам в режимі on-line, зокрема операції за поточними рахунками бізнес-клієнтів, обслуговування зарплатних проектів та корпоративних карток, валютні операції, кредитні та депозитні операції операції, формування виписок та білінгових звітів, еквайринг звітів та бюджетування, формування он-лайн заявок на банківські продукти та послуги тощо);

2) рівень прийнятності (інтенсивність просування) продуктово-технологічних

інновацій, що задовольняють потреби суб'єктів господарювання в банківській справі.

Таким чином, узагальнення результатів другого блоку процедури відбору банків дозволяє підприємствам визначити найбільш інноваційних та надійних банківських партнерів.

References:

1. Lelissa M. B., Lelissa T. B. Determinants of bank selection choices and customer loyalty the case of Ethiopian banking sector. *European Journal of Business and Management*. 2017. Vol. 9(13). URL: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2967327>
2. Mwange A. Determinants of bank selection criteria: the case of University of Zambia Students. *Imperial Journal of Interdisciplinary Research*. 2017. Vol. 3(3). URL: [https:// pdfs.semanticscholar.org/f8f9/4cefbbe935744560e20d264989beda68362b.pdf](https://pdfs.semanticscholar.org/f8f9/4cefbbe935744560e20d264989beda68362b.pdf)
3. Gunaratnam A., Kajenthiran K., Umanakenan R., Achchuthan S. Factors influencing on e-Banking practices: Evidence from Sri Lanka. *Journal of Sociological Research*. 2018. Vol. 9(1). URL: <https://doi.org/10.5296/jsr.v9i1.11989>
4. Chmutova I. M., Kharytonova V. S. The risk-oriented approach to the bank financial strategy development. *Economics of Development*. 2017. Vol. 4(84). p. 59-67.
5. MacQueen J. Some methods for classification and analysis of multivariate observations. In *Proceedings of the Fifth Berkeley Symposium on Mathematical Statistics and Probability*. 1967. (pp. 281-297).
6. Fishburn P. (1970). *Utility theory for decision making* (224 p.). New York: John Wiley & Sons, Inc.
7. Zahorulko A. V. *Numerical methods in mechanics*. Sumy: SumDU. 2008. 186 p. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/1777>

UDC 336.717.18

Vatamaniuk I. H.

candidate of higher education for the second (master's) level
Central Ukrainian National Technical University
Kropyvnytskyi, Ukraine

THE ROLE AND IMPORTANCE OF LIQUIDITY IN ENSURING THE FINANCIAL SECURITY OF A COMMERCIAL BANK

Financial security is one of the most critical components of a commercial bank's stable functioning and development. Liquidity, defined as the bank's ability to timely fulfill its obligations to clients and counterparties, plays a key role in ensuring financial security. In the current environment of dynamic financial market development, economic uncertainty, and stricter regulatory requirements, effective liquidity management has become increasingly relevant.

Liquidity forms the foundation for building trust among clients, shareholders, and other stakeholders.

It affects all aspects of a financial institution's operations, including:

1. **Operational Stability.** Liquidity allows a bank to avoid delays in meeting obligations and ensures a steady cash flow.
2. **Trust in the Bank.** A high level of liquidity reduces the risk of panic-driven withdrawals by clients.
3. **Competitiveness.** Banks with adequate liquidity levels can offer favorable terms to clients and expand their market presence.

Effective liquidity management ensures financial stability, reduces the risk of default, and supports adaptation to changes in the external environment.

The primary roles of liquidity in financial security include:

1. **Maintaining Solvency.** Liquidity ensures the bank's ability to meet its short-term obligations to depositors and creditors.
2. **Crisis Protection.** High liquidity levels reduce the likelihood of financial difficulties during economic crises or stressful market conditions.
3. **Regulatory Compliance.** Adhering to regulatory liquidity requirements (such as LCR and NSFR) is a critical indicator of a bank's reliability.

The liquidity level of banks is influenced by both external and internal factors:

External Factors: Economic stability, monetary policy, regulatory requirements, and market competition.

Internal Factors: The structure of the bank's assets and liabilities, quality of management, and the size of liquidity reserves.

To ensure financial security, banks employ a range of liquidity management tools, including:

1. **Analysis and Monitoring.** Regular tracking of financial flows and forecasting potential risks.
2. **Reserving.** Creating liquidity reserves to cover unforeseen expenses.
3. **Diversification of Funding Sources.** Attracting funds from various sources to reduce dependence on individual creditors.
4. **Asset and Liability Management.** Aligning the terms and volumes of obligations to prevent liquidity shortages.

Contemporary challenges include economic instability, increasing competition in financial markets, and the implementation of new regulatory standards. Simultaneously, technological innovations, such as financial process automation and the use of big data, offer opportunities to enhance liquidity management efficiency.

Liquidity is a strategic resource for commercial banks, ensuring financial security and operational stability. Effective liquidity management enhances a bank's resilience to crises,

strengthens its competitive position, and ensures compliance with regulatory requirements. As financial markets grow increasingly complex, improving approaches to liquidity assessment and management is a vital prerequisite for ensuring the reliability of the banking system.

References:

1. Baranovskyi O., Putintseva T. The Place and Role of Commercial Banks' Liquidity in Ensuring Their Financial Security. *Financial and Credit Activity: Problems and Practice*. 2020. Vol. 3. URL: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v3i34.215347>
2. Nikolchuk Y., Shvabii K., Kasyanov V. Liquidity of a Commercial Bank: Theoretical Aspect. Herald of Khmelnytskyi National University. *Economic sciences*. 2023. Vol. 4. URL: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-320-4-12>
3. Wu X., Li L. Fractal characteristics analysis and fluctuation trend prediction of commercial bank funding liquidity. *Applied Economics*. 2022. Vol. 54. URL: <https://doi.org/10.1080/00036846.2022.2083571>
4. Burkhanov A. Indicators to Assess Financial Security of the Banks. *International Journal of Innovative Technology and Exploring Engineering*. 2020. Vol. 9. URL: <https://doi.org/10.35940/ijitee.a3894.119119>

СЕКЦІЯ 5
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА
ОПОДАТКУВАННЯ

УДК 657

Блюс І. І.

здобувачка вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні
Науковий керівник: Новікова О. П.
старший викладач кафедри обліку та консалтингу
Державний податковий університет
м. Ірпінь, Україна

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК

Сприйняття цифрової трансформації бухгалтерського обліку – це не лише зміна підходів, а й важливий крок до підвищення ефективності та якості фінансової звітності.

Цифрові технології вже давно перестали бути просто інструментами та стали важливою складовою сучасного бізнесу. Вони змінюють не лише спосіб ведення обліку, а й впливають на стратегічне планування, прийняття рішень та взаємодію з клієнтами та партнерами.

Повернемось до поняття бухгалтерії, яке з виникненням сучасних технологій зазнало значних змін. Вже давно минули ті дні, коли облік обмежувався великими стеками паперів та складними ручними обчисленнями. Сьогодні, завдяки цифровій трансформації, бухгалтерія перетворюється на гнучку та динамічну галузь, де ключову роль відіграють технології та інновації.

Цифрова трансформація бухгалтерського обліку – це процес впровадження технологій, цифрових інструментів та автоматизованих процесів у бухгалтерську практику для поліпшення ефективності, точності та доступності фінансової інформації. Вона передбачає використання комп'ютерних систем, програмного забезпечення та інших технологій для збору, обробки, аналізу та звітування про фінансову діяльність організації [2].

Цифрова трансформація бухгалтерського обліку може забезпечити багато переваг, включаючи збільшення продуктивності, скорочення часу на обробку даних, поліпшення точності фінансової звітності та зростання аналітичних можливостей. Однак, вона також вимагає внесення змін в організаційну культуру, навички персоналу та врахування правових та регуляторних вимог, пов'язаних з обробкою фінансових даних.

Цифрова трансформація бухгалтерського обліку є невід'ємною частиною сучасної бухгалтерської практики. Вона дозволяє організаціям збільшити ефективність, знизити витрати, поліпшити якість та точність фінансової звітності і прийняття рішень. Проте, варто враховувати, що успішна цифрова трансформація вимагає правильного планування, розробки стратегії, врахування потреб бізнесу та належної підготовки персоналу [2].

Основою для успішної цифрової трансформації бухгалтерського обліку є правильне планування та врахування конкретних потреб організації. В процесі цифрової трансформації бухгалтерського обліку необхідно враховувати наступні моменти:

- електронний обмін даними з контрагентами: Цифрова трансформація може включати використання стандартизованих форматів даних та електронних систем для обміну фінансовою інформацією з постачальниками, клієнтами та іншими стейкхолдерами. Це спрощує процеси обробки та обліку вхідних та вихідних транзакцій;

- використання аналізу даних для прогнозування: Використання аналітичних інструментів та методів прогнозування дозволяє бухгалтерам здійснювати більш точний прогноз фінансових результатів, ризиків та трендів. Це допомагає управлінню приймати обґрунтовані рішення та планувати дії на майбутнє;

- впровадження електронних систем управління витратами: Цифрова трансформація може включати використання електронних систем управління витратами, які дозволяють контролювати та оптимізувати витрати організації. Це включає автоматизовану обробку витрат, звітність, аналіз та контроль над витратними процесами;

- впровадження систем електронного архівування: Електронне архівування дозволяє

зберігати фінансові документи та записи в електронному вигляді згідно з нормативно-правовими вимогами. Це спрощує процес пошуку та доступу до документів, забезпечує збереження та безпеку інформації;

- розширення аналітики та звітності: Цифрова трансформація може включати впровадження розширених аналітичних засобів та звітності, які дозволяють глибше аналізувати фінансову інформацію та створювати звіти з різних показників. Це надає керівництву більш детальну та інформовану основу для прийняття рішень;

- впровадження електронних систем оподаткування: Цифрова трансформація може включати використання електронних систем оподаткування, які дозволяють автоматично розраховувати та звітувати про податки, спрощуючи процеси податкового обліку та звітності. Цифрова трансформація бухгалтерського обліку є динамічним процесом, який може включати багато різних аспектів, залежно від потреб і цілей організації.

Підсумовуючи можна сказати, що цифрова трансформація суттєво змінює підходи до ведення бухгалтерського обліку, надаючи можливість автоматизації багатьох процесів, підвищуючи ефективність і точність облікових операцій. Використання сучасних інформаційних технологій, таких як програмне забезпечення для автоматизації обліку, впровадження хмарних рішень та аналізу великих даних, дозволяє бухгалтерам зосередитися на стратегічних завданнях, таких як фінансове планування та аналіз. У той же час, цифрові інструменти підвищують вимоги до кібербезпеки та постійної кваліфікації фахівців. Однак важливо забезпечити баланс між автоматизацією та необхідністю людського контролю, щоб уникнути ризиків, пов'язаних із потенційними технічними помилками.

Цифрова трансформація в бухгалтерії відкриває нові можливості для бізнесу, створюючи умови для більш прозорого і зручного управління фінансами, що в кінцевому підсумку сприяє зростанню конкурентоспроможності підприємств у глобальному середовищі.

Література:

1. Домбровська Н. Цифрова трансформація бухгалтерського обліку: вплив технологій на ефективність та якість фінансової звітності. *Економічний аналіз*. 2023 рік. Том 33. <https://doi.org/10.35774/econp2023.02.239>
2. Гавриленко Н., Козіцька Н. Аналітичне забезпечення цифрових трансформацій. *Економіка та суспільство*, 2022. № 38. DOI:10.32782/25240072/2022-38-38

УДК 657

Колісник О. П.

кандидат економічних наук, доцент
завідувач кафедри обліку та консалтингу

Судак К. О.

здобувач вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні
Державний податковий університет
м. Ірпінь, Україна

ФОРМУВАННЯ РЕЗЕРВУ СУМНІВНИХ БОРГІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Створення резерву сумнівних боргів для підприємства полягає в кількох важливих аспектах. По-перше, формування резерву дозволяє підприємству підготуватися до можливих втрат від безнадійної дебіторської заборгованості, а це допомагає уникнути значних коливань у фінансовому стані підприємства, пов'язаних зі списанням таких боргів. По-друге, дотримання принципів бухгалтерського обліку, зокрема, принципу обачності та відповідності доходів і витрат, відповідно, створення резерву є необхідним. Це забезпечує точність фінансової звітності та відповідає вимогам стандартів бухгалтерського обліку. І нарешті, відображення реальних ризиків у балансі сприяє більш прозорим і чесним взаємовідносинам з кредиторами та інвесторами, що може вплинути на прийняття рішень щодо фінансування чи інвестицій.

Під час дії воєнного стану в Україні питання створення резерву сумнівних боргів стає особливо важливим, оскільки значно збільшується кількість дебіторів, які втрачають свою платоспроможність. Це підвищує ймовірність непогашення дебіторської заборгованості, що, в свою чергу, викликає необхідність оцінки сумнівності цієї заборгованості.

Згідно НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», «сумнівний борг – це поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, щодо якої існує невпевненість її погашення боржником» [1].

«Найчастіше підставою для визнання заборгованості сумнівною стає непогашення контрагентом у встановлений договором строк або порушення щодо боржника справи про банкрутство. Враховуючи сьогоденні реалії, додатково такими підставами можуть бути:

- перебування контрагента на тимчасово окупованих територіях або в зоні бойових дій,
- знищення в результаті воєнних дій майна контрагентів;
- неможливість проведення розрахунків тощо.

Проте не на всю дебіторську заборгованість має бути створений резерв [2].

Немає потреби формувати резерв сумнівних боргів для дебіторської заборгованості, яка виникає:

- за виданими авансами;
- як безнадійна дебіторська заборгованість;
- у вигляді довгострокової, термін погашення якої більше одного року;
- за придбаними векселями;
- при розрахунках з бюджетом тощо.

Хто все ж таки із суб'єктів господарювання може не створювати резерв сумнівних боргів? Резерв сумнівних боргів можуть не створювати ті підприємства, які формують фінансову звітність за НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» [3], де не зазначено, що дебіторську заборгованість необхідно зменшувати на суму резерву сумнівних боргів. До таких підприємств відносять мікропідприємства та непідприємницькі товариства. А це означає однозначний підхід – не створювати резерв сумнівних боргів і не зазначати про це у документі про облікову політику підприємства.

Всі інші підприємства повинні сформувати резерв сумнівних боргів на визначену

суму, при цьому величина сумнівних боргів на дату складання балансу повинна відповідати залишку цього резерву на ту ж дату. Окрім того, залишок резерву сумнівних боргів не може перевищувати суму дебіторської заборгованості на цю саму дату.

Основне призначення такого резерву – «амортизувати» той негативний вплив, що здійснює на фінансове становище підприємства списання безнадійної дебіторської заборгованості [4].

Отже, резерв сумнівних боргів – це резерв, який створюється для покриття можливих втрат від дебіторської заборгованості, що може бути не погашена через неплатоспроможність контрагентів або інші ризики. Цей резерв є частиною облікової політики підприємства і служить для відображення в фінансовій звітності реальної вартості активів, враховуючи можливі втрати від сумнівних боргів.

Резерв сумнівних боргів формується під такі види дебіторської заборгованості:

- за товари (роботи, послуги), яка погашається грошовими коштами чи їхніми еквівалентами;
- векселі, що отримані в рахунок дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги ;
- заборгованість за внутрішніми розрахунками з дебіторами;
- іншу поточну заборгованість, в т. ч. під сумнівну заборгованість банківської установи, проте, лише у частині поточних розрахунків і короткострокових депозитів до одного року.

Таким чином, створення резерву сумнівних боргів є важливим елементом фінансового управління підприємством, що дозволяє мінімізувати фінансові ризики і забезпечити точність бухгалтерської звітності.

Визначення суми резерву сумнівних боргів можливе різними методами, які запропоновані НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [1].

Величина резерву сумнівних боргів визначається за одним із методів:

- застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості;
- застосування коефіцієнта сумнівності [1].

«Коефіцієнт сумнівності може розраховуватися такими способами:

- визначення питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході;
- класифікації дебіторської заборгованості за строками непогашення;
- визначення середньої питомої ваги списаної впродовж періоду дебіторської заборгованості у сумі дебіторської заборгованості на початок відповідного періоду за попередні 3-5 років» [1].

Метод абсолютної суми заборгованості є більш простішим та передбачає такий алгоритм:

- здійснюється вибірка за всією грошовою дебіторською заборгованістю на дату балансу, що відповідає умовам НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [1];
- здійснюється аналіз за кожним конкретним дебітором і виокремлюють за ознаками сумнівних, а саме, прострочення заборгованості, неналежний фінансовий стан або порушення проти нього справи про банкрутство тощо. Граничні терміни прострочення повинні бути визначені у наказі про облікову політику підприємства;
- визначається заборгованість, що відповідає критерію сумнівності та підсумовується і визначається резерв сумнівних боргів на дату балансу;
- за умови, що в майбутньому, заборгованість стає безнадійною, вона може бути списана за рахунок цього резерву. Необхідно враховувати, що списувати заборгованість від інших дебіторів за рахунок такого резерву – заборонено. Якщо дебітор погашає таку заборгованість, у такому випадку потрібно відкоригувати резерв сумнівних боргів у сторону зменшення.

Серед особливостей бухгалтерського обліку резерву сумнівних боргів можна виділити такі:

- резерв потрібно нараховувати на кожну дату балансу та обліковувати на рахунку 38

«Резерв сумнівних боргів» [5];

- необхідно здійснювати коригування резерву в сторону збільшення (зменшення) за рахунок інших операційних доходів чи витрат, у разі, якщо на дату балансу нова оцінка резерву буде відрізнятися від попередньої (відображати такі зміни на субрах. 719 «Інші доходи від операційної діяльності» або 944 «Сумнівні і безнадійні борги») [5];

- за умови, якщо дебіторська заборгованість визначена у іноземній валюті, тоді резерв по ній є монетарною статтею і повинен перераховуватися на кожну дату балансу з урахуванням курсу НБУ, що діє на відповідну дату. При цьому можуть виникати курсові різниці. У такому разі коригування резерву проводять також через субрах. 719 «Інші доходи від операційної діяльності» або 944 «Сумнівні і безнадійні борги») [5].

Формування резерву сумнівних боргів в умовах воєнного стану є надзвичайно важливим через кілька ключових причин. Воєнний стан часто призводить до значних економічних та фінансових труднощів, таких як зниження платоспроможності контрагентів, затримки у платежах та порушення фінансових зобов'язань. У таких умовах частина дебіторської заборгованості може стати сумнівною або безнадійною, і резерв сумнівних боргів допомагає підприємствам підготуватися до таких витрат.

В умовах війни економіка зазнає великої нестабільності – зростає інфляція, падає курс національної валюти, сповільнюється виробничий процес і торгівля. Це може ускладнити або унеможливити своєчасне погашення боргів клієнтами або партнерами. Резерв допомагає бізнесу врахувати ці фактори у своїй фінансовій звітності та не показувати завищених прибутків.

У воєнний час багато підприємств можуть зупинити свою діяльність або змінити умови співпраці, що робить їх борги більш ризикованими. Резерв сумнівних боргів дозволяє врахувати ймовірність того, що частина дебіторської заборгованості не буде погашена.

Під час воєнного стану важливо зберігати фінансову стабільність і готовність до непередбачених витрат. Резерв сумнівних боргів дозволяє зменшити негативний вплив на фінансовий стан підприємства від списання безнадійних боргів.

Якщо підприємство виявляє обачність і чітко визнає потенційні фінансові ризики, це підвищує довіру з боку кредиторів, інвесторів та інших зацікавлених сторін. Створення резерву може бути показником правильної фінансової стратегії та здатністю ефективно управляти ризиками навіть в умовах кризи.

У важких умовах, таких як війна, підтримка високої репутації підприємства є суттєвим аспектом для збереження клієнтів і партнерів. Якщо підприємство не створює резерву сумнівних боргів, воно може стикнутися з труднощами у підтримці стабільних відносин і втратою довіри з боку бізнес-партнерів.

Таким чином, створення резерву сумнівних боргів в умовах воєнного стану є важливим кроком для збереження фінансової стійкості, зменшення ризиків втрат і забезпечення прозорості фінансової звітності підприємства в умовах високої невизначеності та кризової ситуації.

Література:

1. Дебіторська заборгованість: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку, затв. наказом Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text> (дата звернення: 14.11.2024 р.)
2. Сандуляк В. Резерв сумнівних боргів: загальні правила формування та реалії сьогодення. URL: <https://audit-invest.com.ua/ua/articles/blog/rezerv-sumnivnyh-borgiv-zagalni-pravyla-formuvannya-ta-realiyi-sogodennya>
3. Спрощена фінансова звітність: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку, затв. наказом Міністерства фінансів України від 25.02.2000 р. № 39. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text> (дата звернення: 14.11.2024 р.)
4. Краєвський В.М., Колісник О.П., Гуріна Н.В. та ін. Фінансовий облік : навчальний посібник. Ірпінь : Державний податковий університет, 2022. 616 с.
5. Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Інструкція, затв. наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 14.11.2024 р.).

УДК 657:334

Попадюк А. Л.

здобувачка вищої освіти ступеня бакалавра

Антуф'єв Т. В.

здобувачка вищої освіти ступеня бакалавра

Хмельницький університет управління та права ім. Леоніда Юзькова

м. Хмельницький, Україна

ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК У НЕКОМЕРЦІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ

Фінансовий облік є невід'ємною частиною діяльності будь-якої організації, незалежно від її статусу. Особливого значення він набуває для некомерційних організацій, які спрямовують свою діяльність на досягнення суспільних благ. Ці організації, незважаючи на відсутність прагнення до отримання прибутку, мають забезпечувати прозорість фінансових операцій, ефективне використання ресурсів та підзвітність перед донорами та громадськістю. Важливо розуміти, що актуальність фінансового обліку в некомерційних організаціях зумовлена необхідністю розробки ефективних систем управління фінансами, які б відповідали специфіці їх діяльності.

Фінансовий облік - це процес відображення та систематизація операцій з активами та пасивами підприємства. Фінансовий облік охоплює аналіз фінансової діяльності компанії та прийняття рішень на основі цієї інформації. Він допомагає управлінцям компанії зрозуміти фінансову ситуацію підприємства та виявити можливість збільшення прибутку та зниження витрат. Фінансовий облік може включати аналіз фінансових показників, таких як рентабельність, платоспроможність та ліквідність компанії [1].

Відповідно до пп. 14.1.121 п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу України (далі - ПКУ) неприбуткові підприємства, установи та організації (далі - НКО) - підприємства, установи та організації, основною метою діяльності яких є не одержання прибутку, а провадження благодійної діяльності та меценатства і іншої діяльності, передбаченої законодавством [2].

Розглянемо та проаналізуємо причини та особливості обліку НКО:

1) різноманітність джерел фінансування, тому що НКО отримують кошти з різних джерел, а саме: гранти, пожертвування, членські внески, доходи від власної діяльності. Кожен вид доходу має свої особливості обліку та оподаткування;

2) цільове використання коштів, адже кошти, отримані НКО, зазвичай мають цільове призначення. Облік повинен забезпечувати відстеження використання коштів за кожним проектом або програмою;

3) відсутність власників, тому що НКО не мають власників у традиційному розумінні, тому питання розподілу прибутку не стоїть. Замість цього, фокус робиться на використанні ресурсів для досягнення статутних цілей;

4) високі вимоги до прозорості, тому що донори та громадськість вимагають від НКО максимальної прозорості у використанні коштів - це означає, що фінансова звітність НКО має бути детальною, зрозумілою і доступною для широкого кола користувачів.

Основні виклики фінансового обліку в НКО:

1) складність визначення доходів і витрат, особливо це стосується доходів, отриманих у вигляді пожертвувань та грантів;

2) облік нематеріальних активів - НКО часто мають значні нематеріальні активи (наприклад, репутацію, ноу-хау), облік яких є складним завданням;

3) відсутність єдиних стандартів обліку, на відміну від комерційних організацій, для НКО не існує єдиних міжнародних стандартів фінансової звітності;

4) обмежені ресурси, адже багато НКО мають обмежені фінансові ресурси, що ускладнює ведення якісного обліку.

Сучасні тенденції в обліку НКО:

1) цифровізація - впровадження бухгалтерських програм та хмарних технологій для

автоматизації облікових процесів;

2) ESG-звітність - зростаюча увага до екологічних, соціальних та управлінських аспектів діяльності НКО;

3) блокчейн - потенційне використання цієї технології для забезпечення прозорості та безпеки фінансових операцій НКО.

Одним з головних викликів залишається відсутність єдиних стандартів обліку для НКО. Це ускладнює порівняння фінансової звітності різних організацій та обмежує можливості для залучення інвестицій. Перспективним напрямком розвитку обліку в НКО є використання цифрових технологій. Блокчейн може забезпечити високий рівень прозорості та безпеки фінансових операцій, а штучний інтелект може автоматизувати рутинні завдання та покращити аналіз фінансової інформації.

У висновку, варто підсумувати, що фінансовий облік в НКО має свої особливості та виклики, тому для ефективного ведення обліку НКО необхідно розробляти індивідуальні системи обліку, які б враховували специфіку діяльності організації та вимоги законодавства. Важливо також забезпечувати постійний розвиток облікових систем з урахуванням сучасних технологій та тенденцій.

Література:

1. Фінансовий облік компанії: поняття, функції, джерела інформації. Ukrainian Intelligent Technology. URL: <https://uit.kiev.ua/finansovij-oblik-kompanii-ponjattja-funkcii-dzherela-informacii/>.
2. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI : станом на 1 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 19.11.2024).

УДК 657

Склярів Д. Г.

здобувач вищої освіти на першому рівні 2 курсу
факультету податкової справи, обліку та аудиту
Науковий керівник: Новікова О. П. старший викладач
кафедри обліку та консалтингу
Державний податковий університет
м. Ірпінь, Україна

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ СЛУЖБИ ТА ЇЇ ВЗАЄМОДІЯ З ІНШИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективна організаційна структура бухгалтерської служби безперечно є одним із ключових факторів для успішного функціонування будь-якого підприємства. Саме відділ бухгалтерії забезпечує достовірну фінансову інформацію, необхідну для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Її взаємодія з іншими підрозділами підприємства визначає загальну ефективність бізнес-процесів. В наш час виклики в бізнес-середовищі вимагають від бухгалтерії не лише точного обліку, а й активної участі в прийнятті певних управлінських рішень. Для досягнення цих цілей важливо забезпечити оптимальну структуру бухгалтерської служби та налагодити ефективну взаємодію з іншими підрозділами підприємства.

При побудові раціональної структури бухгалтерської служби на підприємстві варто враховувати фактори, наведені на рисунку 1.

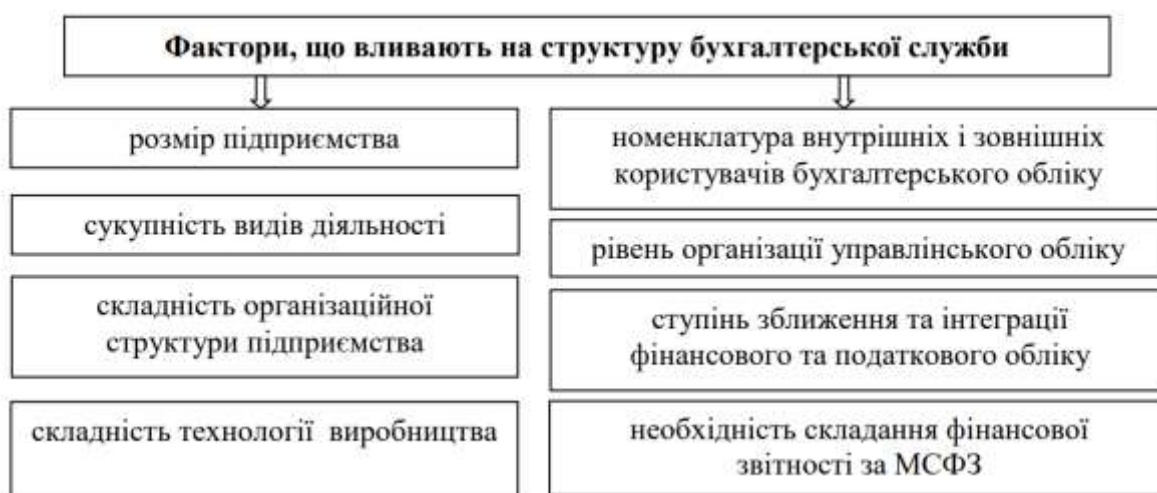

Рисунок 1 - Фактори, що впливають на структуру бухгалтерської служби

Джерело: [1, с.93].

Розмір підприємства як фактор, що обумовлює організацію бухгалтерського обліку, трудомісткість облікових робіт, штатну чисельність облікового персоналу, розподіл посадових обов'язків, виконання вимог законодавства тощо, впливає на кількість господарських операцій (фактів господарського життя), що здійснюються за одиницю часу.

При збільшенні видів діяльності суб'єктом господарювання збільшується кількість різноманітних господарських ситуацій, що ускладнює облікову і звітну роботу, викликає потребу в спеціалізації бухгалтерських кадрів, постійне підвищення їх кваліфікаційного рівня, призводить до зростання трудомісткості облікової роботи, до необхідності використання спеціальних програм автоматизації бухгалтерського обліку, вимагає

додаткової роботи з боку програмістів, спрямованої на врахування специфічних особливостей таких видів діяльності.

Значна кількість зовнішніх користувачів бухгалтерського обліку підприємства свідчить про зростання обсягу інформації, яка повинна бути надана їм для задоволення інформаційних потреб, а значить, зростання трудомісткості облікової роботи, необхідності високої кваліфікації працівників бухгалтерської служби, роботи з розподілу посадових обов'язків.

Крім того, часто потрібні відповідні методичні розробки для виконання посадових обов'язків бухгалтерів з інформаційного забезпечення фактичних і потенційних інвесторів, кредиторів, постачальників, підрядників, покупців, замовників, що мають прямий фінансовий інтерес щодо підприємства, – внутрішні положення з бухгалтерського обліку та бухгалтерської звітності, інші інструктивні матеріали. Ця робота вимагає високої кваліфікації і збільшує трудомісткість роботи заступника головного бухгалтера, головного бухгалтера підприємства.

Через ієрархічність організаційної структури підприємства (наявність філій, представництв, інших територіально віддалених і відокремлених підрозділів) ускладнюється облікова робота, що зумовлено необхідністю формування положень їх облікової політики, вирішенням організаційних та методичних питань, вибором децентралізації чи централізації обліку, раціонального розподілу посадових обов'язків між фахівцями підрозділу. Така організаційна структура підприємства викликає збільшення трудомісткості облікової роботи, обов'язковості врахування особливостей функціонування юридичної особи в діяльності бухгалтерської служби.

Складність технології виробництва впливає на трудомісткість обліку, вимагає високого кваліфікаційного рівня працівників бухгалтерської служби, яка полягає не тільки в знаннях технологічних особливостей виробничої діяльності, що впливають на побудову виробничого обліку (наявність переходів, переділів, особливостей обробки сировини, матеріалів, руху і зберігання напівфабрикатів та ін.), але тих з них, які обумовлюють застосування спеціальних методів і способів бухгалтерського обліку витрат на виробництво (варіантів зведеного обліку виробничих витрат, способів оцінки незавершеного виробництва, обліку та оцінки випуску готової продукції тощо).

Ступінь зближення та інтеграції фінансового та податкового обліку є фактором, який необхідно враховувати при розрахунку трудомісткості облікових і розрахункових робіт з формування бази оподаткування.

Система управлінського обліку впливає на рівень кваліфікації працівників бухгалтерської служби, трудомісткість облікової роботи, що виражається в генеруванні і поданні на різні рівні керівництва відповідної інформації. Крім того, система МСФЗ, в якій вирішуються проблеми отримання інформації прогностного характеру, може бути застосована для формування відповідних показників в рамках управлінського обліку. Це сприяє підвищенню трудомісткості облікової роботи, необхідності залучення висококваліфікованих фахівців з підвищеним рівнем оплати праці.

Раціональна організація облікових процесів і діяльності бухгалтерської служби пов'язана також з розробкою та практичним використанням Положення про бухгалтерію, яке встановлює її правової і функціональний статус, що визначає місце підрозділу в загальній структурі управління, посадові обов'язки фахівців.

Питання про структуру облікового підрозділу вирішується одночасно з питанням централізації або децентралізації бухгалтерського обліку. Термін «централізація» належить до ступеня зосередження прийняття рішень в одних руках, що пов'язано тільки з формальною владою, тобто з правами, якими наділено певну особу на підприємстві [2, с. 283].

У висновку слід зазначити, що передумовою ефективності організації бухгалтерського обліку на підприємстві є врахування факторів, що впливають на трудомісткість облікових робіт і рівень централізації обліку: розмір підприємства; сукупність видів діяльності;

номенклатура внутрішніх і зовнішніх користувачів бухгалтерського обліку і бухгалтерської звітності; складність організаційної структури підприємства; складність технології виробництва; ступінь зближення та інтеграції фінансового та податкового обліку; рівень організації управлінського обліку; необхідність складання фінансової звітності за Міжнародними стандартами фінансової звітності.

Література:

1. Лайчук, С. М. Формування ефективної організаційної структури бухгалтерської служби. *Вісник ЖДТУ: Економіка, управління та адміністрування*, 2019. №1 (87), С. 92-96. URL: [https://doi.org/10.26642/jen-2019-1\(87\)-92-96](https://doi.org/10.26642/jen-2019-1(87)-92-96)
2. Рожелюк В.М. Організація бухгалтерського обліку діяльності підприємств з переробки сільськогосподарської продукції: дис. ... д.е.н.: Спеціальність 08.00.09. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). Нац. акад. аграр. наук України; Нац. наук. центр «Ін-т аграр. економіки». Київ, 2015. 455 с.

УДК 336.2

Соболь М. С.

здобувач вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні

Колісник О. П.

кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри обліку та консалтингу

Державний податковий університет

м. Ірпінь, Україна

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Збройні конфлікти традиційно супроводжуються посиленням податкового пресу. Держави, опинившись у стані війни, вдаються до розширення податкової бази, підвищення ставок і запровадження нових видів податків. Такий крок дозволяє мобілізувати значні фінансові ресурси для забезпечення оборони та відновлення, проте одночасно посилює податкове навантаження на громадян і бізнес. В умовах економічної кризи, спричиненої війною, підвищення податків може призвести до зниження платоспроможності платників, загострити соціальну напругу та сповільнити відновлення економіки. Тому впровадження нових податкових заходів має бути збалансованим та враховувати реальні можливості платників податків. З однієї сторони, війна потребує значних фінансових ресурсів для забезпечення оборони та відновлення, з іншого – економіка зазнає значних втрат, що впливає на спроможність платників податків.

Воєнний стан ставить перед системою оподаткування низку складних завдань. Головні з них:

- Пошук балансу між бюджетними потребами та підтримкою економіки: З одного боку, війна потребує значних фінансових ресурсів, що може призвести до підвищення податків і, як наслідок, сповільнення економічної активності. З іншого боку, стимулювання бізнесу для відновлення вимагає зниження податкового навантаження.

- Ускладнення адміністрування податків: Переміщення населення, руйнування інфраструктури та зміна місця розташування бізнесу ускладнюють процес збору податків.

- Проблема оподаткування тимчасово окупованих територій: Відсутність ефективного контролю над цими територіями унеможливорює збір податків.

- Оподаткування гуманітарної допомоги: Необхідно розробити чіткі правила оподаткування гуманітарної допомоги, щоб забезпечити її ефективне розподілення.

- Податкові пільги для військовослужбовців та мобілізованих: Виникає потреба в розробці механізмів надання податкових пільг для військовослужбовців та мобілізованих, а також для їхніх сімей.

- Оподаткування доходів, отриманих за кордоном: Необхідно визначити правила оподаткування доходів громадян, які працюють за кордоном або отримують доходи від іноземних джерел. Згідно зі статтею 67 Конституції України, кожен українець зобов'язаний сплачувати податки. Для найманих працівників цю відповідальність частково делеговано роботодавцям, які виступають податковими агентами.

Об'єктом оподаткування є не тільки заробітна плата. Податкові зобов'язання виникають також щодо інших видів доходів, зокрема кешбеку та доходів, отриманих за межами країни.

Згідно з чинним законодавством, у 2024 році в Україні встановлено єдину ставку податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) у розмірі 18%. Це означає, що 18% від суми вашого доходу утримується як податок на користь держави (таблиця 1). Окрім ПДФО, з 2014 року в Україні додатково стягується військовий збір у розмірі 1,5% від суми доходу. Цей збір спрямовується на фінансування заходів, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки і оборони.

Важливо зазначити, що на період дії воєнного стану не оподатковуються військовим

збором такі доходи:

- Грошове забезпечення військовослужбовців та працівників;
- Збройних сил України;
- Національної гвардії;
- Правоохоронних органів;
- Служби безпеки України;
- Служби зовнішньої розвідки;
- Державної прикордонної служби;

- Звільняються від сплати деяких податків працівники МВС, Державної охорони, служби спеціального зв'язку та інших військових формувань, які беруть участь у забезпеченні національної безпеки та оборони країни.

- На період безпосередньої участі у відсічі російської агресії інші особи також звільняються від сплати певних податків [1].

Фізичні особи-підприємці, самозайняті особи та члени фермерських господарств зобов'язані сплачувати єдиний соціальний внесок. Зазвичай цей внесок нараховується за квартал і сплачується до 20 числа місяця, що настає за кварталом. Однак, у зв'язку з воєнним станом, законодавець надав додаткову гнучкість: підприємці можуть обирати щомісячну сплату ЄСВ. Варто зазначити, що періоди, протягом яких підприємці не сплачують ЄСВ за себе під час дії воєнного стану, не враховуються при обчисленні страхового стажу для призначення пенсії [2].

Таблиця 1 - Ставки ПДФО на 2024 рік

18%	9%	5%	0%
Основна податкова ставка є базовою для обчислення податку на доходи фізичних осіб. Вона застосовується як до заробітної плати, так і до інших видів доходів. Окрім того, об'єктом оподаткування за цією ставкою є дохід від відчуження (продажу) третього та наступного об'єкта нерухомості та транспортного засобу протягом календарного року.	Дивіденди, що виплачуються нерезидентам та суб'єктам господарювання, які звільнені від сплати податку на прибуток (таким як єдиноподатники), підлягають особливим правилам оподаткування.	Відчуження (продаж) нерухомого майна, яке перебувало у власності менше трьох років. Реалізація другого об'єкта нерухомості протягом календарного року. Продаж другого автомобіля протягом року. Отримання у спадок або як дарунок майна від осіб, які не є родичами першого або другого ступеня споріднення.	Доходи, отримані від подарунків та спадщини від близьких родичів, а також доходи від продажу першого об'єкта нерухомості та першого транспортного засобу протягом календарного року, підлягають декларуванню.

На період дії воєнного стану для імпорту та продажу бензину, дизельного палива, скрапленого газу, нафти та певних нафтопродуктів встановлено пільгову ставку податку на додану вартість у розмірі 7%.

Якщо під час війни або надзвичайної ситуації держава не повертає підприємствам гроші за сплачений ними податок на додану вартість (ПДВ), то це не вважається боргом держави, і підприємства не можуть вимагати з неї додаткові штрафи (пеню).

Ставка акцизного податку на бензини, інші нафтопродукти, важкі дистиляти, скраплений газ, пропан та ізобутан встановлюється на нульовому рівні.

Передача підакцизних товарів у таких випадках не вважається реалізацією та не породжує податкових зобов'язань:

- Примусова передача на користь держави.
- Безвозмездна передача для потреб оборони, військовим, правоохоронним органам або медичним закладам.

- Передача як гуманітарна допомога.
- Благодійна допомога, надана під час війни певним категоріям осіб, звільняється від оподаткування. Це стосується, зокрема, військовослужбовців, цивільних осіб, які залучені до оборонних заходів, та постраждалого населення. [3].

З 1 березня 2022 року по 31 грудня року, наступного за роком, у якому припинено воєнний, надзвичайний стан земельний податок та плата за землю не нараховуються і не сплачуються за земельні ділянки, розташовані:

- на територіях, визначених Кабінетом Міністрів як зони проведення бойових дій,
- на тимчасово окупованих територіях, визначених Кабінетом Міністрів,
- на землях, забруднених вибухонебезпечними предметами або обладнаних фортифікаційними спорудами, переліки яких затверджуються обласними військовими адміністраціями.

У період дії воєнного стану здійснюються такі види податкових перевірок:

- Фактичні перевірки: проводяться за місцем провадження господарської діяльності суб'єкта господарювання. Перелік підстав для їх проведення розширено і включає, зокрема, порушення законодавства щодо забезпечення можливості проведення розрахунків із застосуванням платіжних карток.

- Камеральні перевірки: здійснюються у приміщеннях податкового органу на підставі поданої платником податків заяви про бюджетне відшкодування ПДВ.

На період дії воєнного стану та протягом трьох місяців після його припинення до суб'єктів господарювання не застосовуються фінансові санкції за порушення порядку здійснення розрахункових операцій, виявлені в ході проведення фактичних перевірок, за винятком порушень, пов'язаних із реалізацією підакцизних товарів.

Крім того, встановлено мораторій на проведення документальних перевірок щодо своєчасності та повноти сплати єдиного соціального внеску. Перевірки, розпочаті до 24 лютого 2022 року, тимчасово зупинено [3].

Аналіз законодавства різних країн показує, що введення воєнного стану супроводжується схожими заходами, спрямованими на забезпечення національної безпеки. Це, зокрема, обмеження особистих свобод, мобілізація ресурсів, посилення контролю над економікою. У сфері оподаткування та обліку, попри відмінності в конкретних країнах, спостерігається тенденція до збільшення податкового навантаження для фінансування військових потреб, надання пільг військовим та посилення контролю над ресурсами.

Література:

1. Цвігун І. Особливості оподаткування під час воєнного стану. Розвиток обліку, аудиту та оподаткування в умовах цифрової економіки: III Всеукр. науково-практ. конф., м. Кам'янець-Подільський. С. 64-66.

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text> (дата звернення: 13.11.2024).

3. Татарова М. Податки під час війни: все, що треба знати бізнесу. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/7/685375/> (дата звернення: 15.11.2024).

УДК 368.021.8

Фурсенко О.О.

здобувач вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні

Колісник О. П.

кандидат економічних наук, доцент
завідувач кафедри обліку та консалтингу

Державний податковий Університет

м. Ірпінь, Україна

НЕДОЛІКИ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ

Сучасна податкова система України є важливим об'єктом вивчення для науковців і дослідників, оскільки вона має ключове значення для розвитку економічної та соціальної політики держави. Податкова система є основним інструментом фіскальної політики, що безпосередньо впливає на розподіл фінансових ресурсів в країні. Вона має здатність стимулювати економічну активність, але також може її стримувати, залежно від політики оподаткування. Крім того, податкова система відіграє вирішальну роль у формуванні доходів державного бюджету, що забезпечує фінансування важливих соціальних і економічних програм.

Функції податків як фінансової категорії безпосередньо впливають з основних функцій фінансів: розподільної та контрольної. Податки тісно пов'язані з розподільною функцією, оскільки здійснюють перерозподіл вартості, створеної у рамках валового національного продукту (ВНП), між державою та фізичними і юридичними особами. Водночас податки є інструментом централізації частини ВНП в державному бюджеті для забезпечення фінансування загальносуспільних потреб, що відповідає фіскальній функції. Вони відображають соціальне призначення податкової системи, сприяючи забезпеченню фінансування державних програм і послуг. З урахуванням цієї функції, податки повинні відповідати певним принципам: постійність – це надходження податків до бюджету постійно, в чітко встановлені строки, а не у вигляді разових платежів з невизначеними термінами; стабільність податкових законів – податкові закони повинні діяти довгостроково, понад 10 років, а не змінюватись через кожні 2-3 роки; рівномірність – за розподілом у територіальному розрізі; соціальна справедливість – надання податкових пільг соціально незахищеним, малозабезпеченим верствам населення [4].

Система оподаткування в Україні розвивалася протягом тривалого часу, однак вона досі залишається недосконалою та незавершеною. Постійні зміни й доповнення до законодавчих актів не тільки створюють неоднозначні ситуації, але й спричиняють нові суперечності та невідповідності в сучасній податковій системі країни. Ці зміни не завжди призводять до покращення ситуації, а, навпаки, можуть поглиблювати проблеми, що існують у сфері оподаткування, створюючи додаткові труднощі для платників податків та органів, що здійснюють контроль за їх виконанням. З огляду на це, реформування податкової системи потребує комплексного підходу, що враховує потреби економіки, а також принципи справедливості та ефективності.

Одним із значних недоліків сучасної системи оподаткування в Україні є велика кількість податків і зборів, більшість з яких мають надзвичайно низьку частку в загальному обсязі податкових надходжень. Це створює ситуацію, коли ці податки не забезпечують істотний внесок у наповнення державного бюджету, а скоріше стають додатковим тягарем, пов'язаним із витратами на їх адміністрування та стягнення.

Така ситуація не тільки знижує ефективність податкової системи, але й призводить до надмірного навантаження на підприємців та платників податків, які змушені витрачати ресурси на дотримання численних процедур, замість того щоб сприяти економічному розвитку країни. Для підвищення ефективності податкової системи необхідно оптимізувати кількість податків та зборів, зосереджуючи увагу на тих, що мають найбільший економічний

вплив [2].

Ще одним важливим недоліком сучасної системи оподаткування в Україні є часті випадки автоматичного блокування податкових накладних. Зокрема, згідно з п. 201.16 Податкового кодексу України, передбачено право на зупинення реєстрації податкової накладної чи розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних. Це може відбуватися на підставі та в порядку, визначених спеціальними нормативно-правовими актами, затвердженими Постановою Кабінету Міністрів України № 1165 від 11.12.2019 р. Така практика може створювати додаткові труднощі для платників податків, оскільки автоматичне блокування накладних часто супроводжується затримками у бізнес-процесах, а також спричиняє зайві витрати часу та ресурсів на вирішення питань, пов'язаних з розблокуванням. Це, в свою чергу, негативно позначається на ефективності діяльності підприємств і може призвести до порушення фінансової стабільності бізнесу [1].

У контексті цієї теми слід звернути увагу на скасування податкових пільг для бізнесу, яке відбулося в серпні 2023 року. Після початку повномасштабного вторгнення в квітні 2022 року уряд України вживав низку заходів для підтримки бізнесу, серед яких було введення податкових пільг. Одним із таких заходів стало зниження ставки єдиного податку до 2%, що дало підприємствам певну фінансову полегшення в складний період. Однак скасування цих пільг має вже відчутні негативні наслідки. Багато підприємців стикаються з ризиками, зокрема можливістю повернення фізичних осіб-підприємців до 2-ї групи або переходу компаній та фізичних осіб-підприємців на загальну систему оподаткування, якщо вони були створені в період дії пільг. Це створює додаткове навантаження на бізнес, зокрема у вигляді необхідності адаптації до нових умов оподаткування, що може негативно вплинути на їх фінансову стабільність та розвиток у майбутньому. Отже, сучасна податкова система України стикається з низкою важливих проблем, які значно ускладнюють її ефективність і мають негативний вплив на бізнес-середовище країни. По-перше, постійні зміни та доповнення до законодавчих актів призводять не лише до невизначеності, але й до ще більшої неузгодженості та протиріч у податковій системі. Це створює додаткові труднощі для підприємців і державних органів, які зобов'язані пристосовуватися до нових норм. По-друге, існування великої кількості податків і зборів, більшість з яких мають незначну частку в загальних податкових надходженнях, ускладнює процеси адміністрування. Крім того, це створює зайве навантаження на платників податків і органи контролю, не приносячи значної користі для бюджету. Третя проблема полягає в надмірній дискреційності податкової системи, яка сприяє розвитку тіньової економіки та офшоризації, створюючи можливості для ухилення від сплати податків. Четвертим важливим аспектом є часті випадки автоматичного блокування податкових накладних, що призводить до затримок у фінансових операціях і збільшує витрати бізнесу на вирішення таких питань [3].

Останньою значною проблемою є скасування податкових пільг для бізнесу, що відбулося в серпні 2023 року. Це рішення стало додатковим викликом для підприємців, особливо тих, хто створив свій бізнес під час дії цих пільг. Усі ці проблеми суттєво ускладнюють функціонування фіскальної системи, що вимагає комплексного та системного підходу до її модернізації, оптимізації та вдосконалення для забезпечення стабільного економічного розвитку країни.

Література:

1. Лаврук М. О. Шляхи подолання проблем бізнесу щодо блокування реєстрації податкових накладних. Сучасні проблеми і перспективи економічної динаміки: матер. Х всеукраїнської наук.-практ. інтернет-конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених, 2023. С. 205-208.
2. Олійник О.О., Дорофєєва, Ю.В. Проблеми і перспективи розвитку оподаткування в Україні. *Сучасні проблеми обліку, аналізу, аудиту й оподаткування суб'єктів господарської діяльності: Теоретичні, практичні та освітні аспекти*, 2020. с. 452-455.
3. Смирна К.В. Основні проблеми системи оподаткування України 2024. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-132>
4. Трансформація економіки та права в умовах системних реформ України: Збір. Наук. праць за матер. всеукраїнської науково-практичної конференції (Одеса, 27 жовт. 2017 р.) Одеса: ОТЕІ КНТЕУ, 2017. 246 с.

УДК 657.1

Шпак Я. О.

здобувачка вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні
Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Колісник О. П.
завідувач кафедри обліку та консалтингу
Державний податковий університет
м. Ірпінь, Україна

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується стрімким переходом до інформаційної ери, становленням цифрової економіки та динамічним соціально-економічним зростанням. Ці процеси значно спрощують доступ до глобальних інформаційних ресурсів і розширюють можливості задоволення запиту на інформаційні продукти. Такі зміни сприяють вдосконаленню суспільних і господарських

Система бухгалтерського обліку та фінансової звітності постійно еволюціонує завдяки появі нових технічних і технологічних рішень. Змінюється методологія і практика обліку, що вимагає впровадження сучасних підходів. Бухгалтерська наука оновлюється, збагачуючи свій зміст, що робить професію бухгалтера більш затребуваною і престижною.

Питання розвитку сучасного бухгалтерського обліку в умовах цифрової економіки відображено в дослідженнях як вітчизняних, так і зарубіжних учених, серед яких В.В. Муравський, П.Я. Хомин, Л.В. Чижевська, Р.Ф. Бруханський та інші.

Одним із ключових досягнень цифрової економіки є впровадження та популяризація системи безконтактної ідентифікації інформації. До таких систем належать біометричні технології, карткові системи, технології голосового введення даних, використання штрих-кодів і QR-кодів разом із пристроями для їх розпізнавання.

QR-коди виступають зручним та інтерактивним інструментом для отримання та поширення будь-якої інформації, зокрема бухгалтерської звітності. Завдяки цій технології можливо закодувати великі обсяги даних, до яких можна оперативно отримати доступ за допомогою сканування та розпізнавання сучасними пристроями [1, с.328].

Наприклад, під час проведення інвентаризації QR-коди можуть бути ефективно використані для перевірки, обліку та контролю господарських засобів, зокрема необоротних активів. У QR-кодах зашифровано всю інформацію про об'єкти, зазначену в інвентарних картках. Впровадження QR-кодування значно спрощує роботу інвентаризаційної комісії, прискорює обробку даних та завершує оперативність прийняття управлінських рішень.

У бухгалтерському обліку технологічна революція проявляється через впровадження електронних, цифрових та ІТ-орієнтованих форматів фінансової звітності.

Цифрова фінансова звітність представляє собою структуровану комп'ютерно-орієнтовану форму, що відрізняється від традиційної звітності на папері або її електронних версіях, таких як документи у форматах текстових редакторів, HTML чи PDF. Розповсюдження цифрової фінансової звітності через Інтернет дозволяє зробити її доступною для користувачів. Спеціалізоване програмне забезпечення аналізує, як активи трансформуються в баланс, і показує їх взаємозв'язок із зобов'язаннями та капіталом у межах одиниць бухгалтерського обліку.

Одна з головних переваг цифрової звітності створюється у деяких потребах у додатковому декодуванні інформації. Це забезпечує єдине трактування даних для всіх користувачів, зокрема регуляторів, державних і фінансових органів, а також бізнес-структур, що сприяє прозорості та зручності подачі інформації.

Водночас слід зазначити, що суб'єктивні знання, як-от професійне судження чи досвід бухгалтера, не можуть бути повністю переведені в терміни, зрозумілі техніки.

Основною перевагою цифрової фінансової звітності є автоматизація рутинних і

повторюваних завдань, які техніка виконує швидко та ефективно. Це змінює характер роботи фахівців, дозволяючи їм більше уваги приділяти завданням, які потребують експертного підходу, аналітики та консультацій, які неможливо автоматизувати.

Додатково цифрова звітність сприяє зниженню витрат праці, мінімізації людських помилок та зниженню ризику невідповідності даних [2, с.117].

Огляд новітніх і перспективних технологій облік неможливо уявити без уваги до блокчейну — технології, яка справляє революційний вплив на сучасний світ, подібно до того, як це свого часу зробив Інтернет. Серед країн-лідерів у впровадженні цієї системи — Канада, США, Бразилія, Ізраїль, Австралія, Грузія, ОАЕ, Велика Британія, Естонія, Німеччина, Франція. Україна також інтегрує блокчейн, що підкреслює значущість і перспективність цього технолога

Блокчейн - це розподіл реєстрованих даних, інформація про кожну транзакцію зберігається в наборі блоків. Унікальною особливістю системи є її надійність: підробити або змінити дані неможливо, заважаючи будь-якій модифікації змін вимагала внесення у всі попередні блоки. Завдяки розподіленій структурі актуальна інформація доступна кожному учаснику системи, і всі зміни оновлюються автоматично. Це виключає можливість створення даних або порушення цілісності ланцюга, а остання версія інформації зберігається в усіх користувачів одночасно [3, с.89].

Спочатку блокчейн асоціювався переважно з криптовалютами, проте сьогодні він використовується як самостійна технологія для надійного збереження даних, зокрема фінансової звітності. Його потенціал охоплює численні галузі, включаючи банківський сектор, енергетику, авіацію, медицину, електронну демократію, криптофонди тощо.

Сучасні цифрові технології, зокрема блокчейн, можна вважати передумовою революційних змін у методах бухгалтерського обліку та реєстрації господарських операцій [4, с.90].

Можна зробити висновок, що позитивні зміни та вдосконалення, спричинені цифровізацією економіки, стимулюють модернізацію бухгалтерської науки, вдосконалення методології облікового процесу, підвищення продуктивності праці фахівців, прискорення виконання важливих завдань як в окремих галузях, так і завдань економічної системи в цілому.

Література:

1. Радівілова Г., Спільник І. QR-кодування в обліку та управлінні активами підприємства: переваги та перспективи використання. Цифрова економіка: тренди та перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції [Тернопіль, 25 жовтня 2018 р.]. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2018. 340 с. С. 319-320. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/32851> (дата звернення: 20.11.2024).
2. Спільник І., Палюх М. Цифровий формат фінансової звітності: сутність, переваги, перспективи. Цифрова економіка: тренди та перспективи : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Тернопіль, 25 жовтня 2018 р. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2018. С. 115-117. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/32763> (дата звернення: 20.11.2024).
3. Спільник І., Палюх М. Бухгалтерський облік в умовах цифрової економіки. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2019. № 1-2. С. 83-96.
4. Хомин П.Я., Кіфляр О.Р., Павликівська О.І. Бухгалтерський облік на тлі віртуалій. Галицький економічний вісник. 2017. Том 52. № 1. С. 88-95.

СЕКЦІЯ 6
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА,
БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ФОНДОВОГО РИНКУ

УДК 658

Бодішова В. О.

здобувач вищої освіти на другому (магістерському) рівні

Яковенко Р. В.

кандидат економічних наук, доцент

Економіко-технологічний інститут імені Роберта Ельворті

м. Кропивницький, Україна

СТРАТЕГІЯ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АТ «ЕЛЬВОРТІ»

Продукція підприємства АТ «Ельворті» охоплює широкий спектр сільськогосподарської техніки, яка відповідає сучасним агротехнологіям. Підприємство виробляє такі види техніки [1, с. 5]:

- сівалки для посіву зернових та просапних культур;
- культиватори для обробітку ґрунту, включаючи суцільний і міжрядковий обробіток;
- дискові борони для передпосівного та основного обробітку ґрунту, боротьби з бур'янами та подрібнення пожнивних залишків;
- посівні комплекси для смугового посіву зернових, зернобобових та інших культур за різними технологіями обробки ґрунту;
- обприскувачі для внесення рідких мінеральних добрив і засобів захисту рослин;
- запасні частини для сільськогосподарської техніки.

Продукція підприємства АТ «Ельворті» охоплює різні сегменти сільськогосподарського ринку та демонструє їхню готовність до інновацій і високої якості технологій [2, 3].

Пропонуємо такі рекомендації з посилення конкурентоспроможності товарів підприємства АТ «Ельворті».

Технічні характеристики:

- постійне удосконалення технічних характеристик для досягнення вищого рівня продуктивності;
- впровадження нових технологій для підвищення ефективності культиваторів та іншої продукції підприємства.

Якість:

- посилення контролю якості виробництва для забезпечення стабільно високого рівня надійності та тривалості служби продукції;
- постійне удосконалення якості виробів та сервісу для задоволення потреб клієнтів;
- удосконалення конструкції та використовуваних матеріалів з метою збільшення стійкості до зношування;
- залучення клієнтів до участі у програмах зворотного зв'язку та урахування їхніх пропозицій для подальшого удосконалення продукції та сервісу.

Ринкові показники:

- розширення рекламних кампаній для підвищення усвідомленості споживачів щодо продукції підприємства;
- оперативне реагування на зміни вимог ринку та конкуренції, адаптуючи пропозиції до потреб клієнтів.

Ціна:

- аналіз конкурентоспроможності цін у порівнянні з іншими виробниками та урахування ринкових реалій;
- оптимізація вартості виробництва для забезпечення конкурентоспроможних цін;
- гнучкі стратегії ціноутворення;
- цінова прозорість.

Сервіс:

- розширення набору сервісних послуг, включаючи повну підтримку клієнтів на шляху до покупки та після неї, а також консультації з експлуатації;
- забезпечення гнучких умов гарантії та швидкості вирішення питань підтримки;
- інноваційні сервісні рішення;
- ефективне управління гарантійними випадками.

Інновації та дослідження:

- спрямування значних ресурсів на дослідження та розробки для впровадження новаторських рішень;
- взаємодія з науково-дослідними установами для обміну ідеями та впровадження нових технологій;
- створення інноваційної екосистеми для залучення стартапів та молодих компаній до спільної розробки продуктів.

Консультації та оптимізація процесів:

- запровадження системи консультацій для клієнтів щодо оптимального вибору продукції та її експлуатації;
- проведення аудиту виробничих процесів для забезпечення оптимальної продуктивності та якості;
- інтеграція онлайн-консультацій для швидкого та ефективного вирішення питань клієнтів;
- моніторинг та оптимізація виробничих процесів з залученням зовнішніх консультантів для отримання об'єктивної оцінки ефективності.

Співпраця з дилерами та партнерами:

- розширення мережі дилерів для покращення доступності продукції та підтримки клієнтів;
- введення стимулюючих програм для дилерів та партнерів для збільшення обсягів продажів;
- спеціальні умови для стратегічних партнерів.

Маркетинг та реклама:

- проведення ретельного маркетингового дослідження для з'ясування потреб споживачів та особливостей цільового ринку;
- розвиток ефективної рекламної стратегії для підвищення рівня поінформованості про бренд та продукцію.

Екологічна стійкість:

- звернення уваги на екологічні аспекти виробництва та продукції;
- зменшення впливу на довкілля шляхом впровадження екологічно чистих технологій та матеріалів.

Постійне навчання та розвиток персоналу: організація навчальних програм та тренінгів для персоналу з метою підвищення їхньої кваліфікації та компетентності; підвищення заробітних плат співробітникам для збереження та привернення кваліфікованого персоналу.

Отже, поєднання інновацій у технічних рішеннях, посилення контролю якості, активна маркетингова стратегія, конкурентоспроможні ціни, гнучкий сервіс та стратегія співпраці з дилерами формують комплексний план для досягнення високої ефективності та задоволення потреб споживачів.

Література:

1. Звіт про управління АТ «Ельворті» за 2022 рік. *Офіційний сайт «Ельворті»*. URL: <https://surl.li/lxhamp> (дата звернення: 25.11.2024).
2. Сторінка «Про нас» офіційного сайту «Ельворті». URL: <https://www.elvorti.com/about-us/>
3. Статут акціонерного товариства «Ельворті». Протокол № 21 від 26 квітня 2018 р. Офіційний сайт «Ельворті». URL: <https://elvorti.com/documents/protocol/statut2018.pdf> (дата звернення: 25.11.2024).

УДК 658:331.1

Глевацька Н.М.

кандидат економічних наук, доцент
кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності

Поповкіна О.С.

здобувач вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна,

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ОРГАНІЗАЦІЮ ПРАЦІ: АДАПТАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВ ТА ПРАЦІВНИКІВ ДО НОВИХ РЕАЛІЙ

Війна є одним із найпотужніших дестабілізаційних факторів, який впливає на всі сфери суспільного життя, зокрема на організацію праці. Зміни, спричинені війною, вимагають від підприємств та працівників високої адаптивності до нових реалій, які супроводжуються зруйнованою інфраструктурою, дефіцитом ресурсів, нестачею кваліфікованої робочої сили та загрозами безпеці. Організація праці за таких умов перетворюється на ключовий фактор виживання підприємств і забезпечення їхньої стабільності. Особливого значення набувають питання збереження продуктивності, психологічної рівноваги працівників, ефективного використання ресурсів та створення безпечних умов роботи. У цьому контексті важливу роль відіграє правове регулювання трудових відносин, яке має забезпечувати баланс між потребами економіки та захистом інтересів працівників. В умовах війни Україна прийняла низку нормативних актів, зокрема Закон України "Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану", що визначає правила та особливості функціонування ринку праці і, зокрема, визначає особливості трудових відносин під час дії воєнного стану [1]. Так, закон дозволяє роботодавцям і працівникам самостійно визначати форму трудового договору, що спрощує процедуру його укладення. Крім того, передбачено можливість збільшення тривалості робочого часу до 60 годин на тиждень для працівників, зайнятих на об'єктах критичної інфраструктури, а також скорочення часу відпочинку. Такі зміни створюють нові виклики для підприємств, які повинні забезпечити дотримання оновлених норм законодавства, зберігаючи при цьому ефективність роботи та захист прав працівників. Зокрема, необхідно впроваджувати гнучкі форми організації праці, забезпечувати безпеку на робочих місцях та надавати підтримку працівникам у складних умовах воєнного часу. Таким чином, підприємства стикаються з необхідністю швидкої адаптації до змін у законодавстві та нових умов праці, що вимагає від них гнучкості та оперативності в прийнятті управлінських рішень.

Більшість підприємств намагається забезпечити усі умови праці, забезпечити охорону життя та здоров'я працівників, впровадити заходи щоб робочий процес був більш безпечним. Робота під час війни, особливо на територіях, де тривають бойові дії, супроводжується значною кількістю нових ризиків, зокрема смертельно небезпечних, що суттєво погіршує умови праці в усіх секторах економіки. Наслідком цього погіршення стають нещасні випадки на робочих місцях, включаючи групові інциденти, що є рідкісними для мирного часу та призводять до травм різної тяжкості. При цьому нещасні випадки зі смертельними наслідками, пов'язані з бойовими діями, становлять не менше половини загальної кількості смертельного травматизму на робочих місцях у воєнний час. Основними заходами, які запобігають нещасним випадкам в наслідок бойових дій є:

- проведення інструктажів та навчання працівників щодо правил безпеки під час повітряної тривоги;
- забезпечення ефективного контролю за суворим виконанням працівниками заходів, передбачених у разі отримання сигналу «Повітряна тривога»;
- забезпечення належної інфраструктури та обладнання для безпечної праці;
- проведення навчання щодо надання першої домедичної допомоги потерпілим

внаслідок ведення бойових дій;

- облаштування на підприємствах надійних укриттів для швидкого захисту працівників під час атак;
- постійне інформування працівників про поточну безпекову ситуацію та можливі загрози;
- організація програм психологічної допомоги для працівників, які можуть страждати від стресу через бойові дії [3].

Водночас війна суттєво впливає на працівників, змінюючи їхній емоційний стан, мотивацію та здатність до адаптації. Постійна загроза фізичної небезпеки, втрата близьких і невизначеність майбутнього створюють високий рівень психологічного стресу, що негативно позначається на продуктивності праці. Працівники стикаються з необхідністю освоювати нові навички, пов'язані з виконанням завдань в умовах кризи, такими як кризове управління, швидке прийняття рішень і робота в умовах нестачі ресурсів. Роботодавці, зі свого боку, відповідають на ці виклики впровадженням програм психологічної підтримки, організацією тренінгів зі стресостійкості та наданням консультацій із професійного розвитку. Особливого значення набувають заходи з підтримки емоційного стану працівників, включаючи колективні обговорення, психологічні сесії та організацію внутрішніх корпоративних ініціатив, спрямованих на покращення командного духу.

Міжнародний досвід адаптації праці в умовах криз демонструє широкий спектр ефективних стратегій, які можуть бути використані для забезпечення стабільності та продуктивності в екстремальних ситуаціях. У країнах із тривалим досвідом кризових ситуацій, таких як Ізраїль, Німеччина, Японія та США, напрацьовані унікальні підходи до організації праці, які базуються на інтеграції інновацій, гнучких методів управління та психологічної підтримки працівників [2].

Ізраїль, як країна з постійними воєнними загрозами, розробив ефективну систему інтеграції кризового управління в організацію праці. Основою є розширені тренінги з безпеки, регулярні навчання з евакуації, а також забезпечення психологічної підтримки працівників та їхніх сімей. Практика показує, що своєчасне інформування працівників про дії у надзвичайних ситуаціях знижує рівень стресу та підвищує продуктивність. Україна може використати ці практики для покращення організації праці в умовах воєнного стану.

Війна суттєво змінила організацію праці в Україні, вимагаючи від підприємств та працівників високої адаптивності до нових реалій.

Аналіз показує, що ефективні стратегії, такі як впровадження гнучких форм праці, забезпечення безпеки працівників, є критично важливими для забезпечення стабільності та продуктивності.

Міжнародний досвід свідчить про необхідність комплексного підходу до організації праці, який включає інноваційні методи управління, підтримку психічного здоров'я працівників і інтеграцію соціальних програм.

Україна має всі передумови для адаптації цих підходів із врахуванням власних реалій, що сприятиме не лише збереженню робочих місць, а й забезпеченню довгострокової стійкості економіки в умовах кризи.

Література:

1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України № 2136-IX від 15.03.2022. URL: <https://zakononline.com.ua/documents/show/508342698895>. (дата звернення 08.11.2024).
2. Кібальник Л. О., Кравченко О. О., Кушніренко Д. О. (2024) Міжнародні підходи до управління людськими ресурсами: адаптація для України у воєнний та повоєнний період. *Економіка та суспільство*, № 66. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-10>. (дата звернення 08.11.2024).
3. Як подбати про безпечну працю під час воєнного стану. URL: <https://oppb.com.ua/articles/yak-podbaty-pro-bezpechnu-pratsyu-pid-chas-voynenogo-stanu> (дата звернення 08.11.2024).

УДК 658:625

Горпинченко О. В.

кандидат економічних наук, доцент

Яцун В. В.

кандидат технічних наук, професор

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ФІНАНСОВІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В БУДІВЕЛЬНІЙ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Цифровізація, що стала основою сучасного економічного середовища, змінює традиційні моделі фінансового управління, пропонуючи інноваційні інструменти, такі як блокчейн, автоматизовані системи обліку та аналітика великих даних. Ці технології дозволяють будівельним компаніям оптимізувати фінансові потоки, зменшувати витрати та покращувати ефективність. Водночас, зростання глобальної конкуренції та економічна нестабільність, що супроводжується коливаннями цін на матеріали та енергоресурси, вимагають від підприємств розробки гнучких стратегій управління ризиками та пошуку нових джерел фінансування, таких як краудфандинг чи залучення іноземних інвесторів. Крім того, важливим чинником є зростання попиту на стійке та екологічно безпечне будівництво, що вимагає орієнтації фінансових стратегій на інвестиції в енергоефективні технології та «зелені» проекти.

Колівання цін на будівельні матеріали, інфляція та нестабільність на фінансових ринках змушують підприємства шукати нові підходи до залучення капіталу. Також зростає значення управління фінансовими ризиками через диверсифікацію проектів і використання страхування. Крім того, сучасні будівельні компанії повинні враховувати зміни в регуляторних вимогах, що впливають на фінансову звітність і податкове планування.

Важливим напрямом є розробка механізмів управління фінансовими ризиками. Це включає диверсифікацію фінансування через поєднання державних грантів, приватних інвестицій та залучення коштів на міжнародних ринках. Одночасно, страхування проектів і використання інструментів хеджування захищають компанії від несподіваних коливань на ринку матеріалів або змін валютного курсу. Створення резервних фондів дозволяє забезпечити стабільність у разі непередбачуваних обставин. Не менш важливою є реалізація стратегій сталого розвитку, орієнтованих на екологічні аспекти будівництва. Інвестиції в «зелені» технології, енергоефективні матеріали та інноваційні методи зведення об'єктів не лише відповідають сучасним тенденціям, а й відкривають доступ до пільгового фінансування від міжнародних екологічних організацій. Такі рішення дозволяють будівельним підприємствам не лише залишатися конкурентоспроможними, а й підвищувати соціальну відповідальність, що є важливим чинником у сучасному бізнес-середовищі.

Отже, впровадження фінансових стратегій у будівельній галузі в умовах цифрової економіки є ключовим чинником її стійкого розвитку та конкурентоспроможності. Важливе значення має орієнтація на екологічні принципи та енергоефективність, які відповідають сучасним глобальним трендам і дозволяють залучати додаткові інвестиції через гранти або пільгове фінансування.

Література:

1. Viunyk, O., Yatsun, V., Horpynchenko, O. (2024). Planning to improve the efficiency of open systems commercial relations to ensure uninterrupted sustainable development: Regional legal aspect. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, Vol. 19, No. 3, pp. 1089-1097. <https://doi.org/10.18280/ijstdp.190327> <https://www.iieta.org/journals/ijstdp/paper/10.18280/ijstdp.190327>

УДК 658

Доренська А. О.

асистент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності

Півненко О. М.

здобувач вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кropyвницький, Україна

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Сучасні тенденції розвитку підприємництва обумовлені глобалізацією, технологічним прогресом, змінами в поведінці споживачів, а також соціально-економічними викликами.

Схематично тенденції розвитку підприємництва звели до рисунку 1.

1. Цифровізація та технології - Електронна комерція: Створення простих інтернет-магазинів, маркетплейсів і сервісів доставки. - Автоматизація: Використання автоматизованих систем обліку, роботизація бізнес-процесів. - Big Data та аналітика: Застосування даних для прийняття стратегічних рішень. - Мобільні рішення: Збільшення частоти мобільного бізнесу та доставки.	2. Глобалізація та міжнародна співпраця - Вихід на міжнародні ринки: Малі та середні підприємства все частіше шукають клієнтів за межами своєї країни. - Крос-культурне партнерство: Формування міжнародних альянсів і кооперація з іноземними партнерами.	3. Соціальна відповідальність та сталий розвиток - Зелений бізнес: Впровадження екологічно чистих технологій та зменшення вуглецевого сліду. - Соціальні підприємства: Фокус на вирішенні соціальних проблем (зайнятість, екологія, освіта). - ESG-стратегії: Відповідність екологічним, соціальним і управлінським стандартам.	4. Інноваційні моделі бізнесу - Спільна економіка: Розвиток платформ, що сприяють спільному використанню ресурсів (каршерінг, Uber, Airbnb). - Фріланс та гіг-економіка: Зростання попиту на незалежних спеціалістів. - Підписка як модель: Поширення сервісів на основі підписки (SaaS, онлайн-курси, підписка на товари).	5. Персоналізація та клієнтоорієнтованість - Індивідуальні пропозиції: Використання зібраних даних для персоналізації товарів і послуг. - Лояльність клієнтів: Завоювання лояльності та CRM-систем.	6. Розвиток стартапів та венчурного капіталу - Інкубатори та акселератори: Підтримка стартапів на різних етапах. - Краудфіндинг: Альтернативна фінансування проектів через платформи.	7. Гнучкість та адаптивність - Робота в умовах невизначеності: Швидке реагування на зміни в поведінці клієнтів, технологіях. - Розвиток навичок: Інвестиції у професійний розвиток співробітників для адаптації до нових умов.	8. Локалізація бізнесу - Підтримка місцевих виробників: Використання попиту на локальні продукти та послуги. - Враховування локальних потреб: Вихід згідно до специфічних особливостей ринку.
--	---	---	---	--	--	---	--

Рисунок 1 – Ключові тенденції розвитку підприємництва

Джерело: складено авторами

Ці тенденції підкреслюють важливість інновацій, екологічності та клієнтоорієнтованості у сучасному підприємстві. Успішні підприємці адаптуються до змін, використовуючи нові можливості для розвитку своїх бізнесів. Але це створює нові виклики для фахівців та їх кваліфікації. Адже сучасний менеджер-фінансист відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової стійкості та адаптації бізнесу до сучасних тенденцій. Щоб успішно долати виклики і використовувати можливості, пов'язані з розвитком підприємництва, він повинен володіти сучасними якостями та навичками. Перерахуємо вирішальні на сьогодні:

- аналітичне мислення та стратегічний підхід (уміння аналізувати великі масиви фінансових даних, використовувати інструменти Big Data, здатність оцінювати фінансові ризики, моделювати сценарії та приймати обґрунтовані рішення); розуміння взаємозв'язку фінансів із загальними бізнес-цілями);
- цифрова грамотність (знання сучасних фінансових технологій (FinTech), платформ для управління фінансами та автоматизації процесів, ефективне використання цифрових інструментів для управління ресурсами компанії, розуміння принципів захисту фінансової інформації та роботи з конфіденційними даними);
- інноваційність та креативність (здатність розробляти інноваційні підходи до залучення капіталу, наприклад, через краудфіндинг або партнерські програми, уміння швидко реагувати на зміни у фінансовому середовищі та знаходити нестандартні рішення);
- екологічна та соціальна відповідальність (врахування екологічних, соціальних і управлінських стандартів у фінансовому плануванні, підтримка проектів, які відповідають принципам сталого розвитку);
- міжнародна компетентність (уміння працювати з іноземними інвесторами,

розуміння особливостей регіональних фінансових систем, високий рівень міжкультурної взаємодії та знання кількох мов);

- лідерство та комунікаційні навички (уміння пояснювати фінансові концепти та мотивувати колег, здатність керувати фінансовими процесами під час трансформації компанії, здатність ефективно вести переговори з інвесторами, банками, партнерами);
- емоційний інтелект та стресостійкість (контроль стресу та вміння приймати рішення в умовах високої невизначеності, розуміння потреб команди та клієнтів);
- знання законодавства та регулювання (глибоке знання податкового законодавства, дотримання норм і стандартів фінансового регулювання);
- орієнтація на клієнта та результат (вміння пропонувати фінансові рішення, які підтримують розвиток підприємства, створення фінансових продуктів і стратегій, що відповідають специфічним потребам клієнтів).

Менеджер-фінансист із цими якостями зможе не лише адаптуватися до змін у сучасному бізнес-середовищі, а й стати рушійною силою у впровадженні інновацій та розвитку підприємства. Щоб розвивати зазначені якості та навички, менеджер-фінансист повинен постійно працювати над саморозвитком, освоювати нові знання та вдосконалювати свої професійні компетенції.

Сучасний фахівець формується через постійне навчання через підвищення кваліфікації через курси, тренінги та семінари з фінансів, менеджменту, аналітики даних і сучасних технологій, онлайн-платформ, здобуття другої-третьої вищої освіти.

Необхідністю є вивчення реального досвіду через участь у проектах, через роботу з реальними кейсами, аналіз успішних прикладів, проходження стажування.

Опанування цифрових інструментів фінансової аналітики (Power BI, Tableau, Excel на високому рівні), платформи для управління бізнесом (SAP, Oracle, 1C), ознайомлення з блокчейном, криптовалютами, автоматизацією фінансових операцій, Google Data Analytics, Microsoft Certified: Data Analyst Associate стають необхідністю для фахівця та допомагають подолати виклики сьогодення та освоїти ключові тенденції розвитку підприємництва.

Не втрачає важливості розвиток м'яких навичок (soft skills) - участь у програмах для розвитку управлінських та переговорних навичок, практика емоційного інтелекту, самоаналіз та робота з фідбеком від колег, використання коучингу або психологічних методик, нетворкінг (відвідування професійних подій, конференцій для обміну досвідом).

Актуалізація знань та навичків реалізується через постійний моніторинг тенденцій - читання профільних видань, постійне ознайомлення з новинами фінансового ринку (Forbes, Financial Times, Bloomberg), слідкування за трендами, вивчення звітів великих консалтингових компаній (McKinsey, Deloitte, PwC), підписка на аналітичні ресурси (використання платформ із фінансовою аналітикою, таких як Statista чи Morningstar).

Практичним є знайти наставника або самому стати ментором для обміну досвідом та брати участь у професійних спільнотах, об'єднаннях.

Не втрачають свою актуальність робота над власними етичними стандартами, вивчення ESG-стандартів, які розвивають відповідальність та соціальну орієнтованість.

Начасний воєнний стан посилив необхідність роботи над стресостійкістю. Практика медитації, фізичних вправ, технік глибокого дихання, підтримка балансу між роботою та життям, використання інструментів тайм-менеджменту для самоорганізації та уникнення вигорання стали необхідністю для підтримки ментального здоров'я фахівця.

Постійний розвиток і адаптація до змін стали основою успіху сучасного менеджера-фінансиста та єдиною можливістю відповідати тенденціям розвитку сучасного підприємництва та комерційної діяльності. Регулярне інвестування часу та ресурсів у освіту та самовдосконалення стали єдиним варіантом підтримувати актуальність і конкурентоспроможність.

Література:

1. Василюк С. М. Поняття стратегії розвитку підприємства. *Економіка та держава*. 2020. № 1. С.121-125.

УДК 331:658.3

Запірченко Л.Д.

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри економіки, підприємництва та
готельно-ресторанної справи

Горобець О.І.

здобувач вищої освіти на другому (магістерському) рівні
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Для інноваційної моделі розвитку економіки України важливо раціонально використовувати людські ресурси на всіх рівнях національної економіки, забезпечувати ріст ефективності праці, перш за все показник продуктивності, що впливатиме на конкурентоспроможність продукції, результативність економічної діяльності та доходність працівників, знаходити нові та вдосконалювати існуючі шляхи зростання продуктивності праці.

Трудові ресурси – це сукупність людського потенціалу, що формується за рахунок різних професій та кваліфікацій з урахуванням фізичних та розумових здібностей, при тому, що носієм цієї здатності є персонал підприємства (рис. 1).

Рисунок 1 - Складові формування трудових ресурсів підприємства

Саме люди з багатовіковим досвідом, практичними навичками й теоретичними знаннями є основною продуктивною силою суспільства, необхідним виробничим фактором, та вимагає спеціального підходу до управління.

Ефективність, у широкому значенні – це валова ефективність корисної праці персоналу підприємства, її продуктивність.

Продуктивність праці відображає співставлення трудових, капітальних та речових ресурсів у процесі виготовлення продукції з отриманим корисним результатом (рис. 2).

Продуктивність праці є результативним показником діяльності працівника, підприємства, групи підприємств, галузі, сектору, ринку, держави та характеризує співвідношення результатів та витрат, у даному випадку – результатів праці та витрат праці [6]. Тобто, приріст ефективності праці значить зростання обсягу благ, що виробляються при рівних або нижчих витратах на робочу силу [3, 4].

Низький рівень продуктивності праці залежить від багатьох чинників, серед яких виділяють наступні (рис. 3).

Основна причина диспропорцій в економіці – це неправильно вибрана модель розвитку. У нашій державі домінує ресурсна економічна модель, яка базується на порівняно низькому рівні ефективності, оскільки вона призводить до виснаження цінних природних ресурсів України.

Рисунок 2 - Спосіб визначення продуктивності праці

Одна з головних проблем зниження ефективності використання трудових ресурсів і розвитку економіки – домінування в українському експорті металів, продукції хімічної промисловості та сільськогосподарської продукції, переважно на рівні сировини.

Рисунок 3 - Чинники зниження продуктивності праці

Стає цілком очевидним, що краще виробляти в Україні продукцію з високою доданою вартістю, ніж вирощувати продукцію сільського господарства і майже дешево відправляти її на експорт.

Ефективність використання трудових ресурсів на будь-якому підприємстві залежить від багатьох чинників – як зовнішніх, так і внутрішніх (табл. 1).

Таблиця 1 – Чинники впливу на формування та розвиток трудових ресурсів [5]

Трудові ресурси підприємства	
Зовнішні чинники	економічні, правові, соціальні, демографічні, екологічні та територіальні (конкурентна боротьба, завоювання нових ринків, зміна правової, політичної, демографічної ситуації)
Внутрішні чинники	організаційно-господарські особливості виробництва, рівень матеріально-технічної бази підприємства, методи організації праці, споживчі характеристики продукції, цінова політика, несприятливі умови праці, зростання виробничих витрат

Дослідження показують, що підвищенню ефективності використання трудових ресурсів сприяють наступні фактори:

- запровадження нових технологій;

- професіоналізація управління підприємствами;
- підвищення кваліфікації праці [7].

Всі чинники підвищення ефективності використання трудових ресурсів можна об'єднати у чотири основні групи (табл 2).

Таблиця 2 – Чинники підвищення ефективності використання трудових ресурсів [1]

Чинники	Вектори зростання
Техніко-технологічні	Рівень розвитку засобів виробництва із впровадженням нових технологій, використання якісної сировини
Організаційні	Ліквідація втрат робочого часу і забезпечення оптимального завантаження як усіх членів трудового колективу, так і основних виробничих фондів підприємства
Соціально-економічні	Моральне і матеріальне стимулювання
Природні умови та географічне розміщення	Вид діяльності підприємства і його зв'язки з постачальниками і споживачами

Як і будь-який інший показник, продуктивність праці можна підвищити екстенсивними (за рахунок більш повного використання робочого часу) методами та інтенсивними (за рахунок зміни ступеня напруженості праці і визначається кількістю фізичної та розумової енергії людини, витраченої за одиницю часу) [1].

Негативно впливає на ефективність використання трудових ресурсів та продуктивність праці, зокрема, наявність та розширення тіньових економічних процесів. Це є масштабною небезпекою для національної економіки, сприяє погіршенню трудової та підприємницької мотивації, посилює соціальну напругу, знижує соціальні стандарти.

Класифікація факторів, спрямованих на підвищення ефективності використання трудових ресурсів, дозволяє здійснювати поєднання засобів виробництва і робочої сили. При цьому звертається увага на необхідність поліпшення організації праці для забезпечення ефективного використання персоналу, тобто підвищення продуктивності праці, і керівництво підприємства повинно надавати переваги системі стимулювання співробітників [2].

Таким чином, створення мотиваційної системи та ефективної організації праці, спрямованої на всебічний розвиток людини як єдиного джерела знань, безумовно, сприятиме росту продуктивності праці, в результаті чого підвищиться ефективність використання ресурсів підприємства і загальна ефективність його розвитку. Підвищення продуктивності праці як основного показника ефективності використання трудових ресурсів є одним з найважливіших елементів конкурентоспроможності і забезпечує зростання величини реального продукту і доходів, що є важливим показником економічного зростання як для окремих підприємств, організацій, так і для економіки країни в цілому.

Література:

1. Богиня Д., Шевченко А. Ефективність праці в ринковій економіці. *Україна: аспекти праці*. 2008. № 4. С. 3-6.
2. Віссер Л. Продуктивність та система цінностей. *Продуктивність*. 2007. № 1. С. 12.
3. Гончаров В.М. Концептуальні проблеми ефективності праці в Україні. *Вісник економічної науки України*. 2007. № 2. С. 33-37.
4. Економіка праці та соціально-трудові відносини: Підручник / О.А. Грішнова. 5-те вид., оновлене. Київ : Знання, 2011. 390 с.
5. Крушельницька О.В., Мельничук Д.П. Управління персоналом: навч. посіб. Київ:Кондор, 2013.296с.
6. Морщенок Т.С., Луц І.Л. Продуктивність праці: економічна сутність та фактори її підвищення на підприємстві. *Вісник Запорізького національного університету*. № 2. 2014. С. 63-71.
7. Заюков І. В. Продуктивність праці в контексті забезпечення інноваційного розвитку економіки України. *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*. 2015. № 2. С. 236-242. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrch_2015_2_38.

УДК 336.71

Корноухова К. С.

здобувачка вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні
факультету управління та економіки

Ткачук Н. М.

кандидат економічних наук, доцентка кафедри
фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку
Хмельницький університет управління та права
м. Хмельницький, Україна

БАНКИ ЯК ПРОФЕСІЙНІ УЧАСНИКИ ФОНДОВОГО РИНКУ

В умовах глобалізації та динамічного розвитку фінансових ринків, банки вже давно перестали бути лише місцем для зберігання коштів і надання кредитів. Вони стали активними учасниками фондового ринку, здійснюючи інвестиційні операції, управління активами та надаючи фінансові послуги, які допомагають іншим гравцям ринку розвиватися.

Банківська діяльність на фондовому ринку є професійною діяльністю, яка включає брокерські, дилерські, депозитарні, клірингові операції, андеррайтинг, управління активами та інші послуги.

Як брокери, банки здійснюють операції з цінними паперами за дорученням та за рахунок клієнтів, а як дилери – від власного імені та за власний рахунок. У межах депозитарної діяльності банки забезпечують зберігання та облік цінних паперів, ведення рахунків, перевірку їх дійсності, перереєстрацію прав власності та отримання доходів. Здійснюючи клірингову діяльність, банки проводять взаємозалік зобов'язань учасників ринку після торгів. Інвестиційна діяльність дозволяє банкам вкладати власні кошти в цінні папери відповідно до встановлених нормативів, а через фондування – надавати кредити під їх заставу. В якості андеррайтерів банки беруть на себе зобов'язання викупу нерозміщених цінних паперів при їх розміщенні, а в рамках діяльності з управління цінними паперами – керують активами інституційних інвесторів [2, с. 303]. Додатково банки надають послуги з консалтингу, маркет-мейкінгу, аналітичної підтримки та інші супутні послуги на фондовому ринку. Крім того, банки можуть надавати консультаційні послуги на ринку цінних паперів, що включає збір, обробку та аналіз інформації про ринок і його учасників, а також прогнозування розвитку ринку. Ця інформація та прогнози надаються клієнтам за певну винагороду.

Тож, основним завданням фондового ринку виступає мобілізація фінансових ресурсів та їх та вкладання у найбільш привабливі з точки зору ринкової ефективності види підприємницької діяльності.

Діяльність банків на фондовому ринку спрямована на досягнення кількох стратегічних цілей. Головною метою є максимізація прибутку та розширення клієнтської бази через залучення потенційних інвесторів. Важливим аспектом є диверсифікація банківських послуг, що посилює конкурентні позиції банку на фінансовому ринку. Успішні операції на фондовому ринку сприяють зростанню капіталізації банку, зміцнюючи його фінансову стійкість та підвищуючи рівень довіри з боку інвесторів. Крім того, фондовий ринок надає банкам додаткові можливості для оптимізації процесів залучення та розміщення фінансових ресурсів.

Ефективність роботи банків як професійних учасників фондового ринку оцінюється на основі даних, що базуються на:

- обсягах та структурі операцій з цінними паперами;
- якості виконання посередницьких послуг;
- фінансових та інших показниках розвитку фондового ринку.

Для глибшого розуміння особливостей функціонування банків на фондовому ринку, доцільно розглянути конкретний приклад діяльності АТ «Таскомбанк», який демонструє

високу активність у різних сегментах фондового ринку. На сьогодні цей банк успішно поєднує функції брокера, депозитарія та андеррайтера, одночасно здійснюючи інвестиції в цінні папери за рахунок власних коштів. За період 2020-2024рр. згаданий банк утримує статус надійного фінансового партнера, що підтверджено рейтингами АТ «Фондова біржа ПТС», де банк займає провідні позиції, особливо в сегменті корпоративних облігацій, що відображено на рис. 1.

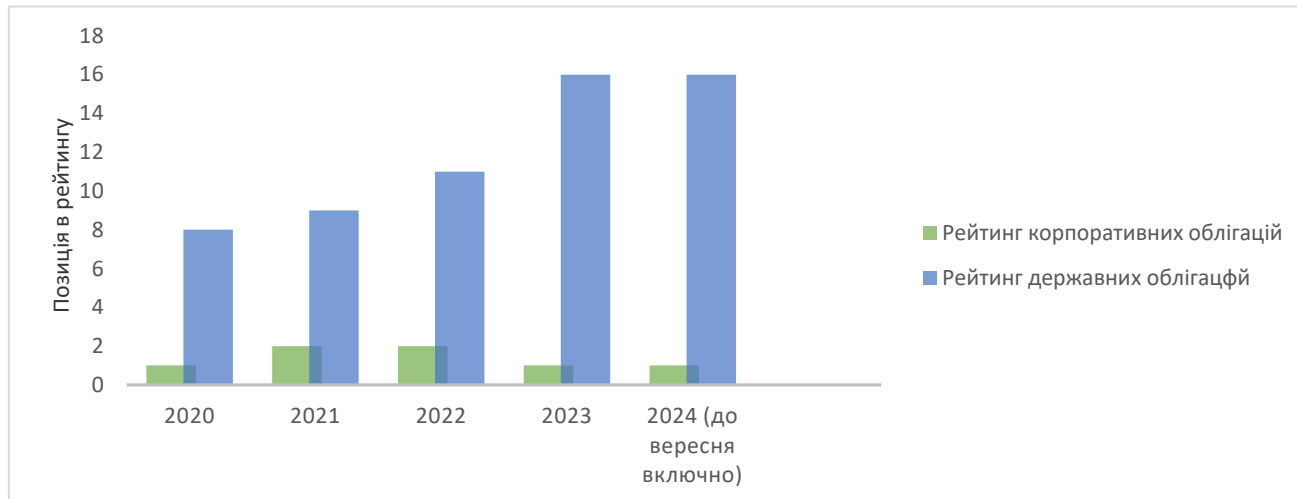

Рисунок 1 - Рейтинг цінних паперів АТ «Таскомбанк» у 2020-2024 рр. [1].

Така динаміка свідчить про те, що АТ «Таскомбанк» надає перевагу операціям з державними цінними паперами, які характеризуються нижчим рівнем ризику та більшою надійністю, що підтверджує консервативну та виважену політику банку на фондовому ринку.

Отже, вітчизняні банки активно функціонують на фондовому ринку, посилюючи свої позиції, розширюючи спектр послуг і зміцнюючи фінансову стабільність. Їхня участь у брокерських, дилерських та інших операціях сприяє зростанню довіри інвесторів та підвищенню їх конкурентоспроможності. Саме це й дозволяє банку досягати стратегічних цілей і посилювати свою роль у функціонуванні фінансового ринку.

Література:

1. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку. URL : <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights>
2. Примостка Л.О. Фінансовий ринок: навч. посіб. Київ, КНЕУ, 2016. 456 с.

УДК 336.7 (477)

Кравченко В. П.

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Засць Л. А.

здобувачка вищої освіти на другому (магістерському) рівні
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ПОТОЧНИЙ СТАН І ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ФОНДОВОГО РИНКУ

Фондові ринки сприяють економічному зростанню, дозволяючи компаніям залучати капітал для розширення своєї діяльності, створення нових робочих місць і сприяння інноваціям. Фондовий ринок є частиною ринку капіталу і являє собою сукупність фінансових відносин, під час яких акції, облігації та інші цінні папери випускаються, купуються та продаються. Він є центральним механізмом в економіці, який об'єднує компанії, яким потрібне фінансування, і інвесторів, які хочуть отримати віддачу від своїх інвестицій. Український фондовий ринок мав кілька ключових проблем і недоліків у період 2019-2023 рр. це: економічна нестабільність, наслідки світової економічної кризи та війни з Росією; зменшення інвестицій на українському фондовому ринку через недовіру та нестабільність; неадекватне регулювання та нагляд за фондовими ринками також є серйозною проблемою, яка може призвести до маніпуляцій та внутрішньої торгівлі. Ще одна причина, чому Україну не розглядають як потенційну інвестиційну країну - низька прибутковість українських проєктів. Серед причин небажання інвестувати це незахищеність приватних інвесторів від рейдерства та корупції. З 24 лютого 2022 року до цих підстав додано військовий ризик [1]. Ці проблеми вплинули на фінансові ринки України. Український фондовий ринок присутній, але практично неліквідний. Ще до повномасштабного вторгнення іноземні інвестори інвестували переважно в ОВДП. На думку експертів, з поширених помилок інвесторів, які включають емоційне прийняття рішень, таких як продаж акцій через млявий ринок або недостатню диверсифікацію активів.

Незважаючи на значні політичні та економічні виклики, український фондовий ринок продемонстрував динамічний розвиток, нещодавні регуляторні зміни та адаптацію до нових обставин, які є важливими чинниками зростання. У 2024 році в цьому секторі відбулося серйозне відновлення. За січень-травень 2024 року обсяг торгів фінансовими інструментами між операторами організованого ринку капіталу зріс на 69,87 млрд грн порівняно з даними за аналогічний період 2023 року [2]. Обсяги торгів інвестиційними цінними паперами швидко зростають завдяки появі свопів і відродженню ринку корпоративних облігацій. Про орієнтацію на розвиток фондового ринку свідчить також низка змін у нормативно-правовій сфері щодо функціонування ринку цінних паперів, оновленим Законом «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» 1996 року, який отримав назву «Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків» [3].

Можна виділити кілька перспективних напрямків для подальшого зростання: посилення захисту прав інвесторів, просування фінансової грамотності та цифрова трансформація. Реалізація цих напрямків дозволить створити сучасний та ефективний фондовий ринок для економічного зростання України.

Література:

1. Ампілогова А. Обвал чи коригування? 2024. URL: <https://surl.li/flyafq>
2. Інформаційна довідка щодо ринків капіталу України протягом січня-червня 2024 року НКЦПФР. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/>
3. Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків : Закон України № 738-IX від 19.06.2020 . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/96-вр#Text>

УДК 336.7:368

Насипайко Д. С.

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри міжнародних економічних відносин

Ножнова А. В.

здобувачка вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні гр. МЕН-21
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ОСОБЛИВОСТІ СТРАХУВАННЯ БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В умовах ринкової економіки відбуваються коливання цін, зміни у співвідношенні попиту і пропозиції, валютних курсів, що викликає в учасників біржової торгівлі бажання застрахуватись від ризиків.

В сучасних умовах страхування цінкових ризиків на біржі відбувається за допомогою хеджування – методу, за допомогою якого можна отримати можливість виконувати операції з активами в майбутньому на заздалегідь заданих умовах. Причому хеджування застосовується як на підвищення, так і на зниження цін або курсових коливань.

Метод на підвищення дозволяє встановити ціну покупки задовго до того, як буде придбано реальний контракт на обрану валюту чи акцію.

Під хеджуванням на зниження мають на увазі «продаж термінового контракту та опціону з метою захисту від можливого зниження курсу у майбутньому» [1].

В наш час цінкові ризики хеджуються на основних міжнародних товарних біржах. Провідними міжнародними майданчиками для формування світових цін на зерно є французька біржа MATIFF (згідно з контрактами на пшеницю та ріпак) і чиказька товарна біржа CME Group (згідно з контрактами на пшеницю, кукурудзу і сою) [2].

З метою хеджування застосовують різні види деривативів: ф'ючерси, свопи, опціони, форвардні контракти. Причому в розвинених країнах використовуються змішані типи похідних фінансових інструментів, включаючи «свопціони, форвардні свопи, відкриті свопи, контракти на ще не випущені цінні папери тощо.

Перспективним напрямком розвитку ринку похідних фінансових інструментів також є поширення кредитних деривативів. Нові деривативи на основі наноактивів з'являються щороку по всьому світу. У результаті нью-йоркська компанія LedgerX отримала офіційний дозвіл на створення біржі та клірингової палати для торгівлі криптовалютами опціонами і деривативами в Сполучених Штатах» [3].

Найчастіше у міжнародній торгівлі застосовують форвардний контракт – «стандартний документ, що підтверджує зобов'язання особи придбати (продати) базовий актив за фіксованою ціною продажу на момент укладення контракту в певний час і на визначених умовах у майбутньому». Такі угоди укладаються поза біржою. Учасників біржових торгів приваблює відсутність вимоги до внесення авансового платежу. Але з позиції страхування існує великий ризик того, що контрагент може не виконати свої зобов'язання.

В наш час в Україні форвардні угоди часто застосовуються у сфері агросектору. Послуги їх укладання надають основні «гравці» ринку та забезпечують на вигідних умовах потрібну кількість та асортимент виробничих ресурсів для посівної: насіннєвий матеріал, мінеральні добрива, засоби захисту рослин, паливно-мастильні матеріали тощо [1, 4].

Ф'ючерсний контракт засвідчує зобов'язання купити (реалізувати) базовий актив у визначений час і на визначених умовах у майбутньому, ціна якого визначається під час виконання сторонами договору своїх зобов'язань.

На відміну від форвардної угоди, він укладається на біржі. Ним торгують на публічних біржових платформах, що забезпечує йому високий рівень ліквідності. Але покупці і продавці на біржових платформах не працюють безпосередньо один з одним

ф'ючерсними контрактами. Замість цього клірингова палата діє як посередник між покупцями та продавцями, переглядаючи дані двох сторін та спрощуючи транзакції. Це забезпечує виконання контракту та прибирає ризик контрагента. Недоліком таких угод є висока вартість та обмежена база активів [5].

В сучасній світовій практиці використовують два види опціонів: американський та європейський.

Американський опціон – це «контракт, який дає його власнику право, але не зобов'язання, купити або продати актив за визначеною ціною (ціна страйк) у будь-який час до закінчення терміну дії». Ці опціони надають можливість використовувати стратегії, які неможливі з європейськими опціонами, але при цьому американські опціони є складнішими для ціноутворення.

Європейські ж опціони надають вам право придбати або реалізувати актив тільки в день дати закінчення. На такі деривативи легше встановити ціну, однак вони надають менше можливостей для застосування [6].

Аналізуючи вище сказане, робимо висновок, що функціонування бірж в умовах ринкової економіки зумовлюють необхідність у хеджуванні ризиків. Своєю чергою саме розвинута система страхування і є ознакою розвиненості біржової діяльності.

В Україні система хеджування є недосконалою через недостатньо вироблену нормативно-правову базу, відсутність відповідної інфраструктури та обмежену кількість базисних активів.

На нашу думку, уряду необхідно звернути увагу на розвиток біржової діяльності, оскільки в умовах війни кількість ризиків та ймовірність їх настання зростає в рази.

Література:

1. Путря В. В., Тулуб О. М. Методи хеджування валютних ризиків. Перспективи управлінської діяльності суб'єктів господарювання в контексті економічної безпеки : матеріали міжнародного форуму з безпеки. Черкаси, 25-27 травня 2017 р. С. 135-136. URL : <https://eprints.cdu.edu.ua/2718/> (дата звернення: 08.11.2024).
2. Диха М., Диха В. Інструменти хеджування в управлінні ціновими ризиками (на прикладі аграрного і енергетичного ринків України). *Економіка України*. 2024. №3 (748). С. 19-36. URL: https://www.researchgate.net/publication/379628743_INSTRUMENTI_HEDZUVANNA_V_UPRAVLINNI_CINOVIMI_RIZIKAMI_na_prikladi_agrarnogo_i_energeticnogo_rinkiv_Ukraini (дата звернення: 08.11.2024).
3. Подольчук О., Подольчук Д. Особливості розвитку ринку похідних фінансових інструментів в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. № 65. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-40> (дата звернення: 09.11.2024).
4. Форвардні контракти як надійний інструмент захисту агровиробника. *Агроеліта*. URL : <https://agroelita.info/forvardni-kontrakty-yak-nadijnyj-inst/> (дата звернення: 09.11.2024).
5. Форвардні й ф'ючерсні контракти: у чому різниця? OKX. URL : <https://www.okx.com/ua/learn/forward-futures-contracts> (дата звернення: 09.11.2024).
6. Що таке опціон і як він впливає на ваші фінансові можливості? Rates. URL : <https://rates.fm/ua-uk/invest/sho-take-opcion/> (дата звернення: 10.11.2024).

УДК 336.7

Недільська Л. В.

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри фінансів і кредиту

Кулешов С. О.

здобувач вищої освіти на другому (магістерському) рівні
спеціальності «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
Поліський національний університет
м. Житомир, Україна

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ОВДП В УКРАЇНІ

Надзвичайно складні сучасні умови функціонування економіки України, що спричинені передусім воєнними викликами, зумовлюють особливу увагу до ринку державних облігацій як ефективного інструменту забезпечення достатнього фінансування економіки, управління державним боргом, підвищення стабільності фінансового сектора, залучення іноземних інвестицій та розвитку корпоративного фінансування.

Ринок капіталів в Україні має кілька специфічних рис і особливостей, які зумовлені економічними, політичними та регуляторними умовами країни. Зокрема, тенденції розвитку ринку капіталів України впродовж останнього десятиліття відображають поступову пріоритетність державних облігацій в обігу усього ринку цінних паперів. Передусім, державні облігації стали вагомим інструментом фінансування бюджету країни, водночас, вони є привабливим інструментом для капіталовкладень інвесторів, оскільки демонструють високу ліквідність і дохідність.

Ринок облігацій в Україні характеризується значною динамічністю, але високим рівнем ризику, що спричинений економічною, політичною та валютною нестабільністю. Зважаючи на вказані виклики, в Україні впродовж останніх років основною формою державних запозичень стали облігації внутрішньої державної позики (ОВДП), які згідно із законодавством, випускаються в національній валюті (гривні) та іноземних валютах (наприклад, доларах США або Євро) [1, ст.16].

Перша хвиля їх активного випуску пов'язана з політично-економічним кризовим періодом 2014 р., а друга – спричинена повномасштабним вторгненням РФ у 2022 р. (рис. 1).

Привабливість вітчизняних ОВДП завдяки їх дохідності та державним гарантіям дещо нівелюється низкою ризиків, зокрема, ймовірністю девальвації гривні, високим рівнем інфляції, зниженням міжнародного кредитного рейтингу та суттєвим впливом рівня світових процентних ставок. Зокрема, інвестори на ринку облігацій часто орієнтуються на міжнародні рейтинги, такі як Standard & Poor's, Moody's або Fitch, що спонукає їх до раціональних фінансових рішень. Підвищення кредитного рейтингу такими рейтинговими агентствами може покращити умови залучення капіталу, тоді як зниження рейтингу можна може призвести до зростання відсоткових ставок за борговими інструментами.

Однак, найсуттєвішу роль у розвитку ринку ОВДП в Україні відіграє відсутність активного вторинного ринку, який залежить від платоспроможності потенційних інвесторів та сформованої інвестиційної культури.

На початок 2010 р. на ринку цінних паперів України в обігу знаходилось ОВДП на суму 85704,75 млн грн, відтоді щороку обсяги ОВДП зростали в середньому на 25% і у 2024 році сягнули обсягу майже 1789 млрд грн.

Варто відмітити, що в Україні поступово зростає інтерес до інвестування у державні цінні папери, особливо це помітно у періоди політичних і економічних криз (табл. 1).

Важливо, що у 2010 р. 58,46% усіх ОВДП знаходились у власності НБУ, решта майже навпіл поділялись між комерційними банками та юридичними особами. Тоді, як фізичні особи у 2010 р. не утримували ОВДП.

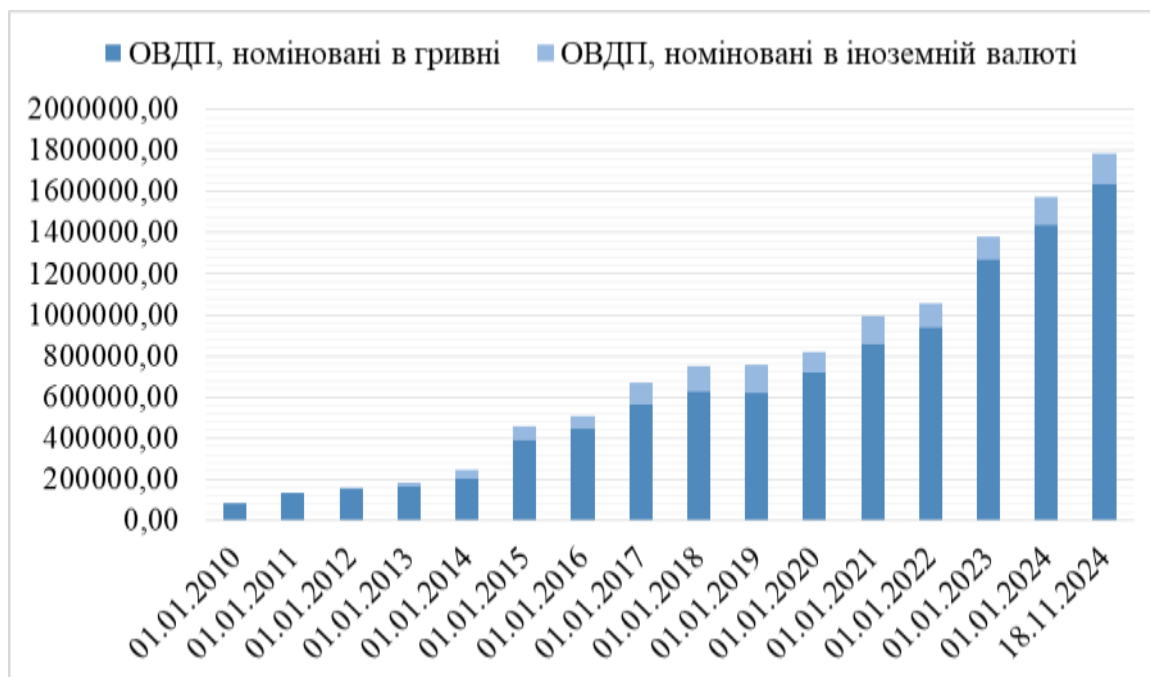

Рисунок 1 - Обсяги обігу ОВДП на вітчизняному ринку капіталів

Джерело: побудовано за даними НБУ [2].

Події 2014 р. привернули увагу населення до потреб держави у терміновому наповненні бюджету, тому станом на початок 2015 р. в обігу знаходились на 85 % більше облігацій ніж на початок 2014 р. і 0,21% з них утримували фізичні особи. Проте структура розподілу ОВДП за інвесторами за період 2010-2015 рр. значно змінилась на користь НБУ.

Таблиця 1 - Ключові характеристики обігу ОВДП в Україні впродовж 2010-2024 рр.

Дата	Усього, млн грн	Темп зроста-ння	Питома вага облігацій, які знаходяться у власності (%)					
			НБУ	Банків	Юриди-чних осіб	Територі-альних громад	Фізичних осіб	Нерези-дентів
01.2010	85704,75	-	58,46	24,01	17,02		0,00	0,50
01.2011	136187,40	1,59	47,16	39,50	5,06		0,01	8,27
01.2012	157635,22	1,16	53,77	36,63	6,78		0,00	2,83
01.2013	185823,02	1,18	56,81	35,55	4,66		0,06	2,93
01.2014	247706,24	1,33	59,37	30,83	4,92		0,05	4,83
01.2015	457658,58	1,85	69,51	20,42	5,16		0,21	4,71
01.2016	505185,43	1,10	77,19	16,15	2,21		0,01	4,45
01.2017	667557,17	1,32	57,22	38,27	3,53		0,02	0,97
01.2018	749912,08	1,12	48,08	48,07	2,95		0,20	0,70
01.2019	756061,89	1,13	46,04	49,56	2,75		0,80	0,84
01.2020	822748,92	1,09	40,97	40,63	3,16		1,17	14,07
01.2021	991618,81	1,20	32,73	51,88	5,76	0,02	1,11	8,51
01.2022	1054430,45	1,06	29,65	51,51	7,81	0,01	2,36	8,66
01.2023	1 378214,29	1,31	51,12	34,73	7,72	0,13	2,16	4,15
01.2024	1 571751,87	1,14	43,90	41,30	8,69	0,12	3,26	2,73
18.11.2024	1 788714,89	1,14	37,88	47,79	9,01	0,04	3,99	1,28

Джерело: розраховано та наведено за даними НБУ [2].

Не значна активність фізичних осіб в операціях з ОВДП спостерігалась до 2019 р., а відтоді відбувається поступове нарощення інтересу населення до державних облігацій, зокрема введених у 2022 р. військових облігацій.

Натомість, від початку 2020 р. помітною є низька активність іноземних інвесторів, очевидно через високий рівень політичного та економічного ризику, а також волатильність курсу гривні.

Прогнози щодо розвитку ринку облігацій в Україні залежать від низки ключових факторів, зокрема економічної ситуації, політичної стабільності, регуляторних змін, а також глобальних економічних трендів.

Ринок ОВДП ймовірно буде залишитися одним із основних інструментів фінансування державного бюджету, особливо в контексті дефіциту бюджету, що зростає через потребу в коштах на оборону, відбудови інфраструктури та підтримку соціальних програм.

Висновок. Ринок облігацій в Україні має низку серйозних проблем, які знижують його привабливість для інвесторів. Політична та економічна нестабільність, висока інфляція, слабкий вторинний ринок, низький кредитний рейтинг та інші фактори суттєво обмежують розвиток цього сегменту фінансового ринку. Вирішення цих проблем потребує стабільності, підвищення довіри до фінансових інститутів та покращення інвестиційного клімату.

Література:

1. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3480-15> (дата звернення: 19.11.2024).
2. Ринок облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП). Національний банк України. Вебсайт. URL : <https://bank.gov.ua/ua/markets/ovdp>

УДК 658

Овчінніков С.С.

здобувач вищої освіти на другому (магістерському) рівні
слухач курсів MBA (Master of Business Administration),

Яковенко Р.В.

кандидат економічних наук, доцент,
Економіко-технологічний інститут імені Роберта Ельворті,
м. Кропивницький, Україна

ОПТИМІЗАЦІЯ СКЛАДСЬКИХ ЗАПАСІВ В УПРАВЛІННІ ДІЯЛЬНОСТІ ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИНУ

Оптимізація складських запасів вимагає особливої уваги з боку підприємця. Ефективне управління складськими запасами є ключовим аспектом успішної діяльності будь-якого Інтернет-Магазину. Збалансоване управління запасами дозволяє знизити витрати, підвищити швидкість обслуговування клієнтів та покращити загальну ефективність бізнесу.

Дослідження складських запасів для Інтернет-Магазину може включати різноманітні методи та інструменти.

АВС-аналіз: цей метод дозволяє класифікувати товари за їх значимістю для бізнесу. Товари поділяються на групи А, В та С залежно від їхнього впливу на прибуток. Це допомагає зосередити увагу на управлінні найбільш важливими запасами.

Метод середніх запасів: дозволяє визначити оптимальний рівень запасів, враховуючи середню кількість товарів, які продавалися за певний період.

Методи прогнозування попиту: використання історичних даних та аналіз трендів для передбачення майбутнього попиту на товари. Методи прогнозування можуть включати експоненціальне згладжування, методи часових рядів тощо.

Методи оптимізації замовлень: враховуючи дані про прогнозований попит і рівень сервісу, обираються стратегії оптимізації замовлень, такі як модель EOQ (економічне замовлення кількості), модель ROP (точка замовлення) тощо.

Методи аналізу даних клієнтів: використання даних клієнтів, таких як покупки, перегляди, рецензії тощо, для визначення популярності товарів і аналізу тенденцій споживання.

Методи оптимізації логістики: аналіз ефективності логістичних процесів, таких як доставка і складське управління, для зменшення часу обробки замовлень і оптимізації запасів.

Використання програмного забезпечення для управління запасами: використання спеціалізованого програмного забезпечення, яке допомагає автоматизувати процеси управління запасами, аналізувати дані та оптимізувати рівень запасів.

Першим кроком у оптимізації складських запасів є точне прогнозування попиту на товари. Це може бути здійснено на основі аналізу історичних даних щодо продажів, трендів ринку, а також за допомогою спеціалізованих програм та методів прогнозування.

Для запобігання знеціненню запасів важливо відстежувати та оновлювати асортимент товарів. Можливі стратегії включають в себе активне управління запасами, використання акцій та знижок для стимулювання продажів, а також укладання договорів з постачальниками щодо повернення непроданих товарів.

Використання сучасних технологій для автоматизації складського обліку допомагає покращити ефективність управління запасами. Це включає в себе використання систем управління запасами (WMS), сканерів штрих-кодів, систем автоматизованого замовлення та інші інноваційні рішення.

Оптимізація процесів постачання допомагає знизити час доставки товарів та знизити витрати на їхнє зберігання. Це може бути досягнуто через оптимізацію логістики, укладання договорів з постачальниками щодо доставки та скорочення часу обробки замовлень.

Останнім етапом оптимізації складських запасів є впровадження системи контролю та аналізу, яка дозволить постійно моніторити рівень запасів, виявляти потенційні проблеми та шукати способи їх вирішення. Це допомагає підтримувати оптимальний рівень запасів та мінімізувати витрати.

Оптимізація складських запасів є важливим елементом ефективного управління Інтернет-Магазином «Гідросила» [1]. Шляхом точного прогнозування попиту, мінімізації ризику знецінення запасів, використання технологій автоматизації, оптимізації процесів постачання та впровадження системи контролю та аналізу, магазин може підвищити ефективність управління запасами та забезпечити безперебійну роботу бізнесу.

Розширення складських запасів на несерійну продукцію в Інтернет-Магазині відображає комплексний аналіз та оцінку впровадження стратегії розширення асортименту у віртуальному торговельному просторі.

Важливим є розширення складських запасів на унікальну продукцію та його вплив на підвищення конкурентоспроможності та забезпечення клієнтських потреб. Ефективне впровадження стратегій збільшення асортименту товарів в Інтернет-Магазині дозволить зменшити незадовільний попит клієнтів і збільшити прибуток. Отже, існує необхідність розширення асортименту за рахунок несерійної продукції, також це формує перспективи подальшого розвитку, оптимізації та підвищення ефективності управління збутовою діяльністю.

Література:

1. Інтернет-Магазин «Гідросила» : веб-сайт. URL: <https://shop.hydrosila.com/>

УДК 330.131.7: 338.22.234.72

Сокурєнко П. І.

кандидат економічних наук, доцент
Кременчуцький інститут ПАТ «ВНЗ «МАУП»
м. Кременчук, Україна

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИМИ РИЗИКАМИ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ТА ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

Розвиток підприємницьких структур неможливо без інвестицій, що підсилює значимість ризиків, які супроводжують інвестиційний процес і які він може генерувати. У зв'язку з цим значимість інвестиційних ризиків наростає, особливо - в умовах глобалізації, що актуалізує питання, що відносяться до сфери їх теоретичного аналізу. Зокрема, це відноситься до інвестицій в інноваційні проекти [2, с. 205].

В умовах глобалізації та динамічного науково-технічного прогресу інноваційний розвиток є найбільш адекватним типом розвитку для всіх країн, оскільки дозволяє їм займати їм гідні конкурентні позиції на світовому ринку. При цьому можна говорити про залежність між ефективністю підприємницької діяльності та кількістю інноваційних проектів, що реалізуються підприємницькою структурою, а також глибиною інновацій, стосовно до досліджуваного проміжку часу, в галузевому або територіальному розрізі.

Будь-який новий проект, тим більше інноваційний, несе не тільки потенційні вигоди, але і ризики

Стосовно особливостей роботи підприємств реального сектора, зазвичай виділяють наступні типи інноваційних проектів [1, с. 161]:

- 1) впровадження у виробництво технологічно нового товару;
- 2) модернізація виробленого товару;
- 3) застосування технічно більш досконалих засобів виробництва;
- 4) модернізація використовуваних засобів виробництв.

Зазначені чотири типи інноваційних проектів можна ще деталізувати в залежності від ступеня потреби в інтелектуальних ресурсах або інтелектуалізації праці.

Чим вище вимоги до інтелектуальної складової трудової діяльності, тим більше ризиків може виникати в процесі переходу на новий рівень розвитку підприємницької структури. Їх причини можуть бути пов'язані зі складністю пошуку і залучення нових кадрів і підвищення кваліфікації діючих працівників, виникненням помилок при навчанні, витоком інформації і ін.

Тут можна виділити види ризиків, які можуть при цьому виникати [3, с. 188]:

1) Недостатність або відсутність постачальників і контрагентів (мова йде про постачання ресурсах, витратних матеріалах, комплектуючих та ін.). Особливо важливо це, якщо мова йде про великих інвестиційних проектах;

2) Ризик диверсифікації постачальників, якщо вони з якоїсь причини не справляються з укладеним контрактом або не можуть виконувати його в обумовлені терміни. Зазвичай це відбувається з дуже великими інвестиційними проектами;

3) Ризик, обумовлений високою технологічною складністю інвестиційного проекту, що має велику кількість проміжних етапів;

4) Ризик невиходу на плановий обсяг виробництва і незадовільних фінансових результатів. Сюди ж відносять і неточність вибору цільових споживачів, і неправильний розрахунок їх потреби в даному виді інноваційної продукції;

5) Помилки в розрахунку і побудові логістичних ланцюгів, як на поставку вихідної сировини, так і на доставку готової продукції споживачеві. Крім того, тут може приєднуватися ризик недостатньо ефективної цінової і збутової політики підприємницької структури;

6) Ризик укладення договорів з неплатоспроможними партнерами або з партнерами,

які мають погану репутацію щодо виконання ними зобов'язань, як за якістю сировини, що поставляється, так і за розрахунками за отриману продукцію;

7) Ризик неточного проектування проекту.

Допущені великі помилки можуть привести до неможливості реалізації проекту, що тягне за собою важкі наслідки, аж до банкрутства підприємницької структури.

Якщо мова йде про впровадження інновацій, завдання по виділенню різних етапів, доцільно вирішувати з позиції життєвого циклу інновацій, наочно представляючи його для розробки мережевого плану робіт. Крім того, мережеве планування буде ефективним в умовах, коли ризики також розмежовуються в часі.

У зв'язку з цим побудова мережевого графіка дозволяє виявляти:

- тривалість кожного з етапів і всього інвестиційного плану;
- мінімально і максимально допустимий часовий проміжок для кожного з етапів і всього інвестиційного плану;
- тимчасовий резерв виконання робіт для кожного з етапів і всього інвестиційного плану.

Особлива увага повинна бути звернена на тимчасовий резерв з точки зору визначення обмежень, та як його можна задіяти без підвищення ціни інвестиційного проекту і появи нових ризиків.

В контексті інноваційного розвитку підприємницьких структур слід уточнити цільову функцію управління. Вважаємо можливість сформулювати її наступним чином: мінімізація, а в подальшому - і повне усунення, фінансових, виробничих, конкурентних, іміджевих та інших втрат від ризиків, які можуть виникнути в результаті здійснення інноваційного процесу, або супроводжувати його.

Тут можна уявити три найбільш результативних управлінських підходу, які дозволяють здійснювати ефективне управління ризиками, які впливають на підприємницьку структуру [2, с. 6-7]:

1. Консервативне управління. Воно побудоване на принципі локалізації збитку від ризику. Надалі застосовуються інструменти, що дозволяють повністю нейтралізувати цей ризик, що дозволить усунути його негативний вплив на всі наступні процеси впровадження інновацій. Недолік його полягає в наявності ефекту «запізнювання», коли ризик усувається не відразу, а на початкових етапах лише локалізується. Це пояснюється прагненням підприємницької структури до зниження витрат на управління ризиком. Очевидно, що якби йшлося про повне усунення ризику або його джерела на етапі виникнення, витрати були б значно вище, що, можливо, призвело б до нестачі коштів власне на впровадження інновацій.

2. Активне управління. Воно побудоване на принципі попереджувального впливу на появу ризиків. Це найбільш складний і надмірно витратний, з фінансової точки зору, підхід, який повинен бути реалізований на всіх етапах впровадження інновацій. Він припускає наявність безлічі операцій, включаючи побудову прогнозів і комплексний моніторинг ризикових подій і причин їх виникнення.

3. Адаптивне управління. Воно побудоване на принципі здійснення заходів з адаптації підприємницької структури до ризику, паралельно інноваційного процесу, що дозволяє знизити частину втрат від ризику. Більшість учасників інноваційного процесу вважає, що адаптивне управління має переваги перед іншими управлінськими підходами. Однак при реалізації найбільш значущих, масштабних інноваційних проектів його потенціал має суттєві обмеження з точки зору забезпечення лідируючих позицій підприємницької структури на ринку.

При цьому на практиці складно зустріти будь-які методи або напрями в чистому вигляді, оскільки підприємці використовують їх різні комбінації з метою підвищення результативності за критерієм «Витрати - результати».

При цьому використовуються наступні принципи:

1. Циклічності управління. Процес управління ризиком організаційно повинен бути побудований так, щоб він не переривався. Це обумовлено постійним характером виникнення

ризиків і їх впливу на підприємницьку структуру.

2. Варіативність ризику. Цей принцип передбачає постійні зміни, як параметрів ризику, так і спрямованості, і характеру його впливу на підприємницьку структуру в рамках інвестиційного процесу, особливо - якщо мова йде про інвестиції в інновації.

3. Комплексні. Процес управління ризиками передбачає врахування впливу всіх груп ризиків, оскільки недооцінка навіть одного ризику може привести до значного зниження ефективності інноваційного та інвестиційного процесу.

4. Обґрунтування ризику. Зазначений принцип не суперечить принципу комплексності, оскільки уточнює сутність управлінських дій на різних етапах інноваційного процесу.

5. Оперативності управління. Управління будь-яким процесом вимагає скорочення часу, який необхідно витратити з моменту ідентифікації ризику до його усунення. Особливо важливо це, якщо мова йде про інвестиційний проект, який передбачає значні витрати.

6. Професійне управління. Цей принцип передбачає, що роботу з ризиками повинні здійснювати професіонали, які мають спеціальну підготовку і відповідну кваліфікацію

В умовах глобалізації ризики мають переважно зовнішню природу, і підприємницькі структури не мають у своєму розпорядженні достатніми інструментами і методами, що забезпечують їх повне усунення. У цих умовах ставиться завдання: мінімізувати вплив ризиків на діяльність підприємства і реалізуються нею інвестиційні процеси, в тому числі інвестиції в інноваційний розвиток [4, с. 34-36].

Таким чином, можна зробити висновок, що в умовах впливу безлічі факторів, що формують ризики, існує безліч різних моделей, методів та інструментів, які дозволяють управляти цими ризиками і забезпечувати вирішення завдань підприємництва.

При цьому зазначені управлінські дії не статичні; вони розвиваються під впливом глобалізації та інноваційних процесів, які в сучасних фірмах, особливо під впливом інноваційних процесів визначають сучасну підприємницьку практику. Це вимагає проведення досліджень і вироблення науково обґрунтованих рекомендацій щодо практичного застосування, адаптації та модернізації існуючих управлінських підходів в умовах змін, що відбуваються. Крім того, виникає необхідність в продовженні дослідження ризиків з метою пізнання їх природи і розробки ефективних інструментів управління ними в інтересах, як підприємницьких структур, так і споживачів вироблених ними товарів і послуг. Важливим напрямком такої роботи є забезпечення захищеності компанії від впливу ризиків, включаючи забезпечення інформаційної безпеки. На етапі активного розвитку інформаційної економіки жоден з господарюючих суб'єктів не може ігнорувати ці вимоги, що тягне за собою потребу в інвестиціях і вдосконаленні управлінської діяльності щодо зниження ризиків в роботі підприємницьких структур.

Література:

1. Бурбело Н. О. Аналіз і класифікація ризиків підприємницької діяльності. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2015. № 1 (11). С. 160-165.
2. Віткін Л. М., Ролько О. Р. Ризики в системах управління. *Системи обробки інформації*. 2016. Вип. 3 (140). С. 203-208.
3. Скриньковський Р. М. Діагностика фінансового, виробничого, трудового, соціально-економічного та інноваційно-інвестиційного потенціалів і аналіз потенційних ризиків підприємства в умовах невизначеності. *Проблеми економіки*. 2015. № 2. С. 186-193.
4. Череп А. В., Кущик А. П. Економічний ризик та його оцінка: навч. посіб. ДВНЗ «Запоріж. нац. ун-т» Запоріжжя : ЗНУ, 2013. 263 с.

УДК 336

Титаренко В.І.

здобувач вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні
Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Загреба І. Л.
доцент кафедри фінансів та бухгалтерського обліку
Економіко-технологічний інститут імені Роберта Ельворті
м. Кропивницький, Україна

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА, БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ФОНДОВОГО РИНКУ

У сучасних умовах економічних трансформацій та глобалізації бізнес-середовище зазнає значних змін, що вимагають від підприємців постійної адаптації до нових умов. Підприємництво стає все більш технологічним та інноваційним, орієнтуючись на інтеграцію цифрових технологій, сталий розвиток та соціальну відповідальність. Серед основних тенденцій, які визначають новий етап розвитку бізнесу, можна виокремити цифровізацію, інвестиції в фінансові технології, активний розвиток краудфандингових платформ та зростання популярності сталих інвестицій (ESG).

Актуальність цих тенденцій обумовлена не лише необхідністю впровадження нових технологій для забезпечення конкурентоспроможності, але й впливом глобальних економічних змін, таких як екологічні виклики, соціальні інновації та швидкий розвиток фінансових ринків. У зв'язку з цим, ефективне управління підприємством вимагає нових підходів до фінансування, розвитку інфраструктури та стратегічного планування.

Проблеми, що виникають внаслідок цифрових трансформацій, таких як безпека даних, регулювання нових фінансових інструментів та управління ризиками, стають критично важливими для бізнесу. Тому дослідження сучасних тенденцій у сфері підприємництва, біржової діяльності та фондових ринків є надзвичайно важливим для розробки нових ефективних механізмів розвитку і забезпечення стійкості економічних систем у майбутньому [1; 2].

Однією з найвизначніших тенденцій сучасності є цифровізація, яка охопила всі аспекти економічної діяльності. У сфері підприємництва цифрові технології не лише спрощують взаємодію з клієнтами, але й дозволяють значно підвищити ефективність бізнесу. Наприклад, у 2023 році понад 35% українських компаній впровадили нові цифрові рішення для оптимізації процесів продажу, маркетингу та обслуговування клієнтів. Використання платформ, які як Shopify, Etsy або Rozetka, відкриває малим і середнім підприємствам доступ до глобальних ринків, дозволяючи розширювати клієнтську базу та збільшувати обсяги продажу.

Хмарні технології також відіграють ключову роль у модернізації бізнесу. Сервіси Microsoft Azure та Amazon Web Services забезпечують підприємства потужними аналітичними інструментами, автоматизацією внутрішніх процесів та інфраструктурою для масштабування. Усе це сприяє створенню інтегрованих систем управління, які підвищують продуктивність і знижують операційні витрати.

Фінансова сфера також активно адаптується до цифрової епохи. Фінтех-компанії, такі як PayPal, Stripe або Monobank, змінюють традиційні моделі обслуговування клієнтів, пропонуючи швидкі, зручні та безпечні способи здійснення фінансових операцій. Використання блокчейн-технологій у біржовій діяльності стало важливим інструментом для підвищення прозорості та зменшення операційних витрат. Наприклад, платформа Robinhood, що дозволяє торгувати акціями без комісій, привернула увагу мільйонів нових інвесторів і зробила фондовий ринок більш доступним для широкого загалу [3, с. 80-96].

У підприємстві та фінансовій сфері дедалі більшого значення набувають принципи сталого розвитку. У світі зростає попит на екологічно орієнтовані рішення, а компанії, які активно впроваджують соціально відповідальні бізнес-моделі, стають більш привабливими

для інвесторів. У 2023 році обсяг інвестицій у «зелені» облігації в країнах ЄС перевищив 200 мільярдів євро, що свідчить про високий рівень зацікавленості в екологічно чистих проєктах.

Україна також демонструє прогрес у цьому напрямі. Наприклад, у сфері відновлюваної енергетики активно розвиваються проєкти з використання сонячних і вітрових електростанцій.

Компанії все частіше інтегрують ESG-критерії (екологічні, соціальні та управлінські) у свою діяльність, щоб забезпечити стійкість бізнесу та підвищити його конкурентоспроможність на міжнародному ринку [4].

Іншою важливою тенденцією є розвиток альтернативних джерел фінансування, таких як краудфандинг і венчурні інвестиції.

Краудфандингові платформи, такі як Kickstarter, Indiegogo або GoFundMe, дозволяють стартапам залучати кошти на реалізацію інноваційних ідей, не звертаючись до традиційних банківських установ. У секторі ІТ та зеленої енергетики України спостерігається активний розвиток краудфандингових кампаній, що створює сприятливе середовище для підприємців-початківців. Розвиток краудфандингових платформ демонструє стрімке зростання, що складає суттєву частку серед нових фінансових механізмів підтримки бізнесу (див. рис. 1).

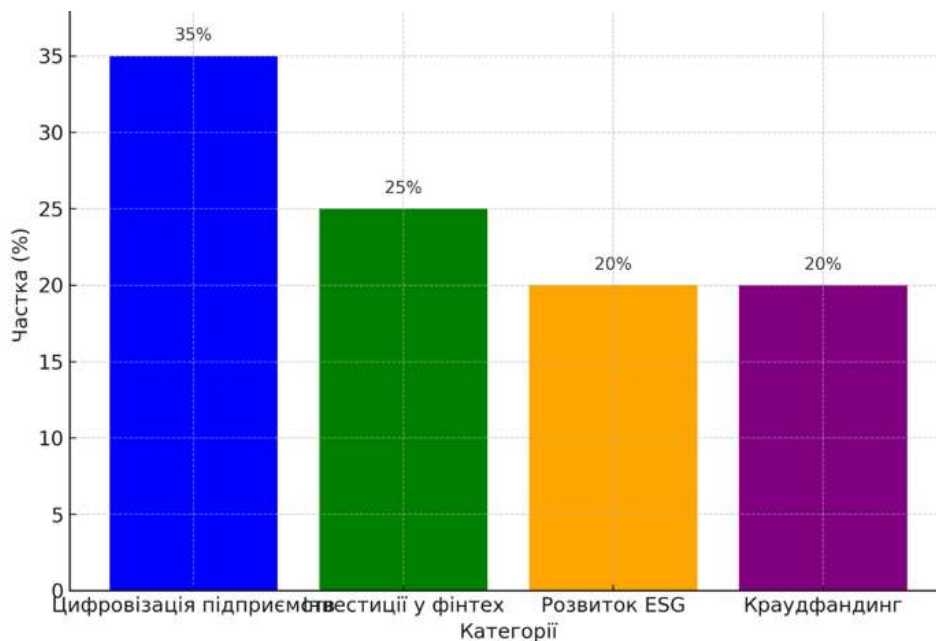

Рисунок 1 – Розподіл основних напрямів розвитку у сфері підприємництва

Фондові ринки також зазнають значних змін. Одним із ключових факторів є поширення криптовалют і цифрових активів. Bitcoin, Ethereum та інші криптовалюти набувають популярності серед інвесторів, хоча їх висока волатильність викликає суперечки щодо надійності таких інвестицій.

Блокчейн-технології, які використовуються для забезпечення прозорості транзакцій, стали невід'ємною частиною інфраструктури сучасного фондового ринку.

У країнах, як-от Швейцарія, створюються спеціалізовані "crypto valleys", що сприяють розвитку криптовалютного бізнесу.

Україна також розробляє нормативні акти для регулювання криптовалютного ринку, що може сприяти розвитку блокчейну у корпоративному секторі.

Окрім цифрових активів, важливу роль у біржовій діяльності відіграє автоматизація та алгоритмічна торгівля. Застосування штучного інтелекту для аналізу даних і виконання фінансових операцій дозволяє значно підвищити ліквідність ринку, знизити операційні ризики та зменшити вплив людського фактора. Такі технології активно використовуються на найбільших біржах світу, зокрема на Нью-Йоркській фондовій біржі.

Автоматизація процесів сприяє створенню нових моделей інвестування, які враховують інтереси широкого кола учасників ринку. Наприклад, платформи соціального інвестування дозволяють дрібним інвесторам вкладати кошти у перспективні проєкти, які раніше були доступними лише для великих корпорацій або фінансових установ [5, с. 130].

У підсумку, сучасні тенденції у сфері підприємництва, біржової діяльності та фондового ринку формуються під впливом глибоких економічних і технологічних змін. Цифровізація, автоматизація, сталий розвиток і нові моделі фінансування відкривають широкі можливості для підприємців і інвесторів, сприяючи економічному зростанню. Водночас ці процеси створюють нові виклики, які вимагають гнучких підходів до регулювання, адаптації та впровадження інновацій. Успішна інтеграція сучасних тенденцій стане запорукою стійкого розвитку економіки та підвищення її конкурентоспроможності в умовах глобалізації.

Література:

1. Гуменюк, А. І. Цифрова економіка: нові виклики та перспективи розвитку. Київ: Науковий світ, 2022.
2. Крамаренко, О. В. Сталий розвиток і соціальна відповідальність бізнесу. Львів: Світ знань, 2021.
3. Мартинюк, Т. В., Петренко, І. Г. Фінтех і блокчейн-технології в сучасному підприємстві. Харків: Фоліо, 2023, 110с.
4. Офіційний сайт Європейської Комісії. Зелені облігації та сталий розвиток. URL: <https://ec.europa.eu>
5. Пономаренко, В. С. Сучасні тенденції розвитку фондового ринку. Харків: ХНЕУ, 2020, 223с.
6. Шевченко, Л. І. Інноваційні фінансові інструменти та їх вплив на підприємництво. Одеса: ОНУ, 2022.
7. World Economic Forum. *The Global Risks Report 2023*. URL <https://www.weforum.org>

УДК 658

Яковенко Р.В.

кандидат економічних наук, доцент

Коновальчук А.Ю.

здобувач вищої освіти на другому (магістерському) рівні
Економіко-технологічний інститут імені Роберта Ельворті
м. Кропивницький, Україна

УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ЯКОСТІ В СТРУКТУРІ МЕНЕДЖМЕНТУ ОРГАНІЗАЦІЇ

Система управління якістю (СУЯ) на підприємстві - це не просто набір правил і стандартів, а стратегічний інструмент, що забезпечує стабільний розвиток бізнесу в умовах жорсткої конкуренції та високих вимог до якості продукції й послуг [1, с. 32]. Сьогодні дедалі більша кількість підприємств в усьому світі усвідомлюють, що управління якістю - це основа їх конкурентоспроможності, довгострокового успіху й економічної стійкості. Чи можна вважати, що СУЯ дійсно має такий вагомий вплив, або це лише черговий елемент бюрократії, що обмежує свободу підприємств?

На нашу думку, система управління якістю є ключовим аспектом розвитку підприємства, особливо в умовах глобальної економіки, і цей інструмент дозволяє компаніям не лише виживати, а й досягати стабільного успіху.

По-перше, управління якістю дозволяє оптимізувати бізнес-процеси, зменшувати ризики та мінімізувати витрати на виправлення помилок. Яскравим прикладом є автомобільна компанія «Toyota», яка впровадила філософію «Тотального управління якістю» (Total Quality Management, TQM). Ця концепція передбачає не лише дотримання стандартів якості, а й активну участь всього персоналу в покращенні процесів [2, с. 193]. У «Toyota» працівники мають право зупиняти виробничу лінію, якщо помічають дефекти, тим самим запобігаючи появі неякісної продукції. Цей підхід дозволив компанії досягти світового успіху й репутації високоякісного виробника.

Цей приклад показує, що активне впровадження СУЯ не лише збільшує довіру до продукції, а й значно підвищує ефективність бізнесу. Сьогодні компанії, які застосовують TQM, показують вищий рівень продуктивності, зниження витрат та підвищення лояльності клієнтів. У сучасному світі, де споживачі мають широкий вибір, висока якість стає конкурентною перевагою, яка безпосередньо впливає на прибутковість.

По-друге, значна частина компаній у світі керується стандартом ISO 9001, який закладає основи управління якістю. Для багатьох країн ISO 9001 є основним стандартом, що визначає вимоги до якості та процедури контролю на підприємстві. Сертифікація за ISO 9001 - це не просто формальність, а спосіб підвищити довіру з боку партнерів і клієнтів [3, с. 484].

Наприклад, компанія «Siemens», яка широко впроваджує цей стандарт у своїй діяльності, змогла підвищити свою репутацію як виробника надійної електротехніки, що задовольняє найвищі стандарти.

З іншого боку, сертифікація за ISO 9001 також допомагає підприємствам уникати внутрішніх проблем, пов'язаних із якістю. За статистикою, підприємства, що дотримуються міжнародних стандартів, мають менше випадків браку та дефектної продукції. Звісно, існує ризик, що компанії будуть формально підходити до дотримання стандартів, але це питання управлінської етики. Вважаємо, що ті підприємства, які усвідомлюють цінність якості не лише для клієнтів, а й для власного бренду, роблять це добровільно та впроваджують стандарти як засіб підвищення своєї конкурентоспроможності, а не для формальної звітності.

По-третє, історія розвитку концепції управління якістю яскраво ілюструє, як змінювалося розуміння важливості якості в промисловості. На початку XX століття Фредерік Тейлор, засновник теорії наукового управління, пропонував стандартизувати процеси для досягнення максимальної продуктивності та мінімізації помилок. Його підхід став основою

для сучасних систем управління якістю. Після Другої світової війни японські компанії, такі як «Toyota», перейняли ці ідеї та розвинули власні методики, які згодом стали основою сучасного управління якістю.

Цей історичний розвиток підкреслює, що якість — це не статичний аспект, а динамічний процес, який потребує адаптації до умов ринку та запитів споживачів. На нашу думку, головною цінністю сучасної системи управління якістю є здатність інтегрувати історичні уроки та нові підходи до покращення якості у власну практику. Це допомагає компаніям уникати типових помилок минулого і зосереджуватися на сталому розвитку.

По-четверте, важливість національних законодавчих актів, які регулюють питання якості, особливо у критичних галузях, таких як харчова промисловість і фармацевтика. В Україні Закон «Про стандартизацію» регламентує необхідність дотримання певних норм якості, що відповідають міжнародним стандартам. Це важливо, оскільки українські компанії, які орієнтовані на експорт, мають відповідати міжнародним стандартам, щоб успішно конкурувати на світовому ринку [4, с. 14]. Крім того, в умовах євроінтеграції українські підприємства дедалі більше зобов'язані дотримуватися вимог Європейського Союзу, що підвищує їхню конкурентоспроможність.

На нашу думку, ці вимоги до якості та стандартизації допомагають бізнесу уникнути несумлінних практик, які могли б загрожувати не лише здоров'ю споживачів, а й економічній стабільності компаній. Законодавче регулювання вимагає від підприємств дотримання відповідальності та підзвітності, що є основою для розвитку прозорого та етичного бізнесу.

Отже, управління системою якості на підприємстві є одним з ключових джерел, що визначає конкурентоспроможність, ефективність і стійкість компанії. Досвід таких компаній, як «Toyota» та «Siemens», доводить, що ефективне управління якістю дозволяє знижувати витрати, підвищувати задоволення споживачів та забезпечувати довгострокову довіру до бренду. Історичний розвиток підходів до якості та сучасні законодавчі вимоги підтверджують, що управління якістю — це не лише набір правил, а фундаментальна стратегія для успішного ведення бізнесу.

У сучасних умовах глобалізації управління якістю стає не просто необхідністю, а життєво важливим елементом бізнес-стратегії. Для українських підприємств дотримання високих стандартів якості має стати не лише питанням зовнішніх вимог, а й внутрішньою філософією, що допоможе їм стати конкурентоспроможними на міжнародному рівні.

Література:

1. Гончарук А. Г. Системи управління якістю : навч. посіб. Київ : КНТ, 2017. 280 с.
2. Попович Т. Розвиток сучасних концепцій систем управління якістю. *Українська наука : минуле, сучасне, майбутнє*. 2011. Вип. 16. С. 191-200. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/26399/1/Попович%20Т.pdf> (дата звернення: 05.11.2024).
3. Сімкова Т. О., Кириченко А. І. Тенденції розвитку систем управління якістю підприємств України за рахунок впровадження світових стандартів. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 17. С. 482-489. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/7_ukr/81.pdf (дата звернення: 13.11.2024).
4. Про стандартизацію : Закон України від 05.06.2014 р. № 131-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 31. Ст. 1058.

УДК 658

Яковенко Р. В.

кандидат економічних наук, доцент
Економіко-технологічний інститут імені Роберта Ельворті
м. Кропивницький, Україна

Стреленко М. С.

здобувач вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

СПРОБА АНАЛІЗУ СФЕРИ РОК-МУЗИКИ З ПОЗИЦІЙ РАЦІОНАЛЬНОСТІ, ПРИБУТКОВОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Беручи до уваги те, що сфера нематеріального виробництва та сфера послуг відіграє дедалі більшу роль у розвитку сучасної економіки цивілізованого світу на постіндустріальній стадії розвитку, вважаємо за потрібне розглянути цей сектор зайнятості населення, отримання доходів та відтворення здібностей людини через інструментарій поведінки «людини економічної». Оскільки межі між матеріальною і нематеріальною сферою виробництва поступово згладжуються і вони дедалі більше формують діалектично суперечливе цілісне середовище, ідея запропонованого матеріалу вже не виглядає абсолютно суперечливою, а віддзеркалює лише певний рівень невизначеності, що виражатиметься у винятках з запропонованих тез та висновків.

Запропоновані результати є імовірнісними і такими, що не передбачають усю багатоманітність, багатофакторність та багаторівневість сфери творчої діяльності людини, відтак автори не претендують на формулювання «істини в останній інстанції», а роблять лише першу спробу в зазначеному напрямі.

Сучасний інституціональний пошук ролі людини в економіці та суспільстві дедалі більше характеризується поняттям «людський потенціал». Людський потенціал формується у середовищі переходу від «людини економічної» (моделі абсолютно раціональної економічної поведінки з метою максимізації економічної віддачі від будь-якої діяльності) до «людини творчої» (модель людської поведінки, спрямована на ірраціональність у поєднанні з креативним пошуком) [1, с. 191].

Сучасне українське суспільство та середовище відтворення здібностей людини якраз і визначається рисами як раціональності (що виражається у прагненні вижити, допомогти армії, самим взяти участь у опорі ворогу, створити продукт, який можна продати), та безумовної креативності, що полягає в активізації сфери культури, розвитку нематеріальної сфери, викликаній емоційним струсом суспільства та якісним стрибком у розвитку особистості.

Введення категорії людський потенціал обумовлене еволюцією процесу праці та ролі людини в економіці й суспільстві, трансформацією «людини економічної» в «людину творчу» [2, с. 13].

Еволюційне, поступове скорочення частки важкої фізичної праці в структурі зайнятості населення збільшує частку не лише розумової праці, а й творчої діяльності.

Взагалі, будь-яку творчу діяльність варто пробувати розглядати за допомогою традиційного економічного інструментарію за умов, що:

1) вона хоча б частково спроможна задовольняти будь-які потреби її продуцента (як матеріальні, так і нематеріальні) у довгостроковій перспективі, тобто між моментом створення певного продукту та отриманням за нього коштів може мати значний розрив у часі;

2) вона є системною діяльністю, яка здійснюється з певною послідовністю та ритмічністю, яка може бути дуже розмірною;

3) така діяльність здійснює вплив на свідомість певних споживачів, виробників та

інших суб'єктів матеріального та нематеріального виробництва, що виражається у трансформації їх світосприйняття, світорозуміння та професійної підготовки.

Для початку, варто виокремити поняття «рок-музика» від інших видів музики, що дасть нам можливість повноцінно зрозуміти об'єкт нашого дослідження. Якщо з моменту виникнення (з 50-х років XX століття) поняття рок- і поп-музика являли собою фактичну тотожність, що проявлялось у найбільших тиражах реалізації носіїв музики і відвідуваннях концертів, то вже у 80-х рр. можна спостерігати чітке відокремлення між популярною і рок-музикою.

Спробуємо класифікувати ці відмінності:

1. Популярна музика створюється для заробляння коштів і може не бути сферою самореалізації виконавця, у той час як рок-музика створюється, в першу чергу, для задоволення внутрішніх потреб самих виконавців;

2. У більшості випадків рок-музика містить у собі протест, заперечення суспільної ідеології, незадоволення існуючою суспільно-економічною формацією, у той час як поп-музика навпаки намагається підлаштуватись під існуючі параметри суспільних відносин, рухається у потоці суспільно прийнятих норм, понять і принципів;

3. Поп-музика характеризується високим рівнем інвестування в будь-який об'єкт творчості і вимагає повернення інвестованих коштів, а це є можливим лише у тому разі, якщо створений продукт відповідатиме очікуванням слухачів. Рок-музика, зазвичай, реалізується на примітивних, а то й саморобних засобах (за рідким виключенням), не передбачає відшкодування вкладених ресурсів та ігнорує суспільну думку стосовно своєї творчості. Замість входження до мейнстріму, вона його як правило заперечує, шукає альтернативні шляхи реалізації та самореалізації, формує особистісний підхід до світогляду, може виступати концепцією «заперечення всього», в тому числі й примату матеріальних цінностей. Саме тому словосполучення «шоу-бізнес» на сьогодні стосується в абсолютній більшості випадків поп-виконавців і дуже рідко – рок-музикантів;

4. Професійність виконання та підготовка «працівників» у сфері поп-музики мають набагато більше, ґрунтовніше значення, що також обумовлюється домінуючим принципом базових і поточних капіталовкладень у очікуванні отримання дуже суттєвих зисків, які не забезпечуються і не базуються на принципах витратного виробничого ціноутворення. Рок-музиканти, часто-густо, ніякої професійної підготовки до своєї діяльності не мають і навчаються в процесі збільшення обсягів своєї праці (гри на інструментах, написання текстів чи лібрето, вокальної майстерності, зйомки кліпів, декорування сцени, постановки сюжетів та організації шоу, організації концертів, ведення бухгалтерії, налагодження зв'язків з громадськістю тощо), або ж не навчаються взагалі. Але, не зважаючи на професійність підготовки фахівців у сфері поп-музики, ця сфера в більшості випадків створює примітивний споживчий продукт доволі обмеженої якості з погляду професійних музикантів та музичних критиків. Наявні музичні ідеї примітивізуються, обмежуючись смаками більшості споживачів, які не є дуже вибагливими у цій сфері. Поп-музика, в більшості випадків, є сферою релаксу, відпочинку, а не розвитку та самозростання, що обумовлюється низькими концептуальними вимогами до неї.

У той же час якість продукції, що створюється в сфері рок-музики, може бути шаленою і неочікуваною як для слухачів, так і для самих «працівників» цієї сфери. Поширеним є створення шедеврів у сфері саме рок-музики, рок-поезії, до рівня формування власних ідеологій та нових концепцій суспільного розвитку з купою послідовників та плагіаторів. Саме тому, доволі часто можна спостерігати цікавий симбіоз непрофесійних або малопрофесійних рок-виконавців з професійним менеджментом та величезними витратами на промоушн без їхнього безпосереднього втручання у сферу творчості, тобто створення продукту.

Відтак, в окремих випадках економічна ефективність окремих рок-музикантів, з погляду потреби вкладання в них коштів та обсягами отриманого прибутку, є набагато вищою, ніж у середньому діяльність сфери поп-музики. Назвемо таких виконавців: The

Beatles, Led Zeppelin, U2, David Bowie, Queen, Pink Floyd, The Rolling Stones...

Рок-музика у 50-х роках (як сфера рок-н-роллу) відокремила молодь, як окрему групу споживачів у США, а пізніше й у країнах Європи. До цього моменту пуританське виховання та протестантська етика формували ставлення до молоді виключно як до «дорослих, які ще не виросли» і не мають своєї специфіки у масовому споживанні; відтак вони відрізняються від дорослих виключно своїм розміром. Сфера виробництва товарів масового споживання із задоволенням підхопила цю ідею, і ідея диференціації таких товарів, зокрема одягу, стала одним з поштовхів економічного зростання у США та Західній Європі. Поп-музика успішно користується цією ідеєю і формує навіть суцільні модні тренди та просуває безліч дрібниць і товарів споживання, які без масового поширення поп-музики просто нікому не були б потрібні.

Отже, поп-музика, є звичайною традиційною сферою послуг, що базується на смаках та уподобаннях споживачів. Рок-музика, на сучасному етапі (на відміну від 1950-х – 1970-х років) виступає як більш складне явище, що не підлягає лінійному виміру економічної прибутковості, вимагає посилення її аналізу і подальших наукових досліджень у зазначеному напрямку.

Література:

1. Яковенко Р. В. Людський капітал та людський потенціал. *Наук. праці Кіровоградського нац. техн. ун-ту : Економічні науки*. Кіровоград : КНТУ. 2013. Вип. 24. С. 186-193.
2. Яковенко Р. В. Відтворення людського потенціалу в умовах трансформаційної економіки : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.01 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2011. 213 с.

СЕКЦІЯ 7
НОВІТНІ ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ І ТЕХНОЛОГІЇ У
ФІНАНСАХ, ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ СФЕРИ

УДК 336

Безлюдько Є. О.

здобувач вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні
Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Загреба І. Л.
доцент кафедри фінансів та бухгалтерського обліку
Економіко-технологічний інститут ім. Роберта Ельворті
м. Кропивницький, Україна

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ФІНАНСОВОМУ АНАЛІЗІ ТА ПРОГНОЗУВАННІ

Останні декілька років штучний інтелект (ШІ) все більше стає невід'ємною частиною нашого життя, навіть якщо ви ним не користуєтесь, можете спостерігати результати його роботи. ШІ став помічником у багатьох професіях, він створює ілюстрації та пише тексти, тож як його можна застосувати у фінансовому аналізі та прогнозуванні?

Фінансовий сектор є ключовою складовою економіки, яка зосереджена на управлінні грошовими потоками, інвестиціями та ризиками. Використання штучного інтелекту дозволяє фінансовим установам оптимізувати роботу, скорочувати витрати та підвищувати продуктивність. Завдяки ШІ автоматизуються процеси, виявляється шахрайство, оцінюються ризики та прогнозуються ринкові тенденції.

Однією з головних функцій ШІ у фінансовій сфері є обробка даних. Штучний інтелект здатний аналізувати великі обсяги інформації, що сприяє точному прогнозуванню та ухваленню зважених рішень. Крім того, він ефективно визначає аномалії та ознаки шахрайства, що допомагає уникнути фінансових втрат і знизити ризики [1].

Ось кілька ключових аспектів, які варто розглянути:

1. Штучний інтелект відіграє важливу роль у сучасному фінансовому секторі, впливаючи на різні аспекти його діяльності, зокрема *аналіз великих обсягів даних*. Завдяки цьому аналізу фінансові установи здатні приймати більш обґрунтовані та ефективні рішення.

ШІ має здатність виявляти складні взаємозв'язки та закономірності в даних, які можуть залишитися непоміченими для людини. Він обробляє значні обсяги інформації з високою швидкістю, створюючи точні прогнози на основі аналізу історичних даних.

Використання ШІ допомагає фінансовим організаціям мінімізувати ризики та вдосконалювати свої стратегії. Він дозволяє вчасно виявляти потенційні проблеми та загрози, запобігаючи фінансовим втратам. Крім того, штучний інтелект пропонує оптимальні рішення для досягнення стратегічних цілей, забезпечуючи ефективність і стійкість фінансової діяльності.

2. Прогнозування ринкових трендів: штучний інтелект значно спрощує прогнозування ринкових трендів, аналізуючи великі обсяги історичних даних, таких як котирування, обсяги торгів і макроекономічні показники. Завдяки алгоритмам машинного навчання він виявляє приховані закономірності та взаємозв'язки, недоступні для людського аналізу, і створює точні прогнози майбутніх змін на ринку. Це дозволяє інвесторам і трейдерам своєчасно реагувати на ринкові коливання, оцінювати ризики та ухвалювати обґрунтовані рішення, підвищуючи ефективність стратегій і мінімізуючи втрати.

3. Автоматизація процесів: ШІ може автоматизувати рутинні завдання, такі як обробка транзакцій, управління ризиками та виявлення шахрайства. Це підвищує ефективність та знижує витрати.

4. Персоналізовані фінансові поради: аналізуючи поведінку користувачів та їх фінансові дані, сучасні технології можуть надавати персоналізовані рекомендації щодо витрат, заощаджень та інвестицій. Завдяки цьому клієнти отримують індивідуальні поради, які допомагають ефективніше керувати фінансами та досягати своїх фінансових цілей.

5. Управління ризиками: ШІ допомагає виявляти потенційні ризики та розробляти стратегії для їх мінімізації. Це особливо важливо для банків та інших фінансових установ.

Платформи на основі ШІ, наприклад, SAS Fraud Management, використовують машинне навчання для виявлення аномалій у транзакціях і боротьби з фінансовим шахрайством.

Застосування штучного інтелекту у фінансовому аналізі має значні переваги, але також пов'язане з певними ризиками. Одним із головних викликів є помилки в алгоритмах, які можуть виникати через неправильне навчання або створення моделей. Це може призводити до хибних прогнозів і фінансових втрат. Важливу роль відіграє якість даних: якщо вони неповні, застарілі або некоректні, це вплине на точність аналізу та рекомендацій.

Додатковою проблемою є непрозорість моделей ШІ, так званий "ефект чорного ящика". Це означає, що алгоритми часто працюють за складними принципами, які важко зрозуміти, що ускладнює контроль за процесом ухвалення рішень. Крім того, використання ШІ може стати об'єктом кіберзагроз, адже системи, що обробляють конфіденційну фінансову інформацію, вразливі до атак і витоку даних.

ШІ також може адаптуватися до певних трендів у даних, що призводить до перенавчання, коли модель перестає ефективно працювати у змінених ринкових умовах. Якщо у вихідних даних містяться упередження, алгоритми не лише відтворюють їх, а й можуть підсилити, створюючи нерівні умови для клієнтів. Це піднімає етичні та правові питання, особливо коли ШІ використовується для прийняття важливих рішень, таких як кредитування чи страхування.

Надмірна залежність від автоматизації процесів також є ризиком. Відсутність людського контролю може бути небезпечною в умовах нестандартних ситуацій, які потребують гнучкості та адаптивності. Для мінімізації цих ризиків важливо впроваджувати системи ШІ з урахуванням якісного контролю, прозорості та етичних стандартів.

Використання штучного інтелекту (ШІ) для фінансового аналізу має значний потенціал для покращення ефективності, точності та швидкості обробки даних. Однак для успішного застосування цієї технології важливо дотримуватися кількох ключових принципів.

По-перше, важливо забезпечити якість і точність вхідних даних. ШІ може аналізувати великі обсяги інформації, але лише в разі, якщо ці дані є актуальними, чистими та правильними. Недосконалість або похибки в даних можуть призвести до неправильних висновків, що негативно вплине на прийняття фінансових рішень.

По-друге, варто обирати правильні алгоритми машинного навчання, відповідно до специфіки завдання. Наприклад, для прогнозування ринкових трендів може бути корисним використання глибоких нейронних мереж, а для виявлення шахрайства в транзакціях — алгоритмів класифікації та аномалій. Кожен тип задачі вимагає своєї стратегії обробки даних та підбору інструментів.

По-третє, слід уважно стежити за можливими етичними питаннями, пов'язаними з використанням ШІ в фінансах. Прогнозування або прийняття рішень на основі автоматичних моделей може призвести до упередженості, якщо в даних або в алгоритмах є певні приховані припущення. Необхідно перевіряти моделі на прозорість і справедливість.

Також важливо розуміти, що ШІ не є заміною для людського інтелекту, а радше потужним інструментом для підтримки прийняття рішень. Інтерпретація результатів і стратегічне планування повинні залишатися на рівні людини, що має досвід і розуміння специфіки ринку.

Нарешті, необхідно регулярно тестувати і вдосконалювати моделі ШІ. Фінансові ринки є динамічними, тому алгоритми повинні адаптуватися до змін і постійно перевірятися на нових наборах даних, щоб залишатися актуальними та ефективними.

Література:

1. Роль штучного інтелекту у фінансовому секторі – переваги та використання. : *веб-сайт*. URL: <https://mediacom.com.ua/rol-shtuchnogo-intelektu-u-finansovomu-sektori-perevagi-ta-vikoristannya/>

УДК 658

Доренська А. О.

асистент кафедри економіки, менеджменту
та комерційної діяльності

Поповкіна О. С.

здобувач вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ ПІДПРИЄМЦІВ, СФОРМОВАНІ ЕЛЕКТРОННИМ ДОКУМЕНТООБІГОМ

Актуальність теми електронного документообігу в сучасному бізнес середовищі є беззаперечною. Традиційний паперовий документообіг стає все менш поширеним, на заміну ньому приходять електронні аналоги. Швидкий прогрес технологій і глобалізація бізнесу ставлять перед підприємствами зростаючі вимоги щодо ефективності та оперативності інформаційного обміну.

Для підприємств перехід на електронний документообіг відкриває нові можливості оптимізації бізнес процесів, зниження затрат часу та інших ресурсів, підвищення конкурентоспроможності. Попри низку переваг, впровадження електронного документообігу супроводжується викликами. Це пов'язано з навчанням співробітників, забезпеченням кібербезпеки, інвестуванням у нові технології та програмне забезпечення.

Перевагами впровадження електронного документообігу для підприємств виступають наступні елементи:

- безпроблемний обмін файлами, який забезпечує спільний доступ до файлів усім учасникам процесу, гарантує ефективнішу співпрацю в обміні даними від однієї особи до іншої;
- покращена безпека, при умові обізнаності персоналу. Так як безпека є ключовим фактором для захисту конфіденційної інформації та запобігання витоку даних, організації можуть з упевненістю покладатися на такі системи для забезпечення високого рівня захисту своїх документів;
- підвищення довіри клієнтів та партнерів, оскільки високий рівень захисту їхньої документації забезпечує гарантію безпеки інформації;
- створення єдиного джерела, у якій міститься в єдиному сховищі вся оцифрована інформація, що значно спрощує процес пошуку [1];
- встановлення резервного копіювання, що дозволяє зберегти важливу інформацію. Існують наступні рівні резервного копіювання, включаючи Full Backup, іншими словами це створення повної копії даних, що забезпечує максимально точне відтворення оригіналу. Differential Backup - копіює зміни, що відбулися після останнього повного копіювання. Це проміжне рішення між повним і додатковим копіюванням. Incremental Backup - зберігає зміни, які були зроблені з моменту останнього повного, диференційного або інкрементального копіювання.

Незважаючи на численні переваги електронного документообігу, варто також врахувати його недоліки, які можуть впливати на ефективність впровадження таких систем у підприємствах:

- вартість вкладень, у технології та навчання персоналу, що може стати перешкодою для деяких організацій;
- ймовірність атак, взломів, оскільки є шанс що передана інформація може потрапити в чужі руки, що ставить під загрозу конфіденційність та безпеку даних, і може призвести до серйозних наслідків для організації, включаючи фінансові втрати та репутаційні ризики;
- залежність від технологій [1];

- не інтеграція з існуючими системами, оскільки інтеграція нової системи управління документами із існуючою ІТ-інфраструктурою може виявитися складним завданням;
- управління паперовими документами, оцифрування їх в системи електронного документообігу може бути трудомістким та затратним процесом;
- відсутність планування та підготовки до переходу на електронний документообіг є значним мінусом, оскільки без плану компанія не може оцінити витрати, потреби, можуть виникати труднощі з інтеграцією, навчанням персоналу. Близько 25-30% ІТ-проектів вважаються невдалими через погане планування або недостатню підготовку;
- від 60% до 80% організацій визнають, що основною перешкодою для успішного впровадження нових систем управління документами є недостатнє навчання та адаптація персоналу;
- недостатнє планування міграції даних при заміні систем управління документами призводить до значних проблем: 60-70% проектів стикаються з несумісністю форматів, помилками та втратою метаданих, 20-25% організацій повідомляють про часткову втрату документів, а 30-50% зіштовхуються з перебоями або затримками робочих процесів [2].

Як висновок можна зазначити, ретельне планування, підготовка, управління процесом електронного документообігу є ключовим фактором мінімізації ризиків та можливих проблем, з якими підприємство може стикнутись під час впровадження електронного документообігу. Тому вкрай важливо розробити стратегію та обрати зручне програмне забезпечення, яке відповідатиме вимогам. Необхідно обрати партнерів, які будуть стежити за оновленнями, технічним обслуговуванням, консультувати з приводу різних питань, які можуть виникнути в ході, тощо.

Ефективне управління системою електронного документообігу стає можливим, коли компанія має якісне програмне забезпечення та команду, яка розуміє важливість підтримки структурованої й доступної низки документів.

Література:

1. Advantages and Disadvantages of a Document Management System URL: <https://www.enadoc.com/blogs/advantages-and-disadvantages-of-a-document-management-system-2/> (дата звернення: 01.11.2024)
2. Challenges in implementing eDMS system and ways to overcome them URL: <https://www.archimed.bg/en/blog/challenges-in-implementing-edms-system-and-ways-to-overcome-them> (дата звернення 01.11.2024)

УДК 332.1:004.738.5

Іванча Я. В.

здобувач вищої освіти на другому (магістерському) рівні
Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Кравченко В. П.
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ВИДИ ЦИФРОВИХ БАНКІВСЬКИХ КРЕДИТНИХ ІННОВАЦІЙ

Цифрові банківські кредитні інновації стали ключовим чинником розвитку фінансового сектору в умовах технологічної трансформації. Вони охоплюють різноманітні нововведення, що зумовлені впровадженням передових цифрових технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн, мобільні платформи та інші інструменти для автоматизації та оптимізації процесів кредитування. Ці інновації не лише змінюють традиційні методи кредитування, але й відкривають нові можливості для забезпечення доступу до фінансових послуг для різних верств населення та малого бізнесу [1].

Класифікація цифрових банківських кредитних інновацій відображає різноманітність інструментів, технологій і підходів, що застосовуються в процесах кредитування для підвищення ефективності, доступності, безпеки та персоналізації фінансових послуг. Ураховуючи темпи цифрової трансформації фінансової сфери, банківські установи активно впроваджують нові інноваційні рішення, які можна класифікувати за різними ознаками.

1. За технологіями впровадження:

- інновації, що базуються на штучному інтелекті (ШІ), передбачають використання методів машинного навчання та алгоритмів для аналізу великих масивів даних з метою забезпечення більш точної оцінки кредитоспроможності позичальників, прогнозування потенційних ризиків та автоматизації процесу прийняття рішень у сфері кредитування [2];
- аналітика великих даних (Big Data) полягає в використанні технологій для обробки значних обсягів інформації з метою глибшого розуміння поведінкових моделей клієнтів, виявлення ринкових тенденцій та формування персоналізованих кредитних пропозицій [2];
- блокчейн - це інновації, пов'язані з використанням технології блокчейн для забезпечення прозорості і безпеки кредитних операцій, а також для полегшення процесу кредитування через автоматичне укладання контрактів (смарт-контракти) [2];
- мобільні технології та додатки. Застосування мобільних платформ для подачі заявок на кредити, моніторингу статусу кредиту, а також для здійснення фінансових операцій за допомогою смартфонів [1].

2. За етапами кредитного процесу:

- інновації на етапі подачі заявки полягають в автоматизації процесу подання заявок на кредит, застосуванні мобільних додатків або веб-платформ для завантаження необхідних документів, а також у верифікації клієнтів за допомогою біометричних даних та дистанційного підтвердження особи [3];
- інновації на етапі ухвалення рішення передбачають використання цифрових кредитних скорингів, що базуються на аналізі великих даних та штучному інтелекті, що дозволяє автоматизувати прийняття рішень щодо надання кредиту, зменшуючи час обробки заявок [1];
- інновації на етапі видачі та обслуговування кредитів включають використання цифрових платіжних систем для автоматичного переведення коштів на рахунки позичальників та автоматичного списання платежів за кредитами, а також впровадження чат-ботів і віртуальних асистентів для взаємодії з клієнтами [3].

3. За функціональним призначенням:

- інновації у зниженні операційних витрат – це автоматизація процесів, що дозволяє скоротити витрати на персонал, зменшити час обробки заявок і оптимізувати процеси

управління ризиками [2];

- інновації в управлінні ризиками включають в себе використання прогностичних моделей на основі AI та Big Data для оцінки ризиків неповернення кредитів, шахрайства та інших фінансових ризиків [3];

- інновації в персоналізації послуг: Створення індивідуальних кредитних пропозицій на основі аналізу фінансових звичок клієнтів, їх історії кредитування та поведінкових моделей, що дозволяє банкам пропонувати більш вигідні умови для кожного клієнта [1].

4. За впливом на клієнтів:

- інновації для розширення доступу до фінансових послуг, тобто завдяки цифровим платформам малий бізнес, фізичні особи з віддалених регіонів та інші клієнти отримують легкий доступ до кредитування без необхідності фізичного відвідування банківських відділень [2];

- інновації для підвищення зручності та комфорту включають в себе впровадження мобільного банкінгу, онлайн-кредитування, що дозволяє клієнтам отримувати кредити без необхідності взаємодії з банківськими працівниками [3].

5. За ступенем інтеграції з іншими секторами економіки:

- інновації для фінансових установ полягає в інтеграції фінансових технологій (FinTech) з банківськими продуктами та послугами, включаючи партнерства з технологічними компаніями для створення інноваційних платіжних систем, онлайн-платформ кредитування [3];

- інновації для широких ринків – це використання криптовалют і токенів для забезпечення доступу до нових форм кредитування та інвестицій, що дозволяє банкам залучати нові категорії клієнтів [2].

Таким чином, цифрові банківські кредитні інновації сприяють значному вдосконаленню кредитних процесів, підвищуючи їх ефективність, доступність і безпеку. Використання технологій, таких як штучний інтелект, аналіз великих даних, блокчейн і мобільні додатки, дозволяє автоматизувати оцінку кредитоспроможності, скорочувати час ухвалення рішень і знижувати операційні витрати. Інновації на етапах подачі заявки, ухвалення рішення та обслуговування кредитів роблять процеси більш зручними та доступними для клієнтів, особливо завдяки мобільним платформам і біометричній верифікації. Впровадження персоналізованих пропозицій та управління ризиками з використанням прогностичних моделей підвищує точність і знижує ймовірність фінансових загроз. Ці інновації зміцнюють довіру клієнтів і дозволяють банкам залучати нові категорії споживачів, відповідаючи вимогам цифрової трансформації фінансового сектору.

Література:

1. Веселий І.О. Аналіз цифровізації роздрібного сегменту української банківської системи. *Збірник наукових праць ДонНТУ*. №2(28), 2023. С. 76-83. DOI: [http://doi.org/10.31474/1680-0044-2023-2\(28\)-76-83](http://doi.org/10.31474/1680-0044-2023-2(28)-76-83)
2. Луців, Б. Банківський маркетинг в умовах цифрової глобалізації. *Світ фінансів*. 2020. Вип. 1. С. 20-32.
3. Чубук Л. П., Яценко О. В., Овандер Н. Л. Вплив цифрової економіки на зміну моделей бізнесу та фінансового управління: інституціоналізація цифрових трансформацій. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2024. № 1. С. 58-64. DOI: 10.31673/2415- 8089.2024.010008

УДК 332.1:004.738.5

Карпович А. Б.

здобувач вищої освіти на другому (магістерському) рівні
Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Коцюрба О. Ю.
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГУ В БАНКІВСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Цифровий маркетинг у банківському секторі набуває ключового значення як стратегічний інструмент для взаємодії з клієнтами та забезпечення конкурентоспроможності. З розвитком цифрових технологій та зміною поведінки споживачів банківські установи отримують можливість застосовувати інноваційні підходи для залучення й утримання клієнтів, підвищення якості обслуговування та оптимізації бізнес-процесів [1].

Цифровий маркетинг є наступним етапом еволюції Інтернет-маркетингу, що інтегрував його інструменти в ширший контекст багатоканальної взаємодії, охоплюючи інтернет, цифрове телебачення, мобільні пристрої, соціальні платформи та інші канали [2]. Його мета полягає у забезпеченні адаптації банків до динамічних змін ринку, глибокого аналізу ринкових тенденцій, підвищення конкурентоспроможності, формування позитивного іміджу та стабільного зростання прибутковості. В умовах зміни споживчих уподобань клієнти віддають перевагу цифровим каналам, які забезпечують швидкість, зручність та доступність фінансових послуг. Використання таких інструментів, як мобільні додатки, онлайн-банкінг, чат-боти та соціальні мережі, дозволяє банкам відповідати сучасним очікуванням споживачів і зміцнювати взаємодію з ними [3].

Мобільні додатки та онлайн-банкінг забезпечують клієнтам можливість виконувати фінансові операції, перевіряти баланс рахунку, оплачувати рахунки та отримувати консультації без необхідності особисто відвідувати відділення банку.

Чат-боти та віртуальні асистенти сприяють оперативному вирішенню запитів клієнтів цілодобово, значно покращуючи якість обслуговування та підвищуючи ефективність взаємодії з банком.

Цифровий маркетинг дає змогу банкам персоналізувати свої послуги та пропозиції для кожного клієнта, використовуючи дані про його фінансові звички, інтереси та історію транзакцій. Це дозволяє створювати індивідуальні пропозиції, що збільшують ймовірність покупки та покращують клієнтський досвід.

Аналіз даних та технології Big Data дозволяють банкам збирати та обробляти великі обсяги інформації, що сприяє прогнозуванню потреб клієнтів і наданню їм відповідних фінансових продуктів у найбільш сприятливий момент [2].

Персоналізовані e-mail-розсилки та банери забезпечують ефективну комунікацію з клієнтами через індивідуалізовані рекламні матеріали, що сприяє підвищенню результативності рекламних кампаній

Соціальні мережі стали важливим інструментом у банківському маркетингу. Вони дозволяють банкам не лише взаємодіяти з клієнтами, а й створювати онлайн-спільноти, де користувачі можуть обмінюватися досвідом, задавати питання, отримувати консультації.

Реклама в соціальних мережах є важливим інструментом для банків, які використовують платформи, такі як Facebook, Instagram, LinkedIn та Twitter, для проведення таргетованих рекламних кампаній, що дають змогу ефективно досягати чітко визначену аудиторію.

Контент-маркетинг, що включає створення корисного та інформативного контенту, зокрема статей, відео, інфографіки та вебінарів з тем фінансової грамотності, сприяє підвищенню рівня довіри до банку та залученню нових клієнтів.

Штучний інтелект і машинне навчання допомагають банкам автоматизувати численні процеси, такі як обробка заявок на кредити, аналіз ризиків, визначення потенційно вигідних клієнтів і рекомендації з продуктів [3]. Аналіз поведінки користувачів за допомогою штучного інтелекту дозволяє банкам обробляти великі обсяги даних про клієнтів, що забезпечує можливість створення точних прогнозів та рекомендацій щодо фінансових продуктів, які найбільше відповідають інтересам та потребам споживачів.

Автоматизовані CRM-системи, що використовують технології штучного інтелекту, дозволяють автоматизувати процеси маркетингових кампаній та взаємодії з клієнтами, що підвищує ефективність управління відносинами та комунікаціями з ними.

З огляду на те, що банківська діяльність пов'язана з обробкою великих обсягів чутливої інформації, цифровий маркетинг у банках повинен бути забезпечений високими стандартами безпеки. Захист персональних даних клієнтів є важливим аспектом для підтримки довіри та безпеки в онлайн-банкінгу.

Безпека мобільних додатків є критично важливим аспектом цифрового маркетингу банку, оскільки вона включає в себе заходи для запобігання шахрайству та гарантування конфіденційності фінансових операцій клієнтів.

Аналіз ефективності маркетингових кампаній здійснюється за допомогою інструментів, таких як Google Analytics або власних аналітичних платформ, що дозволяє банкам моніторити поведінку користувачів та коригувати стратегії маркетингових комунікацій.

Метод А/В тестування використовується для оцінки різних варіантів реклами, веб-сайтів або мобільних додатків з метою визначення найбільш ефективних рішень, що забезпечують досягнення оптимальних результатів.

Таким чином, цифровий маркетинг у банківській сфері є ефективним інструментом, що інтегрує сучасні технології та багатоканальні стратегії для адаптації до змін ринкових умов і споживчих уподобань. Завдяки використанню інноваційних підходів, таких як штучний інтелект, автоматизовані CRM-системи, соціальні медіа та аналітичні платформи, банки отримують можливість оптимізувати бізнес-процеси, покращити клієнтський досвід і забезпечити високу персоналізацію послуг. Особливу увагу приділено безпеці даних і взаємодії в цифрових каналах, що є критично важливим для формування довіри клієнтів. Загалом, цифровий маркетинг сприяє підвищенню конкурентоспроможності банків, забезпечуючи ефективність, адаптивність і сталий розвиток у динамічному середовищі фінансових послуг.

Література:

1. Матвійчук Н., Теслюк С. Основні тенденції розвитку банківських інновацій в Україні. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2021. № 1. С. 79–87. DOI: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2021-01-79-87>.
2. Шпак Н. О., Грабович І. В., Срока В. Цифровий та інтернет-маркетинг: співвідношення понять. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. Серія "Проблеми економіки та управління". № 1 (9) 2022 р. С. 143-156.
3. Кривич Я. М., Драніцина А. О. Банківські інновації, як фактор підвищення рівня довіри та лояльності клієнтів. *Вісник Сумського державного університету*. Серія Економіка. 2019. № 3. С. 33–39. DOI: <https://doi.org/10.21272/1817-9215.2019.3-4>

УДК 336.7

Ковальчук К.Ф.

доктор економічних наук, професор

Лебедева В.К.

кандидат економічних наук, професор

Ковальчук Д.К.

кандидат педагогічних наук, доцент

Український державний університет науки і технологій

м. Дніпро, Україна

МЕТОДОЛОГІЯ ВИКОРИСТАННЯ БЛОК-ЧЕЙН ТЕХНОЛОГІЙ У ФІНАНСОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Ключовою тенденцією НОВОЇ ЕКОНОМІКИ 21 сторіччя є перехід від ІЄРАРХІЧНОЇ до МЕРЕЖЕВОЇ системи управління та суттєвий перерозподіл ДОВІРИ суспільства від ІНСТИТУТІВ до ТЕХНОЛОГІЙ і АЛГОРИТМІВ прийняття рішень. Саме з цим пов'язують подолання корупції у бізнесі та бюрократії у пабліку.

Народження БЛОКЧЕЙНУ як розподіленої однорангової бази даних практично співпало з світовою фінансовою кризою 2007-2008 років. І це символічно, бо завжди нові революційні технології з'являються саме у кризові періоди суспільного розвитку.

Треба виділити такі науково-технічні передумови відкриття, впровадження у розробку криптовалюти та розповсюдження у різноманітних сферах бізнес і паблік управління блокчейн технологій:

1. Несиметричні ключі (приватний і публічний) шифрування та математична теорія еліптичних кривих у вигляді абелевих груп і кінцевих полів (1970-1985).

2. Інтернет – всесвітня система сполучених комп'ютерних мереж, що заснована на комплекті всемережних протоколів для розповсюдження взаємопов'язаних гіпертекстових файлів (1969-1994).

3. Теорія однорангових розподілених баз даних – була використана для впровадження першої криптовалюти БІТКОІН на початку 2009 року Сатоші Накамото [1].

4. Теорія контрактів в умовах інформаційної невизначеності та асиметрії (Нобелівська премія з економіки 2016 року, Олівер Харт (Гаввард) і Бенгт Холмстрьом (MIT)).

5. Вбудоване кодування (алгоритмічна мова) для програмування смарт-контрактів щодо використання блокчейн технологій у різноманітних сферах бізнес і паблік управління (вперше реалізовано на децентралізованій блокчейн платформі Ethereum (2015))[2].

Смарт-контракти мають такі властивості:

Автономність означає, що після того, як контракт виконується, немає необхідності в подальшій взаємодії з контрагентами.

Самодостатність контрактів дозволяє мобілізувати ресурси і передбачає, що контракти здатні залучати кошти, надаючи послуги або випускаючи цінні папери, і витратити їх на необхідні ресурси, такі як обчислювальні потужності або сховища.

Децентралізованість – смарт-контракти не сконцентровані на одному центральному сервері, а розподілені між вузлами мережі, де виконуються.

Універсальність – можуть використовуватися для управління правом власності на будь які фінансові, матеріальні і нематеріальні активи.

Недовірливість – виконання смарт-контракту без втручання «людського фактору».

Типізованість – можливість використання контрактних заготовок (бібліотека типових контрактів).

Програмованість майбутніх дій в умовах невизначеності як зовнішнього середовища, так і поведінки контрагентів.

Застосування блок-чейн технологій у фінансовій сфері:

1. Банківська діяльність [3]. Створення інтерфейсів для взаємодії криптовалют з традиційними банківськими ринками. Використання технології блокчейн для оновлення банківської екосистеми. Платіжна мережа Ripple дозволяє банкам переказувати кошти і здійснювати обмін валют безпосередньо, без посередників. Можливість кінцевим користувачам купувати та продавати біткойни безпосередньо, минаючи криптобіржі.

2. Біржова діяльність. Створення інтерфейсів для взаємодії криптовалют з традиційними фінансовими ринками. «Бітбанкінг» - криптовалютна біржа надає своїм користувачам регульовані фінансові послуги з використанням біткоїнів у співпраці з банками-партнерами (Kraken). Створення децентралізованого фондового ринку цінних паперів на основі моделі блокчейн (інтернет-ртейлер Overstock and Counterparty).

3. Угоди с нерухомістю, Іпотека. На ринку нерухомості смарт-контракти на базі блокчейн-технології прискорюють і здешевлюють укладання договорів та роблять процес прозорим і безпечним. Перші угоди з купівлі-продажу нерухомості з використанням блокчейна відбулися у 2016 році (Україна США). Блокчейн-технології застосовуються для оренди та іпотечних кредитів. Учасникам угоди пропонується договір на базі смарт-контракту. Як і в традиційному документі, в електронному є дані про вартість житла, періодичності платежів, сторони договору. Всі платежі проводяться автоматично.

4. Страхування. Впровадження блокчейн технології в вигляді смарт контрактів для кожного клієнта і по кожному виду страхування дає суттєві переваги:

Для страхових компаній: зниження експлуатаційних витрат; надійне запобігання шахрайству; підвищення рівня довіри клієнтів; більш ефективний розподіл ресурсів; розширені можливості аналізу даних.

Для клієнтів: відстеження статусу претензії в режимі реального часу; швидке та надійне відшкодування коштів; нижчі премії завдяки зменшенню адміністративних витрат; точність і прозорість перевірки страхового випадку.

Література:

1. Nakamoto S. "Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System". 2008. URL: <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>.
2. Ethereum 2018. URL: <https://www.ethereum.org/>.
3. Вовк В., Дацко М., Монастирський М. Перспективи впровадження технології blockchain у банківську систему України. *Збірник наукових праць Формування ринкової економіки в Україні*. Вип. 38. 2017. Львівський національний університет імені Івана Франка. С. 21-27.

УДК 336.7:368

Манойло Л. О.

здобувачка вищої освіти на другому (магістерському) рівні

Мельник Т. А.

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ У ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ І СТРАХОВИКІВ

Трансформація банківського і страхового ринків під впливом глобальних процесів інтеграції та цифровізації є важливою темою, яка змінює характер фінансових послуг. У сучасному фінансовому просторі все більш інтенсивною стає взаємодія між банками і страховими компаніями, що сприяє розвитку нових підходів до інтеграційних підходів у діяльності банків і страховиків.

Основні переваги співпраці між банками й страховиками: суттєве розширення клієнтської бази, як для банків так і для страховиків; створення спільного висококонкурентного продукту на ринку фінансових послуг; зниження витрат на введення банківської і страхової діяльності; створення онлайн-платформи для купівлі страхових продуктів через банки або банківських продуктів через страховиків [1].

Розвиток спільної фінансової послуги за допомогою цифрових технологій доцільно розглядати не як конкуренцію між банком і страховиком, а як джерело нових можливостей для підвищення конкурентоспроможності на ринку фінансових послуг і задоволення сучасних потреб споживачів банківських і страхових послуг [2, с. 370].

Сьогодні орієнтація на споживачів, які цінують інтерактивний підхід до отримання інформації, відкриває нові можливості для банків і страховиків. Використання бізнес-ігор у фінансових додатках може стати ефективним інструментом для залучення потенційних клієнтів і формування позитивного корисного досвіду.

Основні переваги реалізації бізнес-ігор у фінансових додатках банками й страховиками: легке вивчення клієнтського досвіду; можливість віртуально протестувати послуги (наприклад, симуляція страхових випадків, формування інвестиційного портфелю в банку, тощо); застосування бонусів чи персональні знижки мотивують користувачів додатку продовжувати співпрацювати з банком і страховиком.

Реалізації бізнес-ігор у фінансових додатках, попри очевидні переваги для банків, страховиків і споживачів, стикається з низькими викликами, які впливають на його ефективність та розвиток. Ключові проблеми, з якими стикається цей вид фінансового партнерства: різні корпоративні культури, недосконалі процеси інтеграції, низька фінансова грамотність населення; іноді непрозорість продукту тощо

Таким чином, трансформація фінансових ринків спонукає банки і страхові компанії до активного співробітництва, створюючи інноваційні моделі надання послуг. Подача інформації у вигляді бізнес-ігор у фінансових додатках є одним із перспективних напрямів, що сприяє підвищенню ефективності фінансового сектору та задоволенню зростаючих потреб клієнтів у сучасному цифровому світі.

Література:

1. Охрименко І. Б., Шуляк Д. А. Інновації Open-Banking у розвитку банкострахування. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 11(17). с. 193-208.
2. Мельник Т.А., Коцюрба О.Ю., Михайленко А. Г. Менеджмент банківського страхування в умовах євроінтеграції ринку страхових послуг в Україні. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. Серія економічна. 2023. Вип. 39. С.382-389.

УДК 336.7

Мельниченко Д. І.

здобувач вищої освіти на другому (магістерському) рівні

Гура М. Р.

здобувач вищої освіти на другому (магістерському) рівні

Науковий керівник: доктор екон. наук, проф. Сибірцев В.В.
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ ОТРИМАННЯ ПЕРСОНІФІКОВАНИХ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

Важливим елементом сучасного фінансового ринку, що підштовхує традиційні банки до інновацій і підвищення рівня сервісу та відкриває новітні можливості отримання персоніфікованих банківських послуг сьогодні виступають необанки.

Необанк – це цифровий банк, який функціонує без фізичних відділень і надає банківські послуги виключно через мобільні додатки або веб-платформи. Необанки працюють на основі інноваційних фінансових технологій (FinTech) і пропонують клієнтам швидкий, зручний і доступний сервіс.

Погоджуємось із Н. Фаренюк, яка стверджує, що необанки відіграють ключову роль у сучасній фінансовій системі, трансформуючи традиційний банкінг. Вони впроваджують інноваційні технології, такі як блокчейн, штучний інтелект і цифрові платформи, забезпечуючи ефективне обслуговування клієнтів та оптимізацію фінансових процесів [2].

Основні характеристики необанків, як надавачів банківських послуг:

- відсутність фізичних відділень;
- використання хмарних технологій для управління фінансами;
- орієнтація на мінімізацію витрат і спрощення процесів;
- проста реєстрація та інтеграція з мобільними пристроями;
- пропозиція інноваційних продуктів (аналітика витрат, інтеграція з іншими фінансовими сервісами тощо).

Сьогодні можна говорити про декілька типів необанків:

1. Класичні необанки - повністю незалежні фінансові установи, які отримують банківську ліцензію і працюють як окремі суб'єкти та пропонують широкий спектр банківських послуг: рахунки, депозити, кредити тощо. В якості прикладів класичних необанків можна назвати Monzo та Revolut (Велика Британія). Monzo один із перших необанків, який пропонує своїм клієнтам послуги для управління витратами, збереження, відкриття спільних рахунків. Revolut пропонує своїм клієнтам послуги управління рахунками, мультивалютні картки, обмін валют за міжбанківським курсом, торгівлю криптовалютами.

2. Партнерські необанки використовують технологічну платформу для надання банківських послуг, тоді як регулятивну базу забезпечують традиційні банки-партнери. Приклад: N26 (Німеччина) - дозволяє своїм клієнтам легко відкривати рахунки, управляти витратами через мобільний додаток, надає послуги в багатьох країнах ЄС.

3. Банки-виклики (Challenger banks), які часто орієнтовані на певний сегмент клієнтів, наприклад, молодь, малий бізнес або фрілансерів з метою конкуренції з традиційними банками в плані пропозиції інноваційних продуктів та унікального користувацького досвіду. Приклад: Starling Bank (Велика Британія).

4. Нішеві необанки, які спеціалізуються на обслуговуванні певної аудиторії, наприклад, малого бізнесу, мандрівників, криптовалютних користувачів. Приклад: Lunar (Скандинавія) – дозволяє керувати традиційними рахунками і криптовалютами, інтегрує послуги аналітики.

5. Гібридні необанки, які поєднують фінансові послуги з іншими сервісами, наприклад, фінансовим консалтингом або аналітикою витрат. Приклад: Chime (США) – спеціалізується на управлінні особистими фінансами, пропонує безкоштовну послугу попереднього доступу до зарплати.

З користувацької точки зору до переваг необанків слід віднести: мінімальні витрати на обслуговування, зручність користування через мобільні додатки, швидке впровадження інновацій, високий рівень персоналізації послуг. Недоліками необанків залишаються: обмеженість фінансових продуктів (порівняно з традиційними банками), залежність від технологічної інфраструктури, менша стійкість до економічних криз через відсутність фізичних активів.

В Україні теж існують необанки, які активно розвиваються завдяки попиту на цифрові банківські послуги. Вони орієнтовані на спрощення фінансових операцій, мінімізацію витрат і забезпечення високої мобільності клієнтів.

1. Monobank - найпопулярніший український необанк, створений у партнерстві з «Універсал Банком». Надає послуги з відкриття карткових рахунків, депозитів, отримання кредитів, кешбек-програм, оплати комунальних послуг. Особливості: просте оформлення через мобільний додаток, висока швидкість обслуговування, широка програма лояльності. Цільова аудиторія: Молодь, підприємці, цифровізовано активні клієнти.

2. Izipbank - проєкт, запущений у партнерстві з «ТАСкомбанком». Послуги - карткові рахунки, кредитування, депозити, перекази, кешбек. Особливості: інтуїтивний додаток, зручна інтеграція з популярними платіжними сервісами.

Деякі з проєктів необанків були створені, існували раніше і припинили своє існування з різних причин. Це: sportbank – необанк, створений у співпраці з «ТАСкомбанком», NEOBANK - цифровий банк, створений за підтримки Concord Bank та інші.

До загальних особливостей українських необанків слід віднести:

1. Інноваційність - широке впровадження FinTech-рішень, таких як аналіз витрат, мобільні платежі, інвестиційні послуги.
2. Доступність - простий процес реєстрації без необхідності відвідувати відділення.
3. Підтримка в гривні - орієнтація на потреби українського ринку.
4. Високий рівень конкуренції - українські необанки активно змагаються за клієнтів, пропонуючи кращі умови та кешбек-програми.

А. Семеног А., О. Пахненко, та А. Шалда стверджують, що необанки зазнають обмежень та недоліків, таких як значні витрати на розробку додатків та захист від кіберзлочинів, проблеми з роботою на різних платформах, недовіра деякої частини населення до необанків через низьку фінансову та цифрову грамотність [1].

Водночас, ми переконані, що українські необанки відіграють важливу роль у диджиталізації фінансового сектору країни, надаючи громадянам доступ до сучасних і зручних персоніфікованих фінансових послуг. Розвиток фінансових технологій (FinTech) та цифровізація банківських процесів значно розширили можливості отримання таких послуг завдяки спрямованості на підвищення зручності, швидкості, безпеки та персоналізації фінансових продуктів. Вони не лише роблять банківські послуги зручнішими, а й сприяють підвищенню фінансової грамотності та доступності для широкого кола клієнтів.

Література:

1. Семеног А., Пахненко О., Шалда А. Необанки в Україні: особливості, тренди та перешкоди розвитку. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук Modern Economics*. 2023. №39. С. 131-137. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/93122>
2. Фаренюк Н. Розкриття потенціалу необанків в епоху цифрової трансформації. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2023. Випуск 39. С. 102-109. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/download/973/872/>

УДК 330.341

Москаленко В. М.

асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

РОЛЬ ДИДЖИТАЛІЗАЦІЇ В МОДЕРНІЗАЦІЇ СЕКТОРІВ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Диджиталізація економіки України - це процес інтеграції цифрових технологій у різні сфери економічної діяльності, що має на меті підвищення ефективності, прозорості та конкурентоспроможності.

Диджиталізація відіграє ключову роль у модернізації секторів економіки України, оскільки вона сприяє підвищенню ефективності, конкурентоспроможності та інноваційності, дозволяє підприємствам автоматизувати рутинні процеси, що знижує витрати та підвищує швидкість виконання завдань. Впровадження ERP-систем (системи управління ресурсами) допомагає інтегрувати різні бізнес-функції, покращуючи управлінські рішення.

Використання сучасних технологій, таких як штучний інтелект, машинне навчання та великі дані, відкриває нові можливості для аналізу ринку, прогнозування тенденцій та адаптації бізнесу до змінюваних умов.

Диджиталізація охоплює такі аспекти: в Україні активно впроваджуються електронні послуги, що дозволяють громадянам та бізнесу отримувати державні послуги онлайн, зменшуючи бюрократію та черги. Розвиток фінансових технологій, таких як онлайн-банкінг, мобільні платежі та криптовалюти, змінює традиційну фінансову систему і надає нові можливості для бізнесу та споживачів.

Багато українських компаній переходять на програмні рішення для автоматизації бізнес-процесів, управління даними та аналітики. Розвиток онлайн-торгівлі дозволяє підприємствам виходити на нові ринки, залучати нових клієнтів та збільшувати обсяги продажів. В Україні зростає кількість технологічних стартапів, які розробляють нові продукти і послуги, використовуючи сучасні технології. Уряди впроваджують програми диджиталізації для модернізації інфраструктури, цифровізації державних послуг, розвитку електронного уряду. З метою підтримки диджиталізації важливою є підготовка фахівців у сфері ІТ, даних та нових технологій.

Однією із цілей України щодо її відновлення є збільшення частки ІТ-сектору у ВВП до 10%, а також: 100 % електронних публічних послуг впроваджено згідно з планом, 100% об'єктів критичної інформаційної інфраструктури охоплені датчиками, 30 відсотків державних інформаційних ресурсів переведено в хмару, 95% населення мають доступ до високошвидкісного Інтернету [1].

Інформаційні технології в Україні є однією з найперспективніших і швидкозростаючих галузей економіки. Ось кілька ключових аспектів, що характеризують ІТ-сектор України: Україна має розвинену інфраструктуру для ІТ-індустрії, включаючи високошвидкісний інтернет, доступ до сучасних технологій і програмного забезпечення. Українські ІТ-спеціалісти відомі на міжнародному ринку завдяки своїм знанням, досвіду та високому рівню освіти. Країна випускає значну кількість фахівців у галузі програмування, розробки програмного забезпечення, кібербезпеки та аналітики даних.

Аналіз процесу диджиталізації в Україні призведе до економічного зростання. За інформацією Forum for Research on Eastern Europe and Emerging Economies, на кожний 1% збільшення диджиталізації ВВП України зростатиме на 0,42%. Якщо Україна приєднається до єдиного цифрового ринку Євросоюзу, ВВП України може зрости на 12,1% [2].

Диджиталізація цифрових послуг в Україні є важливим етапом у розвитку країни, особливо в умовах сучасних викликів та потреб суспільства. Ось кілька ключових аспектів, які варто врахувати в аналізі даних щодо цього процесу:

1. Рейтинг диджиталізації: В Україні спостерігається поступове покращення в індексах диджиталізації, наприклад, за даними Digital Economy and Society Index (DESI).

2. Електронні послуги: Розвиток порталу "Дія", який надає доступ до численних електронних послуг, таких як отримання документів, подача декларацій тощо.

3. Електронний уряд: Впровадження системи e-Government, що дозволяє громадянам взаємодіяти з державними установами онлайн.

4. Фінансові послуги: Зростання популярності мобільних банківських додатків та фінансових технологій (fintech).

Diya Digital Education - це освітня ініціатива в Україні, що є частиною проєкту "Дія", який реалізується Міністерством цифрової трансформації України.

Основною метою Diya Digital Education є надання громадянам доступу до якісної освіти в сфері цифрових технологій та підвищення цифрової грамотності населення. Усвідомлюючи те, що 1/3 українців безробітні, а 7,5 мільйонів переміщених осіб, громадянам потрібно буде навчитися нових навичок, щоб адаптуватися [3].

Платформа пропонує безкоштовні онлайн-курси з різних тем, таких як програмування, дизайну, цифрового маркетингу, кібербезпеки та інших технологічних напрямків.

Проводяться регулярні вебінари та практичні заняття з експертами галузі, що дозволяє учасникам отримувати актуальні знання та навички. Дана нова платформа, яка служить ресурсом цифрової грамотності та онлайн-освіти. Платформа має близько 1,5 мільйона користувачів і понад 100 безкоштовних онлайн-курсів. Після завершення курсів учасники отримують сертифікати, що підтверджують їхні знання та вміння, що може бути корисним для кар'єрного росту [3].

Diya Digital Education активно співпрацює з університетами та іншими освітніми закладами для інтеграції цифрових технологій у навчальні програми.

Цифровий сектор України був однією з її найбільших переваг до війни. Розвиток його потенціалу стане критично важливою частиною модернізації української економіки.

Вплив цифрової трансформації позначиться на робочій силі, інфраструктурі та підприємствах України, створюючи середовище, необхідне для успішної реконструкції.

Диджиталізація в Україні, і в усьому світі, стикається з рядом викликів, але також має значні перспективи для розвитку. Ось деякі з основних проблем і перспектив в цій сфері:

1. Низький рівень цифрової обізнаності: багато людей, особливо в сільських районах, не мають достатньої освіти та навичок для ефективного знання цифрових технологій.

2. Обмежений доступ до інтернету: незважаючи на значні досягнення в розширенні доступу до Інтернету, в Україні ще залишаються регіони з поганим покриттям, що обмежує можливості диджиталізації.

3. Інфраструктурні проблеми: старі технології, відсутність сучасного обладнання та програмного забезпечення в державних установах можуть також перешкоджати впровадженню рішень.

4. Правові та регуляторні бар'єри: відсутність чітких правил щодо використання даних, кібербезпеки та захисту прав споживачів може стримувати бізнес від впровадження нових технологій.

5. Кадровий дефіцит: в Україні спостерігається нестача кваліфікованих ІТ-фахівців, що ускладнює розвиток цифрових проєктів.

Перспективи розвитку диджиталізації в Україні:

1. Зростання інвестицій у технології: залучення іноземних та місцевих інвестицій у технологічний сектор може сприяти розвитку стартапів і інновацій.

2. Розвиток державних електронних послуг: продовження впровадження електронних послуг, таких як "Дія", може спростити доступ громадян до державних послуг і підвищити їхню ефективність.

3. Освітні ініціативи: програми, такі як Diya Digital Education, сприятимуть підвищенню цифрової грамотності населення, що є критично важливим для успішної

диджиталізації.

4. Співпраця з міжнародними організаціями: співпраця з міжнародними структурами може допомогти Україні впровадити кращі практики диджиталізації та отримати доступ до технологій і фінансування.

Диджиталізація в Україні має як значні виклики, так і перспективи для розвитку.

Вирішення існуючих проблем, впровадження нових технологій можуть суттєво змінити економічний і соціальний ландшафт країни, сприяючи її інтеграції в глобальний цифровий простір.

Таким чином, Україна має хороші перспективи в сфері цифрової трансформації економіки. Передбачається, що в найближчі роки кількість людей у країні, які користуються Інтернетом та сучасними пристроями, що дозволяють швидше виконувати роботу, зросте. Також зміниться роль інформації в організації, ще більше впроваджуватимуться нові технології, які змінюють функції персоналу.

В цілому для розвитку цифровізації планується створення можливостей, що пришвидшують цифрову трансформацію бізнесу, стимулювання використання цифрових технологій, розробка нових бізнес-моделей та інструментів державного регулювання цієї сфери, спрямованих «на підвищення конкурентоспроможності та ефективності економіки країни».

Література:

1. National Council for the Recovery of Ukraine from the Consequences of the War, Draft Ukraine Recovery Plan (Kyiv: National Council for the Recovery of Ukraine from the Consequences of the War, July 2022), https://uploads-ssl.webflow.com/621f88db25fbf24758792dd8/62dacb0f931ea6867feb01cf_Digitalization.pdf.
2. Ukraine's Integration into the EU's Digital Single Market, <https://freepolicybriefs.org/2021/02/15/ukraines-integration-single-market/>.
3. Європейський інвестиційний банк : веб-сайт. <https://www.eib.org/en/index.htm>.

УДК 351/354:005.5

Письменна М. С.

доктор економічних наук, професор
професор кафедри менеджменту авіаційної діяльності
декан факультету авіаційного менеджменту
Української державної льотної академії
м. Кропивницький, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ УПРАВЛІННІ

Використання штучного інтелекту (ШІ) в адміністративному управлінні підприємствами набуває все більшого значення, оскільки технології ШІ дозволяють оптимізувати численні аспекти функціонування організацій. Це включає вдосконалення процесів управління, підвищення ефективності ресурсів, покращення обслуговування клієнтів і, в цілому, збільшення конкурентоспроможності підприємств.

Напрямок використання штучного інтелекту (ШІ) в адміністративному управлінні, зокрема в контексті автоматизації рутинних та операційних процесів, є одним із найбільш обіцяючих аспектів для підвищення ефективності та зниження витрат. У сучасних умовах швидкого розвитку технологій, автоматизація таких процесів дозволяє значно зменшити навантаження на адміністративний персонал, зменшити ймовірність людської помилки та забезпечити більшу швидкість виконання завдань.

Штучний інтелект надає можливість автоматизувати обробку даних, виконання стандартних операцій, управлінський документообіг та звітність, що є основними складовими рутинної діяльності органів державної влади та підприємств. Автоматизація цих процесів з використанням ШІ сприяє значному зниженню витрат часу та ресурсів, адже замість людини, що виконує однотипні задачі, алгоритми ШІ можуть здійснювати операції значно швидше, більш точно та без втручання стороннього фактору. Зокрема, це стосується таких завдань, як обробка запитів громадян, аналіз і класифікація документів, управління фінансовими операціями та ведення реєстраційних записів.

Використання машинного навчання та обробки природної мови дозволяє створювати системи, які здатні самостійно виконувати складні операції без необхідності постійного втручання людини. Ці системи здатні до самооптимізації, що сприяє підвищенню точності та оперативності в процесі обробки інформації.

Цей напрямок автоматизації також сприяє підвищенню прозорості та зменшенню корупційних ризиків, адже алгоритми ШІ працюють на основі чітко визначених правил та процедур, що знижує суб'єктивний вплив і підвищує об'єктивність прийнятих рішень. Автоматизація рутинних процесів не лише збільшує продуктивність праці, але й дозволяє адміністративним органам краще сфокусувати свої ресурси на стратегічних завданнях, таких як розробка політик, планування та оптимізація розвитку.

Окрім того, алгоритми машинного навчання та аналізу Big Data надають підприємствам можливість глибше аналізувати існуючі операції та ресурси, що дозволяє приймати обґрунтованіші управлінські рішення. Завдяки цим технологіям організації можуть отримувати прогнози про майбутні тенденції, можливі ризики або поведінку споживачів на основі історичних даних. Вони також можуть аналізувати різні змінні та створювати математичні моделі, які допомагають у плануванні виробництва, управлінні запасами та оптимізації ланцюгів постачання.

Застосування ШІ у фінансовому управлінні підприємства дозволяє автоматизувати численні операції, пов'язані з бюджетуванням, аналізом витрат та підготовкою звітності. ШІ-системи можуть значно прискорити процес складання фінансових звітів, прогнозування прибутковості та моніторингу фінансових потоків, що дає можливість своєчасно виявляти відхилення від планових показників і оперативно реагувати на зміни.

Ще одним важливим аспектом є використання ШІ для підвищення ефективності управління персоналом. Наприклад, алгоритми можуть автоматично оцінювати кандидатів на вакансії, прогнозувати потребу в кадрових ресурсах на основі аналізу робочих процесів та попиту на продукцію або послуги, а також надавати рекомендації щодо розвитку професійних навичок співробітників. Це дозволяє підприємствам зменшити витрати на процес найму, покращити планування людських ресурсів і забезпечити оптимальний розподіл роботи серед співробітників.

Використання штучного інтелекту (ШІ) в адміністративному управлінні підприємствами передбачає вирішення низки критичних питань, що стосуються безпеки, етики та правового регулювання. Одним із головних аспектів є забезпечення захисту даних, оскільки ШІ працює з великими обсягами персональної, фінансової та іншої чутливої інформації. Це створює ризики витоку даних або їхнього неналежного використання, що, у свою чергу, може призвести до серйозних наслідків, як для підприємства, так і для його клієнтів та партнерів. Тому необхідно впроваджувати надійні механізми безпеки, зокрема шифрування даних, багатофакторну аутентифікацію та інші сучасні технології для запобігання зловживанням та несанкціонованому доступу.

Окрім технічних аспектів безпеки, важливим є врахування етичних питань, пов'язаних з використанням ШІ. Одним з найбільших ризиків є упередженість алгоритмів, що може призвести до дискримінації, неправомірного обмеження прав окремих груп або осіб, а також до ухвалення несправедливих або неетичних рішень. Алгоритми, що навчаються на історичних даних, можуть виявляти приховані упередження, які відображають соціальні нерівності або стереотипи. Тому особливу увагу слід приділяти розробці прозорих та справедливих алгоритмів, здатних мінімізувати такі ризики, забезпечуючи рівність і справедливість у прийнятті рішень.

Не менш важливим є правове регулювання використання ШІ, що включає відповідні законодавчі норми, які визначають правила обробки даних, захисту приватності та відповідальності за можливі порушення. Закони і нормативно-правові акти повинні бути адаптовані до швидко змінюваного технологічного середовища, щоб гарантувати, що використання ШІ відповідає принципам правової держави та прав людини.

Таким чином, для ефективного і безпечного використання штучного інтелекту в адміністративному управлінні підприємствами необхідно враховувати як технічні, так і етичні та правові аспекти, що створюють основу для побудови сталих і відповідальних систем управління, здатних забезпечити високий рівень безпеки, справедливості та прозорості.

Незважаючи на ці виклики, потенціал штучного інтелекту для вдосконалення адміністративного управління підприємствами є величезним. Впровадження цих технологій дозволяє знизити витрати, підвищити ефективність роботи, а також забезпечити кращу адаптацію до швидко змінюваного бізнес-середовища. Оскільки технології ШІ постійно розвиваються, можна очікувати, що їх роль у підприємницькому управлінні буде лише зростати, відкриваючи нові можливості для оптимізації процесів і досягнення високих результатів.

Література:

1. Жосан Г. В., Кириченко, Н. В. Управління цифровізацією бізнес-процесів діяльності підприємства. *Economic Synergy*. 2022. № 4. С. 82-91.
2. Лебідь, О. Цифрові та інформаційні технології в управлінні підприємством: реальність та погляд у майбутнє. *Економіка та суспільство*, 2023. (55). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-19>

УДК 332:004.7

Сергієнко А. С.

здобувач вищої освіти на першому рівні гр. ОО-24мб

Науковий керівник: Задорожня Л. М. асистент

кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ГРОШОВОМУ РИНКУ

Цифровізація грошового ринку є ключовим фактором розвитку сучасної фінансової інфраструктури, що сприяє швидкому і ефективному обігу грошей через електронні канали. Вона включає в себе використання цифрових платіжних систем, мобільних додатків, криптовалют, а також технологій блокчейн, що дозволяють здійснювати безпечні і швидкі транзакції. Цифровізація значно знижує потребу в фізичній готівці, оптимізує процеси обробки транзакцій, зменшує витрати на переведення валют і забезпечує більшу доступність фінансових послуг для широких верств населення.

Мобільні платіжні системи та електронні гаманці дозволяють здійснювати швидкі та зручні фінансові транзакції, що сприяє популяризації безготівкових розрахунків у повсякденному житті. Ці технології надають можливість проводити операції без необхідності звертатися до традиційних банківських установ, що особливо важливо для регіонів з обмеженим доступом до банківської інфраструктури.

Однією з найзначніших інновацій є блокчейн — технологія, що забезпечує високий рівень безпеки та прозорості фінансових транзакцій. Блокчейн дозволяє здійснювати безпечні та майже миттєві грошові перекази без посередників, що знижує витрати на транзакції та підвищує ефективність грошових операцій. Криптовалюти, які базуються на технології блокчейн, відкривають нові можливості для проведення міжнародних платежів, скорочуючи витрати на валютні операції і мінімізуючи час, необхідний для здійснення транзакцій [1].

Крім того, штучний інтелект (ШІ) та великі дані дозволяють здійснювати більш точну оцінку фінансових ризиків, аналізувати потреби клієнтів та персоналізувати фінансові продукти. Це дає змогу фінансовим установам краще адаптувати свої послуги до вимог ринку, створюючи нові бізнес-моделі, що відповідають потребам сучасних споживачів [2].

Цифрові технології також активно застосовуються в управлінні грошовими потоками та монетарною політикою, дозволяючи більш ефективно управляти ліквідністю, валютними резервами та прогнозувати економічні тенденції. Технології, як-от цифрові валюти центральних банків (CBDC), можуть стати основою для подальшої модернізації фінансових систем на державному рівні, забезпечуючи стабільність грошового ринку та створення нових фінансових інструментів.

Отже, цифровізація фінансових послуг створює нові можливості для розвитку грошового ринку, підвищує ефективність фінансових операцій, знижує витрати на обробку платежів і сприяє доступу до фінансових послуг для більш широких верств населення, що сприяє загальному розвитку економіки.

Література:

1. Міщенко В.І. Цифровізація регулювання та нагляду за діяльністю фінансових установ. *Економічний простір*. 2022. № 180. С. 182–189. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/180-30>
2. Чуницька І.І., Богріновцева Л. М. Вплив цифрових технологій на розвиток фінансового ринку України. *Економіка та суспільство*. 2023. № 49. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2342/2263>

УДК 004.7:336:005.94

Ткаченко О. С.

здобувач вищої освіти на першому рівні гр. КБ 22-2

Ткаченко О. С.

асистент кафедри кібербезпеки та програмного забезпечення
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

GOOGLE CLOUD: ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ОБЧИСЛЮВАЛЬНИХ СЕРВІСІВ У БІЗНЕСІ

У наш час все більше бізнесів переходить на хмарні технології, через вигідне і зручне використання сервісів, які надають хмарні провайдери. Google Cloud надає потужні інфраструктурні рішення, що відповідають різним бізнес-потреbam. Основні сервіси обчислень включають Compute Engine, Google Kubernetes Engine (GKE), App Engine, Cloud Functions та Cloud Run.

Compute Engine — це послуга IaaS (інфраструктура як сервіс), яка забезпечує обчислювальні, сховищні та мережеві ресурси, подібні до фізичних дата-центрів. Завдяки можливості налаштування віртуальних машин (до 416 vCPU та понад 12 ТБ оперативної пам'яті) цей сервіс підходить для бізнесів із високими обчислювальними вимогами.

Використання Persistent Disk дозволяє створювати мережеве сховище з підтримкою знімків дисків для резервного копіювання, а глобальні балансувальники навантаження та групи керованих екземплярів дозволяють автоматично розгортати ресурси для задоволення змінних потреб.

Для контролю витрат на короткотривалі завдання Google пропонує похвилинну тарифікацію та можливість використання примусових (preemptible) машин.

Також Compute Engine дозволяє здійснювати "lift-and-shift" для перенесення наявних додатків із мінімальними змінами. Це робить його зручним рішенням для сценаріїв, коли інші опції обчислень не підтримують вимоги вашої програми.

Компанія Lush використала Google Compute Engine для швидкого розгортання інфраструктури, успішно мігрувавши свій e-commerce сайт на Google Cloud. Це забезпечило стабільність і масштабованість під час пікових навантажень, зменшило витрати на хостинг на 40% та надало гнучкість для подальшого розвитку.

GKE дозволяє запускати контейнеризовані додатки в хмарному середовищі, надаючи можливість автоматизації масштабування, гібридних сценаріїв та multicloud розгортання.

Контейнер містить код і всі залежності, що спрощує управління та робить GKE ідеальним для масштабованих сервісів, орієнтованих на обслуговування мінливих робочих навантажень.

Також GKE оптимізовано для безперервної інтеграції та розгортання (CI/CD), що підвищує ефективність розробки.

Signify використовує Google Kubernetes Engine для платформи управління освітленням Philips Hue, що забезпечує низьку затримку та високу доступність для обробки мільйонів запитів щодня. Завдяки автоматичній адаптації ресурсів GKE, система стабільно працює навіть у пікові періоди, оптимізуючи витрати в менш завантажених моменти.

App Engine — це послуга PaaS (платформа як сервіс), що дозволяє розробникам зосередитись на програмуванні, а не управлінні інфраструктурою. Просто завантажте код, і App Engine розгорне необхідні ресурси.

App Engine підтримує різноманітні мови програмування, такі як Java, Python, PHP, C#, Ruby та Go, та інтеграцію із хмарними інструментами моніторингу, логування та управління помилками. Також він дозволяє здійснювати контроль версій та розподіл трафіку, що корисно для тестування різних версій додатків.

Серед популярних застосувань App Engine — сайти, бекенди для мобільних додатків

та ігор, а також реалізація RESTful API

Khan Academy використовує Google App Engine для хостингу, що дозволяє ефективно обслуговувати понад 3.8 мільйона відвідувачів щомісяця, зосереджуючись на користувацькому досвіді та контенті, а не на технічному адмініструванні. App Engine автоматично масштабує ресурси, забезпечуючи стабільність і низьку затримку під час пікових навантажень та дозволяючи швидко впроваджувати оновлення.

Cloud Functions — це легкий, подієвий, асинхронний сервіс, який дозволяє створювати окремі функції, що реагують на події в хмарі, без необхідності управління сервером. Код можна виконувати у відповідь на події, наприклад, додавання файлу в Cloud Storage, а розрахунок вартості проводиться по мілісекундах.

Cloud Functions підтримує різні мови програмування та забезпечує гнучке середовище для швидкого розгортання мікросервісів і бекендів для мобільних або IoT-додатків.

Серед типових застосувань Cloud Functions: обробка файлів у реальному часі, аналіз зображень або відео, та інтеграція з API сторонніх сервісів

Commerzbank використовує Google Cloud Functions для автоматичного захисту даних: як тільки створюється новий ресурс або змінюються налаштування, функції миттєво забезпечують шифрування та необхідні заходи безпеки, зменшуючи потребу в ручних процесах.

Cloud Run дозволяє запускати безсерверні, безстанні контейнери на запит, як-от через веб-запити або Pub/Sub події, що ідеально підходить для бізнес-завдань з нерегулярним навантаженням.

Cloud Run базується на Knative, що дозволяє переносити робочі навантаження між різними середовищами.

Платформа підтримує автоматичне масштабування та розраховує плату лише за використані ресурси, що дозволяє уникати переоплат за невикористані ресурси.

Платформа підходить для створення високопродуктивних API, що швидко реагують на запити та легко інтегруються з іншими сервісами Google Cloud.

BBC використовує Cloud Run для автоматизованої обробки логів з вебсайтів, які мають сотні мільйонів відвідувачів. Cloud Run дозволяє автоматично масштабувати інфраструктуру під час різких стрибків трафіку, забезпечуючи надійність сервісу та скорочення витрат.

Ці сервіси дозволяють організаціям вибрати найбільш підходящий інструмент для їхніх конкретних завдань, забезпечуючи гнучкість, ефективність та масштабованість.

Вибір між Compute Engine, GKE, App Engine, Cloud Functions та Cloud Run залежить від конкретних вимог бізнесу, включаючи тип додатків, необхідний рівень управління інфраструктурою та вимоги до масштабування. Використання цих сервісів дозволяє оптимізувати витрати, покращити продуктивність і досягти високого рівня інновацій.

Література:

1. Офіційний сайт Google Cloud. URL: <https://cloud.google.com>
2. Google Cloud customer stories and case studies. URL: <https://cloud.google.com/customers>
3. Google Cloud Compute offerings. URL: <https://youtu.be/yYxlKS8G3P>
4. BBC: Keeping up with a busy news day with an end-to-end serverless architecture. URL: <https://cloud.google.com/blog/products/serverless/how-the-bbc-uses-cloud-run-and-bigquery-to-process-logs>

УДК 639

Устименко Я.Д.

здобувач ступеня доктора філософії, гр. АСД072-24
Науковий керівник: доктор філософії Мурашківська І. А.
молодший науковий співробітник
Національний університет «Чернігівська Політехніка»
м. Чернігів, Україна

СУТНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ ЦИФРОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Банківська цифрова інфраструктура виконує ключову функцію у забезпеченні сучасних фінансових послуг, ставши невід'ємною частиною діяльності фінансових установ. Ця інфраструктура включає в себе технологічні, програмні та організаційні елементи, які взаємодіють для обробки фінансових транзакцій, управління обліковими записами та забезпечення безпеки даних. Завдяки цьому банки здатні надавати своїм клієнтам широкий спектр послуг у режимі реального часу, що суттєво підвищує зручність і доступність фінансових операцій для користувачів.

Система цифрової інфраструктури визначає якість обслуговування клієнтів у банківському секторі. Вона дозволяє знизити витрати на обробку операцій і підвищити швидкість виконання фінансових транзакцій, що, у свою чергу, позитивно впливає на задоволеність клієнтів.

Сучасні технології, такі як мобільні додатки та інтернет-банкінг, дають можливість отримувати доступ до фінансових послуг з будь-якого місця та у будь-який час, що стало невід'ємною частиною сучасного банківського досвіду. Важливим є також той факт, що клієнти очікують безперервного обслуговування, тому банки змушені постійно вдосконалювати свої технологічні рішення.

Сучасні тенденції свідчать про те, що банківська цифрова інфраструктура стає все більш складною. Інтеграція нових технологій, таких як штучний інтелект (ШІ) і блокчейн, відкриває нові горизонти для інновацій. Однак це також ставить перед банками нові виклики. Наприклад, забезпечення кібербезпеки та захисту даних стають пріоритетами для фінансових установ, оскільки загрози з боку кіберзлочинців постійно зростають [3].

Однією з ключових функцій банківської цифрової інфраструктури є забезпечення надійності фінансових операцій. Використання сучасних технологій для обробки транзакцій оптимізує ризики людських помилок і забезпечує безпечний доступ до даних. Це підвищує довіру клієнтів до банківських установ, адже вони можуть бути впевнені в захисті своїх особистих і фінансових даних. Відповідно, банки, які інвестують у розвиток своєї цифрової інфраструктури, здобувають конкурентну перевагу, адже забезпечують більш високий рівень безпеки для своїх клієнтів.

Впровадження штучного інтелекту у банківські процеси стає все більш популярним. Багато банків починають використовувати ШІ для автоматизації процесів обробки даних і надання персоналізованих фінансових рекомендацій. Це дозволяє їм швидше реагувати на запити клієнтів і адаптувати свої послуги під їхні потреби. Наприклад, за допомогою алгоритмів машинного навчання банки можуть аналізувати поведінку користувачів, виявляти їхні вподобання та пропонувати відповідні фінансові продукти [1]. Такі інновації не лише підвищують ефективність обслуговування, але й формують у клієнтів відчуття цінності та індивідуального підходу.

Системи відкритого банкінгу (Open Banking) набирають популярності, пропонуючи інтеграцію API для взаємодії між банками та сторонніми постачальниками послуг. Ця відкритість забезпечує більшу гнучкість у розробці нових фінансових продуктів і розширює можливості клієнтів, надаючи їм доступ до різних фінансових сервісів через один інтерфейс [5].

Впровадження відкритих платформ сприяє інноваціям і підвищує конкуренцію в

банківському секторі. Проте важливо враховувати, що така інтеграція також вимагає від банків серйозних зусиль у забезпеченні безпеки даних, адже збільшення кількості доступів може створити додаткові ризики.

Блокчейн-технології стали важливою частиною сучасної банківської інфраструктури. Завдяки своїй прозорості і безпеці, блокчейн допомагає знизити ризики шахрайства та витрати на обробку транзакцій. Інтеграція цієї технології в банківські процеси може істотно покращити ефективність і надійність фінансових операцій, що є критично важливим для збереження довіри клієнтів. Блокчейн дозволяє автоматизувати процеси за допомогою смарт-контрактів, що ще більше знижує можливість помилок і затримок у виконанні угод [1]. Однак, незважаючи на всі переваги, банки повинні бути обережними з впровадженням нових технологій, оскільки можуть виникати правові та регуляторні питання, пов'язані з використанням блокчейн-технологій.

Значення безпеки даних постійно зростає, оскільки банки стикаються з новими загрозами з боку кіберзлочинців. У зв'язку з цим, впровадження новітніх систем захисту, включаючи біометричні технології та двофакторну аутентифікацію, стає стандартом у банківській індустрії. Це допомагає знизити ризики кібератак і забезпечити безпечний доступ до фінансових послуг.

Мобільні платформи продовжують розвиватися, пропонуючи клієнтам можливість здійснювати фінансові операції з будь-якого місця та у будь-який час. Зростання використання смартфонів та інших мобільних пристроїв спонукає банки адаптувати свої послуги під мобільні формати, що значно підвищує доступність фінансових сервісів. Багато клієнтів зараз надають перевагу мобільним додаткам, оскільки вони забезпечують швидкий і зручний доступ до їхніх рахунків та фінансових продуктів. Це ставить перед банками завдання розробки інтуїтивно зрозумілих і зручних інтерфейсів, які б задовольняли потреби сучасних користувачів.

Аналітика великих об'ємів інформації у вигляді баз даних стає невід'ємною частиною банківської цифрової інфраструктури. Завдяки здатності обробляти великі обсяги інформації, банки можуть детально аналізувати поведінку клієнтів і виявляти нові тренди на ринку. Це дозволяє формувати більш точні маркетингові стратегії та поліпшувати якість обслуговування. У світі, де дані стають новим «золотом», здатність ефективно використовувати дані стає важливим фактором успіху для банків [5].

Загалом, банківська цифрова інфраструктура відіграє ключову роль у формуванні сучасного фінансового середовища. Тенденції, що виникають у цьому контексті, демонструють прагнення банків до впровадження новітніх технологій, підвищення безпеки та забезпечення доступності фінансових послуг. Ці фактори суттєво впливають на конкурентоспроможність банків на ринку і задовольняють потреби сучасних споживачів. В умовах постійних змін та інновацій, банківська інфраструктура має залишатися гнучкою та адаптивною, щоб відповідати новим викликам і вимогам часу.

Розвиток банківської цифрової інфраструктури відкриває нові можливості не лише для фінансових установ, але й для клієнтів. Впровадження нових технологій дозволяє банкам не лише знижувати витрати, але й підвищувати якість обслуговування, що в свою чергу формує позитивний імідж і підвищує лояльність клієнтів.

В умовах сучасної конкуренції, банки, які зможуть максимально ефективно використовувати можливості цифрової інфраструктури, мають всі шанси зайняти лідируючі позиції на фінансовому ринку.

Підсумовуючи, банківська цифрова інфраструктура є не лише технологічним явищем, але й важливим стратегічним інструментом, що допомагає фінансовим установам відповідати на виклики часу, підвищувати ефективність своєї діяльності та задовольняти потреби сучасних споживачів. З огляду на швидкі зміни у світі технологій, важливо, щоб банки залишалися проактивними у впровадженні нових рішень, які забезпечать їм конкурентні переваги у майбутньому.

Література:

1. Ключка О., Богріновцева Л., Козій Н. Оцінка ефективності впровадження інноваційних технологій в діяльність вітчизняних банків під впливом цифрової трансформації фінансового ринку. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-33>
2. Коваленко В. В. Цифрова трансформація банківського сектору економіки України. *Фінанси України*. 2021. № 3. С. 84–98
3. Олешко Т. І., Касьянова Н. В., Смерічевський С. Ф. та ін. Цифрова економіка : підручник. Київ : НАУ, 2022. 200 с.
URL: <https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/54129/1/%D0%9F%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B0.pdf>.
4. Онуфрієнко О. Як розвиток фінтех змінює досвід надання банківських послуг. *Економічна правда*. 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/12/18/ 707820/>
5. Приказюк Н.В., Лобова О.М., Версаль Н.І., Ерастов В.І. Ринок фінансових послуг: погляд у майбутнє: монографія. Київ, 2018. 416 с.
6. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року: презентаційні матеріали Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/ Strategy_FS_2025.pdf?v=4

УДК 336.7

Ярошевська О. В.

доктор економічних наук, професор
професор кафедри фінансів, обліку та оподаткування
Київський авіаційний інститут
м. Київ, Україна

Решетило О. В.

директор ІТ компанії ТОВ "НЕТ Лізارد"
м. Запоріжжя, Україна

ТОКЕНІЗАЦІЯ АКТИВІВ

Токенізація активів - це революційний процес, який дозволяє переводити права власності на реальні активи в цифровий формат. Завдяки блокчейну, токени, що представляють частки в активах, стають легко обертовими та доступними для широкого кола інвесторів. (нерухомість, цінні папери, твори мистецтва та ін.) в цифрові токени, які записуються в блокчейн. Це дозволяє дробити активи на менші частки, полегшуючи інвестування та торгівлю.

Токенізація є ключовою тенденцією в сфері цифрових фінансів і може змінити способи управління активами.

1. Переваги токенизації активів

Доступність для інвесторів:

Дроблення активів дозволяє людям з невеликими капіталами брати участь в інвестиціях. Нерухомість може бути розділена на тисячі токенів, кожен з яких представляє собою частку у власності, що відкриває можливість інвестувати навіть мінімальні суми і отримувати дохід від оренди або зростання вартості активу.

Підвищена ліквідність:

Токенізовані активи можна швидко продати чи купити на цифрових платформах, збільшуючи ліквідність ринків. Це спрощує доступ до капіталу та знижує залежність від довгострокових угод, традиційно характерних для менш ліквідних ринків, таких як нерухомість.

Прозорість і безпека:

Блокчейн забезпечує незмінність записів та прозорість всіх транзакцій, дозволяючи в будь-який момент перевірити історію операцій. Інвестори впевнені в захисті своїх прав завдяки децентралізованій природі системи, яка виключає ризик маніпуляцій та забезпечує високий рівень довіри між учасниками.

Зниження транзакційних витрат:

Смарт-контракти автоматизують процеси, виключаючи посередників, таких як банки, нотаріуси або брокери. Це призводить до зменшення юридичних та адміністративних витрат, скорочення комісій і пришвидшення операцій, що робить інвестиції більш доступними та вигідними для учасників.

Ефективність:

Автоматизація процесів за допомогою смарт-контрактів знижує витрати, мінімізує людський фактор і значно пришвидшує проведення угод. Це спрощує управління активами і підвищує загальну операційну продуктивність.

2. Технологічна основа.

Блокчейн забезпечує безпеку, прозорість і незмінність записів про права власності. Завдяки децентралізації та криптографічному захисту дані захищені від підробок і маніпуляцій, що зміцнює довіру учасників.

Приклади платформ:

Ethereum: Лідер у сфері токенизації активів і смарт-контрактів.

Binance Smart Chain: Швидка і низькозатратна альтернатива для транзакцій.

Polygon: Рішення для масштабованості Ethereum з низькими комісіями і високою швидкістю обробки.

Смарт-контракти:

Автоматизують виконання умов договорів, виключаючи необхідність довіри між сторонами і знижуючи ризик помилок. Це забезпечує надійність, прозорість і швидкість проведення угод, оскільки операції виконуються автоматично при виконанні заданих умов.

Менеджери токенів (оркестратори):

Управляють життєвим циклом токенів, включаючи їх емісію, передачу та погашення. Вони забезпечують координацію всіх процесів, пов'язаних з токенами, підтримуючи їх відповідність встановленим правилам і стандартам, що спрощує управління активами та знижує ризики.

Токени і їх стандарти:

Стандарти токенів визначають правила і функції, які вони повинні підтримувати для взаємодії з блокчейн-платформами і додатками. Ці стандарти забезпечують сумісність токенів з платформами і інструментами, спрощуючи їх інтеграцію в екосистему блокчейну.

ERC-20:

Використовується для створення взаємозамінних токенів, таких як криптовалюти або токени, що представляють рівні частки активів. Широко застосовується для ICO і DeFi-додатків.

ERC-721:

Призначений для унікальних токенів, відомих як NFT (невзаємозамінні токени). Вони представляють цифрові або фізичні активи, що мають індивідуальну цінність, такі як твори мистецтва або колекційні предмети.

ERC-1155:

Гібридний стандарт, який дозволяє створювати як взаємозамінні, так і унікальні токени. Популярний для ігор і платформ, де необхідно одночасно управляти великою кількістю типів активів.

3. Приклади токенизації активів.

Нерухомість: Дроблення об'єктів нерухомості на частки дозволяє інвестувати в нерухомість з меншими сумами. Інвестори купують частки в будівлях або ділянках землі, представлені токенами.

Приклад: Aspen Coin - токенизація люксового курорту в США.

Фінансові інструменти: Токенизація акцій і облігацій спрощує їх торгівлю та підвищує ліквідність. Використовується для зниження бар'єрів на фінансових ринках.

Твори мистецтва: Токени дозволяють частково володіти творами мистецтва та інвестувати в арт-ринок. Картини, скульптури та коштовності діляться на токени, доступні широкому колу інвесторів. Музиканти та автори можуть токенизувати свої твори та ділитися доходами з інвесторами.

Приклад: продаж часток картини Енді Уорхола через блокчейн.

Сировинні товари: Токенизація золота, нафти та інших товарів робить їх більш доступними для інвесторів.

4. Юридичні та регуляторні аспекти

Правовий статус токенів:

У більшості країн токенизовані активи, особливо ті, що представляють собою частки в реальних активах (наприклад, нерухомість або компанії), часто прирівнюються до цінних паперів (security tokens). Це означає, що такі токени підлягають регулюванню, аналогічному регулюванню традиційних фінансових інструментів, і можуть вимагати виконання ряду законодавчих і нормативних актів.

Необхідні процедури відповідності нормативним вимогам:

Для виконання законодавства та уникнення правових ризиків компаніям, що випускають токени, необхідно слідувати процедурам KYC (Know Your Customer) та AML (Anti-Money Laundering):

KYC: Процедури ідентифікації та перевірки особистості клієнтів, щоб виключити

можливість участі в операціях з токенами недобросовісних учасників.

AML: Заходи щодо запобігання відмиванню грошей, включаючи моніторинг підозрілих транзакцій і дотримання міжнародних стандартів безпеки. Також важливо враховувати, що законодавство щодо токенів може різнитися залежно від юрисдикції, що вимагає ретельного підходу до правового дотримання в різних країнах.

Регулятори:

США: SEC (Комісія з цінних паперів та бірж) регулює security tokens, тобто токени, які вважаються цінними паперами. SEC контролює їх емісію, торгівлю та інші аспекти, щоб забезпечити захист інвесторів і дотримання законності на фінансових ринках. Важливо, що багато токенів, що потрапляють під категорію security, потребують реєстрації в SEC або виключень відповідно до американського законодавства.

ЄС: MiCA (Markets in Crypto-Assets) - це законодавство, яке розробляється для створення єдиної нормативної бази для криптоактивів в Європейському Союзі. MiCA охоплює широкий спектр криптовалют, включаючи токени, криптовалютні біржі та постачальників послуг, і спрямоване на забезпечення правової ясності, захисту інвесторів і запобігання фінансовим злочинам. Цей регламент прагне гармонізувати регулювання криптоактивів у всіх державах-членах ЄС, щоб створити стабільне та безпечне середовище для інвесторів і користувачів.

Майбутнє токенизації активів Очікується, що до 2030 року токенизація охопить усі основні класи активів. Токенізовані активи будуть все більше інтегруватися в існуючу фінансову інфраструктуру. Токенизація дозволить створювати нові фінансові інструменти, такі як децентралізовані біржі та фонди. Інтеграція з DeFi (децентралізованими фінансами). Можливість використовувати токенизовані активи як заставу для отримання кредитів. Токенизація буде застосовуватись до все більшої кількості активів, включаючи інтелектуальну власність та природні ресурси.

Токенизація активів - це перспективна технологія, яка може суттєво змінити обличчя фінансових ринків. Однак для її успішного розвитку необхідно вирішити низку викликів, пов'язаних з регулюванням, безпекою та стандартизацією.

Література:

1. Шермин Вошмгир «Токенізована економіка: Як Web3 перевертає Інтернет» (англ. Shermin Voshmgir «Token Economy: How the Web3 Reinvents the Internet»): 2019 рік.
2. Даниель Дрешер «Основи блокчейна: Нетехнічне введення в 25 кроках» (англ. Daniel Drescher «Blockchain Basics: A Non-Technical Introduction in 25 Steps»): 2017 рік.
3. Імран Башир «Освоєння блокчейна» (англ. Imran Bashir - «Mastering Blockchain»): 2021 рік.
4. Бакстер Хайнс «Цифрові фінанси: Сек'юриті-токени і розкриття справжнього потенціалу блокчейна» (англ. Baxter Hines «Digital Finance: Security Tokens and Unlocking the Real Potential of Blockchain »): 2020 рік.
5. Саймон Бугедда «Токенизація нерухомості: Принципи і стратегії» (англ. Simon Boughedda «Real Estate Tokenization: Principles and Strategies»): 2022 рік.

СЕКЦІЯ 8
ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО
БІЗНЕСУ, ДОСТУПНІСТЬ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

УДК 336:631.3

Гаврилов І. І.

здобувач вищої освіти на другому рівні гр. ГМ-23-1.1.
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

НАПРЯМКИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМСТВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО МАШИНОБУДУВАННЯ

Сільськогосподарське машинобудування України є ключовою складовою економіки країни, яка відіграє стратегічно важливу роль. Основною місією машинобудівних підприємств є створення високотехнологічної техніки та обладнання, які здатні забезпечити підвищення ефективності праці, зменшення витрат матеріалів та енергії, а також сприяти покращенню якості продукції. Однак поточний стан галузі не відповідає запитам агропромислового комплексу, що створює ризик технологічної залежності від імпорту сільськогосподарської техніки.

На українському ринку аграрії мають доступ до техніки вітчизняного виробництва, яка, на жаль, не витримує конкуренції в умовах відкритої економіки. У результаті частка продажів української техніки становить менше 30%, а втрати держави через інвестування агровиробників в імпортну техніку сягають 4-6 мільярдів гривень щороку. Виробництво тракторів скоротилося у 50 разів, а обсяги виготовлення ґрунтообробної, посівної техніки та агрегатів для внесення добрив знизилися у 30-50 разів. Крім того, виробництво бурякозбиральних і кукурудзозбиральних комбайнів, а також двигунів внутрішнього згорання повністю припинилося.

Таким чином, ситуація свідчить про поступове витіснення українського сільськогосподарського машинобудування з внутрішнього ринку, що вимагає негайних заходів для відновлення його конкурентоспроможності.

Розвиток українського ринку сільськогосподарського машинобудування є одним із ключових пріоритетів у зміцненні національної економіки. В умовах сучасної ринкової економіки, де конкурентоспроможність визначає позицію підприємства на ринку, особливу увагу слід приділити формуванню ефективних стратегій для її підвищення саме у секторі сільськогосподарського машинобудування.

Через відсутність комплексної програми розвитку галузі виробникам сільськогосподарської техніки доводиться самостійно визначати напрями вдосконалення своєї конкурентоспроможності. Лише системний підхід до цього питання дозволить створити сприятливі умови для сталого розвитку.

Досягнення та збереження конкурентних переваг вітчизняними виробниками можливе лише за умови постійного впровадження інноваційних рішень. Саме виробництво сучасної техніки з високим рівнем інноваційності відкриває перспективи для підвищення економічної ефективності підприємств, а також забезпечення екологічної безпеки їх продукції. Інновації залишаються найважливішим інструментом для довгострокового успіху на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Серед ключових заходів для створення прозорого та зрозумілого правового середовища функціонування підприємств сільськогосподарського машинобудування варто виділити наступне:

1. Гармонізація нормативно-правової бази галузі шляхом розроблення єдиної системи технічних стандартів і стандартів якості, що відповідали б вимогам СОТ.

2. Сприяння формуванню сприятливого інвестиційного клімату в аграрному секторі та сільськогосподарському машинобудуванні. Це стимулюватиме зростання попиту на сільгосптехніку, що, у свою чергу, позитивно вплине на розвиток вітчизняного виробництва.

3. Посилення контролю за імпортом технічних засобів, включно зі створенням прозорої системи обліку ввезеної техніки, оцінки її технічного рівня, а також впровадження

квот для імпорту техніки, виробництво якої можливе в Україні.

4. Спростити механізми державного фінансування придбання сільгосптехніки через програми фінансового лізингу, часткової компенсації вартості та пільгового кредитування. Збільшення обсягів державного фінансування таких програм є важливим у контексті економічної кризи.

5. Підтримка інноваційного розвитку підприємств сільськогосподарського машинобудування.

6. Запровадження ефективної системи державних замовлень для виробництва ключових видів сільгосптехніки з подальшим її продажем виробникам на пільгових умовах, що дозволить завантажити виробничі потужності провідних підприємств галузі.

7. Оновлення матеріально-технічної бази підприємств, забезпечивши легший доступ до фінансових ресурсів, зокрема через довгострокові кредити на технічне переоснащення. Це є надзвичайно актуальним в умовах дефіциту кредитних ресурсів та глобальної економічної кризи.

Ці заходи сприятимуть комплексному розвитку сільськогосподарського машинобудування в Україні та зміцненню конкурентоспроможності галузі на міжнародному ринку.

Переорієнтація вітчизняних підприємств на виробництво сучасних і високоякісних технічних засобів для сільського господарства, що відповідають міжнародним стандартам і здатні конкурувати із закордонними аналогами, є надзвичайно складним завданням, яке потребує значних фінансових, наукових і трудових ресурсів. Проте це завдання має надзвичайну важливість, адже його невиконання може спричинити не лише втрату міжнародних ринків для української продукції, але й відтік національного споживача до закордонних виробників, які пропонують більш сучасну й ефективну техніку.

Поліпшення ситуації в українському сільськогосподарському машинобудуванні можливе за умови запровадження узгодженої політики та єдиної системи заходів для аграрного і машинобудівного секторів. Тільки спільне та комплексне вирішення проблем обох галузей може стати правильним і ефективним підходом у нинішніх умовах.

Аналіз поточного стану українського сільгоспмашинобудування свідчить про технічну відсталість галузі. Недостатній розвиток внутрішнього ринку в майбутньому може стати серйозною перешкодою для зростання промислового виробництва. Багато видів продукції виготовляються із застосуванням застарілих технологій, виробництво є енергоємним, а окремі види техніки ще на стадії виготовлення стають морально застарілими в порівнянні з зарубіжними аналогами.

Перспективи розвитку галузі пов'язані з модернізацією виробничих процесів, яка дозволить знизити собівартість продукції, спрямувати стратегію виробництва на потреби ринку, стабілізувати фінансовий стан підприємств і підвищити їх ефективність. Враховуючи значний аграрний потенціал України, ринок машинобудування для агропромислового комплексу є і залишатиметься великим, а в майбутньому його обсяги лише зростатимуть.

Це створює сприятливі умови для розвитку вітчизняного сільськогосподарського машинобудування, яке за належної підтримки держави зможе відновити та розвинути свій виробничий потенціал, повністю задовольнити потреби країни у високоефективній техніці та вийти на конкурентний рівень на світовому ринку.

З огляду на важливість розвитку сільськогосподарського машинобудування для забезпечення продовольчої безпеки країни, необхідно вдосконалити систему управління цією галуззю на державному рівні. Це дозволить покращити координацію діяльності підприємств усіх форм власності, забезпечити єдину технічну та соціально-економічну політику, а також підвищити керованість галузі.

Одним із ключових завдань на сучасному етапі є забезпечення фінансових ресурсів для розвитку ринку. Для цього слід стимулювати створення платоспроможного попиту та сприяти комерційним банкам і фінансовим установам у залученні коштів для придбання вітчизняної техніки. Виконання цих заходів сприятиме стабільному технічному оновленню

сільськогосподарських підприємств і розвитку машинобудівних заводів, які їх обслуговують.

Конкурентоспроможність підприємств сільськогосподарського машинобудування значною мірою залежить від рівня їхньої виробничої, технологічної та науково-дослідної бази, а також від споживчих характеристик продукції.

Висока якість і відповідність потребам ринку є важливими умовами успішної конкуренції з найкращими світовими аналогами за такими параметрами, як економічність, надійність, довговічність і безпека. Для досягнення цих цілей виробництво має відповідати сучасним вимогам кон'юнктури, включаючи можливість інтеграції, диференціації та диверсифікації.

Ефективна система розподілу продукції та взаємодія з ринковим середовищем є невід'ємними елементами організації виробничого процесу. Вони дозволяють адаптуватися до змін у попиті та забезпечувати стабільність функціонування галузі в умовах жорсткої конкуренції.

Література:

1. Коваленко Г. О., Коваленко О. Г. Сучасний стан конкурентоспроможності підприємств сільськогосподарського машинобудування. *Ефективна економіка*. 2021. №3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2021/81.pdf
2. Крехівський О. В. Державна фінансова підтримка розвитку сільськогосподарського машинобудування. *Статистика України*. 2022. №1. С. 67 -81.

УДК 336.77

Каркуша В. С.

здобувач вищої освіти на першому рівні гр.ФН-22
Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Фрунза С. А.
завідувачка кафедри фінансів та бухгалтерського обліку
Економіко-технологічний інститут імені Роберта Ельворті
м. Кропивницький, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО МЕХАНІЗМУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Фінансово-кредитний механізм є одним із найважливіших інструментів для підтримки та розвитку малого і середнього бізнесу (далі – МСБ), який відіграє ключову роль в економіці, особливо в умовах криз і нестабільності.

Підтримка МСБ, який створює значну частку ВВП та забезпечує мільйони робочих місць, стає критично важливою для сталого економічного зростання, зниження рівня безробіття та підвищення добробуту населення.

Для України, яка прагне інтеграції в європейський ринок і відновлення економіки після війни, фінансова підтримка бізнесу та доступ до кредитних ресурсів є важливими чинниками стабільності та розвитку. Це підтверджується впровадженням міжнародних програм, такими як: EU4Business та проєктами Світового банку.

Мета роботи полягає у дослідженні ролі фінансово-кредитного механізму в розвитку економіки та соціальної сфери через аналіз забезпечення механізмів фінансової підтримки малого та середнього бізнесу в Україні. Зокрема, дослідження спрямоване на вивчення ефективності використання діючих фінансових інструментів, програм кредитування та доступності фінансових послуг, а також розробку рекомендацій для поліпшення фінансово-кредитної підтримки МСБ, забезпечення сталого розвитку та конкурентоспроможності українських підприємств.

Співпраця підприємств із кредитними установами має велике значення для забезпечення їхньої фінансової стабільності та розвитку. Це дозволяє компаніям отримати доступ до потрібних фінансових ресурсів та професійної підтримки, у той час як банки можуть отримувати прибуток через надання різноманітних послуг.

Таким чином, кредитування стає ключовим елементом ринкової економіки й, можливо, єдиним джерелом вирішення проблем, пов'язаних із безперервним і стабільним функціонуванням малого та середнього бізнесу в різних галузях, адже здебільшого кредити необхідні вже функціонуючим підприємствам. Однак, кредитування МСБ породжує для банків та інших фінансових установ значні кредитні ризики.

Основними факторами цих ризиків є [1]:

1. Нестабільність малих підприємств. Малі підприємства зазвичай характеризуються більшою нестійкістю та високими ризиками порівняно з великими компаніями, що може проявлятися у фінансових труднощах, недосконалих бізнес-процесах і високому рівні конкуренції.

2. Чутливість до економічних факторів. МСБ схильні гостро реагувати навіть на незначні зміни в економіці. Рецесії, інфляція, коливання валютних курсів і поточна воєнна ситуація суттєво впливають на їх діяльність.

3. Брак кредитної історії. Малим підприємствам часто бракує довготривалої кредитної історії, яка могла б підтвердити їх надійність та платоспроможність перед фінансовими установами.

4. Вимога спеціалізованих знань. Кредитування МСБ вимагає глибокого розуміння особливостей галузі або конкретної бізнес-моделі, що ускладнює процес для банків та інших фінансових установ.

5. Недостатність заставного забезпечення. У МСБ можуть бути труднощі з

наданням необхідних гарантій для отримання кредиту, що підвищує ризики для кредиторів.

Проте, робота в цьому напрямку триває, і банківські установи невпинно створюють програми та ініціативи, спрямовані на зниження кредитних ризиків і підтримку кредитування малого та середнього бізнесу.

Повномасштабне вторгнення в Україні завдало значного удару по економіці країни, і наслідки цього відчули також МСБ. Багато підприємств були змушені скоротити або зовсім припинити свою діяльність через бойові дії, втрату кадрів, руйнування інфраструктури та інші проблеми. У таких складних умовах доступ до фінансування є для МСБ надзвичайно важливим.

Кредити для бізнесу допоможуть відновити діяльність після втрат, зберегти робочі місця та продовжити функціонування, що є критичним для відновлення економіки України.

Кредитування для малого та середнього бізнесу має свої потенційні переваги та недоліки, які слід враховувати при оцінці цього виду фінансової підтримки.

Позитивні та негативні сторони кредитування МСБ зазначені в таблиці 1.

Таблиця 1 - Переваги та недоліки кредитування МСБ

Переваги	Опис переваги
Фінансова підтримка бізнесу	Кредити надають можливість отримати потрібні фінансові ресурси для розвитку бізнесу, поповнення обігових коштів або інвестування у нові проекти
Нові можливості для зростання	Завдяки кредитам малий та середній бізнес може збільшити обсяги своєї діяльності, започатковувати нові проекти та розширювати виробничі потужності
Модернізація та вдосконалення	Кредитування дозволяє компаніям інвестувати у розширення, модернізацію та оптимізацію своєї роботи, що підвищує їх конкурентоспроможність
Зміцнення економіки	Малий та середній бізнес є важливим елементом економіки, і його розвиток через кредитування сприяє збільшенню ВВП, створенню нових робочих місць та покращенню рівня життя населення
Підтримка інновацій та ризикових проектів	Кредити можуть підтримати реалізацію інноваційних ідей та проектів, які, хоч і мають високий рівень ризику, здатні принести значний прибуток
Недоліки	Опис недоліку
Значне фінансове навантаження	Для малого бізнесу кредити часто супроводжуються високими процентними ставками, що посилює тиск на фінансовий стан підприємства
Труднощі з доступом до кредитів	Малі підприємства можуть мати проблеми з отриманням кредитів через відсутність належної кредитної історії або недостатній рівень платоспроможності
Ризик фінансової нестабільності	Оскільки кредитування збільшує фінансові зобов'язання, у разі невдачі бізнесу зростає ймовірність виникнення заборгованості та інших фінансових труднощів
Вплив економічних коливань	Нестабільність економіки, зокрема в умовах криз або змін ринкових умов, може ускладнити своєчасне повернення кредитів
Складні процедурні вимоги	Банківські та адміністративні бар'єри часто створюють труднощі для малих та середніх підприємств у процесі отримання кредитів

З наведеної таблиці 1 зазначено, що найбільш суттєвими недоліками є високі відсоткові ставки та нестабільна економічна ситуація. Якщо підприємці МСП не можуть вплинути на економічну ситуацію, то відсоткову ставку вони можуть обирати самотійно.

Найбільш суттєвими перевагами є розвиток бізнесу та розширення можливостей. Ці

два пункти є найважливішими, особливо на початку бізнесу, тому вони можуть бути задоволені саме через кредитування у банках.

Уряд України та НБУ запровадили кілька ініціатив, спрямованих на полегшення доступу малого та середнього бізнесу до кредитування в складний воєнний час. До таких заходів належать:

1. **Програма "Доступні кредити 5-7-9%".** Ця програма надає підприємствам кредити за зниженою відсотковою ставкою від 5% до 9% річних. Її було розширено та модифіковано для задоволення інвестиційних потреб бізнесу, а не тільки для поповнення обігових коштів.

2. **Державні гарантії.** Країна надає державні гарантії на кредити для малих та середніх підприємств, що підвищує доступність таких позик, адже знижує ризики для банків.

3. **Гранти на відкриття бізнесу.** В Україні існує безліч грантів та фінансової допомоги для відкриття й підтримки бізнесу, що суттєво сприяє стабільності економіки країни.

4. **Програми міжнародної фінансової допомоги.** Додатково є різні міжнародні програми, які пропонують кредити та гранти для МСБ, що зміцнює їхню спроможність в умовах війни.

Одним з видів державних грантів є проєкт уряду «єРобота», що надає жителям України можливість отримати гранти для створення бізнесу, розвитку вже існуючого підприємництва та навчання. Дана програма спрямована на стимулювання підприємницької діяльності, а також підтримку зайнятості [3].

Проєкт містить шість програм із надання грантів, серед яких:

- 1) мікрогранти для відкриття власної справи;
- 2) гранти для розширення діяльності переробних підприємств;
- 3) фінансування для закладання садів;
- 4) підтримка розвитку тепличного господарства;
- 5) гранти для запуску стартапів, зокрема в сфері ІТ;
- 6) фінансування навчання для здобуття ІТ-спеціальностей.

В таблиці 2 надані дані від Центру економічної стратегії щодо обсягів фінансування бізнесу.

Таблиця 2 - Оціночний річний обсяг доступних для бізнесу програм фінансування станом на 11.07.2024 року [4]

Програма фінансування для бізнесу	Річний обсяг, млрд грн	Відсоток, %
Кредитування в національній валюті	103,32	30,3%
Доступні кредити 5-7-9%	100,94	29,6%
Кредити та гранти міжнародних організацій	43,65	12,8%
Кредитування в іноземній валюті	43,31	12,7%
Фінансовий лізинг	27,28	8,0%
Державні та регіональні програми підтримки	16,03	4,7%
Кредити та гранти фінансових компаній, підприємств та організацій	6,48	1,9%
Усього	341,00	100%

З даної таблиці 2 можна помітити, що найбільшу частку серед програм фінансування складає банківське кредитування (72,6%). До нього входить кредитування у національній валюті (30,3%), кредити 5-7-9% (29,6%), а також кредитування в іноземній валюті (12,7%).

Можна з впевненістю сказати, що держава намагається використовувати фінансові інструменти для покращення розвитку МСБ в сучасних умовах. Натомість особливу увагу приділяє на цифрові технології, наприклад «Дія.Бізнес», забезпечуючи покращення в

джерелах надання інформаційних ресурсів та можливої швидкої обізнаності в бізнесі.

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що фінансово-кредитний механізм відіграє ключову роль у підтримці малого та середнього бізнесу (МСБ) в Україні, особливо в умовах економічної нестабільності та воєнних викликів. Урядові програми, міжнародна фінансова допомога та спрощення доступу до кредитів сприяють розвитку бізнесу, створенню робочих місць та відновленню економіки. Проте існують суттєві ризики, пов'язані з високими процентними ставками, економічною нестабільністю та бюрократичними перепонами. Підвищення доступності фінансових послуг та адаптація програм під потреби МСБ можуть стати важливими кроками для забезпечення стабільного економічного зростання та конкурентоспроможності підприємств в Україні.

Література:

1. Чернишова Л. І., Грекова М.В. Особливості кредитування малого та середнього бізнесу АТ «Ощадбанк» в умовах дії воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск 55. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-69> (дата звернення: 07.11.2024).
2. Чи реально отримати кредит малому/середньому бізнесу під час війни. *Новинарня: новини України що воює*. 2024. URL: <https://novynarnia.com/2024/06/19/chy-realno-otrymaty-kredyt-malomu-serednomu-biznesu-pid-chas-vijny/> (дата звернення: 07.11.2024).
3. eРобота: Гранти від держави на відкриття чи розвиток бізнесу. Державний сайт України. Міністерство економіки. від 08.11.2024. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail> (Дата звернення: 08.11.2024).
4. Доступність фінансових ресурсів для українського бізнесу. Центр економічної стратегії. 2024. URL: https://ces.org.ua/sme_access/ (дата звернення: 08.11.2024).

УДК 336.71: 004.75

Семеняко Н. В.

здобувачка вищої освіти на другому (магістерському) рівні
Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Подплетній В. В.
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЯКІСТЬ І ДОСТУПНІСТЬ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

Вплив цифрових технологій на якість і доступність банківських послуг є однією з найважливіших тенденцій в сучасному банківському секторі. Оцифрування процесів у банківській сфері дозволяє значно покращити обслуговування клієнтів, підвищити ефективність операцій та знизити витрати. Цифрові технології змінюють традиційні моделі надання фінансових послуг, роблячи їх більш доступними, зручними та персоналізованими. Розглянемо, як саме цифрові технології впливають на ці два аспекти: якість та доступність банківських послуг [1].

Цифровізація банківських послуг значно покращує їх якість, зокрема завдяки впровадженню новітніх технологій та інструментів, які дозволяють здійснювати ефективніше управління операціями та поліпшити взаємодію з клієнтами. Одним із основних аспектів покращення якості є автоматизація банківських процесів. Впровадження автоматизованих систем дозволяє прискорити обробку заявок на кредити, депозити, відкриття рахунків та інші банківські операції, що значно підвищує швидкість надання послуг. Це також мінімізує ймовірність помилок, що можуть виникати під час ручної обробки, тим самим підвищуючи точність і надійність банківських транзакцій. Зокрема, використання штучного інтелекту (AI) для оцінки кредитоспроможності клієнтів дозволяє банкам приймати більш обґрунтовані рішення, знижуючи вплив людського фактора та забезпечуючи більшу точність при оцінці ризиків [2].

Ще одним важливим елементом покращення якості банківських послуг є персоналізація обслуговування. Цифрові технології дають змогу банкам здійснювати детальний аналіз даних про своїх клієнтів, що дозволяє створювати індивідуально адаптовані пропозиції, враховуючи фінансові потреби та звички кожного. Завдяки аналітиці великих даних (Big Data) банки можуть прогнозувати потреби клієнтів і надавати актуальні пропозиції щодо банківських продуктів і послуг. Це забезпечує не лише підвищення рівня задоволення клієнтів, але й стимулює їх до більш активного використання банківських послуг. Технології персоналізації дозволяють також розробляти індивідуальні програми лояльності та рекомендації, що покращують взаємодію між банком і клієнтом і сприяють довгостроковим відносинам.

Поліпшення якості банківських послуг неможливе без значного розвитку комунікації з клієнтами. Сучасні технології, зокрема чат-боти та віртуальні помічники, дозволяють клієнтам отримувати відповіді на свої питання в режимі реального часу, цілодобово, без необхідності звертатися до менеджерів банку. Ці інструменти не тільки знижують навантаження на службу підтримки, але й забезпечують клієнтам швидкий доступ до інформації, що значно підвищує їх задоволеність. Також важливими інструментами є веб-платформи та мобільні додатки, які дають змогу клієнтам контролювати свої рахунки, здійснювати операції, перевіряти залишки та історію транзакцій без необхідності відвідувати фізичне відділення. Це значно підвищує зручність та доступність послуг, забезпечуючи постійну доступність банківських операцій.

Особливу увагу у процесі покращення якості банківських послуг необхідно приділяти питанням безпеки. Цифрові технології, зокрема біометрична ідентифікація, надають нові можливості для забезпечення високого рівня захисту клієнтських даних і транзакцій.

Розпізнавання обличчя, відбитків пальців або голосова ідентифікація використовуються для підтвердження особи клієнта при здійсненні банківських операцій, що гарантує надійний захист від шахрайства. Крім того, впровадження блокчейн-технологій у банківському секторі забезпечує прозорість та незмінність фінансових операцій, що знижує ризики маніпуляцій з даними. Завдяки таким технологіям банки здатні забезпечити більш високий рівень захисту особистих і фінансових даних своїх клієнтів, що є важливим аспектом для збереження довіри до фінансових установ. Таким чином, цифрові інновації не лише покращують зручність і швидкість надання послуг, але й підвищують їхню безпеку, що в сукупності сприяє загальному поліпшенню якості банківських послуг.

Розширення доступу до банківських послуг стосується не лише індивідуальних користувачів, але й малих підприємств та стартапів. Цифрові платформи, що стали можливими завдяки розвитку фінансових технологій (FinTech), дають змогу малому та середньому бізнесу отримувати фінансування та інші банківські послуги без складних процедур або необхідності бути фізично присутнім у відділенні. Онлайн-платформи для кредитування та інвестицій відкривають нові можливості для підприємців, особливо для тих, хто не має доступу до традиційних банків. Такі цифрові рішення дозволяють оперативно отримувати фінансування, що є критично важливим для стартапів, які можуть не мати достатніх ресурсів для традиційних форм фінансування.

Цифровізація також сприяє зниженню вартості банківських послуг, оскільки оцифрування процесів дозволяє зменшити витрати на утримання фізичних відділень, що, в свою чергу, дає змогу знижувати комісії та збори для клієнтів. Інструменти, такі як реє-то-реє (P2P) кредитування, де позичальники отримують фінансування від інших користувачів платформи, знижують витрати на традиційне кредитування, що робить кредити доступнішими для більш широкого кола клієнтів. Це важливо для тих, хто шукає альтернативні способи отримання фінансування за зниженими ставками.

Цифровізація також розширює доступність банківських послуг для соціально вразливих груп населення. Завдяки мобільному банкінгу та онлайн-платформам, люди, які раніше мали обмежений доступ до фінансових послуг, зокрема низькодохідні групи, люди з обмеженими можливостями, старші громадяни та мешканці віддалених регіонів, можуть безперешкодно користуватися фінансовими послугами. Це дозволяє долати бар'єри доступу до банківських послуг і покращувати фінансове становище цих категорій осіб [2].

Завдяки цифровізації банківських послуг, можливості для глобального доступу до фінансових продуктів суттєво зростають. Онлайн-платформи дозволяють банкам надавати послуги клієнтам по всьому світу, що значно розширює ринок фінансових послуг. Це сприяє розвитку міжнародних фінансових зв'язків, надаючи навіть малим компаніям та індивідуальним користувачам доступ до фінансування та інших банківських продуктів, незважаючи на їхнє місцезнаходження.

Отже, цифрові технології сприяють не лише зміні підходів до надання фінансових послуг, але й викликають фундаментальні трансформації в управлінні банківськими установами, поведінці споживачів, а також у самому механізмі регулювання фінансових ринків. Цей процес триває і, ймовірно, матиме ще більш глибокі наслідки в майбутньому, що вимагатиме від усіх учасників фінансової екосистеми постійної адаптації та інновацій.

Література :

1. Хаустова М. Поняття цифровізації: національні та міжнародні підходи. *Право та інновації*, 2023. № 2 (38), С. 7–18. URL: [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2022-2\(38\)-1](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2022-2(38)-1)
2. Yakubiv V., Sodoma R., Hrytsyna O., Shmatkovska T., Tsymbaliuk I., Marcus O., Brodska I. Development of electronic banking: A case study of Ukraine. *Entrepreneurship and Sustainability. Issues*. 2019. Vol. 7(1). P. 219-232.

УДК 336.7:368

Сибірцев В. В.

доктор економічних наук, професор
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Домбравський К. О.

здобувач вищої освіти на другому (магістерському) рівні,
Центральноукраїнський національний технічний університет,
м. Кропивницький, Україна

ВЗАЄМОДІЯ БАНКІВ І СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

1 липня 2020 року Національний банк України (НБУ) став регулятором страхового ринку. Станом на листопад 2024 року з 215 страхових компаній на ринку залишилось 75. При цьому обсяг активів страхового сегменту зріс на 9,2% (дані регуляторної звітності відображають обсяги активів та зобов'язань страховика з відображенням обсягів окремих складових за пруденційними вимогами, передусім резервів). Обсяг валових премій у сфері страхування життя в другому кварталі 2024 року перевищив аналогічний показник за другий квартал 2020 року на 25%, у сфері ризикового страхування – на 35% [1]. Отже, страховий ринок, попри безпрецедентні воєнні виклики, демонструє стійкість і прогресивний потенціал розвитку.

НБУ активно працює над зміцненням фінансового сектору, фокусуючись на забезпеченні стабільності, платоспроможності та ліквідності страхових компаній. Його регулятивна політика спрямована на запобігання системним ризикам, вдосконалення конкурентного середовища, забезпечення захисту прав споживачів фінансових послуг та впровадження європейських стандартів. Особливу увагу регулятор приділяє взаємодії банківського і страхового секторів, що створює нові можливості для фінансового ринку України.

Взаємодія цих двох секторів дає змогу створювати синергійний ефект, зокрема шляхом покращення доступності страхових послуг, оптимізації витрат і підвищення рівня задоволеності клієнтів.

Банки, виконуючи функцію первинного контактного пункту для клієнтів, стають важливим каналом реалізації страхових продуктів. Вони не лише приймають заявки та перевіряють відповідність страхових компаній певним критеріям, але й забезпечують високий рівень консультацій, знижуючи потребу у безпосередньому залученні страхових агентів. Така модель взаємодії сприяє також збільшенню прибутковості банківських установ через отримання комісійної винагороди та зростання кредитних ресурсів завдяки залученню вільних коштів страховиків.

Страхові компанії, у свою чергу, отримують доступ до банківських клієнтських баз, що дозволяє значно розширити масштаби реалізації страхових послуг. Це особливо актуально в умовах, коли ринок страхових продуктів в Україні потребує розвитку, а рівень страхування серед населення залишається низьким. Банківські канали продажів не лише знижують витрати страховиків, але й забезпечують додатковий рівень довіри до їхніх послуг завдяки репутації банків.

Для клієнтів така взаємодія відкриває нові можливості, зокрема доступ до широкого спектра фінансових продуктів. Завдяки інтеграції фінансових послуг зменшуються витрати на їх придбання, а час, необхідний для оформлення договорів, скорочується. Крім того, цифровізація процесів дозволяє отримувати необхідні послуги дистанційно, що особливо актуально для мешканців віддалених регіонів та маломобільних груп населення.

На рівні економіки країни взаємодія банківського і страхового секторів сприяє формуванню додаткових інвестиційних ресурсів, які можуть бути спрямовані на розвиток пріоритетних галузей. Взаємне зростання доходів банків і страхових компаній підвищує

економічну безпеку країни, забезпечуючи стабільність фінансового сектору навіть в умовах війни.

Водночас партнерська взаємодія між банками і страховиками може створювати ризики. Нестабільність у банківському секторі може поширитися на страхові компанії через інтеграцію процесів і взаємозалежність капіталів. Фінансові проблеми страховиків, у свою чергу, можуть вплинути на кредитні ресурси банків. Надмірна концентрація страхових продуктів у банківських каналах продажів може створити залежність від певних фінансових інституцій, що збільшує вразливість системи в умовах кризи. Банки можуть надавати пріоритет певним страховим компаніям, з якими вони мають партнерські угоди, що може обмежити конкуренцію на ринку страхових послуг. Банківський персонал, який не є спеціалістом у страхуванні, може недостатньо якісно консультувати клієнтів, що призводить до неправильної оцінки ризиків і вибору продуктів. Інтеграція цифрових платформ банків і страхових компаній створює ризик витоку персональних даних клієнтів або кібератак, які можуть зірвати операційну діяльність. Проблеми або скандали, пов'язані з одним із партнерів (банком або страховою компанією), можуть негативно вплинути на репутацію іншого учасника. Використання виключно банківських каналів може обмежити можливості диверсифікації способів реалізації страхових продуктів, що збільшує залежність страховиків від банків. Банки можуть формувати портфелі з високою часткою ризикових продуктів, що може призвести до нестабільності у разі масових страхових випадків.

З метою недопущення такої дестабілізації Національному банку України, як мегарегулятору, слід підтримувати зміцнення системи нагляду за банками та страховими компаніями [2], розробляти гнучкі регулятивні механізми та постійно працювати над популяризацією фінансової грамотності населення.

Пріоритетним напрямом розвитку можна вважати запровадження сучасних цифрових платформ, які мають можливість об'єднати банківські та страхові послуги в єдину екосистему. Це дозволить клієнтам отримувати комплексне обслуговування за принципом «єдиного вікна», що значно підвищить якість послуг та зручність користування.

Національний банк також повинен працювати над оновленням законодавчої бази, яка сприятиме інтеграції банківського і страхового капіталу відповідно до світових тенденцій, створенню системи прозорого моніторингу, вдосконаленню механізмів захисту прав споживачів і впровадженню нових стандартів обслуговування споживачів фінансових послуг.

Таким чином, партнерська взаємодія банківського і страхового секторів є одним із ключових чинників розвитку фінансового ринку України. Вона не лише забезпечує стійкість і конкурентоспроможність учасників ринку, але й створює передумови для економічного зростання та підвищення добробуту населення.

Література:

1. Рожкова К. На шляху до ЄС: як змінилося регулювання страхового ринку і що буде далі. URL: <https://pravda.com.ua/columns/2024/10/17/720673/>
2. Рудевська В.І., Слуцький Б.О. Взаємодія банків та страхових компаній на ринку фінансових послуг: проблеми та перспективи. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2022/66_2022/35.pdf

УДК 368:336

Сокур А. С.

здобувачка вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні
Науковий керівник: Задорожня Л. М. асистент
кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ СТРАХОВОГО РИНКУ

Фінансова інклюзія на страховому ринку є ключовим фактором для забезпечення економічної стабільності та соціального захисту, створюючи можливості для доступу до страхових послуг для всіх верств населення, включно з найбільш вразливими групами, які зазвичай мають обмежений доступ до фінансових продуктів. Вона сприяє зменшенню нерівності, підвищенню фінансової стійкості та загальному добробуту населення [1].

Одним із центральних аспектів фінансової інклюзії є забезпечення доступності страхових послуг. Це означає не лише фізичну доступність страхових компаній у різних регіонах, включно з віддаленими сільськими місцевостями, а й економічну доступність страхових продуктів для населення з різним рівнем доходів. Страхові компанії мають розробляти продукти, які відповідають потребам і фінансовим можливостям широкого кола споживачів, враховуючи специфіку місцевих ринків та особливості певних соціальних груп. У цьому контексті велике значення має розвиток цифрових технологій. Зокрема, використання онлайн-платформ і мобільних застосунків забезпечує можливість укласти страхові договори та отримувати страхові послуги дистанційно, що значно полегшує доступ для віддалених і малозабезпечених верств населення [2].

Фінансова грамотність є важливим чинником успішної фінансової інклюзії. Оскільки страхові продукти часто мають складні умови та специфічні терміни, важливо, щоб населення мало достатній рівень знань для свідомого вибору страхових послуг. Це включає розуміння фінансових ризиків, способів їхньої мінімізації через страхування, а також можливостей, які надають страхові поліси.

Довіра до страхових компаній є ще одним важливим елементом фінансової інклюзії. Відсутність довіри до страхових установ може призводити до того, що навіть доступні страхові продукти залишатимуться непопулярними серед населення. Щоб зміцнити довіру, страхові компанії мають діяти прозоро, надавати споживачам чітку та зрозумілу інформацію про умови страхування, своєчасно виконувати зобов'язання щодо виплат та підтримувати високі стандарти обслуговування клієнтів.

Державне регулювання відіграє критично важливу роль у процесі забезпечення фінансової інклюзії на страховому ринку. Державні органи можуть встановлювати прозорі та справедливі правила для страхових компаній, забезпечувати захист прав споживачів, регулювати ринок для забезпечення його стабільності та створювати стимули для розвитку інновацій у сфері страхування [1].

Таким чином, фінансова інклюзія на страховому ринку не лише підвищує фінансову стійкість населення, але й сприяє загальному економічному зростанню. Вона дозволяє залучити до фінансової системи ширше коло споживачів, зміцнити довіру до фінансових інституцій, а також створює умови для сталого розвитку страхового ринку.

Література:

1. Чвертко Л.А., Бублик А.А. Фінансова інклюзія на страховому ринку: виклики та можливості для України. *Науковий вісник КНЕУ*. 2021.
2. Нечипорук Л.В. Фінансова інклюзія в контексті страхових послуг. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2018. № 3. С. 411 - 417

УДК 368

Тороп А. С.

здобувач вищої освіти на другому (магістерському) рівні
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

Ткаченко Л. М.

головний бухгалтер
Кіровоградської дирекції СК «УПСК»
м. Кропивницький, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДХОДІВ ДО РОЗШИРЕННЯ ДОСТУПУ ДО СТРАХОВИХ ПОСЛУГ

Удосконалення доступу до страхових послуг є важливим напрямом розвитку фінансової інклюзії, що дозволяє забезпечити ширший доступ до фінансових продуктів, особливо для соціально вразливих верств населення. Одним із основних шляхів досягнення цієї мети є розробка доступних страхових продуктів, орієнтованих на малозабезпечені категорії населення.

Мікрострахування, яке передбачає низькі страхові премії та спрощені умови для страхування, є важливим елементом, оскільки дозволяє знизити фінансове навантаження на клієнтів та зробити страхування доступним для більш широкої аудиторії. Окрім цього, гнучкі тарифні плани, що дозволяють клієнтам вибирати обсяг покриття та періодичність платежів, створюють додаткові можливості для персоналізації страхових послуг відповідно до потреб конкретних груп споживачів. Пакетні рішення, що інтегрують страхування з іншими фінансовими послугами, такими як кредити або банківські продукти, дозволяють значно спростити доступ до страхових послуг і зробити їх більш привабливими для клієнтів, які вже користуються іншими фінансовими інструментами.

Цифровізація страхових послуг є ще одним важливим напрямом, що дозволяє значно підвищити доступність та ефективність надання страхових послуг. Впровадження онлайн-платформ, через які клієнти можуть оформлювати поліс, відстежувати виплати та подавати заяви на відшкодування, значно спрощує доступ до страхування, знижує витрати на обслуговування клієнтів і забезпечує зручність у використанні. Мобільні застосунки, що дають змогу клієнтам управляти полісами, отримувати інформацію та здійснювати платежі, сприяють ще більшому розширенню доступу до послуг, особливо в умовах обмеженого часу та ресурсів. Застосування технологій штучного інтелекту та чат-ботів для надання консультацій у режимі реального часу дозволяє значно покращити взаємодію з клієнтами, знижуючи витрати на підтримку і покращуючи клієнтський досвід [1].

Освітні програми та підвищення фінансової грамотності є невід'ємною частиною стратегії покращення доступу до страхових послуг. Проведення тренінгів, вебінарів та інформаційних кампаній дозволяє підвищити обізнаність населення щодо переваг страхування і забезпечує краще розуміння страхових продуктів та їхніх умов. Співпраця з навчальними закладами, громадськими організаціями та іншими соціальними структурами є важливим кроком для системного підвищення рівня фінансової грамотності серед різних верств населення. Це допомагає не лише розширити коло потенційних клієнтів, але й покращити загальне сприйняття страхових послуг як інструментів фінансового захисту.

Покращення регіональної доступності страхових послуг є ще одним важливим напрямом. Створення мобільних пунктів страхування дозволяє обслуговувати віддалені райони, де традиційні методи надання послуг можуть бути обмеженими. Залучення локальних посередників, таких як банки чи поштові служби, до розповсюдження страхових продуктів дозволяє значно розширити мережу доступу до страхових послуг, особливо в регіонах, де фізичні відділення страхових компаній відсутні або мають обмежену кількість.

Інноваційні підходи, такі як модель «Pay-as-you-go», що дозволяє сплачувати премії

залежно від фактичного використання, є перспективними для розвитку таких видів страхування, як автострахування. Це дозволяє значно знизити вартість страхових продуктів і зробити їх більш доступними для споживачів. Страхування через мобільних операторів і інтеграція страхових продуктів у електронні гаманці та платіжні системи сприяють значному розширенню каналу продажів і знижують бар'єри для споживачів, роблячи процес придбання та управління страховими полісами ще більш зручним.

Очікуваними результатами від впровадження цих підходів є збільшення охоплення страхових послуг серед населення, зокрема серед малозабезпечених верств, зниження соціально-економічних ризиків через забезпечення фінансового захисту від втрат, а також покращення іміджу страхових компаній завдяки їхній активній соціальній відповідальності та прозорості.

Розширення доступу до страхових послуг є важливим елементом сталого економічного розвитку. Інноваційні підходи, цифровізація та співпраця зі спільнотою дозволяють ефективніше вирішувати завдання фінансової інклюзії.

Найближчим часом основними тенденціями у страхуванні будуть комплексна цифровізація продуктів, що передбачає перехід до електронних полісів, а також запуск нового асортименту, включаючи продукти мікрострахування. Очікується розширення використання електронних платіжних сервісів та інтеграція даних з пристроїв Інтернету речей у різні страхові послуги. Технології роботи з великими даними сприятимуть персоналізації та модифікації продуктів клієнтами. Крім того, відбуватиметься активне впровадження чат-ботів у продажах, обслуговуванні та врегулюванні претензій, що забезпечить значну цифровізацію страхових процесів.

Використання технологій Insurtech сприяє суттєвому спрощенню бізнес-процесів страхових компаній, починаючи з укладення договорів і отримання виплат, завершуючи післяпродажним обслуговуванням. Цифрові технології інтегруються у традиційні страхові продукти, що допомагає залучати молодіжну аудиторію віком 18–35 років, яка зазвичай не схильна до співпраці зі страховими компаніями традиційного типу. Крім того, Insurtech дозволяє значно заощаджувати час і фінансові ресурси як клієнтів, так і самих страхових компаній [2].

Нові технології стимулюють розвиток страхових інновацій, зокрема через використання штучного інтелекту (ШІ) для виявлення страхового шахрайства, оцінки ризиків і мінімізації людських помилок. Insurtech впроваджує індивідуальні поліси, соціальне страхування та динамічне ціноутворення завдяки потокам даних з IoT-пристроїв [1].

Розширення доступу до страхових послуг сприяє фінансовій інклюзії, забезпечуючи ширше охоплення населення, особливо соціально вразливих верств. Мікрострахування, цифровізація процесів і використання технологій Insurtech дозволяють оптимізувати бізнес-процеси, знижуючи витрати та підвищуючи ефективність. Інтеграція даних IoT, впровадження штучного інтелекту і гнучких тарифів сприяють персоналізації продуктів. Інноваційні підходи, зокрема мобільні рішення й освітні програми, дозволяють покращити доступність страхових послуг, що є важливим елементом сталого економічного розвитку та соціальної відповідальності компаній.

Література:

1. Бублик А. А. Інноваційні технології у страхуванні. Проривні інновації на страховому ринку України: збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Київ, 27 жовт. 2021р.). Київ : КНЕУ, 2021. С. 61-64.
2. Останні тренди в Insurtech: вбудоване страхування, орієнтація на малий та середній бізнес та фокус на інновації. 2024. URL: <https://ua.news/ru/money/poslednye-trendy-v-insurtech-vstroennoe-strahovanye-oryentatsyya-na-malyj-y-srednyj-byznes-y-fokus-na-ynnovatsyy>

УДК 368:336.02(06)

Чвертко Л. А.

кандидат економічних наук, доцент

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

м. Умань, Україна

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ У СТРАХОВОМУ СЕКТОРІ

Розвиток страхування, поряд з іншими фінансовими продуктами, є невід'ємним елементом, який забезпечує формування фінансової інклюзії – ключового чинника зниження рівня бідності та підвищення добробуту населення.

Фінансова інклюзія у страховому секторі визначається нами як можливість страхового захисту всіх категорій потенційних страхувальників від ризиків через страхові механізми, а також як можливість учасників страхових відносин отримувати вигоди від страхування [2, с. 155].

В Україні, попри певні позитивні зрушення, якими характеризувалась страхова діяльність у довоєнний період, показники розвитку страхового ринку вказують на низький рівень його інклюзивності. Тривалий час рівень проникнення страхування в економіку країни характеризувався вкрай низькими значеннями: страхові платежі в структурі ВВП країни в середньому становили трохи більше 1,0% (рис. 1). Однак, починаючи з 2020 р., показники діяльності страхового сектору ще більше погіршилися через пандемію COVID-19 та збройну російську агресію. Внаслідок цих негативних процесів частка страхування в структурі ВВП країни скоротилася до 0,72% у 2023 р.

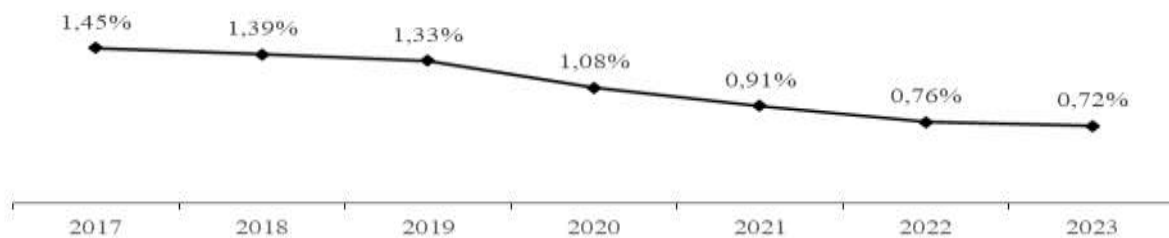

Рисунок 1 - Динаміка частки страхування в структурі ВВП України у 2017-2023 рр., %.

Значення показника проникнення страхування в українську економіку є значно нижчим за відповідні середні показники країн Центральної, Східної та Північної Європи. Це пояснюється особливостями структури економіки та відмінностями рівнів добробуту й ставлення до страхування серед суб'єктів господарювання і населення. Водночас, вищий рівень проникнення страхування тісно пов'язаний з підвищеною стійкістю економік, особливо під час фінансових криз, оскільки, страхові ринки у таких країнах активно сприяють інвестиційним процесам у різних сферах економіки. Мобілізуючи значні ресурси, вони здатні покривати великі потреби в капіталі на тривалі періоди часу. Наприклад, у 2022 році у Люксембурзі, який лідирує за середнім рівнем проникнення, цей показник становив 34,8%; у Данії – 11,0%, в Ірландії, Франції та Швеції – перевищує 10%. Всі ці країни характеризуються високим рівнем доступності страхових послуг, розвиненою страховою культурою, а також високим рівнем фінансової та цифрової грамотності.

Сучасний стан розвитку страхового ринку України яскраво ілюструє динаміка страхових премій, яка характеризується чіткою тенденцією до зниження (рис. 2). Це свідчить про негативний вплив економічної нестабільності, зниження платоспроможності населення та бізнесу, а також обмежені можливості для зростання страхових компаній в умовах високого рівня ризиків.

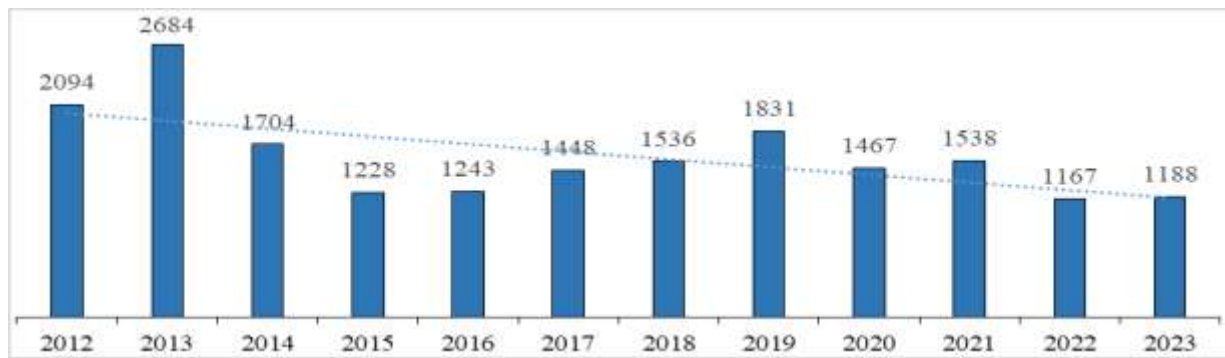

Рисунок 2 - Динаміка обсягу надходжень страхових премій в Україні у 2012-2023 рр., млн євро.

Одним із наслідків російсько-української війни для страховиків стало значне падіння продажів, особливо через роздрібні канали, збільшення кількості звернень клієнтів щодо відтермінування чергових страхових платежів та розірвання договорів страхування тощо. Водночас нестабільність викликає недовіру до надійності фінансового ринку та страхових компаній і знижує бажання людей користуватися їхніми послугами.

Попри складне операційне середовище і, як наслідок, зменшення кількості учасників та зниження ключових показників, ринок зберігає певний потенціал для подальшого відновлення та розвитку. Умови для поступального інклюзивного розвитку страхового ринку України були створені ще до початку повномасштабного російського вторгнення. Страховики націлені на пошук нових векторів розвитку страхування, щоб забезпечити страховий захист громадян та виконання соціальних завдань держави.

Варто зазначити, що сучасне українське суспільство стає дедалі більш залежним від безперервного та невідворотного інноваційного прогресу як домінуючого шляху розвитку, а здатність до інновацій є своєрідним індикатором ефективності сучасної організації соціальних систем на різних рівнях. Ці процеси зумовлюють необхідність підвищення рівня фінансової та цифрової грамотності, зростання якої значною мірою визначає фінансову інклюзію в страховому секторі.

Основна мета фінансової грамотності полягає у зміні поведінки людини через надання їй необхідної інформації та формування практичних навичок для пошуку джерел та ефективного використання фінансових продуктів з мінімальними фінансовими ризиками, а також впровадження інших дієвих заходів для покращення свого фінансового добробуту [5]. Використання фінансової інформації та застосування фінансових знань на практиці зазвичай «означає краще управління грошима, досягнення фінансових цілей та уникнення стресу, пов'язаного з фінансовими проблемами» [1]. Саме фінансова грамотність дає можливість людям ухвалювати обґрунтовані фінансові рішення та відновлювати довіру до фінансових установ, що є надзвичайно важливим для соціально-економічного розвитку держави.

В Україні рівень фінансової грамотності населення знаходиться на дуже низькому рівні, що виявляється не лише в обмеженому знанні про використання фінансових інструментів, але й у низькому рівні довіри до фінансової системи та її інститутів. Ця проблема стоїть особливо гостро через специфіку історичного розвитку країни. Радикальні зміни умов життя під час ринкової трансформації, а також негативний досвід, пов'язаний зі знеціненням заощаджень, фінансовими пірамідами, банкрутством банків та іншими кризами, суттєво вплинули на цілі покоління українців, посиливши їхню недовіру до фінансової системи.

Недостатній рівень фінансової грамотності є «перешкодою для повного використання можливостей страхових компаній, що обмежує доступ населення до страхових послуг» [3]. Для подолання цих викликів необхідно вдосконалювати програми фінансової грамотності, спрямовані на розвиток відповідних компетенцій в потенційних споживачів фінансових продуктів та послуг. Держава спільно з фінансовими організаціями та бізнес-структурами

має створити необхідні умови для реалізації різноманітних просвітницьких заходів на фінансово-економічну тематику. Це включає розробку доступних освітніх курсів, тренінгів та інформаційних кампаній, спрямованих на підвищення фінансової грамотності, розвиток цифрових навичок, формування свідомого підходу до управління особистими фінансами та використання фінансових продуктів.

Країни з високим рівнем економічного розвитку вже давно визнали важливість фінансової обізнаності населення як ключового чинника соціально-економічного розвитку та утвердження демократичних принципів врядування. Фінансова освіта дорослих в цих країнах розглядається як вигідна інвестиція в економічний прогрес і пріоритетний інструмент підтримки суспільної стабільності. Водночас деякі вчені висловлюють думку, що «фінансовій грамотності надається менше значення в країнах із більш щедрими системами соціального забезпечення, оскільки вони дають людям менше стимулів заощаджувати та накопичувати багатство, а отже, інвестувати у фінансову грамотність» [4].

В українських реаліях розвиток фінансових та цифрових навичок населення стає ключовим фактором підвищення рівня фінансової інклюзії у страховому секторі та чинником забезпечення доступності страхових послуг. Фінансова грамотність дає можливість людям краще розуміти засадничі принципи страхування, сприяє усвідомленому вибору страхового захисту, дозволяє ефективно захищати свої права та покращувати якість життя. Цифрові технології розширюють можливості споживачів щодо використання страхових продуктів, полегшують взаємодію з фінустановами, роблячи ці процеси більш прозорими та доступними.

Для створення інклюзивного страхового ринку важливо не лише підвищувати рівень фінансової та цифрової грамотності, але й стимулювати страхові компанії збільшувати свою присутність у регіонах, забезпечувати зручне та доступне обслуговування клієнтів. Страховики мають зосередитися на розробці зрозумілих і простих страхових продуктів, які відповідатимуть реальним потребам клієнтів і будуть доступними для представників різних соціальних груп. Страхові компанії повинні фокусуватися на інноваціях, особливо в цифровому просторі, щоб розробляти новітні страхові продукти та послуги. Цифрові інновації можуть включати онлайн-платформи для купівлі страховок, мобільні додатки для управління полісами, а також використання великих даних та штучного інтелекту для персоналізації пропозицій. Такий підхід дозволяє страховикам бути більш інклюзивними та забезпечувати рівний доступ до страхових послуг для всіх клієнтів.

Таким чином, інклюзивний та стійкий страховий ринок здатний краще протистояти економічним потрясінням і сприяти загальному економічному добробуту в країні. Формування інклюзивного середовища у страховому секторі передбачає не лише усунення існуючих бар'єрів та перешкод для отримання страхового захисту потенційними споживачами страхових послуг, але й створення умов для їх включення у страхові відносини. Вирішення цих завдань базується на зміні системи цінностей учасників страхового ринку та підвищенні їх страхової культури, використанні досягнень науково-технічного прогресу, інноваційному управлінні, підвищенні матеріального та культурного рівня населення, їх фінансової та цифрової грамотності потенційних споживачів страхових продуктів.

Література:

1. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут України. URL: <https://surl.li/hoqsoo> (дата звернення: 21.11.2024).
2. Чвертко Л. А., Корнієнко Т. О., Вінницька О. А. Фінансова інклюзія на страховому ринку України: передумови та чинники формування. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2022. Вип. 18. Т. 2. С. 146-158. DOI: 10.15330/apred.2.18.146-158.
3. Чвертко Л. А. Роль фінансової грамотності у формуванні інклюзивного страхового ринку. *Modern engineering and innovative technologies*. 2024. Вип. 32. Ч. 2. С. 99-103. DOI: 10.30890/2567-5273.2024-32-00-031
4. Jappelli T, Padula M. Investment in financial literacy and saving decisions. *Journal of Banking & Finance*. 2013. Vol. 37. Issue 8. Pp. 2779-2792.
5. PISA 2022 Financial Literacy Framework. OECD iLibrary. URL: <https://surl.li/ibaghb> (дата звернення: 21.11.2024).

Наукове видання

**ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ
ТА СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ**

матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції

м. Кропивницький, 28 листопада 2024 року

Комп'ютерне верстання *Т. А. Мельник*